

PhD ÉRTEKEZÉS

dr. Páhi Barbara

Miskolc

2024

MISKOLCI EGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
DEÁK FERENC ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

dr. Páhi Barbara

A hitelezői érdekek védelmének jogi eszközei, különös tekintettel a gazdasági bűncselekményekre

(PhD értekezés)

Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

A doktori iskola vezetője: Prof. Dr. Róth Erika

A doktori program címe: „*A gazdálkodás rendjének büntetőjogi védelme*”

Tudományos vezető: Dr. Gula József

A kézirat lezárásának ideje: 2024. augusztus 25.

MISKOLC

2024

Témavezetői ajánlás

dr. Páhi Barbara:

A hitelezői érdekek védelmének jogi eszközei,
különös tekintettel a gazdasági bűncselekményekre
című PhD értekezéséhez

A hitelek igénybevétele szükségszerű velejárója a gazdasági életnek. Általános tételként fogalmazódik meg, hogy minden adósnak összes hitelezőjével szemben kötelessége fizetőképességének megóvása, a hitelnyújtás biztonsága, a hitelezői érdekek oltalmazása jogi védelmet érdemlő érték.

A jogrendnek, s különösen a büntetőjognak, ide vonatkozóan az a feladata, hogy megfelelő keretek közé szorítsa a hitelek igénybevételénél szükséges jogi és gazdasági szabadságot, másfelől feleslegesen ne korlátozza az erők szabad játékát.

A rendszerváltás, a piacgazdaság kiépítése, valamint a jogállamiság, és ezen belül is a jogbiztonság követelményének hatására az elmúlt évtizedek alatt alapvetően megváltozott az állami – és így a büntetőjogi – beavatkozás célja, mértéke és eszközei a gazdaság vonatkozásában. A gazdasági bűnözés veszélyessége kétségtelenül szükségessé teszi a gazdaság büntetőjogi védelmét, a hangsúly azonban a gazdaságirányítási rendszer oltalmazása helyett mindinkább a gazdaság zavartalan működésének biztosítására helyeződött.

A büntetőjog ultima ratio szerepéből következően a gazdaság büntetőjogi eszközökkel való befolyásolását kívánatos minél szűkebb körre korlátozni. A gazdasági szféra túlzottan kiterjedt büntetőjogi védelme magát a védett jogi tárgyat veszélyeztetné, korlátozná a gazdasági vállalkozások kezdeményezését és szabadságát.

A hitelezővédelem kiterjedt büntetőjogon kívüli eszközrendszere mellett azonban a szükségesség és arányosság alkotmányos követelményének szem előtt tartásával az adekvát büntetőjogi fellépés sem mellőzhető.

A hitelezővédelem magánjogi, polgári jogi, kereskedelmi jogi eszközei vonatkozásában bőséges hazai szakirodalom áll rendelkezésre, a büntető anyagi jogi és eljárásjogi eszközök vizsgálatával azonban *Páhi Barbara* doktori értekezése hiánypótló szerepet tölt be.

A színvonalas, nem csupán leíró, hanem elemző, értékelő jellegű munka történeti, dogmatikai és jogösszehasonlító módszerrel végzett kutatáson alapul.

Az értekezés szerkezete világos, áttekinthető, forrásanyaga a felhasznált szakirodalom és joganyagok tekintetében egyaránt széleskörű.

A több mint kétszáz oldal terjedelmű, nyolc fejezetre tagozódó dolgozat felvázolja a hitelezővédelem jogi eszközrendszerét, a magánjog területén a polgári jogi és csődjogi szabályokat, a büntető anyagi jog általános és különös részi kapcsolódó jogintézményeit, továbbá a büntető eljárásjog vonatkozó rendelkezéseit.

A jogi keretek áttekintését követően az értekezés a hitelezői érdekek védelme szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró bűncselekményi körre, a csődbűncselekményre, a tartozás fedezetének elvonására, a saját tőke csorbítására és a számvitel rendjének megsértésére fókuszál.

Részletesen vizsgálja a hitelezői érdekek védelmének magyar büntetőjog történeti előzményeit és az említett delictumok hatályos szabályozását. A dogmatikai elemzés mellett a jelölt reflektál a jogalkalmazás tapasztalataira és problémáira, az általa végzett bírósági aktakutatás árnyalja a dolgozat megállapításait.

A nemzetközi kitekintés keretében *Páhi Barbara* egy, a hazaitól gyökeresen eltérő jogi környezetben, az angol jogban, továbbá a hazai büntetőjog fejlődésére tradicionálisan nagy hatással lévő német jogban, és egy szomszédos közép-kelet-európai ország, a Szlovák Köztársaság jogában vizsgálja a vonatkozó büntetőjogi szabályozást.

A szerző megfogalmazása szerint: „Hazánkban a Btk. hatályba lépése óta eltelt egy évtized már megfelelő alapot biztosít annak megállapítására, hogy a gyakorlati tapasztalatok szerint a kódex mely rendelkezései valósították meg a megalkotásukhoz fűzött reményeket, de szükségszerűen állást kell foglalni azokban a kérdésekben is, amelyek esetleg hiányosak, módosításra szorulnak.” E gondolat jegyében, a történeti, dogmatikai és jogösszehasonlító elemzés alapján fogalmazza meg *Páhi Barbara* átgondolt és szakszerű de lege ferenda javaslatait.

Véleményem szerint a dolgozat minden tekintetben megfelel a PhD értekezésekkel szemben támasztott követelményeknek.

Miskolc, 2024. augusztus 23.

Dr. Gula József

„Sajnos gyors, kapkodó, naponta változó világban élünk, s úgy tűnik, a gazdasági büntetőjog területén még nem ért véget a próbálkozások és a kísérletek kora. Pedig, ha valamihez, a büntetőjogi kérdések komoly téttel járó megítéléséhez biztosan állandóságra és nagyobb megfontoltságra lenne szükség.”

Tóth Mihály

Tartalom	
Rövidítések jegyzéke	11
1. Bevezető gondolatok	12
2. A hitelezővédelem jogi eszközei	15
2.1. A hitelezővédelem magánjogi eszközei	17
2.1.1. A felelősségi szabályok	18
2.1.2. A szerződéses biztosítékok alkalmazása	32
2.1.3. A szerződésszegés törvényi jogkövetkezményei	33
2.1.4. A hitelezőket megillető biztosíték-követelés	35
2.1.5. A tőkevédelem szabályai	36
2.1.6. A felek együttműködési és tájékoztatási kötelezettsége	38
2.1.7. Publicitási követelmények.....	39
2.1.8. Egyéb hitelezővédelmi eszközök a Csódtv.-ben	41
2.2. A hitelezői követelés védelmét elősegítő Általános Részi és büntető eljárásjogi eszközök	45
2.3. A hitelezői érdekek védelmét közvetetten biztosító Különös Részi tényállások.....	59
2.3.1. A korrupciós bűncselekmények	59
2.3.2. A sikkasztás	64
2.3.3. A hűtlen kezelés	67
2.3.4. A csalásszerű deliktumok	68
3. A gazdasági bűncselekményekről általában	71
4. A hitelezői érdekek büntetőjogi védelmének jogtörténeti előzményei	79
4.1. Hitelezővédelem a XIX. században	80
4.2. A Csemegi-kódex szabályai	82
4.2.1. A csalás, mint a hitelezői érdekeket sértő vagyon elleni bűncselekmény	83
4.2.2. A csalárd és vétkes bukásszabályozásával kapcsolatos néhány alapvető kérdés.....	84
4.2.3. A csalárd bukás és vétkes bukás törvényi szabályozása	86
4.3. A hitelezői érdekek védelme az 1881. évi XVII. törvénycikk értelmében	89
4.4. Az 1916. évi V. törvénycikk	91
4.5. Botbüntetés a XX. században.....	93

4.6.	Az 1920. évi XXXVII. törvény és az 1923. évi VIII. törvénycikk....	94
4.7.	A Hitelsértésről szóló 1932. évi törvénycikk.....	96
4.7.1.	A hitelsértés büntette és vétsége.....	98
4.7.2.	A hitelező által elkövetett passzív vesztegetés.....	99
4.7.3.	Koholt követelés érvényesítése és az adós vagyonának kezelésével megbízottak visszaélései	99
4.8.	A II. Világháborút követő évek jogalkotása	100
4.9.	A hitelezői érdekek védelme az 1961. évi V. törvény tükrében	103
4.10.	Az 1971. évi 28. törvényerejű rendelet	106
4.11.	Az 1978. évi IV. törvény	107
4.11.1.	Az 1978-as Btk. közlönyállapot szerinti szabályai	108
4.11.2.	Változások a rendszerváltásig	109
4.12.	A büntető jogszabályok rendszerváltást követő módosítása.....	111
4.12.1.	A számviteli fegyelem megsértése	112
4.12.2.	A csődbüntett.....	113
4.12.3.	A hitelező jogtalan előnyben részesítése.....	115
4.13.	Az 1994. évi IX. törvény.....	116
4.14.	A gazdasági bűncselekmények ezredfordulót követő változásai.....	117
4.14.1.	A számvitel rendjének megsértése	118
4.14.2.	A nem készpénzes fizetőeszközök megjelenése a büntetőjogban 119	
4.15.	Az 1978. évi Btk. módosításai az új kódex megalkotásához közeledve 120	
4.15.1.	A csődbűncselekmény újraszabályozása.....	120
4.15.2.	A saját tőke csorbítása.....	123
4.15.3.	A számvitel rendjének megsértése egyes fordulatainak dekriminalizálása az új Btk. kapujában	124
5.	A hitelezők helyzete a hatályos Büntető Törvénykönyv tükrében ...	125
5.1.	A csődbűncselekmény.....	127
5.1.1.	A csődbűncselekményről általában	128
5.1.2.	A csődbűncselekmény jogi tárgya.....	130
5.1.3.	A csődbűncselekmény első három alapesetére vonatkozó általános rendelkezések.....	135
5.1.4.	A hitelező jogtalan előnyben részesítése.....	156

5.2.	A tartozás fedezetének elvonása	157
5.2.1.	Fedezetelvonás a polgári jog szabályai szerint	158
5.2.2.	A tartozás fedezetének elvonása bűncselekményről általában..	159
5.2.3.	A védelmezett jogi érdek, az elkövetési tárgy és az elkövetési magatartás	161
5.2.4.	A bűncselekmény elkövetési magatartása és eredménye	162
5.2.5.	A bűncselekmény alanya, a bűnösség kérdésköre, a minősített esetek és elhatárolási kérdések.....	163
5.2.6.	A tartozás kiegyenlítése, mint büntethetőséget megszüntető ok	165
5.3.	Saját tőke csorbítása	166
5.3.1.	A saját tőke védelme	166
5.3.2.	A bűncselekmény jogi tárgya	167
5.3.3.	A saját tőke csorbításának tárgyi oldala	169
5.3.4.	A tényállás alanya és alanyi oldala.....	169
5.3.5.	A tényállás szükségességének a kérdése	170
5.4.	A hitelezői érdekek közvetett védelme, a számvitel rendjének megsértése	172
5.4.1.	A számvitel kialakulása, általános jellemzői.....	173
5.4.2.	A számviteli törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó körében elkövetett számvitel rendjének megsértése	176
5.4.3.	A számviteli törvény hatálya alá nem tartozó gazdálkodó vonatkozásában megvalósuló számvitel rendjének megsértése.....	179
5.4.4.	A számvitel rendjének megsértésének dekriminalizált fordulata	180
5.5.	Empirikus kutatás	183
5.5.1.	Csódbűncselekmény	184
5.5.2.	Tartozás fedezetének elvonása és számvitel rendjének megsértése	186
5.5.3.	Konklúzió	187
6.	Nemzetközi kitekintés	188
6.1.	Fizetéseképtelenségi bűncselekmények az angol jogban	189
6.1.1.	A gazdálkodó szervezetek fizetéseképtelenségéhez és likvidációjához kapcsolódó deliktumok	191
6.1.2.	Az egyéni csódhöz kapcsolódó bűncselekmények.....	197
6.2.	A német jog hitelezővédelmi szabályai.....	204

6.2.1.	Csődbűncselekmény	209
6.2.2.	A csődbűncselekmény önálló tényállásban szabályozott különösen súlyos esete	212
6.2.3.	Számviteli kötelezettség megsértése	213
6.2.4.	A hitelező jogtalan előnyben részesítése.....	214
6.2.5.	Az adós jogtalan előnyben részesítése	215
6.3.	Kitekintés a Szlovák Köztársaság hitelezők védelmét biztosító büntetőrendelkezései felé	216
6.3.1.	Hitelcsalás.....	217
6.3.2.	Csődbűncselekmény és a tartozás fedezetének elvonása	219
6.3.3.	A hitelező megkárosítása és a hitelező jogtalan előnyben részesítése.....	221
6.3.4.	Csődeljárás és végelszámolási eljárás menetének befolyásolása 224	
6.3.5.	Csődeljárás vagy végelszámolási eljárás akadályozása	225
6.3.6.	Gazdasági és kereskedelmi nyilvántartások ferdítése	226
6.3.7.	Gazdasági információkkal visszaélés	227
7.	Összegzés	228
7.1.	A hitelezői érdekek védelmét biztosító büntető anyagi jogi szabályok jogforrási helye.....	229
7.2.	A deliktumok Btk.-beli elhelyezése	230
7.3.	A hitelezői érdekeket védő gazdasági bűncselekmények	231
7.3.1.	A csődbűncselekmény.....	231
7.3.2.	A tartozás fedezetének elvonása.....	235
7.3.3.	A saját tőke csorbítása.....	236
7.3.4.	A számvitel rendjének megsértése, mint a hitelezői érdekek védelmének közvetett büntetőjogi eszköze.....	238
8.	Befejező gondolatok	239
9.	Summary	241
	Hivatkozott irodalom	243
	Jogszabályjegyzék és egyéb joganyag	255
	A szerző témával kapcsolatos publikációinak jegyzéke	258

Rövidítések jegyzéke

Art.	Az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény
Átaltv.	Az egyes jogi személyek átalakulásáról, egyesüléséről, szétválásáról szóló 2013. évi CLXXVI. törvény
Be.	A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény
Btk.	Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
Civil tv.	Az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény
Ctv.	A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény
Csemegi-kódex	A büntettekről és vétségekről szóló 1878. évi V. törvénycikk
Csódtv.	A csődeljárásról és felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény
Gt.	A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény
Hs.	A hitelsértésről szóló 1932. évi IX. törvénycikk
Ptk.	Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
StGB	Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBI. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 26. Juli 2023 (BGBI. 2023 I Nr. 203) geändert worden ist
InsO	Insolvenzordnung vom 5. Oktober 1994 (BGBI. I S. 2866), die zuletzt durch Artikel 11 des Gesetzes vom 20. Juli 2022 (BGBI. I S. 1166) geändert worden ist
Tz.	300/500. Z. z. Trestný Zákon
1978. évi Btk.	A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény
6/2018. BJE	A csődbűncselekmény sértettjéről szóló 6/2018. számú jogegységi határozat

1. Bevezető gondolatok

Magyarországon az 1980-as évek elején megkezdődött a gazdasági átalakulás, mely elhanyagolható ahhoz a változáshoz képest, mely a rendszerváltást követő éveket jellemezte. Az 1990-es évek óta a hazai gazdaságban az egyének és a vállalkozások szerepe folyamatosan nőtt, s a jogszabályi környezet is számottevő fejlődésen esett át. A gazdaság résztvevőinek alkalmazkodniuk kellett a hazai és a nemzetközi változásokhoz, a jogi környezethez, meg kellett küzdeniük a markáns igényérvényesítéssel, a piaci kockázat fokozott szerepével, s a gazdasági bűnözéssel is. Erre tekintettel került megalkotásra A gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény (a továbbiakban: 1988. évi VI. tv.), mely korszakalkotónak számított a maga idejében. Célja a gazdaság jövedelemtermelő képessége javításának, a piaci együttműködés fejlődésének, a tőkeáramlásnak, valamint a külföldi tőke hazai gazdaságban való közvetlen megjelenésének elősegítése volt. Elő kívánta mozdítani a tulajdon hatékony hasznosítását, hogy a gazdasági társaságok működése ne korlátozza a versenyt, ne teremtse monopóliumokat, ne sértse a közérdeket és több kevesebb sikerrel törekedett arra, hogy megvédje a hitelezők érdekeit.¹

A rendszerváltáshoz közeledve, a szocialista korszakra jellemző állami dominancia leküzdése érdekében a hazai jogalkotás elsődleges célja a vállalkozói szabadság megteremtése volt, ennek érdekében pedig igyekezett a társaságalapítást megkönnyíteni mind a belföldi, mind a külföldi vállalkozók számára. Ez azonban csak a hitelezővédelmi szempontok viszonylagos háttérbe szorításával volt lehetséges, mely teret engedett a visszaéléseknek.² Törekedni kellett tehát a hitelezői érdekek védelmének garantálására, hiszen a hitelek – csakúgy, mint napjainkban – a gazdasági élet szerves részét képezték, így kardinális kérdés volt a piaci szereplők bizalmának erősítése,

¹ Az 1988. évi VI. tv. Preambuluma

² A gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény Általános Indokolása

ennek hiányában ugyanis csökkent a szerződéskötési hajlandóság, mely hátrányosan befolyásolta a piac eredményes működését. Ennek biztosítása érdekében vált szükségessé a hitelezők oltalma – többek között – a gazdasági büntetőjog eszközrendszerével is.³

A gazdasági büntetőjog rendeltetése elsősorban a piacgazdaság védelme, gyakorlatát és szabályrendszerét számtalan tényező befolyásolja, s – figyelemmel arra, hogy igazodnia kell a folyamatosan átalakuló gazdaság-igazgatási jogi környezethez is – dinamikusan változik. Speciális jogterület, szabályozása mind nemzeti, mind nemzetközi szinten rendkívül összetett. A gazdasági büntetőjog részét képezik a gazdasági bűncselekmények, az e körbe tartozó deliktumok pedig jellemzően megkövetelik egyéb, speciális jogszabályok ismeretét, ezáltal nehezítve a témakör átláthatóságát. Kétségtelen, hogy hatálybalépésük óta a gazdasági bűncselekmények tényállásai estek át a legnagyobb változáson, az azonban vizsgálat tárgyát képezi, hogy ez minden esetben indokolt volt-e.⁴

Aki előnyök szerzése végett megszegi a gazdaság megfelelő működését biztosító jogszabályokat, ezáltal sérti a hitelezők érdekeit, annak különböző – a jogsértés súlyához igazodó – hátrányos jogkövetkezményekkel kell számolnia. A büntetőjoghoz azonban csak akkor nyúl a jogalkalmazó, amikor az elkövető bűnös magatartásával igyekszik megakadályozni a hitelező igényeinek kielégítését, hiszen mind a gazdasági deliktumok megalkotásakor, mind gyakorlati alkalmazásuk során kiemelt jelentőségű a büntetőjog ultima ratio jellegének hangsúlyozása. Fontos a gazdaság büntetőjogi eszközökkel történő befolyásolásának minél szűkebb körre korlátozása, a gazdasági szféra túlzott büntetőjogi szabályozása ugyanis gátat szabhat a vállalkozások kezdeményezési kedvének és szabadságának.⁵

³ INZELT András: A gazdasági bűnözés főbb jellemzői Magyarországon a rendszerváltás után, In: Jogi Tanulmányok I-III. Kötet, Ünnepi konferencia az ELTE megalakulásának 375. évfordulója alkalmából, (Szerk: Nagy Marianna), Budapest, 2010., 429. o.

⁴ DIÓS Erzsébet: A gazdasági bűncselekmények bírói tapasztalatairól, Belügyi Szemle, 2000/6., 40. o.

⁵ GULA József: Gazdasági bűncselekmények a változó gazdasági, jogi környezetben, Cég és Jog, 2002/4., 39. o.

Dolgozatom első fejezetében, a holisztikus elemzés szem előtt tartásával, teljeskörűen áttekintem, hogy a hazai hatályos rendelkezések szerint milyen magánjogi és büntetőjogi eszközök állnak jelenleg a hitelezők rendelkezésére. E körben elsőként fontosnak tartom a polgári-, a cég-, valamint a csődjogi szabályok áttekintését – a gazdasági büntetőjoggal való szoros kapcsolatukra figyelemmel –, amelyhez elsősorban leíró módszert alkalmazok, hiszen meghatározó szerepük ellenére e kérdések kritikai elemzése nem képezi kutatásom tárgyát. Ezt követően, még mindig a hitelezővédelem jogi eszközei körében, áttérek azon büntető anyagi és eljárásjogi eszközök vizsgálatára, amelyek kívül esnek a gazdasági bűncselekmények kérdéskörén, a hitelezővédelem szempontjából azonban mégis jelentősnek tekinthetők. E pontban már törekszem a kritikai elemzésre is.

Értekezésem következő fejezetében a gazdasági bűncselekmények általános bemutatását végzem el. A jogtárgyharmonikus értelmezés alkalmazásával az egyes gazdasági bűncselekmények objektív céljának beazonosítására törekszem, míg a rendszertani értelmezés segítségével igyekszem megvizsgálni a hitelezői érdekek védelmét biztosító tényállásoknak a gazdasági bűncselekményekkel fennálló összefüggéseit.

Úgy vélem, a hatályos szabályozás kritikai szemléletű vizsgálatához szükséges a rendelkezések változásainak áttekintése, hiszen mindez segítséget nyújthat a jövőre tekintettel megalapozott javaslatok megtételéhez, így nem mellőzhető a hitelezői érdekek védelmét szolgáló gazdasági büntetőjogi tényállások hazai szabályozástörténetének a bemutatása sem. A kutatás ezen szakaszában párhuzamosan alkalmazom a történeti és a dogmatikai módszereket. A történeti értelmezéssel a jogalkotónak a társadalmi, gazdasági, és politikai helyzet által kiformált időleges szándékát emelem vizsgálatom középpontjába, míg a dogmatikai elemzéssel céloim annak feltárása, hogy a hitelezői érdekek védelmének fejlődéstörténete és az adott korszakban megjelenő fogalmi értelmezések között milyen kapcsolat áll fenn, illetve, hogy milyen irányú változás történt az elmúlt két évszázad során.

Értekezésemben a fő hangsúlyt a hitelezői érdekek védelmét biztosító, a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények között elhelyezett deliktumok tételes jogi, elemző, kritikai és joggyakorlati vizsgálatára helyezem, s szükségesnek tartom a bűncselekmények alanyi körének, a bűnösségi kérdéseknek, valamint a büntetési tételek rendszerének megvizsgálását, valamint empirikus kutatás elvégzését is.

A nemzetközi kitekintés körében leíró és jogösszehasonlító módszerek alkalmazásával megvizsgálom, hogyan alakul a hitelezők védelmének büntetőjogi helyzete más államokban. Elsőként az angol jog szabályait tekintem át, hiszen úgy vélem, érdekes kérdés a hitelezői érdekek védelmét biztosító szabályok áttekintése egy, a hazaitól merőben eltérő jogi környezetben. Az angol rendelkezések áttekintése mellett a német büntetőjog elemzését látom szükségesnek, melyet az a tény támaszt alá, hogy az évszázadok óta – így napjainkban is – nagy hatást gyakorol a hazai jogalkotásra. Továbbá előremutató lehet a hitelezők védelmét garantáló jogi rendelkezések tanulmányozása egy másik posztszocialista országban, így megvizsgálom, milyen irányban változott az elmúlt három évtized alatt a Szlovák Köztársaság büntetőjogi szabályozása, mennyiben tér el a hazai megoldásoktól.

Végül a történeti, dogmatikai és jogösszehasonlító elemzés alapján kísérletet teszek de lege ferenda javaslatok megfogalmazására. Úgy vélem, átgondolást érdemel a hitelezői érdekek védelmét biztosító deliktumok körének meghatározása is, így meg kívánom vizsgálni, hogy indokolt-e minden tényállásnak a büntető törvénykönyvben történő szabályozása, milyen egyéb lehetőségek állnak a jogalkotó rendelkezésére.

2. A hitelezővédelem jogi eszközei

A kötelmi viszonyokat a jogalkotó elsősorban a polgári és a kereskedelmi jog eszközeivel kívánja rendezni. A magánjogi ügyletekre alapvetően a diszpozitivitás, a szerződési szabadság jellemző, hiszen jogi

keretek között a felek maguk határozhatják meg saját viszonyaik szabályrendszerét, s a vállalt kockázat mértékét. A hitelezői érdekek védelme mégis egy olyan terület, amely kivételt képez e megengedő szabályozás alól, hiszen azt a jogalkotó nem bízta kizárólag a felekre. E körben még a magánjogi rendelkezések is szigorúbbak, klauzikálisan kógensek, így a jogszabályban rögzítettektől a hitelező hátrányára eltérni nem lehet. Figyelemmel kell azonban lenni arra, hogy a gazdasági társaságok megfelelő működéséhez nem csak magán-, de közérdek is fűződik, a társadalmi szintet veszélyeztető cselekmények rendkívül destruktív hatása miatt indokolt tehát a büntetőjogi szabályozás is, mely a magánjogra jellemző reparatív hitelezővédelmi célok helyett a represszív jogkövetkezmények kilátásba helyezésének elsődlegességét eredményezi.

De kiket tekintünk hitelezőknek? Lényegében mindazokat a személyeket, akiknek vagyoni alapon az adóssal szemben követelésük van, tekintet nélkül arra, hogy kielégítésük alapja az adós teljes vagyona, vagy annak egy része.⁶ A hitelezőkre jellemző, hogy céljuk nem a reorganizáció, hanem igényeik mihamarabbi kielégítése, melyhez különböző jogi eszközök nyújtanak számukra segítséget.⁷

Habár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) átfogó háttérnormaként nem nevesíti a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényt (a továbbiakban: Ptk.), az többféleképpen is megjelenik a büntetőkódexben. Előfordul, hogy valamely tényállás kifejezetten polgári jogi kategóriákat jelenít meg, vagy éppen a megfogalmazásából derül ki, hogy a polgári jog a büntetőrendelkezések kiegészítésére hivatott. Bizonyos esetekben jogértelmezéssel mutatható ki egyértelműen, hogy a bűncselekmény háttérében polgári jogi megállapodás húzódik meg, és végül, de nem utolsó sorban kiemelésre érdemesnek az ún. keretdiszpozíciók, amelyeket más – adott esetben polgári – jogágbeli szabály

⁶ TÓTH Mihály – TÖRÖK Gábor: Csődjog, Gazdasági Törvények Kommentárjai, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2000., 22.o.

⁷ KERESZTY Béla: Az új társasági törvény a hitelezők érdekeinek védelmében, Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica LVIII, 2000., 332. o.

tölt ki tartalommal.⁸ Ez utóbbi csoportba sorolhatók a gazdasági bűncselekmények is.

Ami a büntetőjognak a polgári joggal való szoros kapcsolatát illeti, a gazdasági bűncselekmények kiemelkedő helyet foglalnak el e körben. Erre dolgozatom témája szempontjából jó például szolgálhat a tartozás fedezete elvonásának deliktuma, mely párhuzamba vonható a fedezetelvonó szerződés hatálytalanságával, vagy éppen a csődbűncselekmény, amely a felszámolási szabályokkal áll közeli viszonyban. A gazdasági bűncselekmények tehát jellemzően olyan magatartásokat rendelnek büntetni, amelyek polgári jogi következményeket is maguk után vonhatnak.⁹ Éppen ezért kardinálisnak tartom, hogy a hitelezővédelem körében a polgári és kereskedelmi jogi szabályokról is említést tegyek, hiszen számos átfedés figyelhető meg a büntetőjogi tényállások és e szabályok között. Annak érdekében tehát, hogy teljes képet kapjunk a hitelezők hazai jogi helyzetéről, úgy vélem, szükséges az igényeik oltalmát biztosító polgári, kereskedelmi jogi, továbbá – a gazdasági bűncselekményeken kívül eső – büntetőjogi eszközök rövid bemutatása is. Ehelyütt azonban hangsúlyozom, hogy dolgozatomban a hitelezői érdekek védelmét biztosító gazdasági bűncselekmények részletes vizsgálatát kívánom elvégezni, így az egyéb jogi eszközöket csupán érintőlegesen említem meg, azokat részletekbe menően nem elemzem.

2.1. A hitelezővédelem magánjogi eszközei

A gazdasági társaságok vonatkozásában hitelezővédelem alatt a vagyoni igénnyel fellépő fél részére biztosított jogi eszközöket értjük. A hitelezői minőség független attól, hogy magánjogi vagy közjogi követelésről

⁸ AMBRUS István: Polgári jogi elemek a büntető anyagi jogban, Polgári Jog, 2017/3. <https://jogaszvilag.hu/szakma/polgari-jogi-elemek-a-bunteto-jogban/> megtekintés ideje: 2022. november 8.

⁹ KEMENES István: A jogi személy elkülönült felelősségének "áttörése", Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica LVIII, 2000, 321. o.

van-e szó, hogy a követelést elismerik-e vagy sem, hogy ez a követelés esedékessé vált-e vagy sem, továbbá attól is, hogy a hitelező magánjogi követelése szerződéses jogviszonyból vagy szerződésen kívüli jogviszonyból származik.¹⁰ Jogalapját tekintve alapulhat polgári jogi, cégjogi, vagy csődjogi előírásokon is (a továbbiakban egységesen: magánjogi eszközök). A hitelezői érdekek védelmét biztosító magánjogi eszközök alapját tehát sok esetben eltérő jogszabályok biztosítják, azonban ezek kéz a kézben járnak. Érdemes hangsúlyozni a társasági jog és a csődjog szoros kapcsolatát, hiszen ezáltal biztosítható egy effektív hitelezővédelmi rendszer. Igyekszem ezért az e körbe sorolható legfontosabb polgári jogi, cégjogi és csődjogi szabályokat röviden ismertetni.

A magánjogi hitelezővédelmi eszközök körébe sorolhatók a felelősségi szabályok, a hitelezőket megillető biztosíték-követelés, a szerződéses biztosítékok alkalmazása, a szerződésszegés törvényi szankciói, a tőkevédelem szabályai, a felek együttműködési és tájékoztatási kötelezettsége, valamint a publicitási követelmények,¹¹ mely között találhatunk kötelmi és gazdasági szabályokat is.¹²

2.1.1. A felelősségi szabályok

A felelősségi szabályok igen nagy szeletét teszik ki a hitelezővédelem magánjogi eszközeinek, a vonatkozó rendelkezések megtalálhatók a polgári-, a cég-, s nem utolsó sorban a csődjogi normák között.

A Ptk. szerint a jogi személy kötelezettségeiért a hitelezőkkel szemben önálló vagyonával felel, tartozásaiért alapítója, tagja, vezető tisztségviselője,

¹⁰ VÁNDOR Csaba: A hitelezővédelem optimuma, In: Doktori Műhelytanulmányok, (Szerk: Kecskés Gábor), Széchenyi István Állam- és Jogtudományi Iskola, Győr, 2015., 251. o.

¹¹ BAKOS-KOVÁCS Kitti: A hitelezővédelmi eszközök

http://eta.bibl.u-szeged.hu/3375/208/EFOP343_Olvas%C3%B3lecke_T%C3%A1rsas%C3%A1gi%20jog%20I_Hity%C3%A9d_Bakos-Kov%C3%A1cs%20Kitti_20200731.pdf, megtekintés ideje: 2022. október 10.

¹² Ehelyütt szeretnék utalni arra, hogy habár dolgozatomban erre konkrétan nem mindig térek ki, a gazdasági szabályok vizsgálatakor esszenciális szabály, hogy a jogi személyek általános szabályait követően a gazdasági társaságokra vonatkozó általános rendelkezéseket, majd az egyes gazdasági társaságokra vonatkozó speciális szabályokat minden esetben meg kell vizsgálni.

vagy munkavállalója felelősséggel főszabály szerint nem tartozik. A jogi személy magatartásának kell tehát betudni azt, ha a tag tagsági viszonyával, a vezető tisztségviselő vezetői jogviszonyával, vagy a munkavállaló munkaviszonyával összefüggésben a hitelezőnek, mint harmadik személynek kárt okoz.¹³ Így a ki nem elégített tartozásokért az említettek még a jogi személy jogutód nélküli megszűnése esetén is csak a felosztott vagyonból való részesedésük aránya szerint kötelesek helytállni.¹⁴

A gazdasági társaságok a jogi személyen belül önálló csoportot alkotnak, melynek két nagy kategóriáját különböztetjük meg. Az első nagy csoportot a korlátozott tagi felelősséggel működő korlátolt felelősségű társaság (kft.), és a részvénytársaság tagjai (rt.) alkotják. A tagok korlátozott helytállási kötelezettsége azonban csak jogszabályi alapokon nyugodhat, hiszen egy ezzel ellentétes gyakorlat, például annak törvényi rendelkezés hiányában, kizárólag szerződésben történő rögzítése a hitelezők jogait nyilvánvalóan sértő megoldás lenne. Ez pedig a Ptk.-nak a már említett klauzikálisan kógens szabályába ütközne, miszerint a jogi személy tagjai, illetve alapítói nem térhetnek el a törvényben foglaltaktól, ha az eltérés a jogi személy hitelezőinek jogait nyilvánvalóan sérti.¹⁵ Ilyen jogszabályi alapokat a Ptk.-nak a jogi személyek általános és gazdasági társaságok közös szabályai, valamint az egyes jogi személyekre, gazdasági társaságokra vonatkozó rendelkezései között is találunk.¹⁶

A korlátozott tagi felelősség általánosan érvényesülő jogelvét a polgári jog több ponton is áttöri. A jogalkotó helyesen ismerte fel azt, hogy bizonyos esetekben a jogi személy nevében eljáró személyeket védelmező szervezeti pajzsot át kell törni a hitelezők jogainak és érdekeinek méltányos megvédése céljából.¹⁷ Abban az esetben tehát, ha az említett személyek korlátolt

¹³ TÖRÖK Tamás: Szerződésen kívüli károkozás szervezeti jogi vetülete: az intézményes felelősségátvitel, *Gazdaság és Jog*, 2013/6., 14. o.

¹⁴ Ptk. 3:48.§ (3) bekezdés

¹⁵ Ptk. 3:4.§ (3) bekezdés b) pont

¹⁶ MOHAI Máté: Felelősség és helytállási kötelezettség a társaságok jogában, PhD értekezés, Pécs, 2017, 50. o.

¹⁷ TÖRÖK T.: i.m. 14. o.

felelősségükkel visszaélnek, és emiatt a jogi személy jogutód nélküli megszűnésekor kielégítetlen hitelezői követelések maradnak fenn, e tartozások tekintetében felelősségük korlátlanul válik.¹⁸ A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (a továbbiakban: Ctv.) rögzíti azt is, hogy ha a korlátozott tagi felelősséggel működő céget a cégbíróság kényszertörlési eljárásban törölte a cégjegyzékből, a cég volt tagjai egyetemlegesen és korlátlanul felelnek a cég hitelezőjének kielégítetlen követelése erejéig, ha a tagok a korlátolt felelősségükkel visszaéltek, csak úgy, mint az a tag, aki a kényszertörlési eljárás megindulását megelőző három éven belül ruházta át részesedését, ha a korlátolt felelősségével tagsági jogviszony alatt visszaélt vagy a részesedésének átruházásakor rosszhiszemű volt.¹⁹

A Ptk. a korábbi megoldástól eltérően jogi személyiséggel ruházta fel a közkereseti társaságot (kkt.) és a betéti társaságot (bt.) is, melyek a gazdasági társaságok másik nagy kategóriáját, a korlátlan tagi helytállási kötelezettséggel működő szervezetek csoportját alkotják. Ezáltal kivételt képeznek a jogi személyek korlátozott tagi felelősségére vonatkozó általános szabályai alól. A társasági vagyon által nem fedezett kötelezettségekért a kkt. tagjainak, és a bt. beltagjainak felelőssége ipso iure korlátlan és egyetemleges, mely némiképp „*plastikussá*” teszi a saját vagyonnal történő helytállást.²⁰ A kkt. és bt. speciális szabályaival a jogalkotó a társaság gazdasági tevékenységéből eredő kockázatoknak a hitelező számára kedvező elosztását célozza, hiszen nem maga a hitelező viseli az adós teljesítése elmaradásának kockázatát. E társaságok tekintetében megnyílik a lehetőség, hogy a hitelező követelését a tagokkal szemben érvényesítse pusztán azon az alapon, hogy azok tagjai a társaságnak, mely a hitelezők indokolt előnyben részesítését jelenti.²¹ A jogalkotó leszögezi tehát, hogy amennyiben a társaság vagyona a tartozásokat

¹⁸ Ptk. 3:2.§

¹⁹ Ctv. 118/A.§ (1), (3) bekezdés

²⁰ LEHÓCZKI Zóra Zsófia: A gazdasági társaságok tőkéjének funkciói

https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800301_poj megtekintés ideje: 2022. október 17.

²¹ A Ptk. Miniszteri Indokolásának a Ptk. XI. Címéhez fűzött magyarázata

nem fedezi, úgy a tagok a fentiek szerint a társasággal együtt is perelhetők, a bíróság a marasztaló ítélet végrehajtását velük szemben azonban csak akkor rendelheti el, ha a társasággal szemben a követelés végrehajtása eredménytelen volt.²²

További garanciális biztosíték a hitelező számára, hogy öt éves jogvesztő határidőn belül érvényesítheti igényét a kkt. volt tagjával, a bt. volt beltagjával és a megszűnt tagnak a társaságba be nem lépett jogutódjával, örökösével szemben. E határidő irányadó a bt. kültagjával szemben is, abban az esetben, ha korábban korlátlan felelősségű beltag volt, továbbá a bt-ként való működés feltételeinek helyreállításáig vagy a társaság átalakulásának, egyesülésének, jogutód nélküli megszűntetésének elhatározásáig felmerült tartozásokért abban az esetben, ha a társaságnak nem marad beltagja.²³ Ez a szabály azonban nem kínál megoldást arra az esetre, ha a hitelező követelése hosszútávú, s lejáratára túlnyúlik az öt éves határidőn. Ebben az esetben ugyanis a hitelezők a jogvesztő határidő miatt elveszítik a korábban mögöttes helytállási kötelezettséggel tartozó tag vagyoni fedezetét. A társaság felelősségi szabályairól általános jelleggel elmondható, hogy – bár lényeges hitelezővédelmi eszközök – érvényesítésükre csak utólag, a követelés érvényesítésének, a társaság önkéntes teljesítésének hiányában van lehetőség. Álláspontom szerint az ilyen esetek megelőzése érdekében célszerű már előzetesen – a későbbiekben még ismertetett – egyéb polgári jogi eszközökkel biztosítani a szerződésből származó igényeket, például zálogjog vagy kezesség útján.

Ami a korlátlan helytállási kötelezettséget illeti, a jogalkotó a gazdasági társaságok általános szabályai között további garanciális hitelezővédelmi biztosítékokról rendelkezik. Így egy természetes személy egyidejűleg csak egy gazdasági társaságnak lehet korlátlanul felelős tagja, kiskorú személy, közkereseti társaság, betéti társaság és egyéni cég pedig egyáltalán nem lehet

²² Ptk. 3:139.§ (3) bekezdés

²³ Ptk. 3:150.§, 3:157.§

gazdasági társaság korlátlanul felelős tagja.²⁴ Ha pedig a tag helytállási kötelezettsége a társaság kötelezettségeiért korlátlan volt, a megszűnt társaság kötelezettségeiért a többi korlátlan helytállásra köteles taggal egyetemleges, és korlátlan. A tagok egymás közti viszonyukban a tartozást a felosztott társasági vagyontól való részesedésük arányában viselik.²⁵ Érdeemes megemlíteni még a Ptk.-nak azon szabályát is, miszerint, ha a társaság jogutód nélkül megszűnik, a ki nem elégített követelésekért a hitelező keresete alapján a minősített többséggel rendelkező tag köteles helytállni, feltéve, hogy a jogutód nélküli megszűnésre a minősített többséggel rendelkező tag hátrányos üzletpolitikája miatt került sor.²⁶ E körben A csődeljárásról és felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (a továbbiakban: Csődtv.) kimondja, hogy a minősített többséget biztosító befolyás alatt álló tag korlátlan felelősséggel tartozik a társaság minden olyan kötelezettségéért, amelynek kielégítését a felszámolási eljárás során az adós vagyona nem fedez, ha a hitelezőnek a felszámolási eljárás során, vagy annak jogerős lezárásáról hozott határozat Cégek közlönyben való közzétételét követő 90 napos jogvesztő határidőn belül benyújtott keresete alapján a bíróság a tagot, az adós társasággal összefüggő tartósan hátrányos üzletpolitikája miatt fennálló helytállási kötelezettségére tekintettel a hitelező azon felszámolási eljárásban nyilvántartásba vett követelésének megfizetésére kötelezi, amelynek kielégítésére a felszámolási eljárásban nincs fedezet.²⁷

A Csődtv. azt is lehetővé teszi, hogy amennyiben az adós jegyzett tőkéjének 50%-át meghaladó mértékű tartozása van, a hitelező kereseti kérelmére a bíróság megállapítsa, hogy a felszámolási eljárás megindítását megelőző három éven belül részesedését átruházó, többségi befolyással rendelkező tag korlátlanul felel az adós ki nem elégített kötelezettségeiért. Mentessül a részesedését átruházó volt tag, ha bizonyítja, hogy az átruházás időpontjában az adós még fizetőképessé volt, és a fenyegető fizetésektelenség

²⁴ Ptk. 3:90.§ (1) – (2) bekezdés

²⁵ Ptk. 3:137.§ (2) bekezdés

²⁶ Ptk. 3:324.§ (3) bekezdés

²⁷ Csődtv. 63.§ (2) bekezdés

vagy a fizetésképtelenség csak ezt követően következett be, vagy az adós ugyan fizetésképtelenséggel fenyegető helyzetben volt vagy már fizetésképtelen volt, de a tag az átruházás során jóhiszeműen és a hitelezők érdekeinek figyelembevételével járt el.²⁸

Ami a vezető tisztségviselők körét illeti, általános jelleggel elmondható, hogy ellátják a Ptk. szerinti feladatokat, így egy vagy több vezető tisztségviselő vagy a vezető tisztségviselőkből álló testület jogosult a jogi személy irányításával kapcsolatos olyan döntések meghozatalára, amelyek nem tartoznak a tagok vagy az alapítók hatáskörébe,²⁹ ezen túl a jogi személy törvényes képviselője is a vezető tisztségviselőt illeti meg.³⁰

A vezető tisztségviselők körét a Csődtv. 3.§ (1) bekezdés d) pontja³¹ határozza meg, mely alanyi kört a Ctv. a végelszámolóval bővíti ki. A felelőssé tehető személyi kör mégis tágabb, mint a társaság vezető tisztségviselői, hiszen mind a Csődtv., mind a Ctv. rendelkezik az ún. árnyékvezető felelősségéről amikor rögzítik, hogy a gazdálkodó szervezet, valamint a cég vezetőjének minősül az a személy is, aki a gazdálkodó szervezet, valamint a cég döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt.³²

A jogalkotónak minden lehetséges módon biztosítania kell a hitelezők védelmét, hiszen amikor a nyereséggel szolgáló működés veszélybe kerül, igényeik kielégítése már nem biztosított.³³ E körbe tartozik a vezetői felelősség által folytatott csalárd gazdálkodás elleni magánjogi fellépés, melynek egyik eszköze az ún. „*wrongful trading*”, vagyis „*jogszerűtlen*

²⁸ Csődtv. 63/A.§

²⁹ Ptk. 3:21.§ (1) bekezdés

³⁰ Ptk. 3:29.§ (1) bekezdés

³¹ Gazdálkodó szervezet vezetője: cég esetében a bejegyzett vezető tisztségviselő (képviselő), ügyvédi irodánál, szabadalmi irodánál az iroda vezetője, önkéntes kölcsönös biztosító pénztárnál az ügyvezető vagy az igazgatótanács tagja, magánnyugdíjpénztárnál a képviselő, alapítványnál és egyesületnél a bejegyzett vezető tisztségviselő, az Európai Unió más tagállamában bejegyzett gazdálkodó szervezet esetében a magyarországi nyilvántartásba bejegyzett, jognyilatkozat tételére jogosult személy, ilyen hiányában a jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet nevében a hatóságok előtt, vagy a polgári jogi kapcsolatokban eljáró személy.

³² Csődtv. 33/A.§ (2) bekezdés, Ctv. 118/B.§ (2) bekezdés

³³ KERESZTY Béla: A „csődgondnok” büntetőjogi felelőssége, Belügyi Szeme, 2000/48., 14. o.

gazdálkodás” felelősségi szabálya. Alapja a gazdaság azon természetszerű velejárója, miszerint egyes vállalkozások nem képesek lépést tartani a piaci követelményekkel, ezért fizetéképtelenné válnak, végül tönkre mennek. Célja erre tekintettel, hogy felelősségteljes gazdálkodásra sarkallja a vezető tisztségviselőket. A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (a továbbiakban: Gt.) vezette be a vezető tisztségviselők felelősségének megállapíthatóságát, miszerint *„a gazdasági társaság fizetéképtelenségével fenyegető helyzet bekövetkeztét követően a vezető tisztségviselők ügyvezetési feladataikat a társaság hitelezői érdekeinek elsődlegessége alapján kötelesek ellátni.”*

Azt később, a büntetőjogi eszközök körében ismertetem, hogy mely fizetéképtelenséggel fenyegető helyzetben tanúsított magatartások vonnak maguk után büntetőjogi jogkövetkezményt. A *„wrongful trading”* azonban nem büntető-, hanem magánjogi hitelezővédelmi jogintézmény, hiszen addig, amíg az adós a csőd bekövetkeztében vétlen, az egyszerű gazdasági kockázat eredménye, azt nem bűnös magatartással idézi elő, nem büntetőjogi, hanem a megfelelő polgári jogi eszközök igénybevételére van lehetőség.³⁴

A Ptk. szabályai új helyzetet teremtettek a vezető tisztségviselők felelőssége tekintetében. A gazdasági társaság vezető tisztségviselője a társaság alakulásától egészen a megszűnéséig a társaság érdekében, a jogszabályok, a létesítő okirat és a társaság legfőbb szerve által meghatározott keretek között köteles eljárni, amennyiben azonban szükségessé válik, a hitelezői igények megóvását is szem előtt kell tartania. A vezető tisztségviselő polgári jogi felelősségi rendszere tehát két irányú: fennáll egyrészt a társaság felé, megszegése esetén pedig a szerződésszegéssel okozott károk szabályai szerint, kontraktuális alapon felel, másrészt a társaság hitelezői felé, a szerződésen kívüli károkozás szabályai szerint, deliktuális alapon.

³⁴ TIHANYI Márk: A vezetői felelősséggel kapcsolatos megállapítási per (wrongful trading) lehetséges hatásai a vétkes gazdálkodással elkövetett csődbűncselekmény miatt indult büntetőeljárásokra <http://www.mabie.hu/sites/mabie.hu/files/dr.Tihanyi> megtekintés ideje: 2023. február 6.

A polgári jogi szabályok a Ptk. hatálybalépése előtt nem tettek különbséget a kontraktuális és deliktuális felelősség között, így a társaság felelt a vezető tisztségviselő által harmadik személynek okozott kárért is. Ezen változtatott a jogalkotó, amikor kimondta a társaság működése során a vezető tisztségviselő gazdasági társasággal való egyetemleges felelősségét, melyet a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény módosításáról szóló 2016. évi LXXVII. törvény (a továbbiakban: 2016. évi LXXVII. tv.) akként módosított, hogy a vezető tisztségviselő által, e jogkörében eljárva harmadik személynek okozott károkért főszabály szerint a jogi személy felel, ha azonban a kárt szándékosan okozta, úgy a felelősség a jogi személlyel egyetemleges.³⁵

A vezető tisztségviselő deliktuális, így a hitelezők irányában fennálló felelősségét a jogi személy jogutód nélküli megszűnése esetére a Ptk. Harmadik könyvének a gazdasági társaságokra vonatkozó rendelkezése, az egyesületekre is vonatkozó 3:118. §-a, az egyesületekre vonatkozó 3:86. § (2) bekezdése, valamint a szövetkezetekre vonatkozó 3:347. § (3) bekezdése azonos tartalommal szabályozza. Eszerint, ha a társaság jogutód nélkül megszűnik, a hitelezők kielégítetlen követelésük erejéig kártérítési igényt érvényesíthetnek a társaság vezető tisztségviselőivel szemben a deliktuális felelősség szabályai szerint, ha a vezető tisztségviselő a társaság fizetéképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe.

A Ptk. a jogalkalmazás egyértelműsítése érdekében némileg módosította a társaság hitelezőkkel szemben fennálló felelősségét. Mivel a vezető tisztségviselő a hitelezőkkel nem áll szerződéses kapcsolatban, felelősségének alapja, hogy a hitelezői érdekeket felróható módon figyelmen kívül hagyta. A Ptk. a korábbi szabályoktól eltérően immár nem rendelkezik arról, hogy a vezető tisztségviselőnek a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján kellene eljárni, azt viszont elvárja, hogy azokat kellő súllyal vegye

³⁵ Ptk. 3:24.§ (2) bekezdés

figyelembe, hiszen ha ezt felróható módon elmulasztja, úgy kártérítési felelősséggel tartozik a hitelezőkkel szemben.³⁶ Tekintettel arra, hogy ez felróhatóságon alapul, a felelősség a hitelezői érdekek figyelembevételének szándékos, vagy legalább gondatlan elmulasztása esetén, illetve az ezzel okozati összefüggésben álló vagyonsökkenés miatt állapítható meg. Előfeltétele, hogy a társaság jogutód nélkül szűnjön meg oly módon, hogy kielégítetlen tartozások maradnak utána.³⁷ A kielégítetlen jelző arra utal, hogy a hitelezőknek nem csak a társasági vagyomból kell megpróbálni kielégíteni követelésüket, hanem a mögöttes helytállásra köteles tagoktól is.³⁸

Minderre figyelemmel tehát, ha a gazdasági társaság vezető tisztségviselője a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztétől kezdve ügyvezetési feladatait nem a hitelezők érdekeinek figyelembevételével látja el, személyes felelőssége megállapíthatóvá válik.³⁹ Tipikusan ilyen felróhatóan elkövetett vagyont csökkentő magatartás, ha a vezető tisztségviselő

- az adós korábban meglévő vagyontárgyát eladta, azt más módon átruházta, de az ellenérték nem folyt be,
- ha azt az értékénél alacsonyabb áron ruházta át,
- ha kirívóan ésszerűtlen kockázatot vállalt és ennek következtében az adóst kár érte, vagy
- ha az ügyvezetői tevékenység gyakorlása során a saját, illetve családja, esetleg egyéb személy érdekeit tartotta szem előtt és ezzel az adósnak kárt okozott.⁴⁰

Fontos kiemelni, hogy ez a rendelkezés a végelszámolással történő megszűnés esetén nem alkalmazható.⁴¹ A cég hitelezőinek érdeke azt kívánja

³⁶ JUHÁSZ László: Két jogterület találkozása – A vezetői felelősség egyes kérdései a Ptk. és a Cstv. szabályai alapján, *Gazdasági és Jog*, 2015/2., 13. o.

³⁷ A Ptk. Miniszteri Indokolásának a Ptk. 118.§-ához fűzött magyarázata

³⁸ BODZÁSI Balázs: A jogi személyek körében felmerülő felelősségi kérdésekről, különös tekintettel a vezető tisztségviselőkre, *Gazdaság és Jog*, 2013/6., 13. o.

³⁹ BDT2012.2619.

⁴⁰ CSÓKE Andrea – MUZSALYI Róbert: *Nagykommentár a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról* szóló 1991. évi XLIX. törvényhez, Wolters Kluwer Kiadó online adatbázis, A Csődtv. 33/A.§-hoz fűzött magyarázata

www.uj.jogtar.hu megtekintés ideje: 2023. február 6.

meg, hogy amennyiben a társaság nem fizetéseképtelen, akkor megszüntetése ne felszámolási eljárás, hanem végelszámolás keretében történjen. Az ügyvezető a jogait jóhiszeműen és tisztességesen köteles gyakorolni, hatáskörét nem használhatja fel a maga hasznára, nem helyezheti személyes érdekeit a társaság céljai elé. Az ügyvezetésre alkalmas üzletember eltekint a saját vagy családja üzleti érdekeltségeitől, és a tulajdonosi érdekeket szolgáló döntéseket hoz.⁴²

A Ctv. elsőként a végelszámolás körében rendelkezik a vezető tisztségviselők végelszámolás körében teljesítendő feladatairól, továbbá felelősségéről. Eszerint a cég korábbi vezető tisztségviselője, aki a Ctv.-ben meghatározott feladatokat, illetve határidőket elmulasztja, vagy nem megfelelően teljesíti, az ebből eredő károkért a polgári jog általános szabályai szerint kártérítési felelősséggel tartozik. Sőt, mulasztása esetén a végelszámoló vagy a cég hitelezője kérelmére a cégbíróság 100.000 Ft-tól 900.000 Ft-ig terjedő, ismételten is kiszabható pénzbírsággal sújtja, de a mulasztó vagy valótlan adatot közlő korábbi vezető tisztségviselőt arra is kötelezheti, hogy viselje azokat a költségeket, amelyek a Ctv.-ben foglalt feladatoknak a végelszámoló által megbízott szakértő által történő elvégeztetésével merülnek fel.⁴³

A Ctv.-ben szabályozott másik nagy kategória a kényszertörlési eljárás. Abban az esetben, ha a cég kényszertörlési eljárásban törölve lett a cégjegyzékből, a vezető tisztségviselő az okozott hátrány erejéig felel a kielégítetlenül maradt hitelezői követelésekért, ha a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezését követően ügyvezetési feladatait nem a hitelezői érdekek figyelembevételével látta el, melynek eredményeként a cég vagyona csökkent, illetve a hitelezők követeléseinek kielégítése megghiúsult. E körben a törvény a felelősséget kiterjeszti, s vezető tisztségviselőnek tekinti a

⁴¹ Ptk. 3:118.§

⁴² BDT2012.2782.

⁴³ Ctv. 98.§ (5) – (6) bekezdés

cég által megválasztott végelszámolót és azt a személyt is, aki a cég döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt.⁴⁴

A Ctv. a fenti szabályokra figyelemmel rendelkezik a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztéről is, mely a törvény értelmében az az időpont, amelytől kezdve a vezetők előre látták vagy elvárható gondosság mellett látniuk kellett, hogy a cég nem lesz képes esedékességkor kielégíteni fennálló követeléseit. A vezető tisztségviselő akkor mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet nem a vezető tisztségviselői jogviszonya alatt vagy ügyvezetési tevékenysége miatt következett be, a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően pedig az adott helyzetben az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megtett a hitelezői veszteségek elkerülése, csökkentése, továbbá a cég legfőbb szerve intézkedéseinek kezdeményezése érdekében.⁴⁵

A Gt. idézett, a vezető tisztségviselők felelősségének megállapíthatóságáról szóló rendelkezése kimondta azt is, hogy *„Külön törvény e követelmény felróható megszegése esetére – ha a gazdasági társaság fizetéseképtelenné vált vagy külön jogszabály szerint, a fizetéseképtelenség⁴⁶ vizsgálata nélkül, jogutód nélkül megszüntették – előírhatja a vezető tisztségviselők hitelezőkkel szembeni helytállási kötelezettségét.”*⁴⁷ A

⁴⁴ Ctv. 118/B.§ (1) – (2) bekezdés

⁴⁵ Ctv. 118/B.§ (3) – (4) bekezdés

⁴⁶ Csódtv. 27.§ (2) bekezdés: A bíróság az adós fizetéseképtelenségét akkor állapítja meg, ha

a) az adós szerződésen alapuló nem vitatott vagy elismert tartozását a teljesítési idő lejártát követő 20 napon belül sem egyenlítette ki vagy nem vitatta, és az ezt követő hitelezői írásbeli fizetési felszólításra sem teljesítette, vagy

b) az adós a jogerős bírósági határozatban, fizetési meghagyásban megállapított teljesítési határidőn belül tartozását nem egyenlítette ki, vagy

c) az adóssal szemben lefolytatott végrehajtás eredménytelen volt, vagy

d) az adós a fizetési kötelezettségét csődeljárásban vagy felszámolási eljárásban kötött egyezségben, reorganizációs eljárásban a bíróság által jóváhagyott reorganizációs tervben, szerkezetátalakításban a bíróság által jóváhagyott szerkezetátalakítási tervben foglaltak ellenére nem teljesítette, vagy

e) a korábbi csődeljárást megszüntette, vagy

f) az adós, illetve a végelszámoló által indított eljárásban az adós tartozásai meghaladják a vagyonát, illetőleg az adós a tartozását (tartozásait) az esedékességkor nem tudta vagy előreláthatóan nem tudja kielégíteni, és a végelszámoló által indított eljárásban az adós gazdálkodó szervezet tagjai (tulajdonosai) felhívás ellenére sem nyilatkoznak arról, hogy kötelezettséget vállalnak a tartozások esedékességkor történő kifizetéséhez szükséges források biztosítására.

⁴⁷ Gt. 30.§ (3) bekezdés

hivatkozott „külön törvény” a Csődtv. Bár a rendelkezésből kimaradt a felelősség kimondása, másként nem lehet értelmezni, mint felelősséget alapító szabály, mely azonban csak másodlagos, hiszen a követelés kielégítését elsődlegesen a társaság vagyonából kell megkísérelni, függetlenül attól, hogy a vezető tisztségviselők nem tettek eleget a hitelezői érdekek figyelembevételére vonatkozó kötelezettségeiknek. Jellemző még e felelősségre, hogy korlátozott, hiszen csak annak az összegnek az erejéig köteles helytállni a vezető tisztségviselő, amilyen összeggel a társaság vagyona magatartása miatt csökkent.⁴⁸

A Csődtv. tehát lehetőséget nyújt a vezető tisztségviselőkkel szembeni fellépésre, két lépcsőben. Az első lépés az ún. megállapítási per. Eszerint a hitelező vagy – az adós nevében – a felszámoló a felszámolási eljárás alatt keresettel kérheti az illetékes bíróságtól annak megállapítását, hogy azok, akik a gazdálkodó szervezet vezetői voltak a felszámolás kezdő időpontját megelőző három évben, a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően a vezetői feladataikat nem a hitelezők érdekeinek figyelembevételével⁴⁹ látták el, és ezzel okozati összefüggésben a gazdálkodó szervezet vagyona csökkent, vagy a hitelezők követeléseinek teljes mértékben történő kielégítése más okból meghiúsulhat. Ha többen közösen okoztak kárt, felelősségük egyetemleges. A vezető tisztségviselő felelősségének megállapítására irányuló kereset a felszámolási eljárás jogerős befejezéséig terjeszthető elő.⁵⁰ A felelősség alól akkor mentesül a vezető, ha bizonyítja, hogy a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően nem vállalt az adós pénzügyi helyzetéhez képest indokolatlan üzleti kockázatot, illetve az adott helyzetben az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megtette a hitelezői veszteségek elkerülése, csökkentése, továbbá az adós gazdálkodó szervezet legfőbb szerve

⁴⁸ BODZÁSI Balázs: i.m. 13. o.

⁴⁹ A hitelezői érdekeket figyelmen kívül hagyó tevékenységnek minősül az is, ha a vezető elmulasztotta a környezetkárosodás megelőzésére, a környezetkárosítás abbahagyására, illetve a kármentesítésre vonatkozó, jogszabályban meghatározott kötelezettségeket, és ennek következtében a hitelezők követeléseinek teljes mértékben történő kielégítése meghiúsulhat.

⁵⁰ BH2018.231.

intézkedéseinek kezdeményezése érdekében. A jogalkotó fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztére a Ctv. korábban ismertetett rendelkezésével azonos meghatározást ad.⁵¹ Ha a keresetet hitelező nyújtotta be, és azt a bíróság nem utasította vissza, a bíróság a keresetindításról a keresetlevél megküldésével értesíti a felszámolót, aki a per megindításáról – akár ő, akár a hitelező kezdeményezte azt – köteles a hitelezőket tájékoztatni.⁵²

A megállapítási per több tényállási elemét is az ítélkezési gyakorlatnak kellett kialakítania, hiszen a felelősségi alakzat Csódtv.-be illesztésekor a jogalkotó teret kívánt engedni a bírói mérlegelésnek. A bírónak kell megítélnie, hogy milyen magatartás alapozza meg a felelősség alóli eredményes kimentést, vagy éppen azt, hogy egy meghatározott adós szervezetnél mely személyek tekinthetők a gazdálkodó szervezet döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorló személynek.⁵³

Ahogy említettem, a vezető tisztségviselők felelősségének megállapítása iránt pert az adós felszámolója, valamint a hitelező indíthat. A gyakorlatban azonban a felszámoló által indított ilyen eljárás csekély, hiszen csak abban az esetben növelheti ez a felszámolási vagyont, ha annak eredményeként marasztalásra is sor kerül. Más a helyzet a hitelezők esetében, akik két nagy csoportra oszthatók: a közjogi hitelezők – mely elsősorban a Nemzeti Adó és Vámhivatalt (a továbbiakban: NAV) jelenti –, valamint a magánjogi hitelezők csoportjára.

A megállapítási perben a bírói gyakorlat szerint a felperesnek kell bizonyítania a felszámolás alatt álló társaság fizetésképtelenséggel fenyegető helyzetének bekövetkeztét és időpontját, a vezető tisztségviselői magatartás és a társaság vagyonsökkenése közötti okozati kapcsolatot, valamint a vagyonsökkenés mértékét, továbbá a vezető tisztségviselői feladatok

⁵¹ Csódtv. 33/A.§ (1) – (4) bekezdés

⁵² Csódtv. 33/A.§ (6) és (8) bekezdés

⁵³ BARTA Judit – MAJOROS Tünde: A bírói gyakorlat szerepe a gazdasági társaság vezető tisztségviselőjének hitelezőkkel szembeni felelőssége körében, Publicationes Universitatis Miskolcensis, Secto Juridica et politica, Tomus XXXV, 2017, 193. o.

jogellenes, hitelezői érdeksérelemmel járó ellátását is.⁵⁴ Fordul a bizonyítási kényszer, amennyiben a vezető tisztségviselő a felszámolás kezdő időpontját megelőzően neki felróhatóan nem, vagy nem megfelelően tett eleget a gazdálkodó szervezet éves beszámolójára vonatkozó letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségének, nem teljesítette a beszámoló készítési, irat- és vagyonátadási, továbbá tájékoztatási kötelezettségét. Ezekben az esetekben ugyanis neki kell bizonyítania, hogy a vezetői tisztségének időtartama alatt nem következett be fizetéképtelenséggel fenyegető helyzet, vagy ha ilyen körülmény fennállt, a vezetési feladatai ellátása során a hitelezők érdekeit is figyelembe vette.⁵⁵

A megállapítási perben biztosíték nyújtása is kérhető a hitelezők követelésének kielégítése céljából, melynek indokoltságát alátámasztó körülményeket valószínűsíteni kell. A biztosíték a bíróság gazdasági hivatala letéti számlájára forintban befizetendő pénzösszeg lehet.⁵⁶

A második lépcső a vezető tisztségviselővel szembeni eljárásban a marasztalási per megindítása. Megszűnt az a korábbi rendelkezés, miszerint a megállapítási per után, a marasztalási kereset előterjesztésére 90 napos határidő áll rendelkezésre, vagyis a megállapítási pert követően elévülési időn belül indítható a marasztalási per, melynek indoka a fizetéképtelenségi jog eljárási szabályainak korszerűsítése, valamint az adós és a hitelezők közötti egyezségkötés elősegítése.⁵⁷

A marasztalási per szabályai szerint a felszámolási eljárás jogerős lezárásáról hozott határozat Cégek közlönyben való közzétételét követően bármely hitelező keresettel kérheti az illetékes bíróságtól, hogy a megállapítási perben jogerősen megállapított felelősség alapján, az okozott vagyoni hátrány mértékéig kötelezze az adós volt vezetőjét a felszámolási eljárásban nyilvántartásba vett, de ott meg nem térült követelésének kifizetésére. Ha több hitelező terjeszt elő ilyen keresetet, a bíróság a pereket egyesíti, és a hitelezők

⁵⁴ Ítéltáblai Határozatok 2012/2. szám 91. jogeset

⁵⁵ Csődtv. 33/A.§ (5) bekezdés

⁵⁶ Csődtv. 33/A.§ (9) bekezdés

⁵⁷ 2020. évi LXXIII. tv. végső előterjesztői indokolása

pernyertessége esetén a hitelezői követelések arányos kielégítéséről rendelkezik.⁵⁸ Kihangsúlyozandó azonban, hogy a vezető tisztségviselők felelőssége továbbra is csak másodlagos, vagyis akkor állapítható meg, ha az elsődlegesen kötelezett jogi személyek vagyonából a hitelezői igények nem voltak fedezhetőek.⁵⁹

2.1.2. A szerződéses biztosítékok alkalmazása

A fenti, jogszabályban rögzített felelősségi szabályoktól némileg eltér a következő hitelezővédelmi eszköz, hiszen a szerződő feleknek a szerződési szabadságra tekintettel maguknak is lehetőségük van valamely követelés biztosítására, így a teljesítést elősegítő, vagy annak esetleges elmaradása esetére szóló szerződéses biztosítékok kikötésére, melyek a szerződés megerősítését szolgálják, s melyekről előre, az esetleges szerződésszegést megelőzően rendelkezni kell. A szerződési biztosítékok joga a polgári jog legérzékenyebb területei közé tartozik. Garanciális jelleggel bírnak a hitelezők számára, hiszen kifejezésre juttatják az adós teljesítési készségét, aki a biztosítékokat önként vállalja a szerződésszerű teljesítése hiányának esetére. Ahogy említettem, többlétszankciók szerződésszegés esetén csak abban az esetben érvényesíthetők, ha a felek a szerződésben előre kikötötték, azt önként vállalják, mely jelentős különbség a szerződésszegés e feltétel hiányában is érvényesíthető törvényi szankcióival szemben.⁶⁰

A szerződéses biztosítékok csoportosítására többféle módszer áll rendelkezésre. A római jog például különbséget tett az adós fizetéképtelenségéhez kapcsolódó biztosítékok, valamint az adós fizetőkészségét előmozdító biztosítékok között, de a szakirodalom az alkalmazott biztosíték személyi vagy dologi jellege szerint is differenciál. Egy másik megközelítés szerint a kockázatvállalással járó ügyletek biztosítékai

⁵⁸ Csődtv. 33/A.§ (11) – (13) bekezdés

⁵⁹ TÖRÖK T.: i.m. 14-20. o.

⁶⁰ A Ptk. Miniszteri Indokolásának a Ptk. XXVI. Fejezetéhez fűzött magyarázata

három nagy csoportra oszthatók. E szerint az első kategóriába a pénzforgalmi jellegű biztosítékok tartoznak, például az inkasszó. A második nagy csoport a biztosítéki célra felhasználható jogintézmények, például az engedményezés, a bánatpénz vagy a vételi jog kikötése. Végül, de nem utolsó sorban, talán a legfontosabb valamennyi közül a klasszikus polgári biztosítékok, vagy szerződést biztosító mellékkötelezettségek kategóriája, melybe – többek között – a zálogjog, a kötbér, a garancia-, vagy éppen a kezességi szerződés sorolható.⁶¹ A Ptk-ban egyébként az adóst terhelő teljesítési kötelezettség kikényszerítésére, vagy annak támogatására a klasszikus biztosítéki eszközökön túl további eszközök is fellelhetők. Ilyen például az elidegenítési és terhelési tilalom, a kárátalányok biztosítéki szerepe, vagy éppen a tulajdonjog fenntartása.⁶²

Habár a fentiek részletes ismertetését mellőzöm, az világosan látható, hogy a polgári jog számos megoldást nyújt egyes szolgáltatások és ellenszolgáltatások teljesítésének biztosítására, valamint elmaradásuk esetén azok kompenzálására, melyek a szerződések teljesítésének, ezáltal a hitelezői érdekek védelmének hatékony eszközeit jelentik. A szerződési biztosítékok rendszere azonban nem zárt, így annak teljes katalógusa nem adható meg.⁶³

2.1.3. A szerződésszegés törvényi jogkövetkezményei

Egy szerződés megkötésére tipikusan azért kerül sor, hogy a felek a szükségleteik kielégítésére alkalmas javakhoz, szolgáltatásokhoz hozzájussanak. A szerződés megszegését jelenti bármely kötelezettség szerződésszerű teljesítésének elmaradása.⁶⁴ Szerződésszegésnek minősül többek között a késedelem, a hibás teljesítés, a teljesítés lehetlenné válása, a teljesítés megtagadása, vagy éppen a jognyilatkozat tételének az

⁶¹ MILASSIN László – GLAVANITS Judit: A hitelszerződés biztosítékai, tekintettel az új Polgári Törvénykönyv tervezetére, *Jog Állam Politika*, 2012/4., 125, 133. o.

⁶² LESZKOVEN László: Szerződéses biztosítékok változása az új Ptk.-ban, *Gazdaság és Jog*, 2014/2., 4 – 5. o.

⁶³ MILASSIN L. — GLAVANITS J.: i.m. 135. o.

⁶⁴ Ptk.6:137.§

elmulasztása.⁶⁵ Az előbbi pontban említést tettem azokról a szerződéses biztosítékokról, amelyeket a felek maguk vállalják a szerződés megkötése során, jelen pontban a szerződésszegés törvény által meghatározott következményeiről ejtek szót.

Egy szerződés garanciális többletértéke magával hordoz egy olyan jogi kötelezettséget is, miszerint a szerződést a tartalma szerint teljesíteni kell. Nem szerződésszerű teljesítés, vagy a teljesítés elmaradása esetén a törvény meghatározott jogkövetkezmények alkalmazását teszi lehetővé anélkül, hogy arról a felek a szerződésben külön rendelkeztek volna. Ezek a törvényes eszközök a szerződéses biztosítékokhoz hasonlóan a teljesítés kikényszerítését, az érdeksérelem orvoslását célozzák.⁶⁶

A törvényes eszközök egy része objektív, hiszen a kötelezett kimentésétől függetlenek, mint például a teljesítés követelése, a visszatartási-, felmondási-, vagy az elállási jog. Ezzel szemben a szubjektív jogkövetkezmények alól kimentésnek van helye, mely kategóriába tartozik a szerződésszegéssel okozott kár megtérítése iránti igény.

A szerződés tárgya a szerződésszegés törvényes jogkövetkezményeire is közvetlen hatással lehet, hiszen a különböző szolgáltatások eltérő igényeket keletkeztetnek a szerződés megszegése esetén. A szakemberek a szerződésszegés állapotát a szerződés egyik létszakának tartják, melyben „*a megszegett kötelem igen gyakran a megzavart – megbolydult méhkasra emlékeztet.*”⁶⁷ Amennyiben a felek nem elégedettek a klasszikus kikényszerítési eszközökkel, akkor a jog az előbbi pontban említettek szerint biztosítja számukra, hogy többlet-szankciót kössenek ki, mely számottevő szempontból pozitív hatással lehet egy szerződésre, hiszen egy kártérítési rendszerben a bíróság tévedése ellen védhet a kötbér, mely rendkívül hatékony hitelezővédelmi eszköz, az eljárás egyszerűsítését és gyorsítását is szolgálja,

⁶⁵ Ptk. Hatodik Könyv 10. Cím

⁶⁶ KEMENES István: A szerződésszegés szabályozása az új polgári törvénykönyvben, Jogtudományi Közlöny, 2014/5., 213. o.

⁶⁷ LESZKOVEN László: A szolgáltatás és annak teljesítése: a tartalom és szerződésszegés kapcsolata, Polgári Jog, 2016/10.

https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1601001_poj megtekintés ideje: 2022. november 3.

de egy erősebb szankció meggyőzheti a másik felet akár a vállalt szolgáltatásának jó minőségéről is.⁶⁸ A hitelező érdekeinek megóvására és érvényesítésére a szerződések jogában számtalan lehetőség áll rendelkezésre, hogy ezek közül melyikkel élnek, a továbbiakban a feleken múlik.

2.1.4. A hitelezőket megillető biztosíték-követelés

A hitelezőket a gazdasági társaságok tekintetében bekövetkező szervezeti, tőke, vagy vagyoni változásokkal, kockázatokkal szemben a biztosíték-követelési jog óvja meg. Ilyen változás a társaság átalakulása, melyről a tagok vagy alapítók a hitelezők hozzájárulása nélkül, az átalakulási terv legalább háromnegyedes szótöbbséggel történő elfogadásával határoznak. Az átalakulásról a jogi személy két alkalommal közleményt tesz közzé. Az a hitelező, akinek követelése az első közzététel előtt keletkezett, törvényes határidőn belül megfelelő biztosítékra nyújthat be igényt, ha az átalakulás követelésének kielégítését veszélyezteti.⁶⁹ Szabályait a Ptk. és Az egyes jogi személyek átalakulásáról, egyesüléséről, szétválásáról szóló 2013. évi CLXXVI. törvény (a továbbiakban: Átaltv.) határozza meg.⁷⁰ A gyakorlatban a hitelezők felhívását az arra kötelezettek sok esetben mellőzik a létrejövő jogi személy pénzügyi, vagyoni helyzetére, vagy a hitelezők biztosítékkal ellátottságára hivatkozással. Ennek mérlegelése azonban nem a jogi személyeken múlik, a felhívás elmulasztására nincs törvényes lehetőségük.⁷¹

A tőkeváltozással járó kockázatok csökkentése érdekében a Ptk. a kft. és az rt. tekintetében lehetővé teszi a hitelezők számára azt is, hogy a törzstőke és az alaptőke leszállításának keretei között a társaságtól valamilyen biztosítékot követeljenek, amennyiben a tőke leszállítása hitelezői pozíciójukat veszélyeztetné, az nem tartalékképzési célú és nem törvény alapján kötelező,

⁶⁸ SZALAI Ákos: Kikényszerítés a magyar szerződési jogban, Pázmány Law Working Papers, 2013/9., 153. o.

⁶⁹ Ptk. 3:43.§ (1) – (2) bekezdés

⁷⁰ Átaltv. 10.§

⁷¹ Átaltv. Miniszteri Indokolásának a törvény 10.§-ához fűzött magyarázata

annak indoka a társaság pénzügyi, vagyoni helyzete, s a hitelezőknek nincs további biztosítékuk. Ezáltal igyekszik a jogalkotó ellensúlyozni az alaptőke csökkenéséből eredő kockázat növekedését.⁷² A Ptk. arról nem rendelkezik, hogy milyen biztosíték követelésére jogosultak a hitelezők, így elképzelhető kezesség, zálogjog, de akár egy tartozáselismerő nyilatkozat is. A társaság törvényes határidőn belül köteles megfelelő biztosítékot nyújtani, vagy a kérelem elutasításáról szóló, indokolással ellátott határozatot a hitelezőknek megküldeni, melynek felülvizsgálatát az érintett hitelező jogvesztő határidőn belül a nyilvántartó bíróságtól kérheti. Releváns hitelezővédelmi rendelkezés, hogy a tőke leszállítása mindaddig nem jegyezhető be a nyilvántartásba, amíg az arra jogosult hitelező nem kap megfelelő biztosítékot, vagy a hitelező kérelmét elutasító bírósági határozat jogerőre nem emelkedett.⁷³

2.1.5. A tőkevédelem szabályai

A társasági vagyon az alapítástól kezdve egészen a nyilvántartásból való törlés időpontjáig meghatározó szerepet tölt be a gazdasági társaságok életében. Rendelkezésre állása és mértéke kiemelt jelentőséggel bír a tagok, valamint a társasággal gazdasági kapcsolatra lépni kívánó személyek, így a hitelezők számára egyaránt.⁷⁴ Ahogy azt az előzőekben ismertettem, főszabály szerint a társaság tőkéje a hitelezők elsőszámú biztosítéka. A Ptk. kógens szabályai a jogi személyek alapítása tekintetében a tagok számára kötelezettségként nevesítik a vagyoni hozzájárulás teljesítését, melyet a társaság működése alatt nem lehet visszakövetelni.⁷⁵ A társaság tőkéjének

⁷² CSEHI Zoltán - FALUDI Gábor - GÁRDOS István - GÁRDOS Péter – GRAFL FÜLÖP Gyöngyi – KEMENES István – KISFALUDI András – LÁBADY Tamás – LENKOVICS Barnabás – MENYHÁRD Attila – OROSZ Árpár – PARLAGI Mátyás – SZEIBERT Orsolya – SZÉKELY László – TÓKEY Balázs – VÉKÁS Lajos: *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*, (Szerk: Vékás Lajos, Gárdos Péter), Wolters Kluwer Kiadó online adatbázis, A Ptk. 3:313.§-ához fűzött magyarázata

www.uj.jogtar.hu megtekintés ideje: 2022. október 10.

⁷³ Ptk. 3:204.§ (4) – (5) bekezdés, 3:313.§ (4) – (5) bekezdés

⁷⁴ LEHÓCZKI Z. Zs.: i.m.

⁷⁵ Ptk. 3:9.§ (1) bekezdés

biztosítása tehát a tagok kötelezettsége, mely állhat pénzbeli és nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásból.

A kódex a kft. és rt. esetén előírja a jegyzett tőke minimális összegét figyelemmel arra, hogy a hitelezők követeléseire kizárólag e társaságok vagyona nyújt fedezetet.⁷⁶ Mivel esetükben a tagok a társasági kötelezettségeikért főszabály szerint nem tartoznak helytállási kötelezettséggel, a jogalkotónak meg kellett határozni, hogy a társasági vagyon milyen módon csökkenthető. Eszerint a társaság fennállása során a tagok javára kifizetést kizárólag törvényben meghatározott esetekben, a tárgyévi adózott eredményből, illetve a szabad eredménytartalékkal kiegészített tárgyévi adózott eredményből teljesíthet. Nem kerülhet azonban erre sor, ha a társaság helyesbített saját tőkéje nem éri el, vagy a kifizetés következtében nem érné el a társaság jegyzett tőkéjét, továbbá, ha veszélyeztetné a társaság fizetőképességét, hiszen ebben az esetben a kifizetést a társaság részére vissza kell fizetni. Semmis az alapító okirat olyan kikötése, amely a társaság által teljesített kifizetésekre a fentieknél a tagokra nézve kedvezőbb szabályokat állapít meg.⁷⁷ Ha egymást követő két üzleti évben a kft., vagy az rt. saját tőkéje nem éri el a jogszabályban kötelezően előírt jegyzett tőke minimumát, és a tagok határidőn belül nem gondoskodnak annak biztosításáról, a gazdasági társaság köteles elhatározni átalakulását, jogutód nélküli megszűnését vagy az egyesülést.⁷⁸ E szabályok a társasági vagyon tagok javára történő kifizetésekkel való csökkentésének korlátait jelölik ki.

Ami a jogutód nélküli megszűnést illeti, ha a végelszámolás megindításakor vagy a felszámolás elrendelésekor a társaság saját tőkéje még nem került teljes egészében befizetésre, a végelszámoló és a felszámoló jogosult a még nem teljesített befizetésekre vonatkozó kötelezettséget azonnal esedékessé tenni és annak teljesítését a tagoktól megkövetelni, abban az

⁷⁶ A Kft. törzstőkéje minimum 3 millió forint. A Zrt. alaptőkéje nem lehet kevesebb, mint 5 millió forint, míg az Nyrt. alaptőkéjének minimuma 20 millió forint.

⁷⁷ MOHAI Máté: A tőkevédelem elvének megnyilvánulásai a társaságok jogában (I. rész), *Gazdaság és Jog*, 2016/5. 6 – 7. o.

⁷⁸ Ptk. 3:133.§ (2) bekezdés

esetben, ha arra a társaság tartozásainak kiegyenlítése érdekében szükség van.⁷⁹

Látható, hogy a társaság vagyonának védelmére komoly hangsúlyt fektet a jogalkotó, olyannyira, hogy az oltalmát biztosító polgári jogi szankciók mellett a társasági vagyon jogellenes csökkentésének a későbbiekben részletesen ismertetett büntetőjogi következményei is lehetnek.

2.1.6. A felek együttműködési és tájékoztatási kötelezettsége

A szerződési jog alapelvei között a Ptk. nevesíti a feleket terhelő együttműködési és tájékoztatási kötelezettséget, amely a szerződést megkötő alanyokat a szerződés minden létszakában terheli, így mind a szerződés megkötése előtt, a szerződéskötési tárgyalások alatt, mind a szerződés megkötésénél, fennállása alatt és megszüntetése során kötelesek együttműködni, s tájékoztatni egymást a szerződést érintő lényeges körülményekről.⁸⁰ Az alapelv megszegése pontos időbeli behatárolásának a jogkövetkezmény szempontjából van jelentősége, hiszen ez fogja meghatározni, hogy a kötelezettségszegéssel okozott kár megtérítésére a szerződésszegéssel, vagy a szerződésen kívül okozott károk megtérítésének szabályai szerint kerül sor.⁸¹ Figyelemmel arra, hogy a prekontraktuális felelősséget nem a szerződés alapozza meg, hanem a jóhiszeműség és tisztesség követelménye, mely általános jellegű, ezáltal nem korlátozódik a szerződés fennállására, így a fenti alapelv szerződéskötési tárgyalás során történő megszegése miatti felelősséget is felöleli, mely adott körülmények között lényeges hitelezővédelmi eszköznek tekinthető.⁸²

⁷⁹ Ptk. 3:207.§ (3) bekezdés, 3:322.§ (2) bekezdés

⁸⁰ TÓTH Gergő József: A szerződés megkötésének (létrejöttének) elmaradásával okozott károk, Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXV, 2017, 502. o.

⁸¹ JUHÁSZ Ágnes: Az együttműködési és tájékoztatási kötelezettséghez kapcsolódó egyes kérdésekről, Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXV, 2017, 285. o.

⁸² SZALMA József: Szerződésen kívüli (deliktuális) felelősség az európai és a magyar magánjogban, ELTE, ÁJK–Bíbor Kiadó, Budapest – Miskolc, 2008., 250.

Habár a tájékoztatási kötelezettség általános jellegű, elengedhetetlen annak hangsúlyozása, hogy ez nem mentesíti a másik felet, hogy maga is tájékozódjon a számára lényegi körülményekről. Éppen ezért a szerződő fél nem hivatkozhat a tájékoztatási kötelezettség megsértésére azon jogok, tények és adatok tekintetében, amelyeket ismert, vagy közhiteles nyilvántartásból, esetleg más forrásból ismernie kellett.⁸³

Szeretném ehelyütt megjegyezni, hogy habár az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség a szerződés általános szabályai között került elhelyezésre, a Ptk. a gazdasági társaságok tekintetében is rendelkezik róla, habár nem alapvető szinten. Így például a tőke leszállítása esetén az ismert hitelezőknek közvetlenül is köteles a hirdetménnyel azonos tartalmú értesítést küldeni.⁸⁴

2.1.7. Publicitási követelmények

Végül, de nem utolsó sorban kulcsfontosságú eszköz a hitelezők kezében a nyilvánosság és közhitelesség biztosításának követelménye. A cégnyilvánosságot a cégbíróság, a céginformációs szolgálat, valamint a Céglönlöny biztosítja.⁸⁵ A cégnyilvántartás közhiteles, így hitelesen tanúsítja a benne feltüntetett adatok, a bejegyzett jogok és tények fennállását, azok változásait. Ellenkező bizonyításig tehát vélelmezni kell a hitelező jóhiszeműségét, ha a cégnyilvántartásba bejegyzett adatban bízva, ellenérték fejében szerez jogot.⁸⁶

A cégnyilvántartás két részből áll: a cégjegyzékből, valamint cégiratokból. Ez utóbbi magában foglalja a cégjegyzékben szereplő adatok igazolására szolgáló okiratokat, valamint a cégre vonatkozó, közérdekből, a forgalom biztonsága céljából benyújtásra kerülő okiratokat, például a számviteli törvény szerinti beszámolót. Garanciális szabály, hogy a

⁸³ Ptk. 6:62. § (1) – (3) bekezdés

⁸⁴ Ptk. 3:203.§ (3), 3:312. § (3) bekezdés

⁸⁵ Ctv. 11.§

⁸⁶ Ctv. 22.§ (1) bekezdés

cégjegyzék bejegyzés alatt álló, fennálló, illetve már törölt adatai és cégiratai egyaránt teljes körű nyilvánosságot élveznek.⁸⁷

A cégeket tehát bejelentési kötelezettség terheli, melynek keretében kötelesek meghatározott dokumentumokat és okiratokat a hatáskörrel, illetékességgel rendelkező bírósághoz benyújtani.⁸⁸ Ezáltal ellenőrizhetővé válik, hogy kik egy társaság tulajdonosai, vezető tisztségviselői, valamint az is, hogy van-e folyamatban a társasággal szemben például végrehajtási, esetleg felszámolási eljárás.

A nyilvánosság további biztosítéka a cégekre vonatkozó közlemények Cégközlönyben való megjelentetése. A társaságokat közzétételi kötelezettség terheli, mely során meghatározott dokumentumokat a hivatalos lapban történő közzététel útján kell nyilvánosságra hozniuk.⁸⁹ A hitelezők a Cégközlönyben kereshetnek rá, hogy rendelkez-e el felszámolást vagy kényszertörölést jövőbeli üzleti partnerükkel szemben, valamint, hogy ebben az esetben a hitelezők hogyan jelentkezhettek be az eljárásba.

Ahogy korábban említettem, dolgozatomban kiemelt figyelmet a gazdasági bűncselekményekre, mint hitelezővédelmi eszközökre kívánok fordítani, így a fentiekben a polgári jogi eszközök ismertetésére csak általános jelleggel került sor azért, hogy láthatóvá váljék a hitelezők hazai helyzete a hatályos jog alapján, valamint, hogy teljes képet adhassak a védelmüket szolgáló valamennyi jogi eszközről. Szeretném azonban hangsúlyozni, hogy valamennyi, az általam az előbbieken ismertetett jogi eszköz sokkal összetettebb, mint ahogy azokról említést tettem, s számos kérdés merülhet fel, melyek külön – külön is tudományos munka tárgyát képezhetnék.

⁸⁷ A Ctv. Miniszteri Indokolásának a Ctv. 11.§-ához fűzött magyarázata

⁸⁸ Ptk. 3:13.§ (1) bekezdés

⁸⁹ Ptk. 3:14.§

2.1.8. Egyéb hitelezővédelmi eszközök a Csódtv.-ben

A Csódtv. a hitelezők védelme szempontjából kiemelkedő fontosságú. A jogszabály folyamatos módosításának egyik célja éppen az, hogy a hitelezők igényeinek érvényesítése érdekében a lehető legteljesebb körben biztosított legyen az ellenőrzési jog. A csődjognak a társaság fizetéképtelensége esetén van különös jelentősége, hiszen reparatív eszközök útján igyekszik garantálni a hitelezők kielégítését, akár a felelős személyekkel szembeni igényérvényesítés útján. Korábban már ismertettem a Csódtv. néhány hitelezővédelmi rendelkezését, így a megállapítási és marasztalási pert, valamint a felelősségi szabályokat, mely utóbbi rendelkezések magukban foglalják a vezető tisztségviselő felelősségére vonatkozó csődjogi, valamint a tartósan hátrányos üzletpolitika folytatásáért való tagi felelősség szabályait. Vannak azonban a Csódtv.-nek egyéb, a hitelezői érdekek védelmét garantálni hivatott konstrukciói is. A következőkben a csőd- és felszámolási eljárásra vonatkozó legfontosabb szabályok közül szeretném a hitelezők oltalmát biztosító rendelkezéseket ismertetni.

A csődeljárás olyan eljárás, amelynek során az adós – a csődegyezés megkötése érdekében – fizetési haladékot kap, és csődegyezés megkötésére tesz kísérletet.⁹⁰ Célja a fizetési nehézségekkel küzdő adós reorganizációja, az adós által történő megindításának azonban nem feltétele az adós fizetéképtelensége, hiszen a gyakorlati tapasztalatok szerint a csődeljárástól nem várható eredmény, ha megindítására az adós fizetéképtelenné válásakor kerül sor.⁹¹ Az adós tehát összehívja a hitelezőket és egyezségi tárgyalást tart. A hitelezői érdekek védelmét igyekszik a jogalkotó biztosítani azáltal, hogy amennyiben az adós nem a törvény rendelkezései szerint hívja meg a hitelezőket, úgy a bíróság bármely hitelező vagy a vagyonfelügyelő kérelmére 100.000 forinttól 2.000.000 forintig terjedő bírsággal sújtja, az eljárás költségeiben marasztalhatja, valamint elrendeli, hogy a vagyonfelügyelőt az

⁹⁰ Csódtv. 1.§ (2) bekezdés

⁹¹ SZABÓ Gábor Zoltán: A csődeljárás alapvető kérdései, Gazdaság és Jog, 2012/11., 3. o.

adós gazdálkodó szervezetben együttes cégjegyzési, a pénzforgalmi számlák felett pedig együttes rendelkezési jog illesse meg.⁹² E szankció célja, hogy ha az adós nem törekszik a szabályos eljárásra, a hitelezői érdekek védelme érdekében a bíróság meg tudja akadályozni a vagyon eltüntetését.⁹³

Kijelenthető, hogy a hitelezők részvétele kiemelkedő azon eljárásokban, amelyek célja követeléseik megtérülésének valamennyi lehetséges jogi eszközzel történő biztosítása.⁹⁴ Ebben a folyamatban a Csódtv.-ben szabályozott hitelezői választmány a hitelezők aktív részvételének jelentős intézménye lehet, hiszen figyelemmel kíséri a vagyonfelügyelő és a felszámoló tevékenységét, szükség esetén fellép a hitelezők érdekeinek védelmében, képviseli a hitelezőket a bíróság előtt, valamint a vagyonfelügyelővel, az ideiglenes vagyonfelügyelővel, továbbá a felszámolóval való kapcsolattartás során, s gyakorolja a Csódtv.-ben meghatározott egyéb jogköröket.⁹⁵ Ilyen például, hogy kifogással élhet a vagyonfelügyelő tevékenysége vagy mulasztása ellen,⁹⁶ kezdeményezheti a felszámoló felmentését,⁹⁷ de hozzájárulást adhat az adós felszámolás alatti gazdasági tevékenységének folytatásához is.⁹⁸ Egy adós gazdálkodó szervezetnél csak egy választmány működhet. A csődeljárás során megalakításának feltétele, hogy azt a szavazatok több mint felével rendelkező hitelezők legalább egyharmada, míg felszámolási eljárásban az eljárásba bejelentkezett, az egyezségkötésre jogosult hitelezői követelések legalább egyharmadával rendelkező hitelezők egyharmada hozhatja létre.⁹⁹

Hitelezői választmány helyett a hitelezők hitelezői képviselőt is választhatnak, aki a megbízásáról szóló szerződés keretei között látja el a

⁹² Csódtv. 17.§ (1) bekezdés

⁹³ Gfv. VII.30.311/2015/5.

⁹⁴ BÉRES István: A hitelezői választmány felszámolási eljárásban biztosított jogaira vonatkozó jogszabályi rendelkezések vizsgálata és a módosítás lehetőségei, Magyar Jog, 2002/11., 667. o.

⁹⁵ Csódtv. 5/A.§ (1) bekezdés

⁹⁶ Csódtv. 15.§ (3) bekezdés

⁹⁷ Csódtv. 39.§ (5) bekezdés

⁹⁸ Csódtv. 46.§ (3) bekezdés

⁹⁹ Csódtv. 5/A.§ (2) - (3) bekezdés

Csődtv.-ben meghatározott feladatokat.¹⁰⁰ Fontos megemlíteni, hogy abban az esetben, ha akár a csőd-, akár a felszámolási eljárásban csak egy hitelező vesz részt, őt automatikusan megilletik a hitelezői képviselő jogai.¹⁰¹

A Csődtv. az ideiglenes vagyonfelügyelőre vonatkozó szabályok között is garantálja a hitelezői érdekek védelmének szem előtt tartását, hiszen eljárásának nem kizárólag a kirendelését kérő hitelező, hanem „*a hitelezői érdekek védelme*” a vezérelve, tehát az adós potenciális összes hitelezőjét oltalmaznia kell.¹⁰² Az ilyen tisztséget betöltő személynek figyelemmel kell kísérnie a gazdálkodó szervezet tevékenységét, át kell tekintenie az adós vagyoni helyzetét, s haladéktalanul tájékoztatnia kell a bíróságot, ha olyan adósi szerződésről vagy más jognyilatkozatról szerzett tudomást, amelynek tárgya törvényben meghatározott jogügylet. Ebben az esetben köteles felhívni az adóst a hitelezők érdekeit figyelembe vevő intézkedések megtételére.¹⁰³

A felszámolási eljárás olyan eljárás, amelynek célja, hogy a fizetéseképtelen adós jogutód nélküli megszüntetése során a hitelezők a törvényben rögzítettek szerint kielégítést nyerjenek.¹⁰⁴ A felszámolási eljárás az adós fizetéseképtelensége esetén törvényben meghatározott esetben hivatalból, az adós, a hitelező vagy a végelszámoló kérelmére, a cégbíróság értesítése alapján, valamint a büntetőügyben eljáró bíróság értesítése alapján folytatható le.¹⁰⁵ A gazdasági társaságok fizetéseképtelensége esetén a társaság tagjai, vagy vezető tisztségviselői jellemzően megpróbálják a még megmaradt vagyont kimenteni. A hitelezőknek természetesen ezen helyzetekben is igényük van érdekeik védelmére, melyet a jogalkotó az ún. megtámadási perek útján igyekszik biztosítani. Megindításukra a hitelezőnek, vagy az adós nevében a felszámolónak, a felszámolást elrendelő végzés közzétételének időpontjától számított egy éves jogvesztő határidőn belül van lehetősége.

¹⁰⁰ Csődtv. 5/A.§ (9) bekezdés

¹⁰¹ CSÖKE A. – MUZSALYI R.: i.m. A Csődtv. 5/A.§-hoz fűzött magyarázata

¹⁰² CSÖKE A. – MUZSALYI R.: i.m. A Csődtv. 24/A.§-hoz fűzött magyarázata

¹⁰³ Csődtv. 24/A.§ (7) bekezdés

¹⁰⁴ Csődtv. 1.§ (3) bekezdés

¹⁰⁵ Csődtv. 22.§ (1) bekezdés

A megtámadási perek első nagy kategóriáját a csalárd szerződések alkotják. Lehetőség van ugyanis a felszámolási eljárás lefolytatására irányuló kérelem bíróságra történő beérkezése napját megelőző öt éven belül és azt követően megkötött, az adós vagyonának csökkenését eredményező szerződés vagy más jognyilatkozat megtámadására, ha az adós szándéka a hitelező vagy a hitelezők kijátszására irányult, és a másik fél erről a szándékról tudott vagy tudnia kellett.¹⁰⁶

Következő a sorban az ingyenes elidegenítés, melybe azon szerződések, vagy más jognyilatkozatok megtámadása tartozik, melyeket a felszámolási eljárás lefolytatására irányuló kérelem bíróságra történő beérkezése napját megelőző három éven belül és azt követően kötöttek, amennyiben annak tárgya az adós vagyonából történő ingyenes elidegenítés, a vagyont terhelő ingyenes kötelezettségvállalás vagy a harmadik személy javára feltűnően aránytalan értékkülönbözettel megkötött visszterhes jogügylet.¹⁰⁷

A felszámolási eljárás lefolytatására irányuló kérelem bíróságra történő beérkezése napját megelőző kilencven napon belül és azt követően kötött olyan szerződés vagy más jognyilatkozat megtámadására is lehetőség van, amelynek tárgya egy hitelező előnyben részesítése, különösen egy fennálló szerződésnek a hitelező javára történő módosítása vagy biztosítékkal nem rendelkező hitelező számára biztosíték nyújtása.¹⁰⁸

A törvény rendelkezik arról is, hogy a felszámolás iránti kérelem bíróságra érkezésének napját megelőző három éven belül és azt követően megkötött olyan szerződés, vagy más jognyilatkozat megtámadására is sor kerülhet, amelynek tárgya biztosítéki célú tulajdonátruházás, illetve jog vagy követelés biztosítéki célú átruházása vagy biztosítéki célú vételi jog gyakorlása volt, amely alapján a jogosult az adóssal szemben fennálló

¹⁰⁶ Csődtv. 40.§ (1) bekezdés a) pont

¹⁰⁷ Csődtv. 40.§ (1) bekezdés b) pont

¹⁰⁸ Csődtv. 40.§ (1) bekezdés c) pont

elszámolási kötelezettségét nem, vagy nem megfelelően teljesítette, illetve a biztosított követelést meghaladó fedezetet az adósnak nem adta ki.¹⁰⁹

Végül, de nem utolsó sorban a Csódtv. rögzíti a visszakövetelési per szabályait is, miszerint szintén egy éves jogvesztő határidőn belül a felszámoló az adós nevében visszakövetelheti az adós által a felszámolási eljárás lefolytatására irányuló kérelem bíróságra történő beérkezése napját megelőző hatvan napon belül és azt követően nyújtott szolgáltatást, ha annak eredménye egy hitelező előnyben részesítése és a szolgáltatás nem minősül a rendes gazdálkodás körébe tartozó szolgáltatásnak. A hitelező előnyben részesítésének minősül különösen valamely tartozás esedékesség előtti kiegyenlítése.¹¹⁰

A Csódtv. Preambuluma szerint a törvény megalkotására a hitelezők védelme érdekében került sor. Ennek tükrében szeretném hangsúlyozni, hogy a hitelezők oltalma az egész törvényt áthatja, így a Csódtv.-nek nem csak az általam az előzőekben felsorolt, hanem annak valamennyi rendelkezését ennek szem előtt tartásával kell értelmezni, s alkalmazni.

2.2. A hitelezői követelés védelmét elősegítő Általános Részi és büntető eljárásjogi eszközök

A gazdasági bűncselekmény miatt indított büntetőeljárás általában előfeltételez egy olyan polgári jogi jogviszonyt, melynek alapja lehet akár jogszabály, akár a felek szerződésén nyugvó jogi kapcsolata, melyre tekintettel az egyik felet valamely kötelezettség teljesítése terheli. Amennyiben a kötelezett pozíciójában lévő személy a jogszabályban vagy szerződésben rögzített kötelezettségének nem tesz eleget, és e polgári jogi kapcsolattal összefüggésben olyan, a Btk. különös részébe ütköző magatartást tanúsít,

¹⁰⁹ Csódtv. 40.§ (1) bekezdés d) pont

¹¹⁰ Csódtv. 40.§ (2) bekezdés

mellyel sérti a hitelezői érdekeket, magatartása büntetőeljárás megindítását eredményezheti.¹¹¹

A hitelezők védelmét a polgári jogi eszközökön túl mind büntető eljárásjogi, mind a büntető anyagi jogi szabályok garantálják. A következőkben az ezen célt szolgáló, a gazdasági bűncselekményeken kívüli eszközöket igyekszik bemutatni.

Általános jelleggel megállapítható, hogy a hitelezői érdekeket sértő bűncselekmény elkövetése miatt folyamatban lévő büntetőeljárás célja elsősorban nem a terhelt elítélése, hanem a vagyoni sérelem reparálása, így különös gondot kell fordítania bűncselekményekből származó vagyon felkutatására és biztosítására.¹¹²

A bírósági eljárásban a sértett magánfélként polgári jogi igény érvényesítésére jogosult,¹¹³ míg vagyonelkobzás esetén az ún. vagyoni érdekeltet illetik meg különböző jogosítványok.

Ami a vagyoni érdekeltet illeti, fogalmát A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) a korábbi szabályozás hiányosságait orvosolva vezette be. A vagyonelkobzással való kapcsolata szerint vagyoni érdekelt az a természetes, vagy nem természetes személy, aki olyan vagyonnal jogosult rendelkezni, amelyre vagyonelkobzás rendelhető el a büntetőeljárásban. A vagyoni érdekelt jogosultságát és kötelezettségeit a rendelkezése alatt álló vagyon és az azzal kapcsolatos eljárási cselekmények, döntések határozzák meg. Ennek megfelelően az őt érintő körben bizonyítékokat terjeszthet elő, jelen lehet az eljárási cselekményeken,

¹¹¹ TIHANYI Márk: A csődbűncselekmény és a polgári jogi igény: Egy összeférhetetlen páros [https://www.mabie.hu/attachments/article/74/A%20cs%C5%91db%C5%B1ncselekm%C3%A9ny%20%C3%A9s%20a%20polg%C3%A1ri%20jogi%20ig%C3%A9ny%20cikk%20\(B%20C3%ADr%C3%A1k%20Lapja\).pdf](https://www.mabie.hu/attachments/article/74/A%20cs%C5%91db%C5%B1ncselekm%C3%A9ny%20%C3%A9s%20a%20polg%C3%A1ri%20jogi%20ig%C3%A9ny%20cikk%20(B%20C3%ADr%C3%A1k%20Lapja).pdf) megtekintés ideje: 2022. október 6.

¹¹² BÉKÉS Ádám - BLASKÓ Béla - BODONY István - BUSCH Balázs - DEMETER Zsuzsanna - ELEK Balázs - HERKE Csongor - IBOLYA Tibor - JANCsó Gábor - KARNER Zsanett - KUNYÁK Gergely - MEGYERI Gábor - MISKOLCZI Barna - POLT Péter - SÓDOR István - SZATHMÁRY Zoltán - SZENTMIHÁLYI-SOÓS Viktória - TISZA-PAPP Judit - VASS Péter - VIDA József: Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez, (Szerk: Polt Péter), Wolters Kluwer Kiadó online adatbázis, A Be 55-56. §-ához fűzött magyarázata www.uj.jogtar.hu megtekintés ideje: 2022. október 6.

¹¹³ Be. 51.§ (1) bekezdés h) pont

indítványt és észrevételt tehet, tájékoztatást kérhet, valamint jogorvoslattal élhet.¹¹⁴

Érdemes megemlíteni, hogy egy büntetőeljárásban részt vevő személynek több eljárásjogi helyzete is lehet, így jogai és kötelezettségei is összerosódhatnak. Adott esetben tehát a terheltként, vagy sértettként részt vevő személy a lefoglalt dolog tekintetében vagyoni érdekeltté válhat, de előfordulhat olyan helyzet is, miszerint az eljárásban egyéb érdekeltként részt vevő tanú vagy onelkobzással is érintett, így e vagyon vonatkozásában vagyoni érdekelt is.

Ami a hitelezők eljárási pozícióját illeti, nem elhanyagolható kérdés, hogy sértettként – vagy más eljárási szereplőként – rész vehetnek-e a büntetőeljárásban. Ennek talán legfontosabb oka, hogy a Be. a sértett jogaként nevesíti, hogy magánfélként polgári jogi igényt terjesszen elő. A később részletesen kifejtett polgári jogi igény egy olyan büntetőjogi eszköz, amely segítségével lehetősége van a hitelezőnek, hogy már a büntetőeljárás során érvényesítse követelését a terhelttel szemben. Ezáltal elméletileg hatékonyabban születhet döntés a hitelezői igényről, önkéntes teljesítés hiányában pedig annak végrehajtása iránt is meg lehet tenni a szükséges lépéseket. Ahogy említettem, a büntetőeljárási kódex kiemelt célja a vagyon biztosítása, mely elemi fontosságú a hitelező számára. Ha ugyanis a hitelezőnek sértettként joga van polgári jogi igény előterjesztésére, úgy lehetővé válik, hogy minél hamarabb – egy elhúzódó, akár a büntetőeljárással párhuzamosan folyó polgári per híján is – a követeléséhez jusson. A hitelezők sértettként történő fellépéséről az általam tárgyalt, hitelezői érdekek védelmét biztosító gazdasági bűncselekmények, különösen a csődbűncselekmény kapcsán még részletesen fogok szólni.

Közvetetten a hitelezővédelem fontos büntetőjogi eszközének tekinthetjük a bűncselekmény elkövetéséből szerzett javak elvonását, illetve a vagyongyarapodás megakadályozását. Ennek részét képezi a vagy onelkobzás,

¹¹⁴ Be. 57.§ (1) – (2) bekezdés

mely során a hatóság elvonja a bűnös javakat, ezáltal törekedve a jogsértés előtti vagyoni helyzet visszaállítására.

A vagyonekobzás jogintézményének vizsgálata során az első kérdés, hogy mi az a vagyon, amelyet a hatóság jogosult elvonni? A törvény nem határozza meg a fogalmát, így ezalatt a Btk. vonatkozásában mindazt érteni kell, amit a polgári jog a vagyon alatt ért, ideértve az ingatlanokat is. Ugyanakkor a gyakorlat során felmerült problémák tisztázása érdekében a törvény úgy rendelkezik, hogy a vagyonekobzás alkalmazásában vagyonon annak hasznait, a vagyoni értékű jogot és követelést, továbbá bármely pénzben kifejezhető értékkel bíró előnyt is érteni kell.¹¹⁵ Az intézkedés az elkövető jogszerűen szerzett vagyonát nem érinti, hiszen a célja kizárólag azon vagyon elvonása, amely törvénytelen, vagy törvényes volt ugyan, de azzal később bűncselekmény elkövetését támogatták. Az előbbi esetben a vagyon elvonására tipikusan a helyreállítás és a megelőzés érdekében kerül sor, míg utóbbi esetben a jogalkotó szándéka a megtorlásra is kiterjed.¹¹⁶

Vagyonekobzást kell elrendelni arra a vagyonra, amely bűncselekmény elkövetéséből ered, amelyet az elkövető a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett, amely az ilyen vagyon helyébe lépett, amelyet az elkövetés céljából, az ahhoz szükséges vagy azt könnyítő feltételek biztosítása végett szolgáltatott vagy arra szántak, továbbá a vagyonra, amely az adott vagy ígért vagyoni előny tárgya volt.¹¹⁷

Ami a bűncselekmény elkövetése során, vagy azzal összefüggésben szerzett vagyont illeti, a Btk. az ún. bruttó elvet követi, miszerint nemcsak az esik vagyonekobzás alá, amellyel az elkövető gazdagodott, hanem az is, amit a bűncselekménybe fektetett.¹¹⁸ A vagyon bűnös eredetén nem változtat, ha

¹¹⁵ Btk. 76.§

¹¹⁶ GÁL Andor - HEGEDŰS István - JUHÁSZ Zsuzsanna - KARSAI Krisztina - MEZŐLAKI Erik - SZOMORA Zsolt - TÖRŐ Sándor: Nagykomentár a Btk. a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, (Szerk: Karsai Krisztina), Wolters Kluwer Kiadó online adatbázis, A Btk. 74. §-ához fűzött magyarázata

www.uj.jogtar.hu megtekintés ideje: 2022. október 6.

¹¹⁷ Btk. 74.§ (1) bekezdés

¹¹⁸ PINTÉR Fruzsina: A bűnös vagyon visszaszerzésének bírói gyakorlata, Büntetőjogi Tanulmányok XVIII., Veszprém, 2017., 41. o.

„gazdát vált”, így a vagyonekbevitelt akkor is el kell rendelni, ha azzal az elkövetőn kívüli, akár jogi, akár természetes személy gazdagodott.¹¹⁹ A harmadik személy ilyen vagyonszerzésének jogellenessége polgári jogi értelemben jogellenes gazdagodást jelent, hiszen a vagyonról kizárólag annak a tulajdonosa rendelkezhet, az elkövető pedig nem tulajdonos. Ezért a vagyonekbevitelt a jóhiszemű, ingyenes szerzővel szemben is el kell rendelni.¹²⁰ Nem rendelhető el azonban a vádlottal szemben arra a pénzüsszegre, amellyel az általa elkövetett bűncselekmény kapcsán nem ő, hanem az általa vezetett gazdálkodó szervezet gazdagodott,¹²¹ mely tisztázása a büntetőeljárás során az eljáró hatóságok feladata. Amennyiben nincs adat arra vonatkozóan, hogy a vagyon a gazdasági társaságot képviselő terhelthez jutott volna, úgy vagyonekbevitésre csak a társasággal szemben kerülhet sor.¹²²

Tényként szögezhető le, hogy a vagyonekbevités még közvetetten sem szolgálja azt, hogy a sértetti pozícióban lévő hitelező a bűncselekmény miatt sérült vagyoni viszonyait helyreállítsa, hiszen a vagyonekbevités során elvont vagyon az állam tulajdonába kerül. Célja az elkövető vagyoni helyzetének a bűncselekmény elkövetése előtti állapotra való visszaállítása. Ám tekintettel arra, hogy sértett vagyoni helyzetének reparációjára is törekedni kell, a Btk. vagyonekbevités elrendelését kizáró szabályt tartalmaz arra a vagyonra, amely a büntetőeljárás során érvényesített polgári jogi igény fedezetéül szolgál.¹²³ E ponton kapcsolódik össze tehát a vagyonekbevités, mint büntetőjogi intézkedés, valamint a sértett vagyoni helyzetének helyreállítását szolgáló polgári jogi igény, s ezáltal segíti elő a vagyonekbevités a hitelezők igényének érvényre juttatását, hiszen biztosítja, hogy egy esetleges polgári jogi igény előterjesztésekor a vagyon rendelkezésre álljon.

¹¹⁹ Btk. 74.§ (2) bekezdés

¹²⁰ BLASKÓ Béla – HORGOS Livia: A vagyonekbevités és a polgári jogi igény érvényesítésének problematikája a bírói gyakorlat tükrében, *Belügyi Szemle*, 2022/6., 1133. o.

¹²¹ BH2013.292.

¹²² LENGYEL Tibor: A ne bis in idem elv gyakorlati érvényesülésének korlátai Magyarországon az igazgatási és a büntetőjogi szankciók tükrében, *Belügyi Szemle*, 2020/5., 61 – 62. o.

¹²³ Btk. 74.§ (5) bekezdés a) pont

A Be. kodifikációja során kiemelt szándéka volt a jogalkotónak a sértetti reparáció széles körű biztosítása. A büntető és a polgári eljárásjog kereszteződésének legjobb példája a büntetőeljárás során a sértett magánfélként előterjesztett polgári jogi igénye, amely a vád tárgyává tett cselekményből származó követelés polgári anyagi jogi igényként történő érvényesítésének lehetőségét jelenti a büntetőeljárásban. Alapvető fontosságú, hogy a sértett a polgári jogi igény iránti szándékát már az eljárás megindulásakor jelezhesse és jelezze is, ezáltal az igény biztosítása és az érdemi megtérülés érdekében a hatóságoknak, vagy akár magának a sértettnek – például a terhelt vagyonának zár alá vételére tett indítvány útján – lehetőségük legyen hatékony fellépésre. A gyakorlatban felmerülő, párhuzamos eljárásból fakadó problémák megszüntetése érdekében az eljárási kódex átalakította a bűncselekményből eredő vagyon visszaszerzésére irányuló eljárási cselekmények rendszerét, s azt a vádemelés előtti eljárás szerves részévé teszi.¹²⁴

A Be. valamennyi, egyszerűbben elbírálnak, vagyoni jellegű követelés polgári jogi igényként történő érvényesítését lehetővé teszi. Jellemzően azon követelések esnek e körön kívülre, amelyek okán a bizonyítás hosszadalmas volta miatt a büntetőeljárás elhúzódna. A törvény a polgári jogi igény biztosításával azt a korábban már elismert nézetet juttatja kifejezésre, miszerint a sértett igénye lehetőség szerint ne legyen egyéb törvényes útra utasítva, hiszen számára a bíróság, mint egységes egész jelenik meg, amelynek képesnek kell lennie a büntetőeljárásban a bűncselekménnyel okozott sérelmek elbírálására. A polgári jogi igény érvényesítését így olyannak kell tekinteni, mintha a magánfél, mint felperes a vád tárgyává tett cselekménnyel közvetlen okozati összefüggésben álló követelését a terhelttel, mint alperessel szemben a bíróság előtt kereset útján érvényesítené.¹²⁵ Álláspontom szerint

¹²⁴ NYITRAI Endre: A bűncselekményből eredő vagyon visszaszerzése, *Ügyészek Lapja*, 2020/2-3., 39. o.

¹²⁵ BÉKÉS Á. - BLASKÓ B. - BODONYI I. - BUSCH B. - DEMETER Zs. - ELEK B. - HERKE Cs. - IBOLYA T. - JANCsó G. - KARNER Zs. - KUNYÁK G. - MEGYERI G. - MISKOLCZI B. - POLT P. - SÓDOR I. -

azonban a gyakorlatban ezen jogalkotói szándék még mindig nem tükröződik megfelelően, s a büntetőügyben eljáró bírók nagy számban utasítják egyéb törvényes útra a büntetőeljárásban bejelentett polgári jogi igényt, függetlenül annak egyszerű megítélésétől.

Ami polgári jogi igénynek a vagyonekhoz való kapcsolatát illeti, egyértelmű, hogy abban az esetben, ha a sértett a büntetőeljárás során nem kíván polgári jogi igényt validálni, és kártérítés iránti igényét inkább polgári bíróság előtt, vagy azt egyáltalán nem érvényesíti, úgy a vagyonekhoz alkalmazása nem esik korlátozó rendelkezés alá. Az is világos, hogy amennyiben a büntetőbíróság az előterjesztett polgári jogi igénynek helyt ad, úgy a polgári jogi igény fedezetéül szolgáló vagyonrész vonatkozásában fennáll a törvényi tilalom, hiszen azok összeütközése esetére a Btk. a polgári jogi igény primátusáról rendelkezik,¹²⁶ melynek oka a sértett érdekeinek védelme, vagyis az, hogy a sértett kárának jóvátételéhez nagyobb érdek fűződik, mint a vagyonekhoz elrendeléséhez.¹²⁷

Kérdés azonban, hogy mi történik akkor, ha a sértett a büntetőeljárás során érvényesíteni kívánja a polgári jogi igényét, azonban a bíróság azt érdemi döntés nélkül egyéb törvényes útra utasítja, hiszen a vagyonekhoz korlátozó klauzula csupán a büntetőeljárás során érvényesített polgári jogi igény fedezetéül szolgál, amely eljárásjogi helyzet a polgári jogi igény egyéb törvényes útra utasításával megszűnik.¹²⁸ A Ptk. kimondja, hogy ha az állam bírósági határozattal kártalanítás nélkül szerez tulajdonjogot, a dolog értékének erejéig felel a volt tulajdonosnak a tulajdonszerzésekor – a bírósági határozat alapján – jóhiszemű személlyel szemben fennálló kötelezettségéért. Az állam felelőssége akkor áll fenn, ha a jogosult a volt tulajdonos vagyonára végrehajtást vezetett, és a végrehajtás során a követelés nem nyert

SZATHMÁRY Z. - SZENTMIHÁLYI-SOÓS V. - TISZA-PAPP J. - VASS P. - VIDA J.: i.m. A Be 55-56. §-ához fűzött magyarázata

¹²⁶ BH.2015.155.

¹²⁷ 2/2020. Büntető Jogegységi Határozat

¹²⁸ MOLNÁR Erzsébet: A kártérítési igény kielégítési alapjának elvonása a büntetőeljárásban: gondolatok a polgári jogi igény és a vagyonekhoz kollíziójáról, Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica, Ünnepi kötet Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára, Tomus LXXXI., 2018, 704. o.

kielégítést.¹²⁹ A terhelt azonban – ahogy arra korábban már utaltam – soha nem válik tulajdonossá a bűnös vagyon tekintetében, így kérdéses, hogy az állam a bűncselekmény elkövetőjét terhelő kártérítési kötelezettség vonatkozásában helytállási kötelezettséggel tartozik-e az elkobzott vagyon erejéig. Célszerű lenne tehát egyértelműen kimondani, hogy amennyiben a polgári jogi igény kielégítésére nem a büntetőeljárásban került sor és a bíróság vagyonelkobzást alkalmaz, úgy az állam a polgári jogi igény kielégítéséért az elkobzott vagyon erejéig felel. Ez esetben is elengedhetetlen azonban, hogy a hitelező adott esetben végrehajtást vezessen a terhelt vagyonára, mely szintén feltétele az állam helytállási kötelezettségének.¹³⁰

Látható, hogy tehát, hogy a bűncselekményből származó vagyonnal kapcsolatos anyagi jogi következmények – a vagyonelkobzás, illetve a vagyonelkobzás alá eső vagyonnal kapcsolatos polgári jogi igény érvényesítése – közvetetten, büntetőeljárás cselekmények útján célozzák a bűnös eredetű vagyon végleges elvonását. Ehhez képest az inkriminált vagyon közvetlen és ideiglenes eljárásjogi elvonása a következőkben bemutatott különböző intézmények, például lefoglalás, zár alá vétel, és egyéb eljárások, például vagyonelvonnásra irányuló eljárás útján valósul meg, amelyek célja az anyagi jogi intézmények alkalmazhatóságának biztosítása.¹³¹

A hatékony és széles körű sértetti reparáció mellett a Be. jelentős célkitűzése volt a bűncselekményből eredő vagyon elkobzása hatékonyságának javítása, melyet a fentiek szerint különböző kényszerintézkedések útján is biztosítani kíván.¹³² A legalapvetőbb ilyen eszköz az ügyész, vagy a nyomozó hatóság által elrendelhető motozás, mely többek között a vagyonelkobzás alá eső dolog megtalálása érdekében a motozás alá vont személy ruházatának, testének, és az ilyen személynél található bármely dolog átvizsgálása. A terhelttel vagy olyan személlyel

¹²⁹ Ptk. 5:42.§ (1) bekezdés

¹³⁰ MOLNÁR E.: i.m. 712. o.

¹³¹ Végző előterjesztői indokolás a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvényhez, Indokolások Tára, a Magyar Közlöny melléklete, 67. szám, 2020, 792. o.

¹³² A Be. Miniszteri Indokolásának a Be. 308.§-ához fűzött magyarázata

szemben lehet elrendelni, akinél megalapozottan feltételezhető, hogy a motozás céljának megfelelő dolog fellelhető.¹³³

A vagyonekhozás tekintetében a motozásnál fontosabb eszköz a kényszerintézkedések körében a lefoglalás, melynek kógens szabályrendszerét a jogalkotó a Be. hatályba lépésével hatékonyabbá tette. Célja a bizonyítási eszköz, illetve az elkobozható dolog vagy a vagyonekhozás alá eső vagyon biztosítása a büntetőeljárás eredményes lefolytatása érdekében. A lefoglalás korlátozza a tárgya feletti tulajdonjogot,¹³⁴ hiszen az eljáró hatóság a dolog birtokát átmenetileg elvonja, a tulajdonjogról pedig az eljárás későbbi szakaszában a bíróság dönt. A lefoglalás az elszennvedő személy – aki lehet a dolog tulajdonosa, de tulajdonjoggal nem rendelkező birtokosa is – tulajdonhoz, vagyonhoz, birtokláshoz való jogát sérti.¹³⁵ Tárgya ingó dolog, számlapénz, vagy elektronikus pénz lehet. A gyakorlat szerint a pénz vonatkozásában alkalmazható lefoglalás esetén először a számlavagyon kapcsán kell intézkedni, majd a készpénz lefoglalása következik.¹³⁶ A Be. a lefoglalás tárgyainak körét a pénzforgalmi viszonyok fejlődéséhez igazodva bővítette ki az elektronikus pénzre, valamint a számlapénzre. Habár a számlapénz, mint a pénzintézettel szemben fennálló követelés polgári jogi értelemben nem minősül pénznek, a pénzforgalmi szokások megváltozása miatt a hatékonyság elősegítése érdekében indokolt volt a polgári jogi fogalmától elszakítva pénzként kezelni.¹³⁷

A jogalkotó a motozáson és a lefoglaláson túl a vagyonekhozás, valamint a polgári jogi igény biztosítása érdekében a zár alá vételről is rendelkezik, mely csupán a rendelkezési jogot függeszti fel, ugyanakkor a birtoklás, a használat, a hasznosítás és a hasznok szedésének jogát nem érinti. Tárgya lehet dolog, számlapénz és elektronikus pénz, pénzügyi eszköz, vagyoni értékű jog és vagyoni jellegű követelés is, azonban a lefoglalástól

¹³³ Be. 306.§

¹³⁴ Be. 308.§ (1) bekezdés

¹³⁵ BELOVICS Ervin – TÓTH Mihály: Büntető eljárásjog, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2018, 223. o.

¹³⁶ NYITRAI E.: i.m. 41. o.

¹³⁷ Be. Miniszteri Indokolásának a Be. 308.§-ához fűzött magyarázata

eltérően nem kerül a hatóság őrizetébe.¹³⁸ Amennyiben célja a vagyonekbebiztosítás, amely tárgyának értéke a százmillió forintot nem haladja meg, úgy a zár alá vételt az ügyészség, vagy a nyomozó hatóság rendelheti el, a bíróság hatáskörébe tartozik azonban elrendelése akkor, ha annak célja polgári jogi igény, vagy vagyonekbebiztosítás jogcíme esetén százmillió forint feletti értékű vagyonekbebiztosítása, valamint a kevert dolgok zár alá vételének elrendelése.¹³⁹ Ez utóbbira akkor van lehetőség, ha a vagyonekbebiztosítás alá eső és a vagyonekbebiztosítás alá nem eső vagyonek elkülönítése időigényes.¹⁴⁰ A vagyonekbebiztosítással ellentétben a polgári jogi igényt biztosító zár alá vétel elrendeléséhez szükség van a magánfél indítványára is, melyre nyomozati szakban csak akkor van lehetőség, ha a sértett a polgári jogi igény érvényesítésének szándékát a törvényben megfelelő módon már bejelentette.¹⁴¹

A zár alá vétel elrendelésének feltétele a követelés kielégítésének megghiúsításától való megalapozott félelem. A gyakorlat szerint elsőként mindig a lefoglalás lehetőségét kell megvizsgálni, így a zár alá vétel szubszidiárius jellegűnek tekinthető.¹⁴² Az indítványozott kényszerintézkedésről való döntés alapos megfontolást igényel, egyrészt azért, mert a zár alá vétel elrendelése nem minden esetben biztosítja megfelelően, hogy a vagyonek az eljárás befejezéséig ne kerüljön elidegenítésre. A mérlegelés fontosságának van azonban egy másik fontos aspektusa is, hiszen a vagyont érintő kényszerintézkedés elrendelése a vállalat piaci hírnevének korai sérelméhez vezethet, hiszen az üzleti partnerek szemszögéből a vállalat kevésbé tekinthető megbízhatónak, ha büntetőüggyel kapcsolatba hozható. Ennek eredménye rosszabb esetben a szerződések felmondása, mely a

¹³⁸ Be. 324.§ (1) – (2) bekezdés

¹³⁹ A Be. Miniszteri Indokolásának a Be. 327.§-ához fűzött magyarázata

¹⁴⁰ Be. 326.§ (1) bekezdés

¹⁴¹ Be. 325. § (1) – (2) bekezdés

¹⁴² KONDOROSI András: Egyes kiemelkedő jelentőségű gazdasági bűncselekmények dogmatikai és eljárásjogi megközelítésben, PhD értekezés, Pécs, 2019, 72. o

gazdasági társaság működésének végéhez is vezethet.¹⁴³ A hitelezők szempontjából azonban a vagyon védelme az elérni kívánt cél, melyet a vállalat jogszerű gazdasági tevékenység folytatásával, profit termelésével tud garantálni.

Mi történik akkor, ha az említett kényszerintézkedések nem elég hatékonyak? Hiszen a büntetőeljárás során előfordulhat olyan eset, hogy a bűncselekménnyel összefüggő vagyon elvonása az általános értelemben vett büntetőeljárás keretei között valamilyen akadály fennállása folytán nem történt meg, esetleg a büntetőeljárás érdemi befejezését, a jogerős ítéletet követően merül fel adat elvonható vagyonra, vagy arra, hogy vagyon elvonása indokolt.¹⁴⁴ A Be. e problémák kiküszöbölése érdekében a Külön Eljárások között rendelkezik a vagyonelvonnásra irányuló eljárásról. A törvény az egyes ügycsoportok szerint szabályozza az eljárás feltételeit. Az első esetben akkor kerülhet sor e külön eljárás lefolytatására, ha a vagyonelkobzás valamely eljárási akadály miatt az általános eljárás lefolytatása útján nem volt elérhető. A második ügycsoportban a bíróság jogerős ügydöntő határozatát követő vagyon-visszaszerzés alapja olyan vagyonelkobzást kimondó rendelkezés, amelynek végrehajtása az alapügyben biztosított vagyon hiányában nem volt lehetséges. A harmadik ügycsoport esetében a vagyonelkobzás az alapügy jogerős lezárását követően válik szükségessé.¹⁴⁵

Vagyonelvonnásra irányuló eljárásnak van helye tehát a jogerős ügydöntő határozatot megelőzően, ha nyomozás nem indult, a büntetőeljárást megszüntették, vagy a büntetőeljárást törvényben meghatározott okból felfüggesztették. Mindhárom esetben további feltétel az elkobzás, vagyonelkobzás, elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele, vagy a lefoglalt dolog állami tulajdonba vétele. Ebben az esetben az ügyészség vagy a

¹⁴³ HORVÁTH László: Célt tévesztett intézkedés? A társasági vagyon zár alá vételének egyes kérdései, Gradus, 2017/2., 561 – 562. o.

¹⁴⁴ BÉKÉS Á. - BLASKÓ B. - BODONYI I. - BUSCH B. - DEMETER Zs. - ELEK B. - HERKE Cs. - IBOLYA T. - JANCsó G. - KARNER Zs. - KUNYÁK G. - MEGYERI G. - MISKOLCZI B. - POLT P. - SÓDOR I. - SZATHMÁRY Z. - SZENTMIHÁLYI-SOÓS V. - TISZA-PAPP J. - VASS P. - VIDA J.: i.m. A Be 819. §-ához fűzött magyarázata

¹⁴⁵ A Be. Miniszteri Indokolásának a Be. 819.§-ához fűzött magyarázata

nyomozó hatóság elrendeli a vagyonkutatást, ha feltehető, hogy a vagyonelvonnásra irányuló eljárás célja ezáltal elérhető és nem indult nyomozás, vagy az eljárás adatai alapján az elkobzás, vagyonelkobzás, elektronikus adat hozzáférhetetlenné tétele, vagy a lefoglalt dolog állami tulajdonba vétele tárgyában nem lehet érdemben állást foglalni. A bíróság jogerős ügydöntő határozatát követően az eljárás lefolytatásának egyrészt akkor van helye, ha vagy a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyon visszaszerzése vagy az elkobzás, a vagyonelkobzás, az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételének utólagos elrendelése szükséges. Az ügyészség vagyonkutatást rendel el a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyon visszaszerzése érdekében, egyrészt akkor, ha a jogerős ügydöntő határozattal elrendelt, pénzösszegben kifejezett vagyonelkobzás esetén a vagyonelkobzás végrehajtása az állami adó- és vámhatóság tájékoztatása alapján nem vezetett eredményre, vagy a jogerős ügydöntő határozatot megelőzően a terhelt vagyonelkobzás alá eső vagyona nem volt biztosítható, másrészt, ha az elkobzás, a vagyonelkobzás vagy az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele utólagos alkalmazásának lehet helye, és feltehető, hogy a vagyonelvonnásra irányuló eljárás célja elérhető. A vagyonkutatást jogerő előtt a nyomozó hatóság vagy az ügyészség, jogerő után a nyomozó hatóság vagyonvisszaszerzési szerve folytatja le. A vagyonkutatás során elrendelhető adatszerző tevékenység folytatása, bizonyítási eszköz beszerzése, bizonyítási cselekmény elvégzése, személyi szabadságot nem érintő kényszerintézkedés, bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyonvisszaszerzés érdekében leplezett eszközök alkalmazása. A vagyonkutatás legfeljebb az elrendeléstől számított két évig tarthat.¹⁴⁶

Úgy vélem, a jogalkotó a vagyonelvonnásra irányuló eljárás szabályozása útján szélesebb körben kívánja biztosítani azon sokat emlegetett szándékát, miszerint a büntetőkódex hatályos szabályozásának a vagyon megőrzése az elsődleges célja. Látható, hogy az inkriminált vagyon –

¹⁴⁶ Be. 818 – 826. §

közvetlen és ideiglenes – eljárásjogi elvonása különböző intézmények (mint a lefoglalás, zár alá vétel) és eljárások (amilyen a vagyonelevonásra irányuló eljárás is) útján megvalósul, közös azonban ezekben, hogy céljuk az anyagi jogi intézmények alkalmazhatóságának biztosítása.

Habár a hitelezői érdekek védelmét nem segíti elő, dolgozatom központi témájára, a gazdasági bűncselekményekre tekintettel mégis fontosnak tartom megemlíteni a gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekményekre vonatkozó büntetőeljárás szabályokat, hiszen a Be. a szakszerűség fokozása és az időszűrés javítása érdekében ezen bírósági eljárások során speciális követelményeket támaszt. Korábban, a gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmény tekintetében a Be. kötelezővé tette, hogy az elsőfokú bíróság három hivatásos bíróból álló tanácsban járjon el, oly módon, hogy a tanács egy tagja a törvényszék gazdasági ügyszakának, ennek hiányában a törvényszék polgári ügyszakának bírója kellett, hogy legyen. Hogy ez mennyire szolgálta a jogalkotó célkitűzéseit, az vitatható volt. Elsőként a polgári bírók gazdasági büntetőjoggal való kapcsolatát emelném ki. A gazdasági bűncselekmények olyan speciális jogterületet képeznek és különleges szakértelmet igényelnek, hogy az ilyen jogsértésekkel „*napi szinten*” nem találkozók, más jogterületről érkező bíró lényegében csupán laikusként venne részt az eljárásban, függetlenül az akár sok éves társasági vagy polgári jogi bírói tapasztalattól. Ezen túl szervezeti problémákat is felvet egy civiljogi bíró kizakítása saját ügyköréből, mely mind az igazgatási vezetőknek, mind az eljáró bírónak többletfeladatokat, aránytalan munkaterhet jelent.¹⁴⁷

Érdemes megjegyezni azt is, hogy a Be. a büntetőügyben eljáró egyéb hatóságoktól, így a nyomozóhatóság, ügyészség tagjaitól speciális szakmai tudást a gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmények tekintetében

¹⁴⁷ MOLNÁR Gábor Miklós: Az új büntetőeljárás törvény és a gazdasági bűnözés kapcsolata, In: Az új büntetőeljárás és a gazdasági bűnözés kapcsolata konferencia előadásainak szerkesztett változata, (Szerk: Domokos Andrea), Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2019, 33 – 34. o.

nem vár el. A kódex a Nemzeti Adó- és Vámhivatal¹⁴⁸ különös nyomozó hatóságként¹⁴⁹ nevesíti ugyan, amely így a törvényben tételesen felsorolt bűncselekmények tekintetében eljár, mely kör érinti ugyan a gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmények körét, azonban nem fedi le teljeskörűen.

A jogalkalmazók visszajelzése alapján a jogalkotó felismerte, hogy ez a megoldás nem minden esetben hozta a jogalkotó által várt eredményeket. Sokszor nehézségbe ütközött a megfelelő összetételű tanács felállítása, és működésének biztosítása. Ennek megfelelően immár a gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmények esetén is a főszabály érvényesül, így az elsőfokú bíróságnak csak akkor kell tanácsban eljárnia, ha az egyesbíró az ügyet a bíróság tanácsa elé utalja. Ebben az esetben a bíróság három hivatásos bíróból álló tanácsban jár el oly módon, hogy a tanács egy tagjának a törvényszék gazdasági ügyszakának, a törvényszék polgári ügyszakának, vagy a törvényszék közigazgatási ügyszakának bírója is kijelölhető. A másodfokú és a harmadfokú bíróságon az eljáró tanács öt hivatásos bíróból álló tanácsa elé utalhatja az ügyet, ha ezt bonyolultságára, az eljárás ügyiratainak terjedelmére, a büntetőeljárásban részt vevő személyek számára tekintettel, vagy egyéb okból szükségesnek tartja.¹⁵⁰ Ezáltal a jogalkotó reményei szerint a jövőben a tanács összetételének kialakítása rugalmasabbá válik.¹⁵¹

Álláspontom szerint a jogalkotó helyesen ismerte fel, hogy a polgári bíró büntetőügybe való bevonása nem eredményezi a jogalkotó szakszerűsége és időszűrése vonatkozó célját, a hatályos szabályozás azonban

¹⁴⁸ Be. 34.§ (2) bekezdés szerint a NAV végzi a nyomozást nemzetközi gazdasági tilalom megszegése, nemzetközi gazdasági tilalom megszegése feljelentésének elmulasztása, haditechnikai termékkel vagy szolgáltatással visszaélés, kettős felhasználású termékkel visszaélés, bitorlás, szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése, védelmet biztosító műszaki intézkedés kijátszása, jogkezelési adat meghamisítása és iparjogvédelmi jogok megsértése, társadalombiztosítási, szociális vagy más jóléti juttatással visszaélés, költségvetési csalás, költségvetési csaláshoz kapcsolódó felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztása, jövedéssel visszaélés elősegítése, számvitel rendjének megsértése, csődbűncselekmény, engedély nélküli nemzetközi kereskedelmi tevékenység, versenytárs utánzása, valamint az ezen bűncselekményekkel összefüggésben elkövetett közokirat-hamisítás, hamis magánokirat felhasználása, egyedi azonosító jellel visszaélés, bélyeghamisítás, pénzmosás és a pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása esetén.

¹⁴⁹ HERKE Csongor: Büntető eljárásjog, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2018, 67. o.

¹⁵⁰ Be. 13.§ (3) – (5) bekezdés

¹⁵¹ A Be. Miniszteri Indokolásának a 13.§-hoz fűzött magyarázata

rugalmasabbá teszi az ilyen jellegű bűncselekmények esetén a bírósági tanács összetételét. Úgy vélem, hogy a gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmények tárgyalása során érdemesebb a büntetőbíró személyétől elvárni a speciális szakmai ismeretet és tapasztalatot, amennyiben pedig a jogalkotó elvárásként támasztja a bírósággal szemben a speciális szaktudás meglétét, úgy érdemes annak megjelenítése a bíróság eljárását megelőző szakaszban is.

2.3. A hitelezői érdekek védelmét közvetetten biztosító Különös Részi tényállások

Figyelemmel arra, hogy a gazdasági bűnözés, valamint a hitelezői érdekeket sértő, vagy veszélyeztető cselekmények köre tágabb értelemben nem csak A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények című fejezetben szabályozott deliktumokat öleli fel, a következőkben azokat a bűncselekményeket mutatom be, amelyek törvényi tényállásainak jogi tárgya ugyan nem a hitelezők védelme, mégis a hitelezői érdekeket tipikusan és leggyakrabban érintik, s tágabb értelemben a gazdasági bűncselekmények kategóriájába sorolhatók. Szeretném hangsúlyozni, hogy nem kívánom ezen deliktumok részletesen elemzését, hiszen e cselekmények kriminalizálásával a jogalkotó elsődleges célja nem a hitelezői érdekek védelme volt, azonban a téma szempontjából szükséges a legfontosabb törvényi tényállások érintése.

2.3.1. A korrupciós bűncselekmények

Első a sorban a korrupciós bűncselekmények köre, hiszen napjainkban általános jelleggel megfigyelhető, hogy a közéleten túl a gazdasági életben is egyre nagyobb teret nyer a korrupció, a jogalkotónak pedig törekednie kell gátat szabni az ilyen cselekmények széles körű elterjedésének, hiszen hosszútávon ez a hazai gazdaság fejlődés korlátját is képezheti.

Elkövetésüknek számos oka lehet, melyeket nagyban befolyásolnak a fennálló jogszabályok, valamint a társadalom általános erkölcsi és gazdasági szintje. Ez utóbbi kategóriába sorolható a gazdasági versenyelőny megszerzése, vagy éppen az úgynevezett megélhetési korrupció, melynek indítéka adott esetben a hitelek megszerzése, ezáltal jelentős károkat okozva a hitelezőknek.¹⁵² A gazdasági életben a versenytársak kárára kötött szerződések veszteséget okozhatnak a nem-korrupct cégeknek is, a pénzügyi felelőtlenség eredményeként a hitelezés pedig nagymértékben csökkenhet, amely az ipari és kereskedelmi tevékenység növekedésének lelassulásához vezethet.¹⁵³ E jelentősen kedvezőtlen gazdasági hatásoktól függetlenül azonban a vállalkozások működése során lezajló korrupct aktusok tudományos szempontú vizsgálata még mindig alulkutatottnak tekinthető.¹⁵⁴

A korrupctós bűncselekmények gazdasági bűncselekményekkel és hitelezői érdekekkel való szoros kapcsolata a hazai jogalkotást megvizsgálva is vitathatatlan. A Csődtörvényről szóló 1881. évi XVII. törvénycikkben (a továbbiakban: 1881. évi XVII. tc.) először jelent meg a hitelezők megvesztegetésének vétsége, mely megvalósulhatott akként, hogy a hitelezőnek vagy beleegyezésével hozzátartozójának előnyt adtak vagy ígértek, hogy szavazatával bizonyos határozat hozatalához hozzájáruljon (aktív vesztegetés), valamint az adott vagy ígért előny elfogadásával (passzív vesztegetés). A csődön kívüli kényszeregyezésről és a csődtörvény egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló 1916. évi V. törvénycikk (a továbbiakban: 1916. évi V. tc.) újraszabályozta a hitelezők megvesztegetésének vétségét, majd A hitelsértésről szóló 1932. évi IX. törvénycikk (a továbbiakban: Hs.) a szétszórt rendelkezések hatályon kívül helyezése mellett egységes rendszerbe foglalta és a büntetőjogi szabályok

¹⁵² INZELT Éva – KERESZSI Klára – LÉVAY Miklós: Korrupctós bűncselekmények a büntető igazságszolgáltatás tükrében, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2014, 134. o.

¹⁵³ INZELT É. (2015): i.m. 16. o.

¹⁵⁴ KÖHALMI László: A korrupctió, Kódex Nyomda Kft., Pécs, 2015, 29. o.

között helyezte el a hitelezőket károsító cselekményeket, s a hitelező megvesztegetése körében már csak a passzív vesztegetést rendelte büntetni.¹⁵⁵

A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény (a továbbiakban: 1961. évi V. tv.) a Népgazdaság elleni bűncselekmények című fejezetében, A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények között rendelte büntetni a vesztegetést,¹⁵⁶ valamint a befolyással üzérkedést,¹⁵⁷ azonban mind a gyakorlati, mind az elméleti szakemberek részéről megfogalmazódott az igény a korrupciós bűncselekmények egységes, a büntetőködex egyetlen fejezetébe foglalása, valamint a hivatali és a gazdasági korrupciós magatartások büntetendősége összhangjának megteremtése iránt. Ennek megfelelően A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: 1978. évi Btk.) külön, Az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekmények című fejezetben, A közélet tisztasága elleni bűncselekmények között rendelte büntetni a korrupciós bűncselekményeket.

A hatályos Btk. a Korrupciós bűncselekmények című fejezetben, következetes logika mentén határozza meg a védett jogtárgyon belüli specialitásra tekintettel az egyes korrupciós tényállások sorrendjét, melyek a gazdasági szféra, a hivatali szféra és a hatósági eljárás.¹⁵⁸

A fenti elvnek megfelelően a jogi tárgyra tekintettel első a szabályozott deliktumok között az aktív gazdasági vesztegetés, mely a gazdasági kapcsolatok tisztaságának biztosítására szolgál. A törvényi tényállás szerint, aki gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személynek vagy rá tekintettel másnak azért ad vagy ígér jogtalan előnyt, hogy a kötelességét megszegje, büntett miatt büntetendő.¹⁵⁹ A bűncselekmény elkövetési tárgya lehet vagyoni és személyes jellegű is, amely az elkövetőt vagy rá tekintettel mást a korábinál kedvezőbb helyzetbe juttat, azonban ezen

¹⁵⁵ GULA József: A csődbűncselekmények de lege ferenda, Büntetőjogi Kodifikáció, 2008/1., 16. o.

¹⁵⁶ 1961. évi V. tv. 235.§

¹⁵⁷ 1961. évi V. tv. 235/A.§

¹⁵⁸ KÖHALMI L.: i.m.19. o.

¹⁵⁹ Btk. 290.§ (1) bekezdés

előnynek jogtalanak kell lennie.¹⁶⁰ A szerződéses viszonyokban az elért gazdasági előny – jogszerű voltánál fogva – nem tekinthető jogtalan előnynek még akkor sem, ha a szerződés az irányadó jogi rendelkezéseknek nem teljesen, vagy egyáltalán nem felel meg, és eredményeként az üzletkötés az egyik fél számára a szokásosnál nagyobb előnyökkel, a másik fél számára pedig a szokásosnál hátrányosabb feltételekkel jár.¹⁶¹

A sorban következő bűncselekménynek a jogalkotó a vesztegetés elfogadása elnevezést adta, mely tipikusan hitelezési tevékenységgel kapcsolatos vesztegetés útján valósul meg.¹⁶² A tényállás terminológiája problémás lehet, hiszen a passzív vesztegető a jogtalan előnnyel kapcsolatban valósítja meg az elkövetési magatartásokat és nem az aktív vesztegetést fogadja el. Ez egyébként az egyetlen tényállás, amelyet a jogalkotó további jelző nélkül szerepeltet, hiszen a vesztegetés többi esetkörénél a deliktum címe további szűkítést tartalmaz.¹⁶³

A gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személy, aki ezzel kapcsolatban jogtalan előnyt kér, a jogtalan előnyt vagy annak ígéretét elfogadja, illetve egyet ért olyan harmadik személlyel, aki jogtalan előnyt rá tekintettel kért, vagy ilyen személynek adott jogtalan előnyt elfogadott, megvalósítja a vesztegetés elfogadása törvényi tényállását. Súlyosabban minősül a bűncselekmény többek között akkor, ha az elkövető a jogtalan előnyért kötelességét meg is szegi.¹⁶⁴ A tényállás központi kategóriája az előny, ami valamilyen kedvező változást jelent, s lehet vagyoni vagy személyes jellegű. Előbbi kategóriában releváns a tartozás elengedése, valamint a kamatmentes vagy a piacihoz képest csökkentett kamatozású hitel,

¹⁶⁰ GÁL A. - HEGEDŰS I. - JUHÁSZ Zs. - KARSAI K. - MEZŐLAKI E. - SZOMORA Zs. - TÖRŐ S.: i. m. A Btk. 290. §-ához fűzött magyarázata

¹⁶¹ BH2000.238.

¹⁶² GÁL István László: A korrupciós bűncselekmények, In: Magyar büntetőjog. Különös rész, (Szerk: Tóth Mihály – Nagy Zoltán), Osiris Kiadó, Budapest, 2014, 297. o.

¹⁶³ HOLLÁN Miklós: A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés az új büntető kódexben, Magyar Jog, 2014/2., 109. o.

¹⁶⁴ Btk. 291.§ (1) – (2) bekezdés a) pont

míg utóbbiban a hitel nyújtása piaci kamatkikötés mellett.¹⁶⁵ Vesztegetés elfogadása büntettét követi el például az a hitelezési tanácsadó, aki a bankkal szemben fennálló törvényi kötelezettségét megszegve anyagi ellenszolgáltatásért közreműködik abban, hogy hitelekhez jussanak olyan gazdasági társaságok, amelyek nem hitelképesek, s a hitel felvételének időpontjában sem szándékukban, sem módjukban nem állt a hitelek visszafizetése, így a terhelt által előterjesztett hiteligények folytán a hitelező bankoknak kárt okozott.¹⁶⁶

A hitelezői érdekek sérelme a korrupcióval összefüggésben az elmúlt években leggyakrabban a felszámolási és végrehajtási eljárásokban merült fel, melyekre a közvélemény a korrupció melegágyaként tekint. Pedig ahhoz, hogy önkéntes teljesítés hiányában a hitelezők pénzükhöz jussanak, az adós vagyontárgyait bírósági végrehajtás vagy felszámolási eljárás keretében kell értékesíteni. A jogalkotó ezért több eszközzel is igyekezett megakadályozni a korrupció lehetőségét mind a felszámolási, mind a végrehajtási eljárásokban. Ennek érdekében eleget tett jogharmonizációs kötelezettségének, továbbá olyan elektronikus információs rendszert alakított ki, melyek ezen eljárások átláthatóságát, befolyásmentességét segítik elő. A kényszerértékesítések mechanizmusaiban azonban eleve benne rejlik egy bizonyos mértékű korrupciós kockázat, éppen ezért tekintenek ezekre a hitelezők ultima ratioként, s igyekeznek végső eszközként viszonyulni hozzájuk, mint az adós számára olyan súlyos következményekhez vezető szankciókhoz, amelyek kilátásba helyezése jótékonyan hat az adós teljesítési készségére.¹⁶⁷

Úgy vélem egyébként, hogy mind a Csódtv., mind a Bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) megérett már egy teljeskörű kodifikációra, hiszen mindkét jogszabályra igaz, hogy a jogalkotó a gyakorlat szülte tapasztalatokra válaszul iktat be rendelkezéseket,

¹⁶⁵ HOLLÁN Miklós: Korrupciós bűncselekmények az új büntetőkodekxben, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014, 54. o.

¹⁶⁶ BH2020.134.

¹⁶⁷ KAPA Máttyás: A kényszerértékesítések jellemző sajátosságai, Polgári Jogi Szemle, 2015/1-3., 230. o.

„*fut*” a problémák után, melyek sok esetben eredményeznek kiüresedett, azonban hatályon kívül nem helyezett paragrafusokat és bonyolult, átláthatatlan szabályozást. E törvények újraalkotásával a jogalkotó többek között hatékonyabban felléphetne a korrupció és kényszerértékesítések közötti szoros kapcsolatról felállított kép lerombolása érdekében, sőt, a döntések indokainak a dokumentációjára vonatkozó előírások szigorítása is jelentősen megkönnyítené a mérlegelési jogkörben hozott határozatok jogszerűségének ellenőrzését.

2.3.2. *A sikkasztás*

Figyelemmel arra, hogy a gazdasági bűncselekményekkel rokon vonást mutatnak az intellektuális vagyon elleni bűncselekmények,¹⁶⁸ szükségesnek tartom a következőkben röviden ismertetni, milyen módon sérthetik ezek a hitelezői érdekeket.

A polgári jogi eszközök között említettem a vállalkozás tőkéjének kulcsfontos szerepét, mely védelme alapvető társadalmi érdek. A hazai gazdasági életben azonban megfigyelhető, hogy a társaságok tagsága a cégvagyonot saját vagyonának tekinti, azt nem különíti el. Ez a gyakorlat rendkívül problémás, hiszen amennyiben egy ügylet nem az elvárt hasznot hozza, úgy sok esetben már a fizetése képtelen helyzet bekövetkezése előtt sor kerül a társaság vagyonának kimentésére, így a hitelezők kielégítési alapjának elvonására.¹⁶⁹ A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a társaságok alapítói, tagjai, vezető tisztségviselői sok esetben hunynak szemet afelett a tény felett, hogy a jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaság vagyona saját vagyonuktól elkülönül, az számukra idegen dolog. Ilyen tipikusan, ha az ügyvezető a cég tulajdonában álló járművet bármilyen módon értékesíti, bérbe adja, vagy a gazdasági társaság bankszámlájáról saját használatra pénzt vesz

¹⁶⁸ KERESZTY B. (2000): i.m. 335. o.

¹⁶⁹ HORVÁTH László: A társasági tőke védelmének büntetőjogi eszköze: a saját tőke csorbításának büntetése, Büntetőjogi Szemle, 2015/1., 57. o.

ki, mindezt természetesen a gazdasági társaság tudta és beleegyezése nélkül. De ide sorolható az az eset is, amikor a gazdasági társaság volt tisztségviselője tagsági viszonyának megszűnése után a gazdasági társaság nevében eljárva, a megbízás alapján felvett pénzüsszeget nem a gazdasági társaság pénztárába fizeti be, hanem azt jogtalanul eltulajdonítja.¹⁷⁰ Hangsúlyozandó, hogy az ilyen típusú cselekmények elkövetése esetén a deliktum sértette a dolog tulajdonosa, tehát a gazdasági társaság, azonban figyelemmel arra, hogy a terhelt csökkenti a cég tőkéjét, nem meglepő, hogy sokszor a hitelezők tesznek feljelentést, hiszen az ő kielégítési alapjuk kerül elvonásra, ezáltal – ha csupán közvetetten is – az elkövető sérti a hitelezői érdekeket, melyeket a társaság tőkéjének, fizetőképességének fennállása szolgál. A társaság tagjainak, vezető tisztségviselőjének ilyen magatartása azonban a hitelezői érdekeken is túlmutat, hiszen rombolja a szerződéskötési hajlandóságot és hosszú távon akár súlyos piaci következményekkel is járhat.

A saját tőke jogtalan elvonása körében – a dolgozatomban később részletesen tárgyalt – saját tőke csorbítása¹⁷¹ mellett a sikkasztás törvényi tényállása merülhet fel. Az elhatárolás akként érthető utol, hogy ha a saját tőke törvénytelen elvonása valamely vagyon elleni bűncselekmény tényállásába is illeszkedik, az alaki halmazat látszólagos, így amennyiben a vagyon elleni bűncselekmény büntetési tétele a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekménynél súlyosabb, úgy sikkasztás állapítható meg,¹⁷² melyet a büntetőjogi szabályok szerint az követi el, aki a rábízott, idegen dolgot jogtalanul eltulajdonítja, vagy azzal sajátjaként rendelkezik.¹⁷³ A deliktum jogi tárgya a tulajdonjog, mivel a tettes annak részjogosítványai közül általában a rendelkezési jogot, esetenként a használati jogot jogszerűtlenül gyakorolja.¹⁷⁴

¹⁷⁰ BH1999.441.

¹⁷¹ Btk. 407.§

¹⁷² GÖRGÉNYI Iлона – GULA József – HORVÁTH Tibor – JACSÓ Judit – LÉVAY Miklós – SÁNTHA Ferenc – VÁRADI Erika: Magyar büntetőjog - Különös rész, Wolters Kluwer Kiadó online adatbázis, Budapest, 2020, A Btk. 407.§-hoz fűzött magyarázata www.uj.jogtar.hu megtekintés ideje: 2022. október 30.

¹⁷³ Btk. 372.§

¹⁷⁴ GÁL A. - HEGEDŰS I. - JUHÁSZ Zs. - KARSAI K. - MEZŐLAKI E. - SZOMORA Zs. - TÖRŐ S.: i. m. A Btk.372. §-ához fűzött magyarázata

Sikkasztás kapcsán kötelmi jogviszonyban is felmerülhet a hitelezői érdekek büntetőjogi védelme, mégpedig akkor, ha a hitelezők tulajdona feletti rendelkezési jogot az elkövető a sikkasztás törvényi tényállásának megfelelően megsérti. Ilyen lehet például a lízingszerződés, amikor a lízingbevevő nem szerez tulajdonjogot az elkövetés tárgyán, azt mégis elzálogosítja, eladja, esetleg eltulajdonítja, vagy a rendelkezési jogot egyéb módon korlátozza, vagy megszünteti. Így, ha a lízingszerződés csak használati jogot biztosít, a gépkocsi használatának tartós, és oly módon történő átengedése, amely megszünteti a lízingbevevő ellenőrzési lehetőségét, megvalósítja a sikkasztás törvényi tényállását.¹⁷⁵ Csak úgy, mint amikor a gazdasági társaság vezető tisztségviselője a vállalkozási szerződéssel vegyes bizományosi szerződés folytán a vállalat birtokába került, a szerződéses partner tulajdonát képező dolgot eladja, illetve lízingszerződések zálogfedezetéül felajánlja, vagy leköti.¹⁷⁶ Ezekben az esetekben a hitelezői érdekek közvetlenül sérülnek, ezáltal a büntetőeljárás során tipikusan, mint sértett vehetnek részt az eljárásban.

Ami a sikkasztás tényállásszerűségéhez megkívánt rábízást illeti, az nem a dolog tulajdonjogának átruházását jelenti, a rábízó csupán a tulajdonjog egyes részjogosítványait engedi át. Mértékét azonban mindig a rábízó határozza meg, mivel a dolog másra bízásakor az átadott dolog feletti rendelkezési jognak ő a jogosultja.¹⁷⁷ Noha a sikkasztás tényállásában szereplő rábízás önálló polgári jogi szerződésnek nem tekinthető, az uralkodó felfogás szerint annak háttérében egyértelműen egyes kötelmi jogi rendelkezések húzódnak meg, így például haszonbérleti, haszonkölcsön-szerződés, de megvalósulhat akár egy vállalkozási szerződés keretében is.¹⁷⁸ A rábízás tartalmának a megállapításához, és ennek alapján a büntetőjogi felelősség vizsgálatához minden esetben a konkrét polgári jogi jogviszony gondos elemzése szükséges, mely fontos azért is, hiszen a sikkasztást a többi vagyon

¹⁷⁵ BH2015.325.

¹⁷⁶ BH2017.110.

¹⁷⁷ BH2017.214.

¹⁷⁸ AMBRUS I.: i.m.

elleni bűncselekménytől általában a rábízás helyes értelmezésével lehet elhatárolni.

2.3.3. *A hűtlen kezelés*

Ahogy a hitelezővédelem magánjogi eszközeinek bemutatása során említettem, a gazdasági társaságok vezetőinek felelőssége rendkívül szerteágazó, feladataik közül azonban a legfontosabbnak a vagyonkezelői és az ehhez társuló kötelezettségek tekinthetők, hiszen egy társaság elsődleges célja a minél eredményesebb gazdálkodás, mely a gazdasági vezetők munkáját is minősíti. Ennek szükségszerű feltétele, hogy a tulajdonos tulajdonosi részjogosítványait átadja a vagyonkezelőnek, akinek feladata egyrészt a vagyon megőrzése, másrészt a vagyon gyarapítása.¹⁷⁹ A vagyonkezelésből eredő kötelezettségek megszegése a polgári jogi felelősségen túl büntetőjogi következményeket is maga után vonhat, hiszen akit idegen vagyon kezelésével bíztak meg, és ebből folyó kötelességének megszegésével vagyoni hátrányt okoz, hűtlen kezelést követ el.¹⁸⁰

Habár a hűtlen kezelés sértettjének az a természetes vagy jogi személy tekinthető, akinek vagyonában hátrány keletkezik,¹⁸¹ elkövetése és ezáltal a társaság tőkéjének csökkenése – a sikkasztáshoz hasonlóan – kétségtelenül érinti a hitelezői érdekeket. Mindaddig, amíg a vagyonkezelő tevékenységének eredményeként fennálló veszteséget a társaság vagyona finanszírozza, a kialakult helyzet a hitelezők számára közömbös. Attól kezdve viszont, hogy ez a magatartás a tudatos megkárosításukat eredményezi, az elkövetőnek a hűtlen kezelésen túl a dolgozatomban később részletesen vizsgált csődjogi védelem büntetőjogi következményeivel is számolnia kell. A hangsúly tehát a tudatosan

¹⁷⁹ MOLNÁR Gábor Miklós: A vállalkozói felelősség büntetőjogi vonatkozásai, In: A vállalkozói felelősség büntetőjogi vonatkozásai konferencia előadásainak szerkesztett változata, (Szerk: Domokos Andrea), Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017., 23 – 24. o.

¹⁸⁰ Btk. 376.§ (1) bekezdés

¹⁸¹ GÁL A. - HEGEDŰS I. - JUHÁSZ Zs. - KARSAI K. - MEZŐLAKI E. - SZOMORA Zs. - TÖRŐ S.: i. m. A Btk. 376. §-ához fűzött magyarázata

veszteséges üzleti tevékenység folytatásán van, amely a hűtlen kezelés, vagy a csődbűncselekmény megállapítását eredményezheti még abban az esetben is, ha a vállalkozás beindításának időszakában a veszteséggel egyébként számolni kellett.¹⁸²

Az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes, eleve tudatos károkozásra irányuló csalárd, vagy mást tévedésbe ejtő cselekmény a következőkben érintett csalásnak és nem hűtlen kezelésnek vagy csődbűncselekménynek minősül.¹⁸³

2.3.4. *A csalásszerű deliktumok*

Amikor a hitelezői érdekekről van szó, tipikusan a kölcsönszerződések jutnak eszünkbe, amely keretében a hitelező kölcsönt nyújt az adósnak, akinek kötelessége, hogy ezen összeget lejáratkor a szerződésnek megfelelően visszafizesse a hitelező részére.

Az 1978. évi Btk. gazdasági bűncselekményként, azon belül A gazdálkodási kötelességeket és a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények körében szabályozta a hitelezési csalás tényállását, amelyet az követett el, aki gazdasági tevékenység gyakorlásához folyósítandó hitel nyújtásának, megszüntetésének vagy a hitelfeltételek megváltoztatásának kedvező elbírálása érdekében valótlan tartalmú okiratot használt fel.¹⁸⁴ Tudatos jogalkotói döntés eredményeként a hitelezési csalást jelenleg nem rendeli büntetni a Btk., mivel az tulajdonképpen a csalás előkészületének tekinthető, amely kizárólag a gazdasági tevékenység gyakorlásához folyósítandó hitelek kedvező elbírálása érdekében felhasznált valótlan tartalmú okiratok esetén volt büntetendő, így a gazdasági tevékenység körén kívül eső hitelek kapcsán megállapítására nem kerülhetett sor. A hitelbírálati folyamatok rendkívül komplexek, így napjainkban a kérelemhez mellékletként benyújtott okiratok

¹⁸² MOLNÁR G. M. (2017): i.m. 35. o.

¹⁸³ BH2011.188.

¹⁸⁴ 1978. évi Btk. 297/A. §.

valódiságának ellenőrzésére minden esetben sor kerül, mely folyamat lényegében nem különbözik a magánszemélyek által igénybe vett hitelek elbírálásától. Erre tekintettel a jogalkotó nem látta indokoltnak előbbieket külön kezelését, s a büntetőjogi védelem önálló tényállásként történő fenntartását. A hamis vagy valótlan tartalmú okiratok felhasználásának büntethetőségére azonban a közbizalom elleni bűncselekmények körében természetesen továbbra is lehetőség van.¹⁸⁵ Érdemes megemlíteni, hogy – habár a közokirathamisítás tekintetében ilyen probléma nem merül fel – ezen megoldás nem eredményez azonos védelmet a hitelezők számára hamis magánokirat felhasználása körében, hiszen míg a hitelezési csalás esetén a büntetési tétel három évig,¹⁸⁶ addig a hamis magánokirat felhasználása tekintetében egy évig terjedő szabadságvesztés.¹⁸⁷ A hitelezőket ez arra is ösztönözheti, hogy a fokozott büntetőjogi védelemben érdekében akkor is közokiratokat követeljenek meg, ha egyébként fölösleges, mely adott esetben aránytalanul korlátozhatja a piac hatékony működését, illetve fokozott, de szükségtelen költségeket ró a hitelfelvevőkre. Erre tekintettel egyetértek azon nézetekkel, miszerint a hitelezési csalás tényállását vissza kellene állítani, azt a csaláshoz képest szubszidiárius bűncselekményként szabályozni, azzal, hogy a hitel visszafizetése büntethetőséget megszüntető okként jelenne meg a tényállásban,¹⁸⁸ rendszertanilag pedig nem a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények, hanem a vagyon elleni bűncselekmények, azon belül a csalásszerű magatartások között kellene elhelyezni.¹⁸⁹

Ami a hatályos szabályozást illeti, napjainkban nem nehéz elképzelni azt az élethelyzetet, miszerint az adós anélkül, hogy a hitel törlesztése szándékában állna, kölcsön reményében valamely lényeges körülmény

¹⁸⁵ A Btk. Miniszteri Indokolásának a Be. 373. §-ához fűzött magyarázata

¹⁸⁶ 1978. évi Btk. 297/A. §.

¹⁸⁷ Btk. 345.§

¹⁸⁸ HOLLÁN Miklós: A hitelezéssel kapcsolatos csalás megjelenése kodifikált büntetőjogunkban, *Acta Juridica et Politica (FORVM)*, Szeged, 2015/4., 64. o.

¹⁸⁹ HOLLÁN Miklós: Hitelezési csalás – A dekriminalizáció és a rekriminalizáció hullámai között, In: *A negyedik magyar büntetőkódex régi és újabb vitakérdései*, (Szerk: Hollán Miklós, Barabás A. Tünde), MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017, 206. o.

tekintetében megtéveszti a hitelezőt, mely vonatkozhat a fizetési hajlandóságra, képességre, munkahely fennállására, rendszeres jövedelemre, de akár a fedezetül szolgáló vagyonra is. Ebben az esetben az adós tehát jogtalan haszonszerzés végett a hitelezőt tévedésbe ejti, vagy tévedésben tartja és ezzel kárt okoz, így csalást követ el.¹⁹⁰ A csalás jogi tárgya a vagyoni jog, illetve e jogon alapuló jogviszonyok, így elkövetése értelemszerűen sértheti a kötelmi jogviszonyokat is.

Mi a helyzet azonban akkor, ha a fizetőképes és a hitelt visszafizetni szándékozó adós azért téveszti meg a hitelezőt bizonyos körülmények tekintetében, mert a hitelhez csak külön feltételek fennállása esetén juthat? A bírói gyakorlat szerint a kölcsön rendszeres törlesztése a visszafizetési szándék komolyságára utal, a csalás megvalósulásához azonban a terhelt szándékának a károkozásra kell irányulnia. Éppen ezért a büntetőjogi felelősség megállapítására csak a kölcsön vissza nem fizetése, így károkozás esetén van lehetőség, mely független attól, hogy a hitelfelvételre a pénzüintézet tévedésbe ejtésével, tartásával került sor, még ha enélkül a pénzüintézet a hitelt nem is folyósította volna. Ilyen esetben a megtévesztés okán a hitelező oldalán kialakult akaratlan hiba miatt polgári jogi következménnyel kell számolni, továbbá hamis okirat felhasználása esetén valamely közbizalom elleni bűncselekmény megállapításának lehet helye.¹⁹¹

Teljesen új, a magyar jogban eddig ismeretlen bűncselekmény a gazdasági csalás, mely jogtalan haszonszerzés végett színlelt gazdasági tevékenység végzésével valósítható meg, eredménye pedig vagyoni hátrány.¹⁹² A gyakorlatban nem fogadták szívesen e deliktumot, hiszen számos probléma merül fel az alkalmazásával kapcsolatban, s a statisztikai adatok szerint is csekély számban került sor elkövetése miatt büntetőeljárás megindítására. 2013. január 1. napjától 2018. június 30. napjáig mindösszesen 7,¹⁹³ míg 2018.

¹⁹⁰ Btk. 373.§ (1) bekezdés

¹⁹¹ A csalás büntette kölcsön felvételével kapcsolatos minősítésének egyes kérdéseiről szóló 3/2009. Büntető jogegységi határozat

¹⁹² Btk. 374.§

¹⁹³ Bűnügyi Statisztikai Rendszer: Regisztrált bűncselekmények száma az elkövetés helye szerint

július 1. napjától 16 alkalommal került sor.¹⁹⁴ A tényállás kiinduló problémája a hitelezői érdekek oltalmával összefüggésben, hogy nem derül ki, a színlelt gazdasági tevékenység kit téveszt meg és kinek okoz vagyoni hátrányt. Ha ez a személy a terhelttel szerződő fél, tehát adott esetben hitelező, akkor nem gazdasági csalás, hanem csalás állapítható meg.¹⁹⁵ Magam is osztom azon álláspontokat, melyek szerint a gazdasági csalás tényállásának Btk.-ba iktatása szükségtelen volt, hiszen az abban foglaltakat kezelni lehetne a csalás, a költségvetési csalás vagy a hűtlen kezelés befejezett alakzatával, esetleg kísérletével.¹⁹⁶

A Btk. már sokat emlegetett A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények című XLI. fejezete a gazdálkodás rendjét, a gazdálkodási köteleességeket, valamint a hitelezői érdekeket sértő bűncselekményeket foglalja magában. A dolgozat további részében kifejezetten ez utóbbi jogi tárgyra helyezem a hangsúlyt, kezdve a jogtörténeti előzmények bemutatásával.

3. A gazdasági bűncselekményekről általában

A hitelezői érdekek védelmének polgári jogi és büntetőjogi eszközeit követően rátérek értekezésem központi kérdésére, a gazdasági bűncselekményekre, melyek a hitelezővédelem legfontosabb aspektusát

https://bsr-sp.bm.hu/SitePages/ExcelMegtekinto.aspx?ExcelName=/BSRVIR/Regisztr%c3%a1lt%20b%c5%b1ncselekm%c3%a9nyek%20sz%c3%a1ma%20az%20elk%c3%b6vet%c3%a9s%20helye%20szerint_ver20180713094758.xlsx&Token=OW9LVoydE5pRStGUVP3Y1JyVTIrVGI2anczbkUxK3BCMFVQbEp0N0tWdjc1K1Exa01RMUpOVUhMcW5BS3BKUjBITkx3UThPb3ppdFZpRzFZS2szSjRJaE5KR G82SWFHL1hpV25neERGaxME9zM3NYTDdoWDJYSTBwREsxNGI= megtekintés ideje: 2024. február 19.

¹⁹⁴ Bűnügyi Statisztikai Rendszer: Regisztrált bűncselekmények száma az elkövetés helye szerint

https://bsr-sp.bm.hu/SitePages/ExcelMegtekinto.aspx?ExcelName=/BSRVIR/Regisztr%c3%a1lt%20b%c5%b1ncselekm%c3%a9nyek_ver20240202124539.xlsx&Token=dUtydVptM2gzRkwrVUFmNjIdHN5dk04RHlaVWpBd3lmZVBWKzhQeForVCtSdi9SOTFYSEFvZVE0TW5jRTdFTmxhVGZYbjdITUpRK0dJMnNTdUM1UDQ5S3ViOWwxajh4bnFFbHowVWxDeEtORytlNzBBOFP1V0Z0TkxxVzBST3k= megtekintés ideje: 2024. február 19.

¹⁹⁵ GÁL A. - HEGEDŰS I. - JUHÁSZ Zs. - KARSAI K. - MEZŐLAKI E. - SZOMORA Zs. - TÖRŐ S.: i.m. A Btk. 74. §-ához fűzött magyarázata

¹⁹⁶ TÓTH Mihály: „Az új Btk. bölcsőjénél”, Magyar Jog, 2013/9., 529. o.

képezik. Mielőtt azonban a konkrét bűncselekményeket megvizsgálánám, szeretném általános jelleggel bemutatni, hogy mik is tartoznak e körbe.

A bűnügyi tudományok csak a XX. század közepén kezdtek el foglalkozni a – hazánkban ekkor még merőben más alapokon nyugvó – gazdasági életben elkövetett bűncselekményekkel és az ellenük folytatott harc lehetséges eszközeivel. A rendszerváltás előtt a gazdasági bűnözés jellemzően az állami költségvetési források, az állami vagyon megszerzésére, megkárosítására irányult. Ezért alakult ki – és volt még a 80-as években is irányadó – az a nézet, miszerint a gazdaság elleni bűncselekmények a gazdaság szocialista rendszerének lényegét és működését meghatározó társadalmi viszonyoknak olyan megsértései, amelyek veszélyeztetik a gazdaság törvényszerű fejlődését.¹⁹⁷ A gyakorlat azonban ezen álláspontot idővel meghaladta, figyelemmel arra, hogy a rendszerváltást követően bővült a gazdasági szereplők köre, a társaságok és vállalkozók önállósodtak, s egyre gyakrabban fordult elő, hogy a felhalmozott magánvagyon sérelmére követtek el gazdasági bűncselekményeket.¹⁹⁸ Az új évezred hajnalán a gazdasági bűncselekmények a közvélemény figyelmét is egyre inkább felkeltették, a média és az igazságszolgáltatás addig soha nem látott figyelmet szentelt a kérdéskörnek. A gazdasági bűnözéssel kapcsolatos növekvő tudatosság motorjai kétségtelenül az olyan rendkívüli gazdasági bűncselekmények voltak, amilyenekkel a gyakorlat és a bűnügyi tudományok korábban nem szembesültek.¹⁹⁹

A gazdasági bűncselekmény fogalmának meghatározásához szükséges néhány alapvető kérdés tisztázása. Az első ilyen a gazdasági élet szabályozása, mely Drinóczi Tímea és Gál István László szerint három nagy csoportra osztható. Az első kategóriába a jogszabályok által nem rendezett gazdasági események sorolhatók, a második csoportot az igazgatási jellegű szabályok

¹⁹⁷ KOVÁCS Lajos – GÁSPÁR Gyula – WÉBER Gyula – BODGÁL Zoltán – PINTÉR Jenő – BODROGI Károly – ERDŐSY Emil – FONYÓ Antal – GÁL Andor: Magyar Büntetőjog. Különös Rész, BM Könyvkiadó, Budapest, 1981, 417. o.

¹⁹⁸ BERZSENYI Mihály: Gazdasági bűnözés a rendszerváltás után, *Belügyi Szemle*, 2000/6., 73 – 75. o.

¹⁹⁹ BUSSMANN, Kai-Detlef: *Wirtschaftskriminalität und Unternehmenskultur*, Neue Kriminologische Schriftenreihe der Kriminologischen Gesellschaft e.V. Band 112, 2010, 57. o.

által biztosított esetek képezik, a harmadik kört pedig a gazdasági büntetőjog által szabályozott terület alkotja.²⁰⁰ Az értekezésem szempontjából elsősorban ez utóbbi bír jelentőséggel, melyről Kereszty Béla úgy fogalmazott, hogy a kiemelt társadalmi érdek, a jogtárgy védelmére vonatkozó büntetőjogi rendelkezések összességét jelenti, s kizárólag azon büntetőjogi rendelkezéseket foglalja magában, amelyek a gazdasági bűncselekményekre vonatkoznak.²⁰¹ Annak meghatározásához azonban, hogy mit tekinthetünk gazdasági bűncselekménynek, szólni kell a gazdálkodással összefüggő bűnözés, a gazdasági bűnözés, valamint a fehérgalléros bűnözés kérdéseiről.

A gazdálkodással összefüggő bűnözés magában foglal minden olyan bűncselekményt, amelyet a gazdasági tevékenységgel összefüggésben követnek el.²⁰² Pusztai László szerint a teljesség igénye nélkül ide tartozik a vagyon elleni bűncselekmények közül a gazdálkodás körében elkövetett sikkasztás, csalás, hűtlen vagy hanyag kezelés, a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó hivatali visszaélés, vesztegetés, befolyással üzérkedés, de bizonyos esetekben a környezetvédelemmel kapcsolatos bűncselekményeket is ide lehet sorolni.²⁰³

Szűkebb kategória a gazdasági bűnözés fogalma, melyet a kriminológia használ akkor, amikor a tudományos kutatás célja a gazdasági bűncselekmények kategóriájának együttes vizsgálata.²⁰⁴ Tóth Mihály szerint *„kriminológiai értelemben gazdasági bűnözésnek azt a gazdálkodás menetében megvalósuló, vagy ahhoz szorosan kapcsolódó bűnözési formát kell tekinteni, amely – akár az elkövetés módjára (gyakran a gazdálkodás legális formáinak, kereteinek felhasználásával vagy az azokkal való visszaélés révén), akár eredményére tekintettel – alkalmas arra, hogy esetleges egyéni érdekek*

²⁰⁰ DRINÓCZI Tímea – GÁL István László: A gazdasági rend fogalmának meghatározási kísérletei, In: Gazdasági büntetésjogi tanulmányok, (Szerk: Tóth Mihály, Gál István László), Pécs, 2005, 7. o.

²⁰¹ KERESZTY Béla: Gazdasági bűnözés, feketegazdaság és a pénzmosás. Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica XLVIII, 1996, 138. o.

²⁰² KISS László: Gazdasági bűnözés és bűnüldözés Magyarországon, Co-Nex-Traiding Bt., Budapest, 1991., 21. o.

²⁰³ PUSZTAI László: A gazdasági bűnözés megelőzésének koncepcionális kérdései, Ügyészek Lapja, 1996/3., 28. o.

²⁰⁴ KERESZTY B. (1996): i.m. 138. o.

sérelmén túlmenően elsősorban és jellemzően a gazdálkodás rendjét, a gazdálkodási kötelezettségeket, a tisztességes és törvényes gazdálkodás kereteit sértsék vagy veszélyeztessék.”²⁰⁵ Habár a bűnügyi tudományok napjainkban is elsősorban ezen értelmezés figyelembevételével csoportosítják a gazdasági bűnözéshez sorolt bűncselekményeket,²⁰⁶ megjegyzendő, hogy a kriminológiai értelemben vett gazdasági bűnözés lényegesen tágabb kört ölel fel, mint amely a dogmatikai értelmezésnek megfelel. Előbbi szerint a gazdasági bűnözés olyan cselekményeket is magában foglal, amelyeket bár a gazdasági életben követnek el, dogmatikailag mégsem tekinthetők gazdasági bűncselekménynek. Így a Btk. különböző fejezetében szabályozott deliktumok egy része is gazdasági bűncselekményként kezelhető, vagy azok bizonyos körülmények között gazdasági bűncselekménnyé lényegülnek át. Sőt a Btk.-n kívül más jogszabályok is tartalmaznak ide sorolható deliktumokat.²⁰⁷ Érdekesség, hogy a szakma által legnagyobb volumenűnek tartott gazdasági bűnözés körében elkövetett cselekmények általában a vagyon elleni bűncselekmények közül kerülnek ki. Fontos azonban, hogy a kriminológiai értelmezés szerint is elengedhetetlen követelmény az elkövetett bűncselekmény és a közgazdasági értelemben vett gazdálkodás között tárgyi összefüggés, amely hiányzik egy pénzbehajtás során elkövetett önbíráskodás, vagy éppen egy gazdasági célú emberrablás esetén.²⁰⁸

A kriminológiai megközelítéssel összefüggésben érdemes megemlíteni az ún. fehérgalléros bűncselekményt, melyről elsőként Edwin Hardin Sutherland amerikai szociológus tett említést egy 1939-es konferencián.²⁰⁹ A „*The White Collar Criminal*” kifejezés a társadalomban és a gazdaságban komoly pozíciót betöltő személyek foglalkozásukkal kapcsolatban elkövetett

²⁰⁵ TÓTH Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002, 22. o.

²⁰⁶ WIENER A. Imre: Gazdasági bűncselekmények, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986, 23. o.

²⁰⁷ Ilyen például A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvényben (a továbbiakban: Szabs. tv.) szabályozott pénzügyi és kereskedelmi szabálysértések.

²⁰⁸ VARGA Zoltán: Formálódó gazdasági büntetőjog, Belügyi Szemle, 2002/10., 120 – 122. o.

²⁰⁹ SUTHERLAND, Edwin H.: The White-Collar Criminality. American Sociological Review 5, 1940, 1-12. o.

bűncselekményeire utal. Schäfer István majd egy évtizeddel később hozta el hazánkba a fehérgalléros bűncselekmény fogalmát, miszerint azoknak a cselekményei tartoznak e körbe, „*akik a bűncselekményt a gazdasági vagy társadalmi hatalmuk eszközével, vagy annak bástyái mögül követik el.*”²¹⁰ Felismerésüket nehezíti, hogy az elkövetők nem feltétlenül tartoznak a társadalom felsőbb rétegeihez, befolyásuk, kapcsolataik, az általuk elfoglalt pozíció, a bennfentességük azonban szakszerűséget vagy annak látszatát eredményezi.²¹¹ A lényegi különbség a fehérgalléros és a „*hagyományos*” bűnözés között elsősorban abban érhető utol, hogy előbbi szereplői általában és jellemzően gazdasági szereplők,²¹² s a fehérgalléros bűnözéssel okozott kár összege általában jóval nagyobb. Inzelt Éva csoportosítása szerint a fehérgalléros bűnözés legjellemzőbb bűncselekmény típusai közé tartoznak a gazdasági bűncselekmények, például a csődbűncselekmény, a korrupciós bűncselekmények, például vesztegetés, a vagyon elleni bűncselekmények, például a csalás, vagy a sikkasztás, a számítógépes, valamint a környezetkárosító bűncselekmények.²¹³ A külföldi szakirodalom a fehérgalléros bűnözésre a hazainál szélesebb körben, egyfajta társadalmi konstrukcióként tekint, fogalmi határainak meghatározása pedig attól függően eltér, hogy azt szociológus, jogász, vagy éppen üzletember használja, ezáltal az ide sorolható bűncselekmények rendkívül változatosak lehetnek.²¹⁴

Mindezek után rátérek a gazdasági bűncselekmények fogalmára, mely az előbbieknél konkrétabban, jogi szempontok alapján határozható meg. Fodor Balázs úgy véli, az e körbe tartozó jogellenes magatartások a gazdasági, mint rendszeres haszonszerzésre törekvő üzleti tevékenységgel kapcsolatosak,

²¹⁰ SCHÄFER István.: A „fehérgalléros” büntettes. Büntetőjogi dolgozatok, Pázmány Péter Tudományegyetem, Új folyam, 7. szám, Budapest, 1948, 14. o.

²¹¹ TÓTH Mihály: A gazdasági bűnözés és bűncselekmények néhány aktuális kérdése, A jogrendszer, mint a gazdasági fejlődés infrastruktúrája sorozat, MTA Law Working Papers, 2015/4., 6. o.

²¹² SIMPSON, Sally S. – GALVIN, Miranda A. – LOUGHRAN, Thomas A. – COHEN, Mark A.: Perceptions of White-Collar Crime Seriousness: Unpacking and translating attitudes into policy preferences, In: Journal of Research in Crime and Delinquency, 2022, 6. o.

²¹³ INZELT Éva: Korrupció: fehérgallérral vagy anélkül. A fehérgalléros bűnözés változó tartalma és formái, PhD értekezés, Budapest, 2015, 14, 71. o.

²¹⁴ SHAPIRO, Susan F.: Thinking About White Collar Crime: Matters of Conceptualization and Research, In: Research on White Collar Crime, 1980, 1. o.

azonban nem feltétlenül csak azzal összefüggésben követhetőek el.²¹⁵ Wiener A. Imre szerint a gazdasági bűncselekmények más bűncselekmény-kategóriáktól, így például a gazdasági bűnözés részeként elkövetett vagyon elleni bűncselekményektől a kiemelt társadalmi érdek, illetve a büntetőjogi védelem tárgya segítségével határolhatók el.²¹⁶ Az 1978. évi Btk. a gazdasági bűncselekményeket a XVII. A gazdasági bűncselekmények című fejezetében szabályozta, mely magában foglalta a gazdálkodási kötelességeket és a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekményeket, a pénz- és bélyeghamisítást, valamint a pénzügyi bűncselekményeket. Tóth Mihály álláspontja szerint az e fejezetben szabályozott tényállások „*kifejezetten gazdasági bűncselekmények*”, hiszen besorolásuk elvi alapjai világosak, s egyértelműek.²¹⁷ A jogalkotó a Btk. megalkotásakor azonban eltért ettől a megoldástól, s megbontotta a korábbi egységet.

A jelenleg hatályos A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények című fejezet²¹⁸ csupán az 1978. évi Btk. XVII. fejezetének I. címében (a gazdálkodási kötelességeket és a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények) szereplő bűncselekmények egy részét tartalmazza, melyből a szakszerűség és következetesség jegyében, az elkülöníthető jogi tárgyak védelmére tekintettel kikerültek a fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát sértő bűncselekmények, a pénzmosás, illetőleg az információs rendszer elleni bűncselekmények is, s azokat a Btk. önálló fejezetben rendeli büntetni.²¹⁹

Gazdasági bűncselekmények jelenleg tehát a Btk. következő fejezeteiben található meg: A pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni

²¹⁵ FODOR Balázs Gábor: Egyes gazdasági bűncselekmények felderítése és bizonyítása, In: Az új büntetőeljárás és a gazdasági bűnözés kapcsolata konferencia előadásainak szerkesztett változata, (Szerk: Domokos Andrea), Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2019, 111. o.

²¹⁶ WIENER A. I.: i.m. 17. o.

²¹⁷ TÓTH Mihály (2002): i.m. 23. o.

²¹⁸ A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények körében szabályozott deliktumok: A számvitel rendjének megsértése, Csódbűncselekmény, Feljelentés elmulasztása a felszámolási eljárásban, Tartozás fedezetének elvonása, Engedély nélküli nemzetközi kereskedelmi tevékenység, Saját tőke csorbítása, Jogosulatlan pénzügyi tevékenység, Gazdasági adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása, Bennfentes kereskedelem, Bennfentes információ jogosulatlan közzététele, Tiltott piacbefolyásolás, Piramisjáték szervezése, Gazdasági titok megsértése.

²¹⁹ A Btk. Miniszteri Indokolásának a Btk. 403.§-ához fűzött magyarázata

bűncselekmények, A költségvetést károsító bűncselekmények, A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények, valamint A fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát sértő bűncselekmények című fejezetekben. A hatályos kódex a korábbiaknál differenciáltabb törvényi konstrukciót tartott szem előtt, célja a jogszabályban való eligazodás megkönnyítése mellett a rendszertani értelmezés alkalmazásának szükségességének megkönnyítése más elhatároló ismérv hiányában.²²⁰

Bár a jogalkotó az egyszerűsítésre törekedett, úgy vélem, a jelenlegi rendszer nem tette könnyebbé a gazdasági bűncselekmények fogalma körébe tartozó deliktumok átláthatóságát. A problémát – ahogy már korábban is utaltam rá – egyrészt az okozza, hogy nem rendezte a jogalkotó azt a kérdést, hogy pontosan mi a gazdasági bűncselekmények fogalma, hiszen mind az elméleti, mind a gyakorlati szakemberek e körbe sorolnak olyan vagyon elleni és más típusú bűncselekményeket, amelyeket a gazdálkodás menetében, a gazdálkodáskörében, a gazdasági életben, vagy azzal összefüggésben követnek el.²²¹ Másrészt az 1978. évi Btk. egy csokorba szedte a kifejezetten gazdasági bűncselekmények körébe sorolható deliktumokat, ezáltal megkönnyítve a konkrét törvényi tényállások átláthatóságát. Ezen egység megbontásával kérdésként merülhet fel, hogy A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények fejezetéből kikerült deliktumok a Btk. hatálybalépésével már nem minősülnek kifejezetten gazdasági bűncselekménynek, vagy e fejezet nem tartalmazza valamennyi, kifejezetten gazdasági bűncselekménynek minősülő deliktumot? Utóbbi esetben álláspontom szerint a jogszabályban való eligazodás megkönnyítése, mint jogalkotói cél, nem valósult meg maradéktalanul.

Tovább nehezíti a tisztán látást a Be., mely II. Fejezetében az értelmező rendelkezések között határozza meg a „*gazdálkodással összefüggő kiemelt*

²²⁰ FÁZSI László: Egy „helytelen” törvényi tényállás az új Büntető törvénykönyv rendszerében, Büntetőjogi Szemle, 2012/3., 6. o.

²²¹ SÁNTHA Ferenc: A gazdasági, illetve a gazdálkodással kapcsolatos bűncselekmények újabb fejleményei és a digitalizáció kihívásai a büntetőjogban, Miskolci Jogi Szemle, 2020/15., 175. o.

bűncselekmények” fogalmát.²²² Az ide sorolt deliktumok nem fedik le teljesen, sőt bizonyos esetben meghaladják A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények című fejezetében szereplő tényállások körét. A „*kiemelt*” kifejezésre tekintettel azonban úgy vélem, a jogalkotó álláspontja szerint létezik a „*gazdasággal összefüggő bűncselekmények*” kategóriája is, noha azt sem a Btk., sem a Be. nem használja. Molnár Gábor Miklós a kérdés leegyszerűsítve kifejtette, hogy a Be. által alkalmazott, a „*gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmények*” körének meghatározása olyan jogalkotói döntés, amely nem feltétlenül igényel szakmai alátámasztást, a bírónak a büntetőeljárás során azt kell ekként elbírálnia, amit a törvény ide sorol.²²³

A gazdasági bűncselekmények fogalma és a vonatkozó bűncselekményi kör tekintetében tehát továbbra sincs egységes álláspont, s bár az 1978. évi Btk. sem oldotta meg ezt a problémát, úgy vélem, annak XVII. fejezete némiképp iránytűként szolgált. Ami a korábban, Tóth Mihály szerint kifejezetten gazdasági bűncselekményként elismert tényállásokat illeti, álláspontom szerint célszerű lett volna az 1978. évi Btk. megoldását követve a fejezeten belül címek szerint elkülöníteni e deliktumokat, ezáltal megvalósult volna az elkülöníthető jogi tárgyak szerinti felosztásra vonatkozó jogalkotói szándék, de egyértelműen látható maradt volna az említett bűncselekmények egy kategóriába tartozása. Ezen elgondolás azonban nem egyezik a már említett jogalkotói konstrukcióval, mely hangsúlyosabban kívánta kifejezésre juttatni a kiemelt védett jogi tárgyak jelentőségét.

²²² A Be. 10.§ (1) bekezdés 3. pontja a Btk.-nak A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények című fejezetében nem szabályozott deliktumok közül ide sorolja a gazdasági csalás bizonyos eseteit, a hűtlen kezelés bizonyos eseteit, a hanyag kezelés bizonyos eseteit, a költségvetési csalás bizonyos eseteit és a költségvetési csaláshoz kapcsolódó felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztását.

²²³ MOLNÁR G. M. (2019): i. m. 43. o.

4. A hitelezői érdekek büntetőjogi védelmének jogtörténeti előzményei

Az adós fizetéseképtelenségének büntetését a XIII. században az itáliai városokban alkalmazták először, ahol a hitelezői érdekek védelme a kereskedelmi tevékenység fejlettségének köszönhetően alakult ki. Ennek gyakorlati megvalósulása szerint felborították az adós kereskedők asztalait, mely egyenlő volt a foglalkozástól eltiltással. Hazánkban a hitelezők kielégítéséről egy ügyletsorozat kapcsán már 1609-ben szó esik, majd az 1619-1620-as években hét bányaváros már az adósságok megfizetésének sorrendjét is szabályozta. Egy 1697-es pesti törvényjavaslat csőd név alatt együtt tárgyalta a tartozásait megfizetni nem tudó adós, valamint a túlterhelt hagyaték ügyében való eljárást.²²⁴ Arra még kétszáz évig várni kellett, hogy védelmüket büntetőrendelkezők útján biztosítsák. Kezdetben egységes büntető törvény hiányában szaktörvények tartalmazták az ilyen jellegű gazdasági bűncselekményekre vonatkozó előírásokat.²²⁵ Mindez nem volt egyszerű folyamat, hiszen bár szükségessé vált a gazdasági élet szereplői, köztük a hitelezők védelmét megfelelően biztosító rendelkezések megalkotása, azonban törekedni kellett arra, hogy az ne képezze akadályát a piacgazdaság hatékony működésének.²²⁶ 1779-ben kezdődött meg a hiteltörvények kidolgozása, majd 1795-re elkészült a magánjogi törvénytervezet, mely – bár nem került az országgyűlés elé – a korábbi magyar csődjogi hagyományokat követve az adósságok sorozásáról rendelkezett. Ezidőben készült el az első olyan büntetőjogi kódextervezet, amely a csődbűncselekményre tartalmazott utalást.²²⁷

Úgy vélem, ahhoz, hogy a hatályos szabályozás átláthatóvá váljon, elengedhetetlen gyökereinek feltárása, a rendelkezések változásainak

²²⁴ STEINER Gábor: A csődbűncselekmény története, elmélete és gyakorlata, HVG-Orac, Budapest, 2024, 13. o.

²²⁵ TÓTH Mihály: Adalékok a magyar „gazdasági büntetőjog” fejlődéstörténetéhez, Belügyi Szemle, 2000/6., 25. o.

²²⁶ VARGA Z. (2002): i.m. 117. o.

²²⁷ PÉTERVÁRI Máté: Az első magyar csődtörvény országgyűlési vitája és a szabályozást meghatározó alapelvek, Glossa Iuridica, 2021/4., 247-248. o.

áttekintése, indokainak megvizsgálása, hiszen mindez segítséget nyújthat a jövőre tekintettel hasznos és megalapozott javaslatok megtételéhez. Minderre figyelemmel a következőkben a hitelezői érdekek büntetőjogi védelmének jogtörténeti előzményeit teszem vizsgálatom tárgyává.

4.1. Hitelezővédelem a XIX. században

Az 1800-as évek elejére datálható az első olyan előírás megalkotása, amely a csődbe ment adós jogellenes vagyonmentését szigorúan szankcionálta. A vagyonbukással először A csalárd bukások büntetéséről szóló 1807. évi XII. törvénycikk (a továbbiakban: 1807. évi XII. tc.) foglalkozott. A törvénycikk kimondta, hogy az adós, függetlenül nemesi származásától, köteles igazolni vagyona elbukásának okát. Ha bebizonyosodott, hogy vagyonának eltitkolásával csalást követett el, vagy hitelezőinek kárára jelzáloggal terhelt birtokát szándékosan csökkentette, úgy büntetőeljárás lefolytatásának volt helye. A törvénycikk megfosztotta az adóst azon kedvezménytől is, amely az önhibájukon kívül eladósodottaknak – keresetük helyreállítása végett – a gyakorlat és a szokás szerint egyébként járt. Rögzítette, hogy ezen szankciók a hitelezők követeléseinek kielégítésig fennálltak, amennyiben pedig később az adós vagyoni helyzete javult, úgy a Nemes Magyarország Szokásjoga Törvénye Hármaskönyvének (a továbbiakban: Tripartitum) 28. címe volt irányadó,²²⁸ miszerint a hitelezők és az adós egyezség megkötésére voltak kötelesek. Az 1807. évi XII. tc. még nem különböztette meg a vétkességet a csalárd magatartásoktól, ebben az időben a hitelezők megkárosítása jobban hasonlított a hatályos jog szerinti csaláshoz, mint a csődbűncselekményhez.²²⁹

Részletesebb szabályozást biztosított a Csődületről szóló 1840. évi XXII. törvénycikk (a továbbiakban: 1840. évi XXII. tc.), mely különbséget tett

²²⁸ 1807. évi XII. tc. 1 - 2.§

²²⁹ VARGA Zoltán: A csődbüntetés, Magyar Jog, 2000/7., 385. o.

a hamis, valamint a vétkes bukás között. A jogtudomány szerint a bűnös bukás az adós hamisság, vagy vétkes tehetetlensége volt hitelezői igényeinek a maradéktalan kielégítésére.²³⁰ Míg a hamis bukás az adósnak a fizetési tehetetlenséggel párosult szándékos cselekménye volt, mely során a hitelezőit megrövidítette, addig vétkes bukásnak az adós fizetési tehetetlensége minősült, mely törvényben megjelölt cselekménnyel párosult.²³¹ A vétkes bukás elkövetője kizárólag kereskedő lehetett,²³² a hamissággal párosult bukást azonban főszabály szerint bárki elkövethette azzal a kivétellel, hogy a törvényben megjelölt elkövetési magatartások esetében csak a kereskedők, illetve gyárosok válhattak a bűncselekmény alanyává.²³³ Az 1840. évi XXII. tc. a korábbi rendelkezéseknél részletesebb szabályozást biztosított, a jogalkotó előrébb hozta a bűnös bukás bíróság által történő megállapíthatóságát, valamint szélesebb körben tette lehetővé a vétkes bukás büntethetőségét. Amennyiben a vagyonbukás balesetből, vagy szerencsétlenségből eredt, úgy a kérdés rendezésére polgári jogi eszközök álltak rendelkezésre, hiszen a büntetőhatalom kizárólag akkor lépett fel a visszaélésekkel szemben, ha az adós szándékos vagy vétkes eljárása eredményeként a hitelezőit fenyegető kár és hátrány tovább nőtt, ezáltal megrendítve a piac működését biztosító közhitelt.²³⁴

Az 1840. évi XXII. törvénycikk némely szakaszainak bővítéséről, illetőleg módosításáról szóló 1844. évi VII. törvénycikk (a továbbiakban: 1844. évi VII. tc.) pontosításokat, kiegészítéseket, valamint „*a bűnös bukás nyomozására és megfenyítésére vonatkozó különös törvényi intézkedéseket*”²³⁵ tartalmazott, azonban alapjaiban nem változtatta meg a korábbi szabályozást,

²³⁰ PAULER Tivadár: Büntetőjogtan, II. kötet, kiadta: Pfeifer Ferdinánd, Pest, 1870, 285. o.

²³¹ GULA József: A csődbűncselekmények alanyi körének meghatározása, Ünnepi tanulmányok Bíró György professzor 60. születésnapjára, (Szerk: Barzó Tímea – Juhász Ágnes – Leszkoven László – Pusztahelyi Réka), Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2015, 205 – 206. o.

²³² 1840. évi XXII. tc. 130 – 131.§

²³³ Ha az adós kereskedő a könyveit hamisan vezette, azokat később meghamisította, vagy, ha bejegyzett kereskedő, vagy közkereseti társaság egyáltalán nem vezette a könyveit.

²³⁴ GULA József: A csődbűncselekmények, In: A negyedik magyar büntetőkódex régi és újabb vitakérdései, (Szerk: Hollán Miklós, Barabás A. Tünde), MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017, 230. o.

²³⁵ KAUTZ Gusztáv: A magyar büntetőjog és eljárás tankönyve, Pest, 1872, 371. o.

hiszen a cselekmény jogalkotói megítélése sem változott jelentős mértékben.²³⁶

Az 1848-as forradalmat követően a hatályos – először az 1803. évi, majd az 1852. évi – osztrák büntető törvénykönyvet alkalmazását írták elő, mely szabályozás a hamis bukást ismételten a csalás egyik fajtájának tekintette.²³⁷

Teljeskörű átdolgozást A hamis vagy vétkes gondatlanságból származott bukás esetében követendő eljárásról szóló 1874. évi XXII. törvénycikk (a továbbiakban: 1874. évi XXII. tc.) eszközölt. Érdemi változást eredményezett azon rendelkezése, miszerint nem csődbíróság, hanem büntetőbíróság döntött hamis, vagy bukás megállapíthatóságáról. Jelentősen módosította a hamis bukás tényállását is, annak első négy pontját hatályon kívül helyezve jelentősen szűkítette az elkövetési magatartások körét.²³⁸ A törvénycikk a vizsgálóbírókat jogosította fel arra, hogy a vizsgálat céljának eléréséhez szükséges iratokat, könyveket vagy okiratokat lefoglalja, s amennyiben azok a törvényszéknél voltak megtalálhatók, úgy a vizsgálati iratokhoz csatolás iránt a törvényszékhez előterjesztést tehetett.²³⁹

4.2. A Csemegi-kódex szabályai

A XIX. században hazánkban a büntetőjogi szabályozás kaotikusnak volt nevezhető. 1852 szeptemberében az osztrák büntetőtörvénykönyv lépett hatályba Magyarországon, majd az 1861-es Országbírói Értekezlet az 1848 előtti magyar jog alkalmazását rendelte el, ezáltal a büntetőjog visszatért a széttagolt, nehezen követhető szabályanyaghoz. A kodifikáció szükségessége vitathatatlan volt, felismerésének eredményeként pedig megalkotásra került az

²³⁶ MADAI Sándor: A csalárd bukás néhány történeti és dogmatikai kérdése, *Jogtörténeti Szemle*, 2004/3., 31. o.

²³⁷ STEINER G.: i.m. 24. o.

²³⁸ GULA József: Csődjog és büntetőjog – a Csemegi-kódex tanulságai, In: *Tanulmányok a bűnügyi tudományok köréből*, (Szerk: Bragyova András), Gazdász Elasztik Kft., Miskolc, 2013, 94 – 97. o.

²³⁹ 1874. évi XXII. törvénycikk 2.§

első magyar büntető törvénykönyv, A büntettekről és vétségekről szóló 1878. évi V. törvénycikk (a továbbiakban: Csemegi-kódex).²⁴⁰

4.2.1. A csalás, mint a hitelezői érdekeket sértő vagyon elleni bűncselekmény

A Csemegi-kódexben hitelezői érdekek védelmét biztosító rendelkezést elsőként a csalás tényállása tartalmazott. Eszerint csalást követett el, ezért egy évig terjedő fogházzal volt büntetendő, ha valaki csalási célzat nélkül, ravasz fondorlattal mást tévedésbe ejtett, vagy tévedésben tartott, hogy magának hitelezést vagy hitelhosszabbítást eszközöljön ki.²⁴¹ Elkövetése esetén bűnvádi eljárás csak a hitelező indítványára volt megindítható.²⁴² A törvényi tényállás ezen fordulatát a hitelezők kijátszásának is nevezhetjük, alapfeltétele pedig a sikertelen csődkerés volt.

A deliktum a követelés végrehajtása kapcsán tartalmazott egy másik rendelkezést, miszerint csalás elkövetése miatt volt megállapítható annak a büntetőjogi felelőssége, aki azért, hogy hitelezőit megkárosítsa, a bekövetkező hatósági végrehajtás előtt vagyonához tartozó értéktárgyakat elrejtett, eltitkolt, elidegenített, megrongált, adósságokat vagy jogügyleteket koholt.²⁴³

A büntetési tételt a jogalkotó az okozott kár nagyságához igazította, így amennyiben a csalással okozott kár az ötven forintot nem haladta meg, úgy a kódex vétség miatt egy évig terjedő fogházbüntetés és ötszáz forintig terjedő pénzbüntetés kiszabását tette lehetővé. Az ötven forintot meghaladó kár esetén a csalás elkövetője büntett miatt öt évig terjedő börtönbüntetéssel és kétezer forintig terjedő pénzbüntetéssel volt büntetendő. Abban az esetben azonban, ha az okozott kár értéke ennél is magasabb volt, s a kétezer forintot meghaladta, úgy a csalás elkövetőjével szemben akár öt évig terjedő

²⁴⁰ MADAI Sándor: A vagyon elleni bűncselekmények – „Valami régi – valami új?”, In: A negyedik magyar büntetőkódex régi és újabb vitakérdései, (Szerk: Hollán Miklós, Barabás A. Tünde), MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017, 152. o.

²⁴¹ Csemegi-kódex 384. §

²⁴² Csemegi-kódex 390.§

²⁴³ Csemegi-kódex 386.§

fegyházbüntetés kiszabására is lehetőség volt. Csalás miatt a szabadságvesztés-büntetéssel párhuzamosan hivatalvesztés és politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése is megállapítandó volt.²⁴⁴

A csalás törvényi tényállása körében a jogalkotó utalt az általam a következő pontban tárgyalt csalárd bukás deliktumára. A büntető-kódex szerint csődeljárás hiányában csalárd bukás megállapításának nem volt helye, így, ha az adós ellen a csődöt nem nyitották meg, de a fizetéseképtelen adós abból a célból, hogy hitelezőit megkárosítsa, a csalárd bukás törvényi tényállásában meghatározott cselekmények valamelyikét elkövette, az nem csalárd bukás, hanem csalás megállapítása alapjául szolgálhatott. Ez független volt attól, hogy a csődeljárás hiányának oka a nem megfelelő hitelezői létszámra – így, ha az adósnak csak egy hitelezője volt – vagy arra volt visszavezethető, hogy vagyona a csőd költségeinek fedezésére nem volt elég.²⁴⁵ A jogalkotó ezen álláspontja egyébként olyan joghézagot hagyott, amelyet különböző ágazati rendelkezések útján igyekeztek orvosolni, ezáltal megbontva a célként kitűzött egységes szabályozást.

4.2.2. A csalárd és vétkes bukásszabályozásával kapcsolatos néhány alapvető kérdés

Ahogy korábban említettem, a hamis és vétkes bukásról – egységes büntető törvénykönyv hiányában – az 1840. évi Csődtörvény rendelkezett. Ezen rendelkezéseket az 1843-as büntető törvényjavaslat átvette, és a csalás törvényi tényállása körében kívánta szabályozni. Ilyen előzmények mellett a Csemegi-kódex megalkotása során is felmerült a kérdés, hogy a csőddel kapcsolatban elkövetett bűncselekmények rendezésére csődtörvényben, vagy büntető törvénykönyvben kerüljön sor. Bizonyos nézetek szerint célszerű lett volna e deliktumokat előbbiben elhelyezni, ezáltal könnyebben észrevehetővé és alkalmazhatóvá tenni a csődeljárással foglalkozó bírót, illetve az érintett

²⁴⁴ Csemegi-kódex 380., 383., 388.§

²⁴⁵ Csemegi-kódex 387.§

közösség számára a büntetőjogi szabályokat s jogkövetkezményeket, hiszen a büntetővédelem végső soron a kereskedők érdekeit szolgálja.²⁴⁶ Csemegi Károly álláspontja szerint azonban mivel a büntetőkódex határozza meg a büntetőjogra vonatkozó elveket, s általános rendelkezéseket, indokolt ezen tényállásokat is a büntetőjogi deliktumok között szabályozni, már csak az egységesség iránti igényre figyelemmel.²⁴⁷ A Csemegi-kódex tehát szembe ment az ellentétes véleményekkel, s a büntetőjogi szabályok között, vagyon elleni deliktumként rendelkezett a csalárd bukás büntetéről és a vétkes bukás vétségéről.

A csalárd és vétkes bukás törvényi tényállásának büntetőkódexben történő elhelyezése azonban több lényeges kérdést is felvetett. Vita tárgyát képezte először is, hogy a csalárd és vétkes bukás a büntető törvénykönyv rendszerében a közérdek, vagy a magánérdek elleni deliktumok között legyen elhelyezve. A csalárd és vétkes bukások eredményeként a közérdek ugyan nagyobb mértékben szenved sérelmet, mint más vagyon elleni bűncselekmények által – a csalás eredményeként –, hiszen egy kereskedő bukása csődök sorát vonhatja maga után, mely a hitelvállalási kedvet értelemszerűen visszavetheti, ezáltal zavart okozhat a kereskedelmi forgalomban. Mindez az érintett személyek vagyoni állapotán túl, közvetve a nemzetgazdasági érdeket is veszélyezteti, így felmerült a lehetőség, hogy a deliktumok elhelyezésére a közérdek elleni bűncselekmények között kerüljön sor.²⁴⁸

Csemegi Károly ezzel szemben úgy vélte, hogy a fentiek értékelésére a büntett bűnösségi fokának megállapításánál kerülhet sor, azonban a bűncselekmény természete szerint elsősorban nem a közérdek ellen irányul, a bukott szándéka nem annak megkárosítása. A tettes cselekménye a hitelezőket, illetve azokat károsítja meg, akik a kötelezettségét megállapító valamely szerződést, váltót, utalványt stb. a bukott hitele fejében

²⁴⁶ ZÖLDY M. (1930): i.m. 6 – 9. o.

²⁴⁷ GULA J. (2017): i.m. 230. o.

²⁴⁸ GULA J. (2013): i.m. 100. o.

megszerezték. Figyelemmel azonban arra, hogy bármilyen nagy számban legyenek is a károsultak, számuk már előre körvonalazódik, nem tekinthetők határozatlannak, így nem valósul meg a közveszélyes cselekmények esetében elvárt feltétel. Nem volt elegendő ok tehát arra, hogy a büntetendő bukást a kódexnek akár a közérdek elleni, akár a közveszélyű deliktumok csoportjába sorolják.²⁴⁹

A Csemegi-kódex szerint a büntetendő vagyonbukás jogi tárgya elsősorban a hitelezők vagyoni joga, anyagi érdeke, tekintet nélkül arra, hogy a bűnös volt-e a bukás, vagy az csődeljárás megindításához vezetett-e. Ezáltal a büntetőjognak biztosítania kellett a hitel védelméhez szükséges jogi és gazdasági védelmet fölösleges korlátozás nélkül.²⁵⁰

Habár megfontolták, a Csemegi-kódex előkészítői nem tartották igazoltnak a hamis és vétkes bukás büntethetőségének csupán a kereskedőkre szorítását, hiszen nem láttak különbséget a hitelezők jogos követeléseinek szándékos kijátszásában, ha ezt kereskedő, vagy ha nem-kereskedő követi el. Figyelemmel kellett lenni az egyenlő elbánás elvének azon elvárására, hogy a hitelezők vagyoni érdekeit sértő valamennyi személynek azonos jogkövetkezményekkel kell szembenéznie.²⁵¹ Helyesebbnek, s igazoltabbnak találták tehát a deliktum kiterjesztését a nem-kereskedőkre is, természetesen azon megszorításokkal, melyek olyan cselekmények, illetőleg mulasztások tekintetében szükségesek, amelyek csak a kereskedőknél fordulhatnak elő.²⁵²

4.2.3. A csalárd bukás és vétkes bukás törvényi szabályozása

Vagyonbukás esetén a hitelező vagyoni joga sérelmet szenved, vagy legalább veszélyben van függetlenül attól, hogy bűnös-e a bukás vagy sem, csődnyitáshoz vezetett-e vagy sem. Csődnyitás esetén azonban a hitelezők

²⁴⁹ A Csemegi-kódex indokolásának a törvény XXXV. fejezethez fűzött magyarázata

²⁵⁰ ANGYAL Pál: A magyar büntetőjogi kézikönyve 5. kötet, Okirathamítás. Bélyeghamítás. Védjegybitorlás. Csalárd és vétkes bukás. Athenaeum, Budapest, 1929, 147 – 148. o.

²⁵¹ ZÖLDY Miklós: A hitelezőket károsító bűncselekmények, Tébe Kiadóvállalat, Budapest, 1930, 10. o.

²⁵² A Csemegi-kódex indokolásának a törvény XXXV. fejezethez fűzött magyarázata

nagyobb száma áll az adóssal szemben, akiknek büntetőjogilag védett közös érdeke, hogy követeléseik kielégítésére a lehető megteljesebb körben sor kerüljön. A vagyonszünetnek tehát tilos volt vagyont a hitelezők károsítására csökkenteni.²⁵³

A Csemegi-kódex szabályai szerint a család bukást követte el az, aki abból a célból, hogy hitelezőit megkárosítsa:

1. a vagyonához tartozó értéktárgyat elrejtett, félretett, értékén alul elidegenített, elajándékozott, vagy követelést elengedett, eltitkolt, vagy valótlan követelést kifizetett;

2. egészben vagy részben valótlan adósságot vagy kötelezettséget valódiként ismert el;

3. egy vagy több hitelezőjét kielégítette, zálog vagy megtartási jognak engedélyezése vagy vagyona valamely részének átengedése által kedvezményben részesített;

4. törvényi kötelezettsége ellenére kereskedelmi könyveket nem vezetett, vagy azokat megsemmisítette, elrejtette, hamisan vezette, vagy oly módon változtatta meg, hogy azokból cselekvő és szenvedő állapota, vagy üzletének folyamata nem volt kideríthető.²⁵⁴

A korábbi szabályozás szerint a család és vétkes elkövetés közötti különbség lényegében a szándékosság és vétkes gondatlanság fogalmainak segítségével volt megállapítható. A Csemegi-Kódexben az elhatárolás alapja a célzat, a család bukás körébe tartozó valamennyi magatartás a hitelezők megkárosítását célozza, míg ez a vétkes bukás esetén hiányzik. S habár utóbbi a gondatlan magatartásokat pönalizálta, szándékosan is megvalósítható elemeket tartalmazott.²⁵⁵ Eszerint az a vagyonszünet követte el a vétkes bukás vétségét, aki:

²⁵³ GULA J. (2013): i.m. 103. o.

²⁵⁴ Csemegi-kódex 414.§

²⁵⁵ BALLA Lajos: Szemelvények a csöddeliktumokból az 1800-as évektől napjainkig https://debreceniitlotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/csoddeliktum.pdf 7. o. megtekintés ideje: 2022. december 3.

1. fizetési képtelenségbe, vagy pazarlásba gondatlan üzletvezetése, tőzsdejáték, vagy olyan merész üzlet miatt jutott, melyek rendes üzletköréhez nem tartoztak;

2. törvényi kötelezettsége ellenére kereskedelmi könyveket nem vezetett, vagy azokat megsemmisítette, elrejtette, hamisan vezette, vagy oly módon változtatta meg, hogy azokból cselekvő és szenvedő állapota, vagy üzletének folyamata nem volt kideríthető, azonban e cselekményeket nem abból a célból követte el, hogy ezáltal hitelezőit megkárosítsa;

3. kereskedelmi könyvek vezetésére kötelezve, cselekvő és szenvedő vagyoni állapotáról évenként rendes mérleget nem készített;

4. miután a fizetési képtelenséget tudta, vagy tudnia kellett, új adósságokat csinált, vagy a csődkérvény beadásának elmulasztása által alkalmat szolgáltatott arra, hogy vagyonára egy vagy több hitelezője zálog-, vagy megtartási jogot nyerjen.²⁵⁶

A büntetési tétel a csalárd bukás esetén a csaláshoz hasonlóan az okozott kár nagyságához igazodott, így, ha az a 2000 forint összeget nem haladta meg, a törvény három évig terjedő fogházzal, ellenkező esetben öt évig terjedő fegyházzal rendelte büntetni, s az elkövető büntetőjogi felelősségének megállapítása esetén a szabadságvesztésen túl hivatalvesztés és politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése is megállapítandó volt. Ezzel szemben a vétkes bukás elkövetőjét a törvény két évig terjedő fogházzal, valamint hivatalvesztéssel rendelte büntetni.²⁵⁷

Látható, hogy a napjainkban is büntetni rendelt hitelező jogtalan előnyben részesítése a csalárd bukás büntettének keretében kerülhetett értékelésre, valamint az adminisztratív jellegű kötelezettségek megszegése a bűncselekmények megállapításához alapul szolgálhatott.²⁵⁸ Sőt, már a Csemegi-kódex is rendelkezett a vezető tisztségviselők felelősségéről, amikor kimondta, hogy ha valamely kereskedelmi társaság vagy egyesület vagyona ellen

²⁵⁶ Csemegi-kódex 416.§

²⁵⁷ Csemegi-kódex 415 – 416.§

²⁵⁸ GULA J. (2008): i.m. 15. o.

nyílt csőd, és akár a csalárd, akár a vétkes bukás megállapíthatóvá vált, úgy a bűnösség az üzlet vezetésével megbízott azon személyeket terheli, akik a büntetendő cselekményt elkövették.²⁵⁹

Habár nem követte a magyar történelmi hagyományokat, a közel egy évtizednyi előkészítés után elfogadott Csemegi-kódex legnagyobb előnye az volt, hogy a büntető jogalkalmazás feudális anarchiáját felszámolta, ezáltal megszüntette az addig jellemző jogbizonytalanságot. Egy egységes elvi alapokon nyugvó büntetőjogi szabályrendszert adott a jogalkalmazók kezébe,²⁶⁰ a hitelezői érdekek tekintetében azonban megalkotása után is széttagolt, nehezen követhető szabályanyag volt jellemző.

4.3. A hitelezői érdekek védelme az 1881. évi XVII. törvénycikk értelmében

A Csemegi-kódex hatálybalépését követően tehát több jogszabály is olyan büntetőjogi rendelkezéseket tartalmazott, melyek nem épültek be a kódexbe, ennek eredményeképp pedig szétszórt szabályok rendezték a hitelezőket károsító cselekményeket.

Figyelemmel arra, hogy a Csemegi-kódex csupán a közadósok a hitelezők megkárosítására irányuló cselekményei tekintetében intézkedett, szükségessé vált a büntetőkódex kiegészítése, mely hiányosság kiküszöbölését a korrupciós bűncselekmények körében már említett 1881. évi Csődtörvénybe foglalt büntető határozatok célozták meg, mely egészen a szocialista elvek térnyeréséig meghatározta a magyar fizetésektelenségi jog fejlődését. Habár Apáthy István a csődjogi törvénytervezetét már 1874-ben publikálta, az országgyűlés csupán 1881-ben fogadta el. Ezt az elhúzódozó törvényhozási

²⁵⁹ Csemegi-kódex 417.§

²⁶⁰ TÓTH M. (2013): i.m. 525. o.

folyamatot a gazdasági körök kedvezőtlenül fogadták, s az országgyűlés jelentős koncepcionális átalakítások nélkül fogadta el az eredeti tervezetet.²⁶¹

Két új vétség megállapítására került sor, melyek a hitelező, vagy hozzátartozója megvesztegetése, valamint a koholt követelés bejelentése.

Ez utóbbi törvényi tényállása szerint vétséget követett el és három évig terjedő fogsággal, továbbá 1000 forintig terjedő pénzbírsággal és hivatalvesztéssel volt büntetendő, aki azért, hogy a közadósnak, magának, vagy másnak előnyt szerezzen, a csődeljárásban koholt követelést jelentett be, vagy ilyen követelés bejelentésére más személyt használt fel.²⁶²

Fontosabb azonban a vesztegetés tényállása, melyet a hitelezőknek a csődeljárás során birtokolt rendelkezési joga alapozott meg, hiszen egy egyezség megkötése során a többségi hitelezők szavazatának hatálya az egyezséghez hozzá nem járuló, kisebbségben maradt hitelezőkre is kiterjedt. Ennek oka, hogy a jogalkotó nem tartotta helyeselhetőnek, hogy az egyezség el- vagy el nem fogadása a hitelezők kisebbségének akaratán múljon.²⁶³ Éppen ezért a hitelezői többség szavazatának elnyerése körében tartani lehetett az adós általi befolyásolásuktól, így indokolt volt annak büntetőjogi szankcionálása. Eszerint vétség elkövetése miatt két évig terjedő fogsággal, valamint 500 forintig terjedő pénzbírsággal volt büntetendő az, aki a hitelezők valamelyikének, vagy annak beleegyezésével hozzátartozójának azon célból, hogy szavazatával bizonyos határozat hozatalához hozzájáruljon, pénzt, pénzürtéket, vagy más előnyt adott vagy ígért. A törvény nem csak az aktív, de a passzív vesztegetőt is büntetni rendelte.²⁶⁴ Előbbi elkövetője nem csak a közadós, de bárki, míg utóbbi alanya csak hitelező lehetett.

E deliktumok tehát a korrupciós, s nem a szigorú értelemben vett gazdasági bűncselekmények közé sorolhatók, az azokkal való szoros kapcsolatuk azonban vitathatatlan, s habár e vétségéket az 1881. évi XVII. tc.

²⁶¹ PÉTERVÁRI Máté: Reformtörekvések az 1881. évi csődtörvény megújítására, Jogtudományi Közlöny, 2023/1., 25. o.

²⁶² 1881. évi XVII. tc. 265.§

²⁶³ 1881. évi XVII. tc. Miniszteri Indokolásának a tc. 222 – 223. §-ához fűzött magyarázata

²⁶⁴ 1881. évi XVII. tc. 266. §

szabályozta, azokra a Csemegi-kódex általános része volt alkalmazandó, az eljárás pedig nem a csődbíróság, hanem a büntetőbíróság hatáskörébe tartozott.²⁶⁵ Megjegyzendő, hogy a csődtörvény hatása messze túlmutatott a XIX. századon, gondolkodásmódja, felfogása, részletszabályai nagyban meghatározták és alapjául szolgáltak a jelenleg is hatályos Csődtv. megalkotásának.²⁶⁶

4.4. Az 1916. évi V. törvénycikk

A XIX. században az állam a gazdaság fellendítését új kereskedelmi törvények elfogadásával igyekezett elérni, s az állam csak kivételes esetekben avatkozott a piaci viszonyokba, a XX. század elején azonban már megkezdődtek az állami gazdaságirányítás felé tett lépések, melynek indoka az I. Világháború következményeinek enyhítése volt.²⁶⁷

Az 1881. évi XVII. tc. büntetőjogi tárgyú rendelkezéseit az 1916. évi V. tc. hatályon kívül helyezte, mely nem jelentette e cselekmények dekriminalizálását. A törvénycikk egyrészt módosította, s részben pontosította a hitelezők megvesztegetésének vétségét, így aki abból a célból, hogy a hitelező a csődeljárás vagy a csődön kívüli kényszeregyezségi eljárás során a hitelezők valamely határozatának hozatalához szavazatával hozzájáruljon vagy hozzá ne járuljon, vagy pedig a szavazástól tartózkodjék, a hitelező részére vagy beleegyezésével más részére ajándékot vagy egyéb előnyt juttatott vagy ígért; úgyszintén a hitelező, aki az említett célból a maga vagy más részére ilyen előnyt követelt vagy elfogadott, vétséget követett el, amelynek büntetése

²⁶⁵ GULA J. (2017): i.m. 231. o.

²⁶⁶ BALLA L.: i.m. 7.o.

²⁶⁷ PÉTERVÁRI Máté: A kivételes hatalom magánjogi viszonyokra gyakorolt hatása és a csődön kívüli kényszeregyezés bevezetése Magyarországon, In: Szküllá és Kharübdisz között – Tanulmányok a különleges jogrend elméleti és pragmatikus kérdéseiről, valamint nemzetközi megoldásairól (Szerk: Farkas Ádám – Kelemen Roland), Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, Budapest, 2020, 170 – 171. o.

két évig terjedő fogház és 6000 koronáig terjedő pénzbüntetés volt.²⁶⁸ Látható, hogy a törvénycikk értelmében az aktív vesztegetés elkövetési magatartása előny juttatása, vagy ígérete, míg a passzív vesztegetés megvalósulhatott nem csupán a passzív vesztegetés elfogadása, hanem előny követelése esetén is. A bűncselekmény célzata is pontosításra került, így a határozathoz való hozzájáruláson túl a szavazástól való tartózkodás és az ahhoz hozzá nem járulás is megalapozhatta a büntethetőséget. A hitelező hozzátartozóján túl tényállásszerűvé vált a hitelező beleegyezésével más személynek juttatott, vagy ígért vagyoni előny is.

A korabeli szabályok szerint a koholt követelés bírói úton történő érvényesítése főszabály szerint csupán magánjogi hátrányt eredményezhetett. Abban az esetben azonban, ha valótlan követelésnek az érvényesítése a csődeljárás során sikerrel járt, már nemcsak a közadóst, hanem a kielégítési alap elégtelensége következtében a hitelezőket is megkárosította. Hasonló volt a helyzet a csődön kívüli kényszeregyezségi eljárásban, hiszen amennyiben a koholt követelés az adós vagyoni helyzetét a valósnál kedvezőtlenebbnek tüntette fel, ez a hitelezőket hátrányos egyezség megkötésére bírhatta.²⁶⁹ Az 1916. évi V. tc. ezért módosította a koholt követelés bejelentése vétségének tényállását, melyet immár az követett el, aki akár a csődeljárás, akár a csődön kívüli kényszeregyezségi eljárás során tudva koholt követelést érvényesített. Szubszidiárius jellege folytán, amennyiben súlyosabb bűncselekmény nem valósult meg, úgy vétség elkövetése miatt a terhelt három évig terjedő fogházbüntetéssel és 6000 koronáig terjedő pénzbüntetéssel volt büntetendő.²⁷⁰ Szembetűnő eltérés volt a korábbi szabályokhoz képest, hogy az előny szerzési célzat a bűncselekmény megállapításához immár nem volt szükséges.

A törvénycikk további, felelősséget kiterjesztő büntető intézkedéseket tartalmazott arra az esetre, amikor az egyes csődhöz kapcsolódó cselekmények

²⁶⁸ 1916. évi V. tc. 2.§

²⁶⁹ Az 1916. évi V. tc. Miniszteri Indokolásának II.2. pontja

²⁷⁰ 1916. évi V. tc. 3.§

a csalásra, illetve a hűtlen kezelésre vonatkozó rendelkezések alapján voltak megítélendők. Így hitelezőinek megkárosítása céljából az adós, aki fizetőképtelenségének beállása, vagy amennyiben kereskedő, fizetéseinek megszüntetése után a csalárd bukás deliktuma szerinti magatartások valamelyikét elkövette és a csődön kívüli kényszeregyezségi eljárást az egyezés jóváhagyásával jogerősen befejezték, az okozott kár összegéhez képest a csalás törvényi tényállásában meghatározottak szerint volt büntetendő.²⁷¹

A csődválasztmány azon tagját, aki a csődeljárás során, úgyszintén a vagyonfelügyelőt, valamint az ellenőrző biztost és az ellenőrző bizottság tagját, aki a csődön kívüli kényszeregyezségi eljárás során megbízatása körében hűtlen kezelést követett el, a Csemegi-kódex erre vonatkozó szabályai szerint rendelte büntetni, s kimondta a bűnvádi eljárás hivatali megindításának követelményét is. Súlyosabban minősült és öt évig terjedő börtönnel volt büntetendő, ha az elkövetés célja jogtalan vagyoni haszonszerzés volt.²⁷² Alanyai csak azok a tényállásban felsorolt, személyes kvalifikáltsággal rendelkező személyek lehettek, akiknek jellemzően fontos szerepük volt a csődeljárásban.

4.5. Botbüntetés a XX. században

Komoly kritikával volt illehető A vagyon, az erkölcsiség és a személyiség hatályosabb büntetőjogi védelméről szóló 1920. évi XXVI. törvénycikk (a továbbiakban: 1920. év XXVI. tc.). A jogalkotó a hatályát – tekintettel kivételes céljára és törvényhozási indokára – csupán egy évre korlátozta.²⁷³ A törvénycikk többek között a csalás büntettének és vétségének, továbbá a csalárd bukás büntettének és a vétkes bukás vétségének eseteiben a

²⁷¹ 1916. évi V. tc. 4.§

²⁷² 1916. évi V. tc. 5.§

²⁷³ Az 1920. évi XXVI. tc. Miniszteri Indokolásának a tc. 8. §-hoz fűzött magyarázata

kiszabott szabadságvesztés büntetés mellett, vagy amennyiben a bíróság két évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztést tartott kiszabandónak, e büntetés helyett a férfi elítéltek tekintetében lehetővé tette botbüntetés kiszabását. Feltétele volt, hogy a bíróság álláspontja szerint a szankció célja a törvényben meghatározott büntetés alkalmazásával nem volt elérhető, tekintettel az eset összes körülményére, így különösen a cselekmény elkövetésében megnyilvánuló megátalkodottságára, durva erőszakosságára, mértéktelen nyereszkesedési vágyára, vagy a mások érdekei iránti lelketlen érzéketlenségére.²⁷⁴

A botütések száma felnőtt esetén tíznél, fiatalkorúra – tekintettel azok gyengébb ellenállóképességére és arra, hogy esetükben a botbüntetésnek kisebb mértéke is alkalmas lehet a kívánt cél elérésére²⁷⁵ – ötnél kevesebb és huszonötnél több nem lehetett.²⁷⁶

4.6. Az 1920. évi XXXVII. törvény és az 1923. évi VIII. törvénycikk

A Pénzügyi Központról szóló 1920. évi XXXVII. törvény (a továbbiakban: 1920. évi XXXVII. tv.) a korábbi szabályokhoz hasonlóan kiegészítette a Csemegi-kódex büntető rendelkezéseit. Kimondta, hogy azzal az adóssal szemben, aki fizetéseinek megszüntetése után hitelezőinek megkárosítása céljából a büntetőkódex szerinti csalárd bukás deliktumában felsorolt cselekmények valamelyikét elkövette, de a csődeljárást – habár a csődnyitási feltételei fennforogtak – nem indították meg, mert a Pénzügyi Központ a pénzügyi intézet kényszerfelszámolásának intézésére vállalkozott, úgy az okozott kár összegéhez képest a csalás törvényi tényállásában foglalt rendelkezések az irányadók.²⁷⁷

²⁷⁴ 1920. évi XXXVI. tc. 1. §

²⁷⁵ Az 1920. évi XXXVI. tc. Miniszteri Indokolásának a tc. 2. §-hoz fűzött magyarázata

²⁷⁶ 1920. évi XXXVI. tc. 2. §

²⁷⁷ 1920. évi XXXVII. tc. 12. §

A törvény a pénzügyintézet vezető tisztségviselőjének büntetőjogi felelősségéről is rendelkezett. Mivel betétkönyvre befizetést csak a Pénzügyintézeti Központ tagjai fogadhattak el, a pénzügyintézet felelős vezetőjével szemben, aki e tilalmat szándékosan megszegte, vétség elkövetése miatt hat hónapig terjedő fogság és 100.000 koronáig terjedő pénzbüntetés volt kiszabható. A mellékbüntetésként alkalmazott pénzbüntetésért az intézet is felelős volt, behajthatatlansága esetén pedig az azt helyettesítő fogságbüntetés tartama az egy évet nem haladhatta meg.²⁷⁸

A biztosító magánvállalatok állami felügyeletéről és egyes közhiteli kérdések rendelkezéséről 1923. évi VIII. törvénycikk (a továbbiakban 1923. évi VIII. tc.) szintén tartalmazott a Csemegi-kódex kiegészítésére szolgáló rendelkezéseket, melyek kifejezetten a biztosítási jogviszonyokkal kapcsolatos büntetőjogi részletszabályok voltak. A törvénycikk a büntető törvénykönyv csalás törvényi tényállásában foglalt rendelkezések szerint rendelte büntetni azt, aki a biztosító vállalat fizetéseinek megszüntetése, vagy válságos helyzetének beállta után a vállalat hitelezőinek megkárosítása céljából a csalárd bukás deliktumában meghatározott magatartások valamelyikét elkövette, azonban a csődöt nem mondták ki, mert a felügyelő hatóság a vállalatnak az életbiztosítási üzletben fennálló folyó biztosításokból eredő kötelezettségeit a vállalat vagyoni helyzetének megfelelően leszállította, vagy felszámolást rendelt el.²⁷⁹

A fentiek alapján láthatóvá válik – melyre korábban már utaltam –, hogy a Csemegi-kódex hatálybalépése után a hitelezői érdekek védelmét biztosító büntetőjogi szabályok nem jelentek meg egységesen, azokat széttördeelve, különböző jogszabályok biztosították. Ez azonban hosszútávon nem volt kedvező a jogalkalmazás szempontjából, ezért a jogalkotónak reflektálnia kellett a kialakult helyzetre.

²⁷⁸ 1920. évi XXXVII. tv. 13.§

²⁷⁹ 1923. évi VIII. tc. 10.§

4.7. A Hitelsértésről szóló 1932. évi törvénycikk

A dolgozatom elején már említettem, hogy a gazdasági büntetőjog lényegében a XX. században jelent meg, együtt alakult az állam gazdaságpolitikájával és a gazdaságigazgatási szabályokkal. Fejlődésének legjelentősebb hazai állomásai lényegében négy periódusra oszthatók, melyek közül első az I. Világháborút követő időszak, amikor a jogalkotó igyekezett rendeleti úton stabilizálni a gazdaság működését. Ekkor került megalkotásra a napjaink jogalkotására is jelentős hatást gyakorló Hs. A jogalkotó elsődleges szempontja ismételten egy egységes rendszerbe foglalt szabályanyag létrehozása volt, ezáltal kívánta orvosolni a rendelkezések széttördeltségét, így azt, hogy bizonyos rendelkezések a büntetőkódexben, míg mások különböző ágazati törvényekben voltak megtalálhatók.

A Hs. Miniszteri Indokolása hosszan sorolta a korábbi szabályosságok hibáit, melyeket a következőkben igyekszek röviden összefoglalni:

1. A jogalkotó a Hs. segítségével olyan büntetőjogi szabályanyag kialakítására törekedett, mely – a korábbi szabályozástól eltérően – a likvidációs eljárás mozzanataitól függetlenül rendelkezett az adósok hitelezőket megkárosító bűnös cselekményeinek megtorlásáról, hiszen a gyakorlatban a bíróságok az irányadó rendelkezésektől eltérően megelégedtek azzal is, ha a követelés lejárt, valódi és kétségtelen volt, sőt néha még ezektől a feltételektől is eltekintettek. Erre figyelemmel – a jogszabály és a gyakorlat egységessé tétele érdekében – a Hs. a hitelezők megkárosítását büntetni rendelte akár indult az adós ellen csőd, csődönkívüli kényszeregyezségi stb. eljárás, akár nem.
2. Az is világossá vált, hogy a törvényben a vagyonsökkentés módozatainak felsorolása nem volt kielégítő, hiszen taxatív felsorolás igazából nem is volt lehetséges. Ezt a Hs. egy valamennyi elkövetési módozatot felölelő, általános meghatározással igyekezett helyettesíteni.
3. Szükséges volt a vétkes bukás fogalmi körének szabatosabb megjelölése, a fogalomnak az adós vagyonának likvidálási módjától

függetlenítése, valamint annak hangsúlyozása, hogy gondatlanságból követhető el.

4. A Hs. orvosolta a korábbi szabályozás azon hiányosságát, miszerint adott esetben a törvényes képviselő, a megbízott, esetleg a megbízás nélküli ügyvivő károsította meg a hitelezőket, tettesként őt mégsem lehetett felelősségre vonni, pusztán abból az okból, mert a formális magánjog szempontjából nem volt adós, illetőleg vagyombukott. De büntetőjogi rendelkezésekkel kellett szabályozni a vezető tisztségviselők felelősségét is, legalább a felügyeleti és ellenőrzési kötelezettség vétkes elmulasztásáért.
5. Az 1916. évi V. tc. szerinti koholt követelés érvényesítése, valamint a hűtlen kezelés körében, a kényszerfelszámolási eljárással összefüggésben nem került sor büntetőjogi szabályok megalkotására, melynek orvosolására szintén törekedett a Hs.
6. A törvénycikk egységes rendszerbe foglalta a hitelezőket károsító azon cselekményeket is, amelyeket részben a Csemegi-kódexben, részben külön jogszabályokban a csaláshoz hasonló bűncselekményként, vagy csalárd, illetőleg vétkes bukásként rendelt büntetni a jogalkotó. A rendelkezéseket a kódex Különös Részének XXXV. fejezete helyébe tette, hogy ott együtt lehessen megtalálni a hitelezők kijátszásának büntetőjogi szabályait, akár volt csőd, kényszeregyezségi vagy kényszerfelszámolási eljárás, akár nem.
7. Mindezekén túl szigorúbban rendelte büntetni a hitelezési visszaéléseket.²⁸⁰

A Hs. megteremtette a rendelkezések egységét, ezáltal átlátható, átfogó rendszert alakított ki. A hitelezőket károsító cselekmények között a hitelsértés büntettét, a hitelsértés vétségét, a dolgozatomban korábban már említett, a hitelező által elkövetett passzív vesztegetést, a koholt követelés érvényesítését,

²⁸⁰ A Hs. Miniszteri Indokolásának Általános Indokolása

és az adós vagyonának kezelésével megbízottak visszaéléseit rendelte büntetni.²⁸¹

4.7.1. A hitelsértés büntette és vétsége

A hitelsértés büntettét valósította meg az adós, ha a hitelezők kielégítési alapjául szolgáló vagyonát, a valóságban vagy színlegesen jogtalanul csökkentette, vagy hitelezője részére hozzáférhetetlenné tette és ezzel egy vagy több hitelezőjének kielégítését szándékosan megghiúsította vagy csorbította.²⁸² Ezzel szemben a hitelsértés vétségét követte el az adós, ha egy vagy több hitelezőjének kielégítését gondatlanságból megghiúsította vagy csorbította azzal, hogy nyilvánvaló pazarlása, nagy mértékben hanyag, vagy nagy mértékben könnyelmű üzletvitele, illetőleg gazdálkodása következtében fizetéseképtelenné vált. Utóbbi a megkárosított hitelezőknek a követeléseik tőkeösszege szerint számított többsége által tett magánindítványra volt büntethető.²⁸³

A jogalkotó a csalárd és vétkes bukás szabályai hiányosságainak kiküszöbölése érdekében rögzítette, hogy a Hs. alkalmazása szempontjából közömbös, hogy az adós ellen a csődöt, a csődönkívüli kényszeregyezséget vagy a kényszerfelszámolást elrendelték-e, vagy sem.²⁸⁴

A törvénycikk rendelkezett arról is, hogy amennyiben egyesület vagy kereskedelmi társaság volt az adós, úgy a felelősség a vagyon kezelésével, az üzlet vezetésével vagy az ügyek intézésével megbízott azon személyeket terhelte, akik a cselekményt elkövették. Ha pedig nem az adós követte el a bűncselekményeket, hanem olyan személy, aki megbízás vagy egyéb jogviszony alapján az adós vagyonával vagy ennek egy részével rendelkezett, úgy volt büntetendő, mintha ő lett volna az adós.²⁸⁵

²⁸¹ GULA J. (2008): i.m. 17. o.

²⁸² Hs. 1.§

²⁸³ Hs. 4.§

²⁸⁴ Hs. 6.§

²⁸⁵ Hs. 7 – 8.§

4.7.2. A hitelező által elkövetett passzív vesztegetés

Az aktív és passzív vesztegetést mind az 1881. évi XVII. tc., mind az 1916. évi V. tc. büntetni rendelte, azonban a Hs. hatálybalépésével a jogalkotó véget kívánt vetni ennek a gyakorlatnak. Világossá vált ugyanis, hogy vesztegetés miatt a gyakorlatban kevés eljárás indult. Ennek oka az volt, hogy egyes hitelezők a kényszerhelyzetben levő adóstól előnyöket csikartak ki azzal a fenyegetéssel, hogy ellenkező esetben akadályozni fogják az eljárásnak az adós érdekeit kímélő befejezését. Az adós viszont azért nem tett feljelentést, mert tudta, hogy a kiereszszakolt előny megadásával maga is büntetendővé vált. Ezért a jogalkotó e körben arra az álláspontra helyezkedett, hogy az aktív vesztegetést indokolt büntetlenül hagyni.²⁸⁶

Passzív vesztegetés vétségének elkövetése miatt két évig terjedő fogházbüntetéssel volt büntetendő az a hitelező, aki a maga vagy más részére ajándékot vagy más előnyt fogadott el azért, hogy a csődeljárás, a csődönkívüli kényszeregyezés vagy kényszerfelszámolási eljárás során a hitelezők valamely határozatának hozatalához szavazatával hozzájáruljon vagy hozzá ne járuljon, a szavazástól tartózkodjék, jogorvoslatot használjon vagy ne használjon, illetve a jogorvoslatról lemondjon.²⁸⁷ A Hs. immár rendelkezett a kényszerfelszámolási eljárás során elkövethető passzív vesztegetésről is, s pontosította a cselekmény célzatát.

4.7.3. Koholt követelés érvényesítése és az adós vagyonának kezelésével megbízottak visszaélései

A vesztegetéshez hasonlóan nem volt ismeretlen a gyakorlat számára koholt követelés érvényesítése, melyről az 1920. évi XXXVII. tc. és a 1923. évi VIII. tc. már rendelkezett. A törvényi tényállás szerint elkövette a koholt

²⁸⁶ Hs. Miniszteri Indokolásának Általános Indokolása

²⁸⁷ Hs. 9. §

követelés vétségét, és három évig terjedő fogházzal volt büntetendő, aki akár a csődeljárás, akár a csődönkívüli kényszeregyezségi vagy a kényszerfelszámolási eljárás során tudva koholt, vagy fenn nem álló követelést érvényesített.²⁸⁸ A deliktum szubszidiárius jellegű volt, így abban az esetben lehetett megállapítani, ha a cselekmény súlyosabb büntetés alá nem esett. Elkövetője lényegében egy álhitelező volt, akinek nem volt tényleges követelése az adóssal szemben.

Rögtön a koholt követelés érvényesítését követően rendezte a Hs. az adós vagyonának kezelésével megbízottak visszaéléseit, melyet azok követhettek el, akiket csődeljárásban, csődön kívüli kényszeregyezségi vagy kényszerfelszámolási eljárásban az adós vagyonának kezelésével, gondozásával, felügyeletével vagy ezek ellenőrzésével megbíztak. Ha az elkövető megbízatása körében akár a hitelezőknek, akár az adósnak tudva és akarva vagyoni kárt okozott, hűtlen kezelés vétsége, illetve büntette címén a Csemegi-kódex vonatkozó rendelkezései szerint volt büntetendő.²⁸⁹ A Hs. a felelősségi kört ezen bűncselekmény tekintetében is kiterjesztette a kényszerfelszámolási eljárásra, érdekessége pedig, hogy jogi tárgya a hitelezők védelmén túl az adós vagyoni érdekeinek biztosítása volt.

4.8. A II. Világháborút követő évek jogalkotása

A gazdasági bűncselekményekkel kapcsolatos jogalkotás következő állomásának a II. Világháborút követő időszak tekinthető. Figyelemmel arra, hogy hazánk a Szovjetunió érdekszférájába került, a korábbi német jogi hatások immár kevésbé érvényesülhettek, hiszen az nem felelt meg a szovjet ideológiának, s nem hasonlított a keleti jogrendszerhez. A társadalmi átalakulással párhuzamosan végbement tehát a jogi átalakulás is. E körben is kiemelt figyelem övezte a gazdasági rendre vonatkozó szabályok elfogadását,

²⁸⁸ Hs. 10.§

²⁸⁹ Hs. 11. §

hiszen az országot lényegében újjá kellett építeni, melynek érdekében szükséges volt a korábbi gazdaságra vonatkozó joganyag felülvizsgálata is, így a termelési, vagyoni viszonyok tisztázása, mellyel a szocializmus alapjai is le lettek rakva.²⁹⁰ A gazdasági jogfejlődést ezekben az években kettősség jellemezte: egyrészt továbbra is hatályban maradtak, s alkalmazandók voltak a legfontosabb büntetőjogi háttérnormák, másrészt a gazdasági rend stabilizálását rendeleti úton igyekeztek biztosítani, utóbbiak egyébként lényegében bármely nemkívánatos magatartást könnyedén minősítettek bűncselekménynek, ezáltal is biztosítva az új tulajdonosi viszonyok védelmét.²⁹¹

Korábban már említettem, hogy a II. Világháborút követő időszakban a gazdasági bűnözés jellemzően az állami költségvetési források, az állami vagyon megszerzésére, megkárosítására irányult. Ezért ebben az időben a gazdaság elleni bűncselekményeket a gazdaság szocialista rendszerének lényegét és működését meghatározó társadalmi viszonyok olyan megsértésének tekintették, amelyek veszélyeztették a gazdaság törvényszerű fejlődését.²⁹² A hitelezői érdekek védelme tehát jelentősen háttérbe szorult. A Csemegi-kódex Általános Részét egészen 1951-ig nem helyezték hatályon kívül, harmadik, s egyben utolsó módosítása A büntető törvények egyes fogyatékoságainak megszüntetéséről és pótlásáról szóló 1948. évi XLVIII. törvény (a továbbiakban: Harmadik Büntetőnovella) volt, mely – a fentieknek megfelelően – törvényi szintre emelte az állami tulajdon büntetőjogi védelmét.

A széleskörű joganyag átlátása még a gyakorlott jogászok számára is rendkívül nehéz volt, ezért 1952-ben kiadták a Büntető Anyagi Jogszabályok Hatályos Összeállítását (a továbbiakban: BHÖ), mely jogforrásnak nem tekinthető ugyan, gyakorlati jelentősége azonban megkérdőjelezhetetlen volt, hiszen az akkor hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítását

²⁹⁰ MADAI Sándor: A társadalmi tulajdon fokozottabb büntetőjogi védelme egykor és most, In: A büntetőjog hazai rendszere megújításának koncepcionális céljai és hatásai, (Szerk: Hollán Miklós, Mezei Kitti), Társadalomtudományi Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet, Budapest, 2020, 99. o.

²⁹¹ TÓTH M. (2002): i.m. 45. o.

²⁹² KOVÁCS L. – GÁSPÁR Gy. – WÉBER Gy. – BODGÁL Z. – PINTÉR J. – BODROGI K. – ERDŐSY E. – FONYÓ A. – GÁL A.: i.m. 417. o.

foglalta egy csokorba. A hangsúly tehát a tartalmi újítás helyett elsősorban a szétszórt rendelkezések – már sokat emlegetett – egységesítésén volt, ezáltal jelentősen megkönnyítve a jogalkalmazók dolgát. Ami a hitelezők érdekeinek büntetőjogi védelmét illeti, a hitelezők megkárosítására vonatkozó rendelkezéseket a BHÖ a XXI. fejezete tartalmazta, mely lényegében a Hs. szabályait foglalta magában.

Úgy vélem, fontos említést tenni a Hitelrendszerről szóló 19/1952. (III. 13.) MT rendeletről (a továbbiakban: 19/1952. MT rendelet), mely külön rendelkezett a hitelfegyelem megszilárdításáról. Ezt a hitelfegyelem megsértésének tényállásával²⁹³ igyekezett biztosítani. A rendelet a bűncselekmény szubszidiaritásáról, valamint arról rendelkezett, hogy elkövetése esetén büntetőeljárást csak a pénzügyi feljelentésére lehetett megindítani. Az elkövetői kör tekintetében speciális szabály volt, hogy állami vállalatot, vagy szervezetet terhelő köteletség megszegése esetén hitelsértés elkövetése miatt az állami vállalatnak azt a dolgozóját, illetőleg a szervezetnek azt a dolgozóját, vagy tagját kellett büntetni, akinek intézkedése vagy más tevékenysége folytán következett be a kötelességszegés, ha pedig a kötelességszegés mulasztásból állt, azt a személyt terhelte a büntetőjogi felelősség, akinek kötelessége lett volna a megfelelő intézkedés vagy tevékenység.²⁹⁴ Ami a jogkövetkezményeket illeti, a pénzügyi feljelentés megindításától, valamint a felügyeleti hatóság intézkedésétől függetlenül az adóssal szemben magasabb kamatot számíthatott fel, terhére bírságot állapíthatott meg, részére hitel nyújtását korlátozhatta vagy megszüntethette, hiteleit felmondhatta, összes bevételét zárolhatta, illetve pénzügyi biztost rendelhetett hozzá ki.²⁹⁵

A II. Világháborút követő időszak érdekessége, hogy a gazdálkodó szervezetek piaccal való kapcsolata lényegében teljesen megszűnt, így a direkt tervutasításon alapuló gazdaságirányítási rendszernek nem volt szüksége a

²⁹³ 19/1952. MT rendelet 16.§

²⁹⁴ 19/1952. MT rendelet 17.§ (1) – (4) bekezdés

²⁹⁵ 19/1952. MT rendelet 18.§

csődjog intézményére, így csődtörvényre sem.²⁹⁶ A csőd, mint gazdasági jelenség a tőkés gazdaságokra volt jellemző, szocialista viszonyok között viszont nem fordulhatott elő.²⁹⁷

4.9. A hitelezői érdekek védelme az 1961. évi V. törvény tükrében

A gazdasági bűncselekmények hazai fejlődésének a rendszerváltást megelőző utolsó állomását a szocialista büntetőkódexek jelentették. Első a sorban az 1961. évi V. tv., mely valamelyest liberálisabb szemléletű volt, mint elődjei. Figyelemmel arra, hogy a jogalkotó szerint a gazdasági bűncselekmények jellegüknél fogva károsan hatottak a gazdasági élet tervszerűségére, a jogalkotó úgy vélte, hogy „a gazdasági tevékenység tartalmi megnyilatkoztatásait kellett büntetés alá vonni.”²⁹⁸ A büntethetőség alapját az 1960-as években gyakran az igazgatási szabályokba foglalt kötelezettségek megszegése jelentette. Az 1961. évi V. törvény a materiális érdeksérelemre építette a felelősség megállapíthatóságát, s egyre több tartalmi elemet vett fel a keretjogszabályok tényállásába.²⁹⁹

A gazdasági büntetőjogot ez a kódex emelte először a különös részi tényállások közé, habár a csődjog a fenti okok miatt továbbra sem szerepelt a hazai jogalkotásban. A hitelezői érdekek védelmét biztosító deliktumok a büntető törvénykönyvnek A népgazdaság elleni bűntettek című XIII. fejezetében kaptak helyet, melyet a jogalkotó négy címre osztott:

- a gazdálkodás rendjét sértő bűntettek,
- a pénz- és a bélyeghamisítás,
- a pénzügyi bűntettek

²⁹⁶ JUHÁSZ László: A magyar fizetéseképtelenségi jog kézikönyve, Novotni Alapítvány, Miskolc, 2006., 15. o.

²⁹⁷ TÓTH Mihály – TÖRÖK Gábor: A csődjog változó szempontrendszerének hatása a büntetőjogi szabályozásra. Gazdasági büntetőjogi tanulmányok, PTE. ÁJK. Pécs, 2005., 58. o.

²⁹⁸ TÓTH M. (2002): i.m. 46. o.

²⁹⁹ TÓTH Mihály: Gazdasági bűncselekmények az alakuló joggyakorlatban, ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1996, 18 – 20. o.

- valamint a vegyes rendelkezések.

A hitelezőket védő deliktumok közé tartozott, s az első címben került szabályozásra A népgazdaság szerveinek megtévesztése. A bűncselekményt az követte el, aki egyebek mellett abból a célból, hogy hitel engedélyezését kieszközölje a népgazdaság illetékes szervét valótlan tények közlésével, adatok eltitkolásával vagy egyébként megtévesztette. Súlyosabban minősült, ha a büntett jelentős gazdasági hátrányt okozott, vagy ha a népgazdaság érdekeit súlyosan sértette. A büntetés alapesetben három évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntethető, míg az első minősített esetben ez hat hónaptól öt évig, a második esetben pedig két évtől nyolc évig terjedt.³⁰⁰

Fontosnak tartom megemlíteni a gazdasági ellenőrzés és adatgyűjtés akadályozása tényállását, hiszen a tényállás törvénybe iktatásával büntetőrendelkezés először használta a számvitel kifejezését. A bűncselekményt az követte el, aki a gazdasági ellenőrzésre vagy adatgyűjtésre jogosított szervet a gazdálkodásra vonatkozó valótlan adatok szolgáltatásával, adatok eltitkolásával, vagy más módon félrevezette, illetőleg a kötelező adatszolgáltatást vagy jelentéstételt megtagadta, az előírt számviteli nyilvántartások vezetését rendszeresen elmulasztotta, illetőleg azokban az előírt adatokat rendszeresen nem a valóságnak megfelelően tüntette fel, avagy az ellenőrzést egyéb módon megghiúsítani törekedett. A büntetés egy évig terjedő szabadságvesztés vagy javító-nevelő munka volt. Ez a büntetési tétel volt irányadó azzal szemben is, aki az említett szerv részére a valóságnak megfelelő adatokat szolgáltató dolgozóval szemben emiatt hátrányos intézkedést tett.³⁰¹

A hitelezői érdekek szempontjából lényeges a beruházási és a pénzügyi fegyelmet sértő büntett tényállása, mely szerint egy évig terjedő szabadságvesztéssel kellett szembenéznie annak, aki külön jogszabályokban meghatározott valamely kötelességet vagy tilalmat megszegett, vagy kijátszott. Az elkövetési magatartások különbözőek lehettek, így az eredményt

³⁰⁰ 1961. évi V. tv. 226.§

³⁰¹ 1961. évi V. tv. 227.§

elérhette az elkövető többek között azáltal, hogy meg nem engedett hitelt nyújtott vagy vett igénybe, a meghatározott célra engedélyezett hitelt a céltól eltérően használta fel, a hitel fedezetét egészben vagy részben elvonta, a hitel biztosítékainak érvényesítését akadályozta, vagy a hitelezőnek a fedezetből való kielégítését egyéb módon megghiúsította.³⁰² Súlyosabban minősült, s a jogalkotó három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegette, ha a büntett a beruházások és a pénzgazdálkodás rendjéhez fűződő érdekeket súlyosan sértette.³⁰³

Az 1961. évi V. tv. számos gazdasági bűncselekmény üldözését az erre feljogosított szerv feljelentésétől tette függővé, hiszen a jogalkotó álláspontja szerint annak eldöntése, hogy egy gazdasági bűncselekmény valóban megvalósult-e, gazdasági szakértelmet, valamint a gazdasági életre való széleskörű rálátást igényel, melyek birtokában a feljelentés megtételére felhatalmazott szervek vannak.³⁰⁴ Álláspontom szerint ezen jogalkotói elvárás hatékonyan akkor valósult volna meg, ha nem a feljelentő személyével, hanem a nyomozást lefolytató szervvel, valamint az eljáró bíróval szemben támaszt a törvény ilyen jellegű elvárásokat, hiszen végső soron a bíróság dönt arról, hogy megvalósult-e egy gazdasági bűncselekmény, vagy sem. Ez a szabályozás viszont e körben indokolatlanul korlátozta a büntetőeljárás megindításának lehetőségét, sértette a jogbiztonság és az egyenlő elbírálás elvét.

Összességében az 1961. évi V. tv. nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, hiszen A népgazdaság elleni büntettek című fejezete *„talán túl sok normát tartalmazott és olyan követelményeket állított, amelyeket végrehajtani nem lett volna célszerű, sőt következetes alkalmazásuk talán*

³⁰² 1961. évi V. tv. 229.§ (1) bekezdés

³⁰³ 1961. évi V. tv. 229.§ (2) bekezdés

³⁰⁴ WIENER. A. I. (1986): i.m. 160 – 161. o.

*gazdasági károkat is okozott volna. A joggyakorlat éppen ezért nem volt képes arra, hogy érvényt szerezzen a törvény különböző rendelkezéseinek.*³⁰⁵

4.10. Az 1971. évi 28. törvényerejű rendelet

A Büntető Törvénykönyv módosításáról és kiegészítéséről szóló 1971. évi 28. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: 1971. évi 28. tvr.) számos szempontból kiemelkedő fontosságú a hazai jogalkotásban. Megszüntette az egyes gazdasági bűncselekmények feljelentésre üldözhetőségét, mely sértette a jogbiztonság és az egyenlő elbírálás elvét,³⁰⁶ általános jelleggel felülvizsgálta a vagyon elleni deliktumok körét, új alapokra helyezte a társadalmi tulajdon fokozottabb védelmét, a vagyon elleni bűncselekmények megjelölést vette fel, valamint szélesítette a csekélyebb súlyú cselekmények körében a vagylagos szankciók alkalmazásának lehetőségét.³⁰⁷ Mindezen túlmenően ez az 1961. Btk. legjelentősebb, novelláris módosítása, melynek rendelkezései – a dolgozatom szempontjából kiemelt jelentőséggel bíró – népgazdaság elleni bűntettek mindegyikét érintette.

A népgazdaság szerveinek megtévesztését a korábbi rendelkezéstől eltérően – a büntetési tétel és a minősített esetek érintetlenül hagyása mellett – immár az követte el, aki a népgazdaság illetékes szervét megtévesztette és ezzel számottevő gazdasági hátrányt okozott.³⁰⁸ A jogalkotó a büntetőjogi felelősséghez immár megkövetelte a káros eredményt is, mivel ennek hiányában a büntetőjog ultima ratio jellege háttérbe szorult volna. A tényállás szubszidiárius volt, figyelemmel arra, hogy ha a megtévesztés jogtalan haszonszerzés végett történt és konkrét anyagi kárt is okozott, úgy a csalás

³⁰⁵ KIRÁLY Tibor: A népgazdaság büntetőjogi védelme az új büntető törvénykönyvben témájú szekcióülésen mondott elnöki zárszavából. A Magyar Jogász Szövetség kiadványa, Kézirat, 1979, 224. o.

³⁰⁶ TÓTH M. (2002): i.m. 47. o.

³⁰⁷ MADAI S. (2017): i.m. 155. o.

³⁰⁸ 1971. évi 28. tvr. 47.§ (1) bekezdés

törvényi tényállása valósult meg, amelynek egyes minősített eseteit a törvény súlyosabb büntetéssel fenyegette.³⁰⁹

A beruházási és a pénzügyi fegyelmet sértő büntett³¹⁰ alapesete leegyszerűsödött, elkövetési magatartásai változtak, s két esetre redukálódtak. A jogalkotó a tényállás korábbi első két pontját összevonta és eredményt jelölt meg tényállási elemként: a beruházások és a pénzgazdálkodás rendjéhez fűződő érdekek számottevő sérelmét vagy veszélyeztetését.³¹¹ A büntetési tétel ezen bűncselekmény tekintetében is változatlan maradt.

Az 1978. évi 28. tvr. a hitelezői érdekek szempontjából jelentősnek tekinthető felelőtlen eladósodás törvényi tényállásáról, mint új deliktumról rendelkezett. Eszerint aki az állami szerv, a társadalmi szervezet, a szövetkezet vagy az egyesület rendelkezésére álló pénzeszközöket jelentősen meghaladó fedezetlen kötelezettséget vállalt, és ezáltal gazdasági hátrányt okozott, három évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő.³¹² A büntetőjogi felelősség alapja az adóst terhelő azon kötelesség volt, hogy kötelezettségvállalása során vegye figyelembe a rendelkezésre álló pénzeszközöket, és igyekezzen elkerülni azok jelentős meghaladását. A felelőtlen eladósodás általában sértette vagy veszélyeztette más vállalatok és egyéb szervek, végső soron pedig a népgazdaság érdekeit.³¹³

4.11. Az 1978. évi IV. törvény

Az 1970-es években egyre erőteljesebben jelent meg az igény a büntetőjog ultima ratio jellegének fokozott hangsúlyozása iránt, így a gazdaságot elsősorban igazgatási szabályokkal kívánták befolyásolni. Ezért az 1978. évi IV. tv. egy, a korábbinál differenciáltabb büntetőpolitikai

³⁰⁹ 1971. évi 28. tvr. Miniszteri Indokolásának a tvr. 47. §-ához fűzött magyarázata

³¹⁰ 1971. évi 28. tvr. 49. §

³¹¹ 1971. évi 28. tvr. Miniszteri Indokolásának a tvr. 49.§-ához fűzött magyarázata

³¹² 1971. évi 28. tvr. 46. §

³¹³ 1971. évi 28. tvr. Miniszteri Indokolásának a tvr. 46.§-ához fűzött magyarázata

szemléletet juttatott kifejezésre és pontosabb kodifikáció-technikát alkalmazott.³¹⁴ A jogalkotó a gyakorlati igényeknek megfelelően szem előtt tartotta, hogy a büntetőjog csupán a végső eszköz, alkalmazására pedig csak akkor kerülhetett sor, ha gazdasági eszközök és más jogi felelősségi formák nem bizonyultak kellően hatékonyak. Ez a büntetőpolitikai célkitűzés az egyes törvényi tényállások elemeként, egyrészt a különféle népgazdasági érdeksérelmek megjelölése, másrészt a jelentős mennyiségre vagy értékre elkövetés büntethetősége útján jutott kifejezésre.³¹⁵

4.11.1. Az 1978-as Btk. közlönyállapot szerinti szabályai

A gazdasági bűncselekményekről a törvény XVII. fejezete rendelkezett. Hatálybalépésekor a fejezet A gazdálkodási kötelességeket sértő bűncselekmények, A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények, A pénz- és bélyeghamisítás, és A pénzügyi bűncselekmények címeiből állt. A következőkben az értekezésem szempontjából legfontosabbnak ítélt deliktumokat kívánom bemutatni.

A fejezet első címében található gazdasági ellenőrzés megghiúsítása a számviteli szabályok betartásának büntetőjog általi biztosítására szolgált, mely a hitelezői érdekek közvetett védelmének történeti fejlődése szempontjából jelentős. Aki jogszabályban, vagy annak kibocsátására jogosult szerv rendelkezésében előírt számviteli nyilvántartás vezetésének rendszeres elmulasztásával, vagy egyéb módon a gazdasági ellenőrzést egészben vagy részben megghiúsította, vétség elkövetése miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel, javító-nevelő munkával vagy pénzbüntetéssel volt büntetendő.³¹⁶ A deliktum nem tartalmazott taxatív felsorolást az elkövetési magatartásokat illetően, csupán a leggyakrabban előfordulókat emelte ki, így

³¹⁴ WIENER. A. I. (1986): i.m. 149 – 151. o.

³¹⁵ Az 1978. évi IV. tv. Miniszteri Indokolásának a törvény XVII. fejezetéhez fűzött magyarázata

³¹⁶ 1978. évi IV. tv. (közlönyállapot szerinti) 289.§

például adatszolgáltatási, jelentési kötelezettség elmulasztását, nyilvántartások megsemmisítését vagy éppen elrejtését.³¹⁷

A következő bűncselekmény a pénzügyi fegyelem megsértése, melyet az követett el, aki a hitelrendszerről, illetőleg a pénzforgalomról szóló jogszabályban foglalt kötelezettség vagy tilalom megszegésével hitelt nyújtott vagy vett igénybe, meghatározott célra nyújtott hitelt más célra használt fel, és ezáltal a hitelrendszer vagy a pénzforgalom rendjéhez fűződő érdekeket jelentősen sértette. A terhelt e vétség elkövetése miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő. Büntett miatt öt évig terjedő szabadságvesztés kiszabására volt lehetőség, ha a bűncselekmény a népgazdaságnak hátrányt okozott.³¹⁸ A deliktum az állam hitelmonopóliumát kerettényállás útján kívánta védeni, hiszen a hitelezéssel kapcsolatos kötelezettségekről és a tilalmakról nem a Btk., hanem Az állami pénzügyekről szóló 1979. évi II. törvény és a végrehajtása tárgyában kiadott rendeletek, valamint A pénzforgalomról és a bankhitelekéről szóló 39/1984. (XI. 5.) MT sz. rendelet rendelkezett. A tényállás szerinti eredmény a hitelrendszer vagy a pénzforgalom rendjéhez fűződő érdeksérelem volt, melynek jelentősége a hitel mértékén, időtartamán és fajtáján múlt.³¹⁹

4.11.2. Változások a rendszerváltásig

Figyelemmel arra, hogy a hitelezők érdekeinek védelme egészen a rendszerváltásig az állam, valamint az állami szervek hiteléletének biztosítására terjedt ki, érdemi változás a büntetőjogi szabályozásban nem igazán történt. Mint ismert, a Csemegi-kódex a hitelezők kárára elkövetett bűncselekmények két típusát különböztette meg: a csalárd bukást, amely célzatos cselekmény volt, és a vétkes bukást, amely részben szándékos, részben gondatlan magatartásról rendelkezett. A szabályozás a XX. század

³¹⁷ WIENER. A. I. (1986): i.m. 204 – 205. o.

³¹⁸ 1978. évi IV. tv. (közlönyállapot szerinti) 291.§

³¹⁹ Az 1978. évi IV. tv. Miniszteri Indokolásának a törvény (közlönyállapot szerinti) 291.§-ához fűzött magyarázata

közepéig módosításokkal ugyan, de hatályban maradt. Az 1961. évi V. tv. ezeket a bűncselekményeket nem rendelte büntetni, sőt hatályba lépésekor még az 1978-as Btk. sem tartalmazott hasonló deliktumokat. A magánszféra hitelezési viszonyainak védelmét ebben az időben nem a gazdasági bűncselekmények, hanem a vagyon elleni bűncselekmények biztosították. A hazai gazdasági viszonyok változása azonban szükségessé tette a jogalkotó fellépését az olyan magatartások ellen, amelyek a fennálló tartozás fedezetéül szolgáló vagyon elvonásával megghiúsították annak kielégítését,³²⁰ így a tartozás fedezetének elvonását végül a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló az 1987. évi III. törvény (a továbbiakban: 1987. évi III. tv.) emelte a Btk.-ba.

A törvény szerint az követte el a tartozás fedezetének elvonását, aki a gazdasági tevékenységből származó tartozás fedezetéül szolgáló vagyont csalárdul elvonta, és ezzel a tartozás kiegyenlítését megghiúsította, ezért büntett elkövetése miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő. Az elkövető nem volt büntethető, ha a tartozást az elsőfokú bíróság ítéletének meghozataláig kiegyenlítették.³²¹

Ami a gazdasági bűncselekményeket illeti, a rendszerváltást közvetlenül megelőző évekből mindenképpen érdemes megemlíteni a Büntető Törvénykönyv módosításáról szóló 1988. évi XII. törvényt (a továbbiakban: 1988. évi XII. tv.), mely beemelte a büntetőrendelkezések közé a gazdasági társaság vezető tisztségviselőjének visszaélését, valamint az alaptőke vagy a törzstőke csorbításának deliktumát.

Előbbi a gazdasági társaság vezető tisztségviselőjét, illetőleg azt az üzletvezetésre jogosult tagját rendelte büntetni, aki a társaság tagjait a társaság vagyonát illetően megtévesztette. Ha súlyosabb bűncselekmény nem valósult meg, elkövetője vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel, javító-nevelő munkával vagy pénzbüntetéssel volt büntetendő.³²²

³²⁰ Az 1987. évi III. tv. Miniszteri Indokolásának a törvény 36.§-ához fűzött magyarázata

³²¹ 1987. évi III. tv. 36.§

³²² 1988. évi XII. tv. 1.§

Ami az alaptőke vagy a törzstőke csorbítását illeti, vétség elkövetése miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel, javító-nevelő munkával vagy pénzbüntetéssel volt büntetendő a részvénytársaság, illetőleg a korlátolt felelősségű társaság vezető tisztségviselője, aki az alaptőke, illetve a törzstőke terhére a társaság tagjai részére jogtalanul kifizetést teljesített.³²³ A törvény szövegéből egyértelműen kitűnik, hogy a jogalkotó csak a jogtalan kifizetést rendelte büntetni, hiszen az alaptőkéből, illetőleg a törzstőkéből jogszerűen is történhetett kifizetés.³²⁴

4.12. A büntető jogszabályok rendszerváltást követő módosítása

Hazánkban 1988-tól kezdődően – amikor is a gazdasági társaságokról szóló törvény hatályba lépett – jelentősen megnövekedett a jogi személyek száma, ennek megfelelően gyarapodott az általuk, vagy felhasználásukkal elkövetett bűncselekmények mennyisége is. A rendszerváltást követően gyors politikai események következtek, megkezdődött a gazdasági környezet átalakulása, a társadalmi osztályok formálódása, mindez jelentős változást eredményezett a piaci környezetben is, megindult a magántulajdon térnyerése. Ez tekinthető a gazdasági bűncselekmények XX. századi fejlődésének utolsó, negyedik állomásának. A gyors változás eredményeként az átalakulóban lévő rendszer hiányosságait kihasználva az intellektuális bűnözés új formái jelentek meg, melyre a törvényhozásnak is gyorsan reagálnia kellett.³²⁵

Aktuális volt a gazdasági bűncselekmények átfogó kodifikációja, melynek oka többek között, hogy az 1990-es évek kezdetén szinte azonnal megjelent az igény a csőd- és felszámolási eljárás előírásainak kidolgozására, így 1992. január 1. napján új számviteli törvény, valamint új csődtörvény lépett hatályba. Meg kellett teremteni a büntetőjognak az e rendelkezésekkel

³²³ 1988. évi XII. tv. 1.§

³²⁴ Az 1988. évi XII. tv. Miniszteri Indokolásának a törvény 1.§-ához fűzött magyarázata

³²⁵ INZELT A. (2010): i.m. 431 – 432. o.

való összhangját, hiszen a piacgazdasághoz hozzátartoznak a hitelek, melyek megfelelő működését büntetőjogi szabályok útján is garantálni kell, hiszen „*a tisztességes kereskedők és vállalkozók mellett nemcsak a piacgazdaságra történő áttérés időszakában, de konszolidált viszonyok között is szép számmal tűnnek fel csalárd eszközökkel, vétkes bukással vagyont teremteni szándékozó üzletemberek.*”³²⁶

Ennek eredményeképp született meg A büntető jogszabályok módosításáról szóló 1992. évi XIII. törvény (a továbbiakban: 1992. évi XIII. tv.), mellyel a jogalkotó szándéka a hitelezői érdekek fokozott védelmének büntetőjogi szabályok útján történő biztosítása és a hitelezéssel kapcsolatos visszaélések szankcionálása volt, ezért a pénzügyi fegyelem megsértésének törvényi tényállását hatályon kívül helyezte, rendelkezett azonban a számviteli fegyelem megsértéséről, valamint a hitelezővédelem szűkebb területéről, a csődhöz kapcsolódó bűncselekményekről.

4.12.1. A számviteli fegyelem megsértése

Az új számviteli törvény 1991-es megalkotásával a jogalkotó a piaci résztvevők egyenlő esélyének biztosítására, valamint korszerű és tisztességes piacgazdaság garantálására törekedett. Megfelelő piaci viszonyok azonban csak úgy jöhettek létre, ha a vállalkozók a többi piaci résztvevő vagyoni helyzetéről nyilvános és pontos képet kaphattak.³²⁷

Az 1992. évi XIII. tv. szerint számviteli fegyelem megsértését követte el, aki a számvitelről szóló törvényben vagy a felhatalmazásán alapuló jogszabályokban előírt beszámolási, könyvvezetési és egyéb kötelezettségét, bizonylati fegyelmet megszegte, és ezzel a vagyoni helyzetének áttekintését, illetve ellenőrzését megghiúsította vagy megnehezítette. A terhelt vétség elkövetése miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő.³²⁸ A

³²⁶ Az 1992. évi XIII. tv. Miniszteri Indokolásának Általános Indokolása

³²⁷ TÓTH M. (2002): i.m. 146. o.

³²⁸ 1992. évi XIII. tv. 1.§

törvény értelmében elkövetésére nem csak fizetéseképtelenség esetén, hanem a gazdálkodás normális menetében is sor kerülhetett, s megállapíthatóságának nem volt feltétele, hogy a kötelezett ne vagy ne megfelelően tegyen eleget a beszámolási és könyvvezetési kötelezettségének. Tényállásszerű volt ugyanis, ha az elkövető a számviteli bizonylatait, az üzleti könyveit nem bocsátotta az arra jogosult rendelkezésére, vagy a szabályosan elkészített beszámolót, üzleti könyveket, bizonylatokat jogszabály szerinti határidő előtt megsemmisítette, s ezzel másokat – például a hitelezőket – akadályozta az információszerzésben.³²⁹

4.12.2. A csődbüntett

Az 1992. évi XIII. tv. a csődhöz kapcsolódóan két új tényállást, a csődbüntettet és a hitelező jogtalanelőnyben részesítését iktatta be a Btk. szabályai közé, melyek alapja az adós fizetéseképtelen helyzete volt, mely esetben köteles volt a kielégítés alapjául szolgáló vagyonát a hitelező érdekében megóvni. A bűncselekmények háttérnormája a jelenleg is hatályos Csődtv. volt, alkalmazhatóságuk a csőd- és felszámolási eljáráshoz kapcsolódott, hasonlított a Csemegi-kódex rendelkezéseihez, s ellentétes volt a Hs. szabályaival.

A csődbüntett egyrészt a hitelnyújtás biztonságát, a csőd és felszámolási eljárások eredményes lefolytatása útján pedig a hitelezők érdekeinek közvetlen védelmét biztosította. Törvényi tényállása három alapesetet tartalmazott, melyek közül az első kettő az elkövetési magatartások, az eredmény és a minősített eset, valamint annak büntetési tétele tekintetében nem tért el egymástól.

Az első alapeset az ún. fedezetelvonó csődbüntett, mely szerint, aki tudva arról, hogy gazdasági tevékenysége körében fizetéseképtelenné vált:

³²⁹ Az 1992. évi XIII. tv. Miniszteri Indokolásának a törvény 1.§-ához fűzött indokolása

a) a tartozása fedezetéül szolgáló vagyont elrejtette, eltitkolta, megrongálta, megsemmisítette, használhatatlanná tette,

b) színlelt ügyletet kötött, vagy kétes követelést ismert el,

c) az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes módon veszteséges üzletbe kezdett, azt tovább folytatta, vagy

d) az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétesen vagyont más módon ténylegesen vagy színleg csökkentette,

ezáltal a hitelezői kielégítését részben vagy egészben megghiúsította. Alanya büntett elkövetése miatt öt évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő. Súlyosabban minősült és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő, ha az elkövető cselekménye a gazdasági életben súlyos következményekkel járt.³³⁰

A második alapeset, a csalárd bukásban testet öltő csődbüntett, mely az elkövetési idő szempontjából lényegesen eltért az elsőtől, hiszen ez esetben az elkövető előbb fejtette ki a fenti tényállásszerű elkövetési magatartások valamelyikét, mellyel előidézte a fizetéseképtelenséget, vagy annak látszatát, s részben, vagy egészben megghiúsította a hitelezők kielégítését. Alanya büntett miatt öt évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő. Minősített esete megegyezett az első alapeset minősített esetével.³³¹

A harmadik alapeset, az ún. adminisztratív csődbüntett az első két alapesettől eltérő cselekményt kriminalizált, s kizárólag a felszámolás elrendelését követően volt elkövethető akkor, ha a jogszabályban előírt beszámolási, leltárkészítési vagy egyéb tájékoztatási kötelezettségének a kötelezett nem tett eleget, ezzel részben vagy egészben megghiúsítva a felszámolás eredményességét. A csődbüntett ezen fordulata miatt az elkövető büntettet miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő.³³²

A büntetőjogi felelősség megállapíthatóságának feltétele volt, hogy a csődeljárást vagy a felszámolási eljárást megindítsák, illetve a csődeljárás

³³⁰ 1992. évi XIII. tv. 2.§ (1) – (2) bekezdés

³³¹ 1992. évi XIII. tv. 2.§ (3) – (4) bekezdés

³³² 1992. évi XIII. tv. 2.§ (5) bekezdés

azért nem indult meg, mert az adós a csőd kötelező bejelentését elmulasztotta, vagy a felszámolási eljárás a kötelező kérés elmulasztása miatt maradt el.³³³

A törvény értelmező rendelkezést is tartalmazott a csődbüntett – valamint a következő pontban tárgyalt hitelező jogtalan előnyben részesítése – tekintetében, miszerint e bűncselekményeket tettesként az követte el, aki a gazdálkodó szervezet (adós) vagyonával vagy annak egy részével rendelkezni jogosult volt, akkor is, ha a fizetéseképtelenség, a vagyon csökkenése az adós vonatkozásában állt fenn, és a tettes az ő hitelezőjének kielégítését hiúsította meg. Ezt akkor is alkalmazni kellett, ha a vagyonnal történő rendelkezés alapjául szolgáló jogügylet érvénytelen volt.³³⁴

A csődbüntett tényállása az 1990-es években egy alkalommal, a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 1996. évi LII. törvénnyel (a továbbiakban: 1996. évi LII. tv.) módosult, mely kiiktatta a csődbüntett és a hitelező jogtalan előnyben részesítése deliktumok szövegéből az adós tekintetében a csőd bejelentésének kötelezettségét.

4.12.3. A hitelező jogtalan előnyben részesítése

Az 1992. évi XIII. tv. csődhöz kapcsolódó másik jelentős új tényállása a hitelező jogtalan előnyben részesítése volt. A deliktum előzményének tekinthető a Csemegi-kódex csalárd bukásról szóló rendelkezésének azon fordulata, amely bizonyos hitelezők kedvezményben részesítését rendelte büntetni.

A hitelező jogtalan előnyben részesítését egyes szakemberek már ebben az időben a csődbüntett negyedik – privilegizált – alapesetének tekintették, hiszen azonos a büntethetőségi feltétel, valamint az elkövetőre vonatkozó értelmező rendelkezés is mindkét bűncselekményre utal. Különbség azonban, hogy a hitelező jogtalan előnyben részesítése esetén nem valamennyi hitelező,

³³³ 1992. évi XIII. tv. 2.§ (6) bekezdés

³³⁴ 1992. évi XIII. tv. 4.§

kizárólag egyes hitelezők – más hitelezők előnyben részesítése útján – kerülnek hátrányos helyzetbe.³³⁵

A bűncselekményt az követte el, aki a fizetéseképtelenségének tudatában valamely hitelezőjét a többi hitelező hátrányára jogtalan előnyben részesítette. Megvalósítása esetén az elkövető vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő.³³⁶

A hitelező jogtalan előnyben részesítése a csődbüntettől azon körülmény alapján volt elhatárolható, hogy előbbi esetén az adós a hitelezői igények kielégítésének módjára vonatkozó szabályokat szegte meg anélkül, hogy a hitelezők kielégítésének alapja ténylegesen csökkent volna, az adós vagyona összességében nem csökkent. Abban az esetben viszont, ha a hitelezők kielégítése részben megghiúsult, csődbüntett miatt volt helye büntetőjogi felelősségre vonásnak, mellyel a kétszeres értékelés elvére tekintettel halmazatban nem volt megállapítható hitelező jogtalan előnyben részesítése.³³⁷

4.13. Az 1994. évi IX. törvény

A büntető jogszabályok módosításáról szóló 1994. évi IX. törvény (a továbbiakban: 1994. évi IX. tv.) a hitelezők védelmét biztosító bűncselekményeket jelentősen kibővítette. A törvény hatálybalépésével a hitelezői érdekeket közvetlenül sértő bűncselekmények közé volt sorolható a korábban már tárgyalt csődbüntett, a hitelező jogtalan előnyben részesítése, a hitelezési csalás, valamint az alaptőke vagy törzstőke csorbítása, melyeket a jogalkotó nem módosított, változott azonban a tartozás fedezetének elvonása tényállása, valamint hatályba lépett a visszaélés csekkkel, valamint a

³³⁵ TÓTH Mihály (2002): i.m. 190. o.

³³⁶ 1992. évi XIII. tv. 3.§ (1) bekezdés

³³⁷ BH1997.471.

váltóhamisítás is, így a következőkben csak ez utóbbi három tényállást fogom bemutatni.

Ahogy korábban említettem, a tartozás fedezetének elvonását³³⁸ a jogalkotó eredetileg a vagyron elleni bűncselekmények között helyezte el, s az 1994. évi IX. tv. eredményeként került a gazdasági bűncselekmények közé. A törvényi tényállás e módosításával kikerült a törvényszövegből a csalárd módon történő elkövetés, így a jogalkotó világossá tette azt, hogy a bűncselekmény eshetőleges szándékkal is megvalósítható volt. Büntetési tétele három évről öt évre emelkedett, a büntethetőséget megszüntető tartozás kiegyenlítés lehetőségét időben szűkítette, s annak időpontját a vádirat benyújtásában határozta meg. Mindez a hitelezői érdekek fokozottabb büntetőjogi védelmére irányuló jogalkotói szándékot tükrözött.

Az 1994. évi IX. tv. rendelkezései szerint, aki fedezetlen csekket bocsátott ki vagy hozott forgalomba, visszaélés csekkel,³³⁹ aki pedig hamis vagy meghamisított váltót hozott forgalomba, váltóhamisítás³⁴⁰ miatt volt büntethető. Mindkét bűncselekmény szubszidiárius jellegű, így megállapításukra csak abban az esetben volt lehetőség, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósult meg, sőt a büntetési tételük is megegyezett, így elkövetőik vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel voltak büntetendőek.

4.14. A gazdasági bűncselekmények ezredfordulót követő változásai

Az ezredforduló után a jogalkotó indokoltnak látta a Btk. rendszerszintű módosítását, hiszen az 1978-as Btk. hatálybalépését követően a bűnözés egyre gyorsabb ütemben növekedett, melyben a 2000-es évek elején sajátos részt képviseltek a gazdasági bűncselekmények. Arányuk ugyan a nyolcvanas

³³⁸ 1994. évi IX. tv. 13.§

³³⁹ 1994. évi IX. tv. 24.§

³⁴⁰ 1994. évi IX. tv. 25.§

évektől kezdve nem haladta meg az összбүнözés 3-4%-át, ám csupán az ismertté vált ilyen бүнцselekményekkel okozott kár elérte az évi 30-40 milliárd forintot.³⁴¹

4.14.1. A számvitel rendjének megsértése

A fenti körülményekre reagálva a jogalkotó elsőként a számviteli fegyelem megsértése tényállásához nyúlt, melynek a számviteli törvény szolgáltatott – s szolgáltat a mai napig – alapot, így annak változásával az akkor hatályos Btk. is módosításra szorult. A gyakorlatban felmerült igények okán szükségessé vált a бүнцselekmény elkövetési magatartásainak súly szerinti, részletesebb megosztása, új minősített esetek beiktatása.

A számviteli fegyelem megsértése megnevezést a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2001. évi CXXI. törvény (a továbbiakban: 2001. évi CXXI. tv.) eredményeként a számvitel rendjének megsértése váltotta fel. Változott az elkövetési magatartások köre is, s a korábbi szabályoktól eltérően immár az követte el a бүнцselekményt, aki a számvitelről szóló törvényben vagy a felhatalmazásán alapuló jogszabályokban előírt beszámoló készítési, könyvvezetési, könyvvizsgálati kötelezettségét megszegte, vagy a bizonylati rendet megsértette és ezzel a vagyoni helyzetének áttekintését, illetőleg ellenőrzését megnehezítette.³⁴²

A jogalkotó az egyéni vállalkozó magatartásának büntetőjogi fenyegetettségét is megteremtette, melynek indoka, hogy esetükben a nyilvántartási és bizonylatolási kötelezettséget sok esetben nem a számviteli törvény, hanem az egyes adónemekre, valamint a különböző vállalkozói tevékenységekre vonatkozó jogszabályok írták elő. Az alapeset szerint volt büntetendő tehát az egyéni vállalkozó, aki jogszabályban meghatározott

³⁴¹ A 2001. évi CXXI. tv. Miniszteri Indokolásának Általános Indokolása

³⁴² 2001. évi CXXI. tv. 56.§ (1) bekezdés

nyilvántartási, bizonylatolási kötelezettségét megszegte, és ezzel a vagyoni helyzetének áttekintését, illetve ellenőrzését megnehezítette.³⁴³

A törvény minősített esetként rendelte büntetni, ha az elkövető a megbízható és valós képet lényegesen befolyásoló hibát idézett elő az eredmény vagy a saját tőke értékének, illetőleg a mérleg-főösszegnek a megállapítása szempontjából, vagy ha az adott üzleti évet érintően a vagyoni helyzet áttekintését, illetőleg ellenőrzését megghiúsította. Figyelemmel a súlyosabb gazdasági khatásokra, és a lakosság szélesebb rétegének érintettségére, a pénzügyi intézmény, biztosító intézet vagy befektetési szolgáltató körében kifejtett magatartásokat a jogalkotó szintén minősített eseteként rendelte büntetni.³⁴⁴

4.14.2. A nem készpénzes fizetőeszközök megjelenése a büntetőjogban

A hitelezői érdekeket érintő következő változást A büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2003. évi II. törvény (a továbbiakban: 2003. évi II. tv.) hozta. Az Európai Unió Tanácsa 2001. május 28. napján a nem készpénzes fizetőeszközök hamisítása és az ilyen fizetőeszközökkel elkövetett csalás elleni küzdelemről kerethatározatot fogadott el, mely többek között meghatározta a büntetni rendelt elkövetési magatartásokat, s azonos büntetőjogi védelmet kívánt meg a hatálya alá tartozó minden fizetőeszköznek, így a bank- és hitelkártyának, a pénzügyintézetek által kibocsátott egyéb kártyáknak, valamint a csekknek és a váltónak. Ebben az időben a Btk. azonban külön-külön tényállásban rendelkezett a fedezetlen bankkártya felhasználásról, a korábban már említett csekkel visszaélésről, a váltóhamisításról, a bankkártya-hamisításról, illetve a bankkártyával visszaélésről, s mivel rendelkezései nem minden területen feleltek meg a kerethatározatban foglalt elvárásoknak, valamint a különböző nem készpénzes fizetőeszközök esetében eltérő védelmet biztosítottak, a

³⁴³ A 2001. évi CXXI. tv. Miniszteri Indokolásának a törvény 56.§-ához fűzött magyarázata

³⁴⁴ 2001. évi CXXI. tv. 56.§ (2) – (3) bekezdés

jogalkotó átalakította a Btk.-nak a nem készpénzes fizetőeszközök védelmét szolgáló tényállásait. Minderre figyelemmel – többek között – a korábban már tárgyalt visszaélés csekkel és váltóhamisítás tényállásainak hatályon kívül helyezése mellett a jogalkotó egységesen a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása és a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés alcím alatt tett eleget az Unió elvárásoknak.³⁴⁵

4.15. Az 1978. évi Btk. módosításai az új kódex megalkotásához közeledve

Lényeges változás sokáig nem következett be a hitelezői érdekek oltalmát biztosító deliktumok tekintetében – figyelmen kívül hagyva a háttérjogszabályok átalakulására tekintettel eszközölt átdolgozásokat –, mígnem a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és más büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról szóló 2007. évi XXVII. törvény (a továbbiakban: 2007. évi XXVII. tv.) érdemben módosította a gazdasági bűncselekmények egy részét.

Szeretnék rámutatni, hogy habár a 2007. évi XXVII. tv. útján megreformált, a következőkben említésre kerülő tényállások jelentősen hasonlítanak a hatályos szabályokhoz, ismertetésüket múlt időben teszem meg, figyelemmel a jelenlegi rendelkezésektől való eltérésekre, részletes elemzésüket pedig mellőzöm, hiszen azt a következő pontban, a Btk. tényállásainak bemutatása során végzem el.

4.15.1. A csődbűncselekmény újraszabályozása

A korábbi Gt.-vel és a jelenleg is hatályos Ctv.-vel való összhang érdekében a jogalkotó módosította a Csődtv.-t, s a gazdasági élet tisztaságának és átláthatóságának, valamint a hitelezői érdekek biztosításának erősítése

³⁴⁵ A 2003. évi II. tv. Miniszteri Indokolásának Általános Indokolása

érdekében megannyi új rendelkezést vezetett be, mely változásokhoz a Btk. szabályainak is igazodnia kellett, a gyakorlati tapasztalatokat szem előtt tartva.

A 2007. évi XXVII. tv. ennek eredményeként újrafogalmazta a csődbüntett tényállását és módosította annak elnevezését is, mely csődbüntett helyett immár csődbűncselekmény volt. A tényállásban egy újalapeset is helyet kapott.³⁴⁶ A változások fontosabb elemei közé tartozott az is, hogy a jogalkotó beemelte a tényállásba a korábban önállóan szabályozott hitelező jogtalan előnyben részesítését, míg az adminisztratív csődbűncselekmény a számvitel rendjének megsértése deliktumba került át.³⁴⁷

A törvényi tényállás szerkezeti felépítése is változott. Mind a kronológiai, mind a logikai sorrendnek megfelelően elsőként a vétkes gazdálkodásról rendelkezett a deliktum. Eszerint az adós fizetéképtelenséggel fenyegető helyzetbe került, az elkövető pedig e helyzet tudatában fejtette ki fedezetelvonó magatartását, melynek eredményeként a vagyon ténylegesen, vagy színleg csökkent, ezáltal a hitelező kielégítése – akár részben – meghiúsult.³⁴⁸

A deliktum következő bekezdése a csalárd bukásról rendelkezett, mely szerint az elkövető előbb fejtette ki a tényállásszerű elkövetési magatartások valamelyikét, ezáltal előidézve a Csődtv. hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet fizetéképtelenségét, vagy annak látszatát, és hiúsítva meg – akár részben – a hitelezők kielégítését.³⁴⁹

A klasszikus fedezetelvonó csődbűncselekményt az követte el, aki a Csődtv. hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet fizetéképtelen helyzetében tanúsított fedezetelvonó magatartást, mellyel a hitelezők kielégítését legalább részben meghiúsította.³⁵⁰ A büntetési tételek mind a csalárd bukás, mind a fedezetelvonó csődbüntett esetén megegyeztek a vétkes bukásnál írtakkal.

³⁴⁶ A 2007. évi XXVII. tv. Miniszteri Indokolásának Általános Indokolása

³⁴⁷ DARAI Péter: A csődbűncselekmény elkövetési alakzatai a felszámolási eljárások tapasztalatai alapján, Adóvilág, 2010/9., 30. o.

³⁴⁸ 2007. évi XXVII. tv. 17.§ (1) bekezdés

³⁴⁹ 2007. évi XXVII. tv. 17.§ (2) bekezdés

³⁵⁰ 2007. évi XXVII. tv. 17.§ (3) bekezdés

Súlyosabban rendelte büntetni a törvény az elkövetőt, s a büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés volt, ha a fenti csődbűncselekmények a gazdasági életben súlyos következményekkel jártak.³⁵¹

A törvény továbbra is a fizetéseképtelenségi eljárásokhoz kapcsolta a csődbűncselekményért való büntethetőséget, ezáltal „*egy pontosított tartalmú objektív büntethetőségi feltételt szabályozott.*”³⁵²

A bűncselekmény legenyhébb alakzata a hitelező jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekmény volt, miszerint aki a felszámolás elrendelését követően valamely hitelezőjét a Csődtv.-ben meghatározott kielégítési sorrend megsértésével előnyben részesített, vétség miatt évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő.³⁵³

A csődbűncselekmény 2007-es újraszabályozása a háttérjogszabályokkal való összhang és a jogalkalmazási tapasztalatok hasznosítása érdekében is szükségesnek és indokoltnak tekinthető. Eredményeként a csődbűncselekmény tényállásának a szerkezete több szempontból egyszerűsödött, áttekinthetőbbé vált. A jogalkotó módosította az objektív büntethetőségi feltételt, szűkítette a büntethetőség körét és felszámolás esetén megállapíthatóságát annak elrendeléséhez kötötte. Ez utóbbi helyeselhető indoka az volt, hogy alaptalan felszámolási kérelem ne teremtsen meg a büntethetőséget. A törvényi tényállás konkrétan megnevezi a Csődtv.-t, mint háttérjogszabályt, ami garanciális szempontból szintén szükséges volt,³⁵⁴ bár a később kifejtett álláspontom szerint alkalmazását hatékonyabban biztosította volna olyan fogalomrendszer kialakítása, amely tekintettel van a büntetőjog sajátosságaira. Mindezekon túl a jogalkotó konkretizálta azt is, hogy a csődbűncselekmény első öt fordulatát tettesként az követhette el, aki a gazdálkodó szervezet (adós) vagyonával vagy annak egy

³⁵¹ 2007. évi XXVII. tv. 17.§ (4) bekezdés

³⁵² GULA József: A csődbűncselekmények 2007-es újraszabályozásának értékelése, Rendészeti Szemle: Az igazságügyi és rendészeti minisztérium szakmai, tudományos folyóirata, 2009/7-8., 82. o.

³⁵³ 2007. évi XXVII. tv. 17.§ (5) bekezdés

³⁵⁴ GULA J. (2009): i.m. 95. o.

részével rendelkezni jogosult, akkor is, ha a vagyonnal történő rendelkezés alapjául szolgáló jogügylet érvénytelen volt.³⁵⁵

4.15.2. A saját tőke csorbítása

Az 1978-as Btk. 2007-ben eszközölt hitelezői érdekeket érintő másik módosítása szintén a Gt.-hez köthető, melynek fontos újítása a hitelezővédelem körében, hogy a törzstőke (alaptőke) helyébe a saját tőke lépett, mely változást a védelmére rendelt bűncselekmény, az alaptőke vagy a törzstőke csorbítása tényállásban is indokolt volt megjeleníteni.³⁵⁶

Az alaptőke vagy törzstőke csorbítása elkövetési tárgyá tehát immár a saját tőke volt, melyhez igazodott a bűncselekmény megnevezése is. A törvény lényegében kiterjesztette a tettesek körét a jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezetek vezető állású személyeire. A változtatás célja az volt, hogy a tényállásban minden olyan gazdálkodó szervezet szerepeljen, amelyben a saját tőke jogtalan elvonása a gazdasági élet biztonságát, illetve a hitelezők érdekeit sértheti. A jogalkotó felismerte, hogy a potenciális elkövetők körét a gazdasági viszonyok gyakori változása miatt nem célszerű taxatív felsorolni, ezért egy általánosabb, átfogó meghatározást adott. További indokul szolgált az a gyakorlati tapasztalat is, hogy a saját tőke jogtalan elvonására vagy csorbítására nem csak a vezető tisztségviselők tevékenysége vezethet.³⁵⁷

Minderre figyelemmel a jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezet vezető állású személye, aki a társaság saját tőkéjét részben vagy egészben jogtalanul elvonta, büntett elkövetése miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő.³⁵⁸

³⁵⁵ 2007. évi XXVII. tv. 18.§

³⁵⁶ A 2007. évi XXVII. tv. Miniszteri Indokolásának Általános Indokolása

³⁵⁷ A 2007. évi XXVII. tv. Miniszteri Indokolásának a törvény 20.§-ához fűzött magyarázata

³⁵⁸ 2007. évi XXVII. tv. 20.§

4.15.3. A számvitel rendjének megsértése egyes fordulatainak dekriminalizálása az új Btk. kapujában

Habár a 2012-es Btk. megalkotása már karnyújtásnyira volt, az Alaptörvény, a joggyakorlat, az európai uniós jogforrások előírásai és az Alkotmánybíróság határozatai indokoltá tették az 1978-as Btk. olyan jellegű módosítását, melynek eredményeként a számvitel rendjének megsértése bűncselekmény egyes fordulatainak dekriminalizációja valósult meg. Az egyes büntető vonatkozású törvények módosításáról szóló 2011. évi CL. törvénnyel (a továbbiakban: 2011. évi CL. tv.), a minősített esetek megtartásával.

A bűncselekmény alapesetévé a törvényi tényállás korábbi minősített esete vált, így aki a számvitelről szóló törvényben vagy a felhatalmazásán alapuló jogszabályokban előírt beszámolókészítési, könyvvezetési, könyvvizsgálati kötelezettségét megszegte, bizonylati rendet megsértette, és ezzel a vagyoni helyzetének áttekintését, illetve ellenőrzését megghiúsította vagy az adott üzleti évet érintően a számvitelről szóló törvény szerinti megbízható és valós képet lényegesen befolyásoló hibát idézett elő, büntetett elkövetése miatt öt évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő.³⁵⁹

A jogalkotó továbbra is szankcionálta az egyéni vállalkozót, valamint a Számv. tv. hatálya alá nem tartozó más gazdálkodót, aki jogszabályban meghatározott nyilvántartási, bizonylatolási kötelezettségét megszegte, az eredmény tekintetében azonban szigorított, mely immár a vagyoni helyzet áttekintésének, illetve ellenőrzésének megghiúsítása volt.³⁶⁰

A megfelelő visszatartó erő érdekében a dekriminalizáció mellett megemelésre kerültek a szabályozott fordulatok büntetési tételei. A módosítás folytán a továbbiakban bűncselekménynek immár nem minősülő cselekmények megfelelő visszatartó erőt jelentő szankcionálását az adózás rendjéről szóló törvényben, illetve a Csódtv.-ben foglalt rendelkezések biztosították.

³⁵⁹ 2011. évi CL. tv. 17.§ (1) bekezdés

³⁶⁰ 2011. évi CL. tv. 17.§ (2) bekezdés

A jogalkotó a dekriminalizáció foganatosításától a jogsértések hatékonyabb üldözésének elősegítését várta, hiszen úgy vélte, ezáltal lehetőség lesz a cselekmény büntetőjogon kívüli eszközökkel történő szankcionálására. Jellemző volt az akkori joggyakorlatra, hogy számvitel rendjének megsértése miatt a bíróság többnyire csupán megrovást, próbára bocsátást vagy pár százezer forint összegű pénzbüntetést szabott ki, melyre figyelemmel indokolatlannak tűnt a büntetőjogi szabályozás. Úgy vélték, kellő visszatartó erővel rendelkezik, s hatékonyabban szabható ki az igazgatási jellegű bírság, mely – az elvárások szerint – a költségvetés számára nagyobb mértékű és gyorsabban beszedhető bevételeket jelent. A módosítás következtében a továbbiakban bűncselekménynek nem minősülő cselekmények tehát igazgatási jogszabályok hatálya alá kerültek. További indoka volt még a bűncselekmény bizonyos fordulatai hatályon kívül helyezésének, hogy a számvitel rendjének megsértése bűncselekményének nyomozását a NAV végezte, mely igen nagy leterheltséget eredményezett a szervezetnek. A dekriminalizáció eredményeként azonnal felszabadult az állomány jelentős része, amely a számvitel rendjének megsértésénél súlyosabb bűncselekményekre való nagyobb erőösszpontosítás lehetővé tétele által, újabb költségvetési bevételeket, nagyobb visszatartó erőt biztosított, ez pedig a jogalkotó reményei szerint a gazdasági élet tisztulását hozta magával.³⁶¹ Arról, hogy ezen jogalkotói várakozások később igazolást nyertek-e, a számvitel rendjének megsértése hatályos szabályozásának vizsgálata körében még részletesen fogok beszélni.

5. A hitelezők helyzete a hatályos Büntető Törvénykönyv tükrében

Az 1978. évi IV. tv. – hatályba lépését követően – több, mint száz alkalommal módosult, melynek oka részben, hogy a rendszerváltást követő évek jelentős hatással voltak a Btk. Különös Részére. Különösen igaz ez a gazdasági bűncselekményeket szabályozó fejezetre, hiszen a gazdaság szerepe

³⁶¹ A 2011. évi CL. tv. Miniszteri Indokolásának a törvény 17.§-hoz fűzött magyarázata

az ezredfordulóhoz közeledve megváltozott, az egyének, a hitelezők érdekeinek védelme felértékelődött. Mivel az állam kötelessége volt az újfajta gazdálkodásvédelem garantálása, büntetőjogi szabályok útján is törekedni kellett annak elkerülésére, hogy egyesek mások rovására szerezzenek előnyt a gazdasági életben. Mindez pedig egy olyan szemléletű büntetőjogi szabályrendszert igényelt, amely biztosította az új társasági formák és a hitelezők védelmét is. Az 1978. évi IV. tv. rendelkezéseit eleinte különböző módosító törvények igazították a megváltozott társadalmi, gazdasági és politika viszonyokhoz,³⁶² először pedig az új Btk. megalapozásaként készült 1999-es minisztériumi előterjesztés tartalmazta, hogy a büntetőjognak következetes szigorral kell fenyegetnie a gazdasági élet tisztaságát sértő deliktumokat.³⁶³ A rendszerváltás után tehát fokozottan szükségessé vált a hitelezők érdekeinek büntetőjogi védelme, melyet jelenleg a 2013. július 1. napján hatályba lépett Btk. igyekszik biztosítani.

A hatályos Btk. a hitelezők oltalmáról – ahogyan tanulmányom korábbi pontjában már említettem – elsősorban (azonban nem kizárólag)³⁶⁴ a XLI. fejezetben, A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények körében gondoskodik. A fejezetben található, a hitelezőket közvetlenül védő deliktumok a csődbűncselekmény, a tartozás fedezetének elvonása, valamint a saját tőke csorbítása. Ezen túl azonban – a téma fontossága és a bűncselekmény gyakorisága miatt – dolgozatom későbbi pontjában a számvitel rendjének megsértésére, mint a hitelezői érdekek oltalmát közvetetten biztosító tényállásra is ki fogok térni.

³⁶² HOLLÁN Miklós: Az új Büntető Törvénykönyv, In: A magyar jogrendszer állapota, (Szerk: Jakab András, Gajdusчек György), MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2016, 347. o.

³⁶³ TÓTH M. (2013): i.m. 527. o.

³⁶⁴ Lsd. 2.3. pont

5.1. A csődbűncselekmény

Btk. 404.§ (1) Aki a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzete esetén

a) a vagyon vagy annak egy része elrejtésével, eltitkolásával, megrongálásával, megsemmisítésével, használhatatlanná tételével,

b) színlelt ügylet kötésével vagy kétes követelés elismerésével, vagy

c) az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módon

a gazdálkodó szervezet vagyontát ténylegesen vagy színleg csökkenti, és ezzel a hitelező vagy a hitelezők kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja, bűntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet

a) fizetéseképtelenné válását vagy annak látszatát az (1) bekezdésben meghatározott magatartások valamelyikével idézi elő, és ezzel vagy

b) fizetéseképtelensége esetén az (1) bekezdésben meghatározott magatartások valamelyikével

a hitelező vagy a hitelezők kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a csődbűncselekményt stratégiaileg kiemelt jelentőségű csődeljárás vagy felszámolási eljárás hatálya alatt álló gazdálkodó szervezetre nézve követik el,

b) a tényleges vagy színlelt vagyonsökkenés mértéke különösen jelentős.

(4) Aki a felszámolás elrendelését követően valamely hitelezőjét a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvényben meghatározott kielégítési sorrend megsértésével előnyben részesíti, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) Az (1)-(3) bekezdésében meghatározott bűncselekmény akkor büntethető, ha

- a) a csődeljárást megindították,*
- b) a felszámolást, kényszersértésként, illetve kényszer-végelszámolási eljárást elrendelték, vagy*
- c) a felszámolási eljárás megindítása törvény kötelező rendelkezése ellenére nem történt meg.*

(6) A csődbűncselekményt tettesként az követheti el, aki az adós gazdálkodó szervezet vagyonával vagy annak egy részével rendelkezni jogosult, vagy arra lehetősége van, akkor is, ha a vagyonnal történő rendelkezés alapjául szolgáló jogügylet érvénytelen.

5.1.1. A csődbűncselekményről általában

Bár a hitelező joggal bízhat abban, hogy akit ő pénzügyi nehézségében kiségett a juttatást vissza fogja részére adni, a csődjog alapvetően nem az erkölcs és az igazságosság fogalmait veszi alapul, hiszen adott esetben nem vitatott a tartozás fennállása, összege, az adós mégsem fizet, mivel erre egyszerűen nincsenek meg a forrásai. Negatív hangzása ellenére a csőd alapvető része az üzleti életnek. Ahogyan korábban említettem, a csődjog sokáig büntető jellegű volt, amely során az adós nem csak vagyonával, de személyével is felelt a ki nem elégített hitelezői igényekért. Ennél modernebb az a felfogás, mely a hitelezők kielégítésére koncentrálnak az adós büntetésére helyett, sőt, a legújabb tendencia alapján a csődjogban előtérbe kerülnek az adós védelmét, fizetőképességének helyreállítását elősegítő intézmények is. A probléma akkor merül fel, amikor a pénzügyi nehézségekkel az adós nem képes megbirkózni, s a fennálló tartozását nem képes rendezni. Az adós ebben a helyzetben is a tisztességesség elvének figyelembevételével köteles eljárni, s igyekeznie kell elsősorban a polgári jog eszközeit igénybe venni.

A gazdálkodásában kudarcot vallott vállalkozások esetében – jogi keretek között – törekedni kell annak elősegítésére, hogy ismét beilleszkedhessenek az üzleti életbe, s a felszámolásukra csak akkor kerüljön sor, ha ezen próbálkozás kudarcba fulladt. Ez utóbbi esetre szintén megvannak

az irányadó rendelkezések, melyre azonban „*találó az a vélemény, hogy sajnos kissé olyan e joganyag, mint a kórboncnok tudománya, az érintetten már nem segít.*”³⁶⁵

Fontos leszögezni, hogy egy vállalkozás csődje, csődközeli állapota nem bűncselekmény, a büntetőrendelkezések alkalmazásához további körülmények fennállása szükséges. A jogalkotó a csőd-, valamint a hitelezővédelmet a csődbűncselekmény – mint büntetőjogi eszköz – segítségével garantálja, azonban, ahogyan korábban is utaltam rá, a büntetőjoghoz – ultima ratio jellege folytán – csak akkor nyúl a jogalkalmazó, amikor az eladósodott bűnös magatartásával igyekszik megakadályozni a hitelező igényeinek kielégítését.³⁶⁶

A történeti fejlődés körében ismerttettem a csődbűncselekmény 2007-es koncepcionális átalakítását, melynek szövegét lényegében átvette a hatályos Btk. is, helyenként azonban pontosításokat hajtott végre. A továbbiakban is fenntartja a bűncselekmény négy alapeseti fordulatót:

- a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben elkövetett csődbűncselekményt (vétkes bukás): a társaság fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetbe kerül, az elkövető pedig ennek tudatában fejt ki fedezetelvonó magatartását, ezáltal a vagyont ténylegesen vagy színleg csökkenti, s ezzel a hitelezők kielégítését megghiúsítja,
- a fizetéseképtelenséget előidéző csődbűncselekményt (csalárd bukás): az elkövető előbb fejt ki az elkövetési magatartások valamelyikét, ezzel előidézti a fizetéseképtelenséget vagy annak látszatát és ilyen módon hiúsítja meg – legalább részben – a hitelezőinek a kielégítését,
- a fizetéseképtelen helyzetben elkövetett csődbűncselekményt (fedezetelvonó csőd): az adós fizetéseképtelen helyzetében tanúsított

³⁶⁵ GULA József: Fizetéseképtelenségi bűncselekmények az angol jogban, Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica, Tomus XXVI/2., 2008, 491. o.

³⁶⁶ LAUFER Henrik: Gondolatok a csődbűncselekmény régi és új szabályaival kapcsolatban, Büntetőjogi Szemle, 2012/2., 24. o.

fedezetelvonó magatartása hiúsítja meg legalább részlegesen hitelezőinek a kielégítését, valamint

- a hitelező jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekményt: az adós a felszámolás elrendelését követően a Csódtv. szerinti kielégítési sorrend megsértésével valamely hitelezőt előnyben részesít.³⁶⁷

A csődbűncselekmény törvényi tényállásának alapesetei átfogják az adós büntetendő magatartásait a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzettől egészen a fizetéseképtelenségi eljárás végéig, mégis előfordulhat, hogy a terhelt büntetőjogi felelősségre vonása nehézségekbe ütközik. Ennek egyik oka a releváns tényeknek a minden kétséget kizáró bizonyításában rejlő nehézség, hiszen a dörzsölt vezető tisztségviselői réteg képes a vagyont oly módon elvonni, hogy annak nyomon követése, valamint az elkövetői szándék bizonyítása lényegében lehetetlenné válik.³⁶⁸

A következőkben a deliktum részletes elemzését fogom elvégezni. Ami a tanulmányom felépítését illeti, figyelemmel a terjedelmes törvényi tényállásra, a csődbűncselekmény jogi tárgyát követően elsőként, közös pontban a vétkes bukás, a csalárd bukás, valamint a fedezetelvonó csőd rendelkezéseiről fogok bővebben írni. Figyelemmel arra, hogy a hitelező jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekmény jelentősen eltér az első három alapesettől, így ennek vizsgálatára csak később, külön pontban kerül sor.

5.1.2. A csődbűncselekmény jogi tárgya

Kétséget kizáróan a csődbűncselekmény tekinthető a hitelezői érdekek védelmét biztosító első számú büntető törvényi tényállásnak, ezért jogi tárgyának sokáig a hitelezők érdekeinek védelmét tekintették a csőd-, illetve a

³⁶⁷ GÖRGÉNYI I. – GULA J. – HORVÁTH T. – JACSÓ J. – LÉVAY M. – SÁNTHA F. – VÁRADI E.: i.m. A Btk. 404. §-ához fűzött magyarázata

³⁶⁸ KAISER Kristóf: A hagyományos hitelezővédelmi eszközök kudarca a csődbűncselekménnyel összefüggésben, Magyar Jog, 2015/12., 703. o.

felszámolási eljárás eredményes lefolytatásának biztosításával.³⁶⁹ Ezzel ellentétes álláspontra helyezkedett azonban a Kúria A csődbűncselekmény sértettjéről szóló 6/2018. számú jogegységi határozatában (a továbbiakban: 6/2018. BJE).

A BJE előzménye, hogy a legfőbb ügyész jogegységi eljárás lefolytatását és jogegységi határozat meghozatalát indítványozta, mivel az ítélkezési gyakorlatot megosztottnak látta abban a kérdésben, hogy a hitelező sértettje-e a csődbűncselekménynek, így megilleti-e a polgári jogi igény előterjesztésének, valamint a pótmagánvádlókénti fellépésnek a joga. A megosztott bírósági gyakorlat alátámasztásául számos eltérő álláspontot képviselő bírósági határozatra hivatkozott. Jogegységi indítványában a legfőbb ügyész azon álláspontot tartotta helytállónak, mely szerint a felszámolási eljárásban igényt bejelentett egyes hitelezők a csődbűncselekmény sértettjeinek tekintendők, ebből következően polgári jogi igény bejelentésére, illetőleg – amennyiben annak egyéb feltételei is megvalósulnak – pótmagánvád előterjesztésére is jogosultak.

A Kúria nem osztotta a legfőbb ügyész álláspontját, mivel ahhoz, hogy a büntetőeljárásban sértettről beszélhessünk a bekövetkezett sérelemnek, illetve veszélyeztetettségnek konkretizálnak és közvetlennek kell lennie. Leszögezte, hogy a gazdálkodó szervezet vagyona elvonásának, valamint a kielégítési sorrend megsértésével történő felosztásának közvetlen eredménye, hogy a társaság az állam beavatkozása nélkül nem képes tartozásait teljesíteni, melynek csupán további következménye a hitelezői érdekek sérelme. A Kúria úgy vélte, a csődbűncselekmény rendszerbeli elhelyezése alapján – tehát, hogy nem a vagyon elleni, hanem a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények között nyert szabályozást – és a törvényi tényállás nyelvtani értelmezéséből is következően ez a sérelem csupán áttételes, míg a gazdálkodó szervezet érdeksérelme közvetlen. Ezen okfejtés szerint a csődbűncselekmény jogi tárgya nem az egyes hitelezők vagyoni joga, így eljárásjogi értelemben nem ők

³⁶⁹ GÁL A. - HEGEDŰS I. - JUHÁSZ Zs. - KARSZAI K. - MEZŐLAKI E. - SZOMORA Zs. - TÖRŐ S.: i.m., A Btk. 404. §-hoz fűzött magyarázata

tekinthetők sértettnek, hanem a vagyonszökkenést, illetve a kielégítési sorrend megsértéséből eredő sérelmet elszenvedő gazdálkodó szervezet. Minderre tekintettel a Kúria álláspontja szerint a hitelezők érdekeinek érvényesítését biztosító azon büntetőeljárásjogi eszköz, miszerint magánfélként polgári jogi igényt érvényesíthetnek, továbbá pótmagánvádlóként léphetnek fel, a csődbűncselekmény tekintetében a hitelezők számára nem biztosított.³⁷⁰

A legfőbb ügyész a 2018. november 29. napján kelt, BF.1384/2018/1. számú, Alkotmánybírósághoz címzett beadványában a jogegységi határozat ex tunc hatályú megsemmisítését indítványozta, figyelemmel arra, hogy álláspontja szerint a jogegységi határozat sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésén alapuló bírósághoz fordulás jogát, és az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésén alapuló jogorvoslathoz való jogát. Ezen túlmenően előadta, hogy a Btk. 404. § (1) – (2) bekezdése tartalmazza, hogy az elkövetési magatartás megvalósításával az elkövető a hitelező vagy a hitelezők kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja, a (4) bekezdés megfogalmazásából pedig következtetni lehet arra, hogy a kielégítési sorrendben előbb álló hitelező vagy hitelezők az elkövetési magatartás megvalósítása folytán hátrányt szenvednek. Úgy vélte, hogy e törvényi megfogalmazásokból jól látható, hogy a csődbűncselekmény valamennyi fordulata elsődlegesen a hitelezők érdekeinek védelmét szolgálja. Hivatkozott arra is, hogy a jogegységi határozat figyelmen kívül hagyta a csődeljárás, illetőleg a felszámolási eljárás alatt lévő gazdálkodó szervezet vagyonának sajátos jogi helyzetét, így azt, hogy az egyben a hitelezők kielégítési alapja is. Így a csődbűncselekmény következtében egyrészt hátrány következik be az adós gazdálkodó szervezet vagyonában, mellyel egyidejűleg a hitelezők kielégítési alapja is közvetlenül sérül, ezáltal a hitelezők érdekséreleme is bekövetkezik. Mindez azt eredményezi, hogy a hitelező a Be. sértetti fogalmának maradéktalanul megfelel, a jogegységi határozat tehát minden

³⁷⁰ 6/2018. BJE

alapot nélkülözve megfosztotta a hitelezőket a sértetti, magánféli, illetőleg pótmagánvádlói jogok gyakorlásától.³⁷¹

Az Alkotmánybíróság a legfőbb ügyész indítványára tekintettel meghozta a 15/2023. (VII. 24.) Alkotmánybírósági Határozatot (a továbbiakban: 15/2023. Ab Határozat), s megállapította, hogy a csődbűncselekmény sértettjéről szóló 6/2018. BJE alaptörvény-ellenes, ezért azt megsemmisítette. Eljárása során elsősorban azt vizsgálta, hogy a jogegységi határozat sérti-e az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésén alapuló bírósághoz fordulás jogát, hiszen a legfőbb ügyész álláspontja szerint a 6/2018-as BJE megfosztotta a hitelezőt a pótmagánvádlói jogok gyakorlásától. A Be. megalkotásakor kiemelt jogalkotói cél volt a sértettek érdekeinek hangsúlyosabb védelme, így többek között a pótmagánvádlóként történő fellépés lehetősége, mely a büntetőeljárás alanyai közül csak a sértettet és csak meghatározott feltételek teljesülése esetén illeti meg, ha törvényben meghatározott kizáró okok nem állnak fenn. Fontos hangsúlyozni, hogy kizáró okot a Be. kifejezetten a csődbűncselekménnyel összefüggésben nem tartalmaz. A jogegységi határozat azonban – a fent kifejtettek szerint – arra sem ad teret a bíróság számára, hogy a Btk. 404.§-ban meghatározott konjunktív eredményt értékelhesse a sértetti minőség megállapítása szempontjából. Minderre figyelemmel az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy a Kúria támadott jogegységi határozatának az a rendelkezése, amely eleve kizárja csődbűncselekmény esetén a hitelezők sértetti minőségének a megállapítását, sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésén alapuló bírósághoz fordulás jogát, hiszen azt általános jelleggel nem lehet kizárni, hogy a pótmagánvádlóként fellépni kívánó hitelező olyan közvetlen jogsérelmet igazoljon, amely a sértetti minőségét megalapozza.³⁷²

A 15/2023. (VII. 24.) Ab Határozat nem vizsgálta a Kúria jogegységi határozatában foglalt jogértelmezés helyességét, és nem foglalt állást abban a

³⁷¹ AMBRUS István – MEZEI Kitti – MOLNÁR Erzsébet: Magyarázat a compliance jogszabályairól I. - Általános és büntetőjogi compliance, Wolters Kluwer Kiadó online adatbázis, 2021.

www.uj.jogtar.hu megtekintés ideje: 2023. február 25.

³⁷² 15/2023. Ab Határozat

kérdésben, hogy a hitelező a csődbűncselekmény sértettjének minősül-e, azt a bíróság mérlegelésére bízta, noha már a 6/2018. BJE megalkotása is ennek meghatározására, a joggyakorlat egységesítésére irányult. E körben a joggyakorlat tehát lényegében a jogegységi határozat megalkotása előtti helyzetbe kerül, mely országosan ismételten eltérő megoldásokat eredményezhet. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor megállapította, hogy azt általában nem lehet kizárni, hogy a pótmagánvádlóként fellépni kívánó hitelező olyan közvetlen jogsérelmet igazoljon, amely a sértetti minőségét megalapozná. Ebből következően az Alkotmánybíróság kizárólag azt a tényt értékelte, hogy a jogegységi határozat eredményeként eleve kizárttá vált a pótmagánvádlói fellépés lehetősége, annak ellenére, hogy nincs olyan törvényi rendelkezés, amely *ex lege* kizárná a pótmagánvád lehetőségét csődbűncselekmény esetén. A párhuzamos indokolások körében egyébként megjelenik, hogy a csődbűncselekmény jogi tárgya a hitelezői érdek védelme, a bűncselekmény passzív alanya pedig az, aki ellen a bűncselekményt elkövetik. Kétségtelen, hogy az elkövetés eredményeként sérül az adott gazdálkodó szervezet érdeke is, viszont a tényleges veszteség a hitelezőknél keletkezik.³⁷³

Magam is úgy vélem, hogy a csődbűncselekmény elkövetésével közvetlenül sérülnek a hitelezők érdekei, mely közvetlenséget nem szünteti meg, hogy az elkövető magatartásával a szerződéses partner gazdasági társaság vagyonát csökkenti, hiszen ez a vagyon egyidejűleg a hitelezők közvetlen kielégítési alapja is. Úgy gondolom, hogy ezt a körülményt nem befolyásolja az sem, hogy egy későbbi, nyilvánvalóan az elkövetést követő időpontban a felszámoló a gazdálkodó szervezet követeléseit behajtja, ezáltal adott esetben a hitelezőknek megszűnik az adós gazdálkodó szervezettel szemben fennálló követelése.

Arra a jövőben derül fény, hogy hogyan alakulnak az ítélkezési gyakorlatban előforduló eltérések a csődbűncselekmény sértettjének

³⁷³ GULA József: A csődbűncselekmény sértettjéről, In: Jogi kihívások és válaszok a XXI. században 2., (Szerk: Varga Zoltán), Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 2023, 62 – 63. o.

megítélése tekintetében. Ettől függetlenül azonban úgy vélem, az leszögezhető, hogy a csődbűncselekmény törvényi tényállása továbbra is a hitelezői érdekvédelem kiemelkedő eszközének tekinthető. A hitelezők célja viszont elsősorban nem a terhelt büntetőjogi szankcionálása, hanem az őket ért vagyoni sérelem orvoslása, melyre álláspontom szerint a felszámolási eljárás lefolytatásával nagyobb lehetőségük van, mint a büntetőeljárársban bejelentett polgári jogi igény elbírálása útján. Kétségtelen, hogy a csődbűncselekmény elszenvetői a gazdasági társaságok,³⁷⁴ hiszen a fizetőképtelenség, vagy azzal fenyegető helyzet valószínűleg a működésük végét is jelenti, függetlenül attól, hogy a csőd- és felszámolási eljárások elsődleges célja a társaság „megmenekülése”. A gyakorlatban azonban kevés esélyt látok arra, hogy az adós gazdasági társaságok, illetve a képviselőket ellátó személyek polgári jogi igénnyel lépjenek fel a büntetőeljárársban.

5.1.3. A csődbűncselekmény első három alapesetére vonatkozó általános rendelkezések

Figyelemmel arra, hogy a fizetőképtelenséggel fenyegető helyzetben elkövetett, a fizetőképtelenséget előidéző és a fizetőképtelen helyzetben elkövetett csődbűncselekmény tekintetében a Btk. számos ponton tartalmaz azonos szabályokat, a következőkben először a deliktum ezen fordulatait egy pontban fogom részletesen bemutatni. Előjáróban szeretnék utalni arra, hogy a fizetőképtelenséggel fenyegető helyzetben elkövethető csődbűncselekmény, a vétkes gazdálkodás szabályainak megalkotásával a jogalkotó bevezette a hazai jogrendszerben korábban nem létező új jogintézmény, a „*wrongful trading*” szabályait,³⁷⁵ de üdvözlendő újítása az is a Btk-nak, hogy a korábbi szabályok szerint külön bekezdésben rendezett csalárd bukást és fedezetelvonó

³⁷⁴ Ez az álláspont vitatható abban az esetben, ha a tényállás színleges vagyonsökkenéssel valósul meg, hiszen ebben az esetben a tartozás fedezetétől szolgáló vagyon elvonása nem történik meg, így sérelmet a gazdálkodó szervezet nem szenved el.

³⁷⁵ Lsd. A „*wrongful trading*” és a vezető tisztségviselők felelősségének rendszere cím alatt

csődöt immár egy bekezdésben szabályozza, mely praktikus megoldás, hiszen megkönnyíti a jogalkotó által célul kitűzött átláthatóságot.

A csődbűncselekmény első három alapesetének elkövetési tárgya a gazdálkodó szervezet vagyona. A Csődtv. szerint a gazdálkodó szervezet vagyona az, amit a vonatkozó számviteli jogszabály befektetett eszköznek³⁷⁶ vagy forgóeszköznek³⁷⁷ minősít.³⁷⁸ A csőd- és a felszámolási eljárás körébe tartozik a gazdálkodó szervezet minden vagyona, amellyel az eljárás kezdő időpontjában rendelkezik, továbbá az, amelyet ezt követően, az eljárás tartama alatt szerez, tehát a tulajdonában, vagy kezelésében levő vagyon. A hitelezők kielégítési alapjaként a gazdasági társaság ténylegesen meglévő vagyonát kell figyelembe venni, függetlenül attól, hogy a társaság cégjegyzékébe milyen törzstőkét, milyen hatállyal jegyezték be. Ezért a törzstőke bejegyzésével vagy törlésével kapcsolatban a társaság hitelezője – jogi érdekeltség hiányában – törvényességi felügyeleti eljárást nem kezdeményezhet.³⁷⁹ A Csődtv. tételesen felsorolja azt is, hogy mi nem tartozik a gazdálkodó szervezet vagyonába, így például természetvédelmi oltalom alatt álló földterület, nemzeti vagyonban lévő műemlék, vagy éppen vízitársulatok tulajdonában, vagyonkezelésében, használatában lévő vizek, vízilétesítmények.³⁸⁰

A törvény a vétkes gazdálkodás körében sorolja fel az elkövetési magatartásokat, melyek a csalárd bukás és fedezetelvonó csőd tekintetében is alkalmazandók. A jogalkotó ezt a kört a korábbi szabályokhoz képest csak kis részben módosította. A Btk. 404.§ (1) bekezdés a) pontja szerint a tipikus elkövetési magatartások a vagyon, vagy annak egy részének³⁸¹:

³⁷⁶ A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény (a következőkben: Számv. tv.) 24.§ (2) bekezdése szerint a befektetett eszközök közé az immateriális javakat, a tárgyi eszközöket, a befektetett pénzügyi eszközöket kell besorolni.

³⁷⁷ Számv. tv. 28.§ (1) bekezdés alapján a forgóeszközök csoportjába a mérlegben a készleteket, a vállalkozó tevékenységét nem tartósan szolgáló követeléseket, a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokat, a tulajdoni részesedést jelentő befektetéseket és pénzeszközöket kell besorolni.

³⁷⁸ Csődtv. 3.§ (1) bekezdés e) pont

³⁷⁹ EBH2001. 543.

³⁸⁰ Lsd. bővebben: Csődtv. 4.§ (1) – (3) bekezdés

³⁸¹ A jogalkotó mellőzi a „*tartozása fedezetül szolgáló*” kifejezést, melynek oka a Btk. Miniszteri Indokolásának a Btk. 404.§-hoz fűzött magyarázata szerint, hogy a gazdálkodó szervezet vagyona erre irányuló külön jognyilatkozat nélkül is a tartozás fedezetül szolgál, szigorításról azonban nincs szó.

- elrejtése vagy eltitkolása: olyan magatartás, amelynek eredményeként a végrehajtható vagyon hozzáférhetetlenné válik a hitelező számára,
- megrongálása: a vagyontárgy állagában beálló olyan változás előidézése, melynek eredményeként a rendeltetésszerű használhatósága csökken vagy teljesen megszűnik,
- megsemmisítése: a vagyontárgy állagának fizikai megszüntetése, eredményeként a vagyontárgy eredeti állapota a továbbiakban nem állítható vissza,
- használhatatlanná tétele: a rendeltetésszerű használatot átmenetileg, vagy végleg megakadályozza az elkövető, de állagsérelmet nem okoz.³⁸²

A b) pont szerint a csődbűncselekmény elkövethető színlelt ügylet kötésével,³⁸³ továbbá kétes követelés elismerésével. Előbbi célja általában valamely jogszabálynak vagy harmadik személy jogának, védett érdekének a kijátszása, melyről büntetőeljárás keretében kell állást foglalni. Ezzel szemben a kétes követelés kategóriájába az tartozik, melynek ténybeli vagy jogi alapját az adós vitatja, vagy amelynek a behajtása nem biztosított. Ilyen lehet a fennálló, de bírósági úton nem érvényesíthető, például elévült követelés.³⁸⁴

Figyelemmel arra, hogy a veszteséges üzlet megkezdésének vagy továbbfolytatásának a külön pontban történő szerepeltetését nem látta indokoltnak a jogalkotó, az 1978. évi IV. tv. 290. § (1) bekezdés c) és d) pontjait az egyszerűsítés jegyében összevonta, s a Btk. 404.§ (1) bekezdés c) pontjában immár az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módon kifejezést alkalmazza. A törvény lehetséges magatartások körét nyitva hagyja, így értelmezést igényel, hogy pontosan mely magatartások útján

³⁸² GÁL A. - HEGEDŰS I. - JUHÁSZ Zs. - KARSAI K. - MEZŐLAKI E. - SZOMORA Zs. - TÖRŐ S.: i. m. A Btk. 404. §-ához fűzött magyarázata

³⁸³ Ptk. 6:92. § (2) bekezdés: a színlelt szerződés semmis; ha az más szerződést leplez, a felek jogait és kötelezettségeit a leplezett szerződés alapján kell megítélni.

³⁸⁴ GÖRGÉNYI I. – GULA J. – HORVÁTH T. – JACSÓ J. – LÉVAY M. – SÁNTHA F. – VÁRADI E.: i.m. A Btk. 404. §-ához fűzött magyarázata

valósulhat meg.³⁸⁵ Úgy vélem, az ésszerű gazdálkodás könnyebben megfogható kategóriává válik az ésszerűtlen gazdálkodás meghatározásával. „A gazdálkodás akkor ésszerűtlen, ha a kitűzött gazdasági eredmény bekövetkezésének a lehetősége kisebb, mint a veszteség bekövetkezésének a lehetősége.”³⁸⁶ Így ésszerűtlen gazdálkodásról beszélhetünk például, ha biztosíték nélküli gazdálkodás folyik, az előállított terméknek bizonytalan a piacképessége, túlkínálat, esetleg regresszió van a piacon, vagy ha a vállalkozás tartósan veszteséges. Egyéb esetben ennek bizonyítása nehéz, hiszen fokozott gondossággal kell vizsgálni a piaci környezetet, a szerződést, a felek szándékát, célját,³⁸⁷ és végül, de nem utolsó sorban a kockázatvállalás mértékét.³⁸⁸ Ami viszont nem ellentétes az ésszerű gazdálkodás követelményeivel, tehát nem ésszerűtlen, az nem alapozhatja meg a büntetőjogi felelősséget.

A csődbűncselekmény első három alapesete materiális deliktum, az eredmény a hitelezők kielégítésének részbeni vagy teljes megghiúsítása. Előbbiről akkor beszélünk, ha bizonyos hitelezők kielégítése mellett mások kielégítésének esélyei tartósan, esetleg véglegesen csökkennek. A gyakorlatban egyszerűsített felszámolás³⁸⁹ elrendelése a hitelezők kielégítésének teljes megghiúsulását jelenti, azonban a csődbűncselekmény korábban, már ezt megelőzően is befejezetté válhat.

A cselekmény egyetlen hitelező kielégítésének részbeni megghiúsításával befejezetté válik. A Csődtv. 40. § (1) bekezdés a) pontjában³⁹⁰

³⁸⁵ GÁL A. - HEGEDŰS I. - JUHÁSZ Zs. - KARSAI K. - MEZŐLAKI E. - SZOMORA Zs. - TÖRŐ S.: i. m. A Btk. 404. §-ához fűzött magyarázata

³⁸⁶ BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor – SINKU Pál: Büntetőjog II., HVG-Orac, Budapest, 2012, 737. o.

³⁸⁷ KAISER Kristóf: Gyakorlati kérdések a csődbűncselekmény törvényi tényállásával kapcsolatban, Scriptura, 2014/1., 211 – 212. o.

³⁸⁸ Közgazdaságilag ugyanis teljesen indokolt, és az ésszerű gazdálkodás körébe sorolható, ha a nagyobb haszon reményében nagyobb kockázatot vállal az adott gazdasági társaság.

³⁸⁹ Lsd. Csődtv. 63/B.§

³⁹⁰ A felszámolást elrendelő végzés közzétételének időpontjától számított egy éves jogvesztő határidőn belül a hitelező – vagy az adós nevében a felszámoló – a bíróság előtt keresettel megtámadhatja az adósnak a felszámolási eljárás lefolytatására irányuló kérelem bíróságra történő beérkezése napját megelőző öt éven belül és azt követően megkötött, az adós vagyonának csökkenését eredményező szerződését vagy más jognyilatkozatát, ha az adós szándéka a hitelező vagy a hitelezők

a „*hitelező vagy hitelezők*” kifejezés alatt nemcsak azokat a hitelezőket kell érteni, akiknek a követelése már fennállt a vagyonsökkenést eredményező szerződés vagy jognyilatkozat megtételekor, hiszen a felszámolási eljárásban figyelembe veendő összes hitelező érdeke védendő, valamennyiük tekintetében vizsgálni kell, hogy a támadott szerződés a kijátszásukra irányult-e.³⁹¹ A törvény szövegezése értelmében több hitelező kielégítése egységként értékelendő.

Fontos, hogy az elkövetési magatartások és az eredmény között fennálljon az okozati összefüggés, hiszen amennyiben a hitelezők kielégítésének megghiúsulása nem az adós magatartásának eredménye, így például, ha a vagyon az adóson kívül álló okból elvész, megsemmisül, vagy az adósnak nem felróható okból alkalmatlanná válik a hitelezők kielégítésére, a csődbűncselekmény elkövetésének megállapítására nincs lehetőség. Mindaddig pedig, amíg az eredmény nem következik be, a bűncselekménynek a kísérlete állapítható meg.³⁹²

A fizetéseképtelenségnek létezik közgazdasági és jogi fogalma. A csődbűncselekmény törvényi tényállásában az előbbire kell gondolni, ezáltal a deliktum a likviditási probléma büntetőjogilag tiltott megoldási módját rendeli büntetni. A felelősségre vonáshoz azonban szükséges a jogi értelemben vett fizetéseképtelenség is, mivel a felszámolási eljárást ez alapján rendeli el a bíróság.³⁹³

A jogalkotó a büntetési tételt módosítva, annak alsó határát – a korábbi generális minimumtól eltérően – immár egy évben állapítja meg, így a csődbűncselekmény első három alapesetének büntetési tétele egy évtől öt évig terjed.

Ami a tettesi kört illeti sok vitára okot adó kérdés végére került pont a hatályos szabályok megalkotásával. A tettességre vonatkozó korábbi

kijátszására irányult, és a másik fél erről a szándékról tudott vagy tudnia kellett. Lsd. bővebben: 2.1.8. pont

³⁹¹ BH2016.120.

³⁹² VARGA Z. (2000): i.m 395. o.

³⁹³ GÁL A. - HEGEDŰS I. - JUHÁSZ Zs. - KARSZAI K. - MEZŐLAKI E. - SZOMORA Zs. - TÖRŐ S.: i. m. A Btk. 404. §-ához fűzött magyarázata

szabályok az alanyiságot a vagyonnal való rendelkezési jogosultsághoz kötötték. Csődbűncselekmény megállapítására ilyen jogcím nélkül nem kerülhetett sor, hiszen hiányzott a speciális alany, az ilyen elkövető pedig legfeljebb a bűncselekmény részese lehetett, így a képviselőre jogosult személy tettes nem lehetett.³⁹⁴ A hatályos törvényi tényállás azonban ettől eltérő értelmező rendelkezést tartalmaz, mely szerint a csődbűncselekményt tettesként az követheti el, aki az adós gazdálkodó szervezet vagyonával vagy annak egy részével rendelkezni jogosult, vagy arra lehetősége van, akkor is, ha a vagyonnal történő rendelkezés alapjául szolgáló jogügylet érvénytelen.³⁹⁵ A rendelkezésre jogosultság jelenleg is jogszabályon, szerződésen vagy bírósági, hatósági határozaton alapulhat, újdonság azonban, hogy az is felelősségre vonható, akinek a rendelkezésre lehetősége van. A módosítás oka azon visszatérő jogalkalmazói probléma volt, hogy a felszámolás elrendelését követően megszűnnek a tulajdonosnak a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos jogai.³⁹⁶ Ebből fakadóan ezen időponttól kezdődően a vagyonnal való rendelkezésre kizárólag a felszámoló jogosult, mely nem jelenti, hogy a vagyontárgyak feletti tényleges rendelkezésre a korábbi tulajdonosnak, cégképviselőnek ne lehet effektíve lehetősége.³⁹⁷ A törvény ezáltal nevesíti azt az esetet, amikor a tulajdonos a társaság vagyonával jogszerűen már nem rendelkezhet, így az általa kötött jogügyletek érvénytelenek, a rendelkezésre azonban a gyakorlatban továbbra is lehetősége van. A gyakorlat a bűncselekményt a továbbiakban is *delictum proprium*ként kezeli, a jogalkotó azonban a jelenleg hatályos értelmező rendelkezéssel lényegében megszünteti a speciális alanyiságot, habár a jogalkotói szándék nem erre irányult.³⁹⁸ A Miniszteri Indokolás kifejezetten megjegyzi, hogy a törvény a büntethetőségi feltétel körét csupán arra az esetre kívánta kibővíteni, amikor a vagyonnal jogszerűen már nem rendelkezhet a tulajdonos cégképviselő, de erre még

³⁹⁴ BH1996. 187.

³⁹⁵ Btk. 404.§ (6) bekezdés

³⁹⁶ Csődtv. 34. § (1) bekezdés

³⁹⁷ A Btk. Miniszteri Indokolásának a Btk. 404.§-hoz fűzött magyarázata

³⁹⁸GÖRGÉNYI I. – GULA J. – HORVÁTH T. – JACSÓ J. – LÉVAY M. – SÁNTHA F. – VÁRADI E.: i.m. A Btk. 404. §-ához fűzött magyarázata

lehetősége van.³⁹⁹ Úgy vélem, ehelyütt célszerű lenne a deliktum értelmező rendelkezésének pontosítása, s taxatívén felsorolni, hogy mely személyek büntethetőségét kívánja a jogalkotó, ezáltal biztosítva továbbra is a speciális jogalanyiságot.

Az értelmező rendelkezés kizárólag az adós gazdálkodó szervezet vagyonával vagy annak egy részével történő rendelkezést nevesíti, azt pedig, hogy mit tekintünk gazdálkodó szervezetnek, a Csódtv. rendelkezései alapján határozhatjuk meg.⁴⁰⁰ Problémás, hogy hatálya a természetes személyekre, valamint az egyébként gazdasági tevékenységet folytató egyéni vállalkozókra nem terjed ki. A nem egyéni cég egyéni vállalkozók, valamint a magánszemélyek adósságrendezési eljárásáról a 2015. szeptember 1-jétől hatályos A természetes személyek adósságrendezéséről szóló 2015. évi CV. törvény (a továbbiakban: 2015. évi CV. tv.) tartalmaz szabályokat. A csődeljárás tehát szűkebb tartalommal bír, jogilag már nem fedti le teljeskörűen a fizetéseképtelenségi eljárásokat, hiszen immár egyéb fizetéseképtelenségi helyzet kezelése is létezik, amelyek – mint látható – nem a csődtörvény hatálya alá tartoznak, éppen ezért a tartozásaik fizetésére képtelen természetes személyek, valamint egyéni vállalkozók csődbűncselekmény tettesei nem lehetnek.

Az alanyi kör kérdését a továbbiakban két nagy csoportra, szervezeten belüli és szervezeten kívüli elkövetőkre kívánom osztani. Az első nagy csoportot az adós gazdálkodó szervezeten belüli elkövetők képezik. Ide sorolható a vezető tisztségviselők köre, valamint a gazdálkodó szervezet tagjai és tulajdonosai. Míg az előbbi személyek a gazdálkodó szervezet

³⁹⁹ A Btk. Miniszteri Indokolásának a Btk. 404.§-hoz fűzött magyarázata

⁴⁰⁰ Csódtv. 3.§ (1) bekezdés a) pont: Gazdálkodó szervezet:

aa) a magyarországi székhellyel rendelkező gazdasági társaság, közhasznú társaság, ügyvédi iroda, közjegyzői iroda, szabadalmi ügyvivői iroda, végrehajtói iroda, európai részvénytársaság, szövetkezet, lakásszövetkezet, valamint európai szövetkezet, vízgazdálkodási társulat, erdőbirtokossági társulat, önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, magánnyugdíjpénztár, egyéni cég, egyesülés, európai területi társulás, egyesület, alapítvány, valamint

ab) mindazon egyéb jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező, a személyes joga alapján gazdasági társaság vagy más, gazdasági tevékenységet folytató szervezet, amelynek a fő érdekeltségeinek központja az Európai Unió területén található, és az ellene indítható fizetéseképtelenségi eljárás a 2015/848 EU rendelet hatálya alá esik.

mindennapjaiban rendelkeznek döntési jogosultságokkal, utóbbiak a társaságot érintő kardinális kérdésekben bírnak kiemelt jelentőséggel, gyakorolják a törvényben meghatározott jogaikat, s tesznek eleget kötelezettségeiknek. A gyakorlat szerint például tettese lehet a bűncselekmények a felszámolás alatt álló gazdasági társaság üzletvezetője, aki a jogszabályban előírt adatszolgáltatási kötelezettségét határidőn belül nem teljesítette és emiatt egyszerűsített felszámolási eljárás elrendelésére kerül sor.⁴⁰¹

Figyelemmel arra, hogy a vezető tisztségviselőkről, a polgári jogi felelősségükről a korábbiakban már részletesen írtam,⁴⁰² jelen pontban ezeket nem kívánom megismételni. Szeretnék viszont bővebben szólni az árnyékvezető büntetőjogi felelősségéről. Ahogy a hitelezővédelem polgári jogi eszközei körében említettem, a Csódtv. és a Ctv. az árnyékvezető felelősségét is szabályozza, aki a gazdálkodó szervezet döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol, azonban nem minősül vezető tisztségviselőnek.⁴⁰³ Az ilyen személy névlegesen nem a társaság vezető tisztségviselője, utasításai révén mégis alapvető befolyással rendelkezik a vezető tisztségviselő döntéseire, így a társaság működésére.⁴⁰⁴ Ilyen lehet például:

- az adós gazdálkodó szervezet többségi befolyással rendelkező tagja,
- főkönyvelő,
- cégvezető,
- adott esetben döntési jogkörében az ügydöntő felügyelőbizottság tagja,
- valamint olyan személy, aki a vezető tisztségviselő tekintetében rokoni, vagy üzleti kapcsolatai folytán befolyással rendelkezik, amely okán az adós döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást tud gyakorolni.⁴⁰⁵

⁴⁰¹ BH1996. 516.

⁴⁰² Lsd. A „wrongful trading” és a vezető tisztségviselők felelősségének rendszere cím alatt

⁴⁰³ Csódtv. 33/A.§ (2) bekezdés és Ctv. 118/B.§ (2) bekezdés

⁴⁰⁴ CSEH Tamás: A magyar „*wrongful trading*” és annak elméleti alapjai, THEMIS 2006, június, 12. o.

⁴⁰⁵ A Kúria Polgári Kollégiuma Joggyakorlat-elemző Csoport: „*A vezető tisztségviselők hitelezőkkel szembeni felelőssége*” tárgykörben felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye

Annak megítélése, hogy adott esetben pontosan kit tekintenek árnyékvezetőnek, az eljáró bíróság mérlegelésén múlik, mely büntetőjogi szempontból is figyelmet érdemel, hiszen ennek hiányában előfordulhat olyan eset, hogy a bűncselekmény elkövetéséért nagyban felelős, a büntetőjogi felelősségre vonáshoz szükséges rendelkezési joggal azonban nem bíró személy büntetlen marad.⁴⁰⁶ E körben egyetértek azon javaslatokkal, melyek szerint érdemes lenne annak jogalkotói megfontolása, miszerint kifejezett törvényi rendelkezést iktat be az árnyékvezető büntetőjogi felelősségre vonása tekintetében, mely a Csódtv. és Ctv. rendelkezéseihez képest értelmező rendelkezés útján, konkrétabban határozná meg e személyi kört, így nem maradna hely a polgári jogi rendelkezések szerinti bírói mérlegelésnek a büntetőeljárásban.

Érdekessége a Btk.-nak, hogy habár a büntetőjogi felelősség megállapítására főszabály szerint csak olyan cselekmény miatt kerülhet sor, amelyet a tettes elkövetett, mégis vannak olyan rendelkezései, amelyek szerint büntetőeljárás lefolytatására járulékos jelleggel, egy más által elkövetett bűncselekményhez kapcsolódóan van lehetőség. A jelenleg hatályos szabályok között található olyan felelősségi formák, amelyek dogmatikailag nehezen definiálhatók, így sem az individuális büntetőjogi felelősség, sem a más által elkövetett bűncselekményhez kapcsolódó felelősségi formák kategóriájába nem sorolhatók.⁴⁰⁷ Egy gazdálkodó szervezet vezetője, illetve ellenőrzésre vagy felügyeletre feljogosított tagja a büntetőrendelkezések alapján, bizonyos esetekben, nem csak saját, de a vezetése és irányítása alatt álló személyek cselekményeiért is felelősséggel tartozik. E szűk körbe sorolható a hivatali vesztegetéshez, valamint a költségvetési csaláshoz kapcsolódó felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztásának bűncselekménye, amely esetekben a jogalkotó kifejezetten rendelkezik a felügyeleti vagy az

www.kuria-biroag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemenye_6.pdf

megtekintés ideje: 2023. február 6.

⁴⁰⁶ Gula J. (2009): i.m. 84. o.

⁴⁰⁷ MOLNÁR Erzsébet: Vezetői felelősség, mint önálló bűnkapcsolat, Jogelméleti Szemle, 2017/2., 107. o.

ellenőrzési kötelezettség teljesítése elmulasztásának büntetőjogi következményeiről.⁴⁰⁸ A hivatali vesztegetés tényállása szerint három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő a gazdálkodó szervezet vezetője, illetve ellenőrzésre vagy felügyeletre feljogosított, a gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személy, ha a hivatali vesztegetést a gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személy a gazdálkodó szervezet érdekében követi el, és felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettségének teljesítése a bűncselekmény elkövetését megakadályozhatta volna. A törvény kimondja azt is, hogy vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő az elkövető, ha a fenti cselekményt gondatlanságból követi el.⁴⁰⁹ A költségvetési csaláshoz kapcsolódó felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztása alapján a gazdálkodó szervezet vezetője, ellenőrzésre vagy felügyeletre feljogosított tagja vagy dolgozója, ha a felügyeleti vagy az ellenőrzési kötelezettség teljesítését elmulasztja, és ezáltal lehetővé teszi, hogy a költségvetési csalást a gazdálkodó szervezet tagja vagy dolgozója a gazdálkodó szervezet tevékenysége körében elkövesse, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.⁴¹⁰ Látható, hogy a jogalkotó egyes deliktumok esetében büntetni rendel mulasztással elkövethető bűncselekményeket, más súlyos, jellemzően szervezetben elkövetett bűncselekmények tekintetében ilyen magatartásokat büntetlenül hagy. A Btk. hatályos szabályai a gazdálkodó szervezet vezetőjének felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettsége elmulasztását – többek között – a csődbűncselekmény körében sem rendelik büntetni. Vitára okot adó kérdés, hogy szükséges-e ezen felelősségi forma kiterjesztése más bűncselekményekre is. A kriminalizáció ellen érvként hozható fel, hogy a tettesi-részesei alakzatok alkalmasak a szervezeten belüli különböző elkövetői magatartások szankcionálására, s tény, hogy sem az aktív hivatali vesztegetéshez, sem a

⁴⁰⁸ GULA J. (2015): i.m. 215 – 216. o.

⁴⁰⁹ Btk. 293.§ (4) – (5) bekezdés

⁴¹⁰ Btk. 397.§

költségvetési csaláshoz kapcsolódó speciális vezetői felelősségi alakzatnak nincs gyakorlati jelentősége, e rendelkezések hatályba lépése óta egy ügyben sem került sor sem a büntetőjogi felelősség megállapítására, sem vádemelésre.⁴¹¹ Mintegy jogtörténeti előzményként szeretnék azonban utalni arra, hogy a hitelezők érdekeit sértő bűncselekmények esetén a Hs. javaslata vétségként büntetni kívánta az üzlet vezetésével megbízott személyek felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettségének akár szándékos, akár gondatlan elmulasztását,⁴¹² bár ez a rendelkezés hatályba soha nem lépett.

A csődbűncselekmény elkövetőinek másik nagy kategóriáját a szervezeten kívüli alanyok, így a vagyonfelügyelő, a végelszámoló, vagy éppen a felszámoló alkotják, felelősségre vonásukra a gyakorlatban azonban nem igazán kerül sor.

Első a sorban a vagyonfelügyelő, aki – a hitelezői érdekek védelmének szem előtt tartásával és a hitelezőkkel kötendő egyezség előkészítése érdekében – figyelemmel kíséri az adós gazdasági tevékenységét. Jóváhagyja az adós azon új kötelezettségvállalásait, valamint kifizetéseit, amelyek a célszerű működéséhez és az egyezség előkészítéséhez szükségesek, valamint biztosítékot vállal a szavazati joggal bíró hitelezők követeléseinek többségét képviselők hozzájárulásával.⁴¹³ Működése során az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható gondossággal köteles eljárni, a kötelezettségeinek megszegésével okozott kárért a polgári jogi felelősség szabályai szerint felel. A vagyonfelügyelő többek között, amennyiben a csődeljárás előtt az adós vezető tisztségviselője részéről a hitelezők érdekeit sértő vagyonkimentés történt, erről értesíti az adós legfőbb szervét, felügyelő bizottságát, könyvvizsgálóját, és kezdeményezi, hogy azok a szükséges intézkedéseket tegyék meg, valamint kezdeményezzék, illetve indítsák meg a jogügyletek megtámadására irányuló eljárásokat. Minderről tájékoztatja a hitelezői választmányt, illetve a hitelezői képviselőt is, mely kötelezettsége nem áll fenn

⁴¹¹ MOLNÁR Erzsébet: A gazdálkodó szervezet vezetőjének speciális büntetőjogi felelőssége, (Szerk: Balogh Elemér), Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2020, 169., 181. o.

⁴¹² GULA J. (2008): i.m. 23. o.

⁴¹³ Csődtv. 13.§ (3), (5) bekezdés

a jogellenes cselekményeket elkövető személyekkel szemben. A tudomására jutott jogszabálysértő cselekményt köteles a bíróságnak és a más eljárások lefolytatására illetékes szervezeteknek írásban bejelenteni.⁴¹⁴ A vagyonfelügyelő tehát két módon kerülhet kapcsolatba a csődbűncselekménnyel:

1. ha az adós rendelkezési jogát nem érinti az ellenőrzési kötelezettsége, úgy részeseként,
2. ha az adós rendelkezési jogának gyakorlásához a vagyonfelügyelő beleegyezési szükséges, úgy társtettesként.⁴¹⁵

A következő szervezeten kívüli alanyi kört a végelszámolók képezik. A cég jogutód nélkül történő megszűnése esetén – ha a cég nem fizetéképtelen, és a cégre vonatkozó jogszabály eltérő rendelkezést nem tartalmaz – végelszámolásnak van helye, melyre a legfőbb szerv elhatározása alapján kerülhet sor.⁴¹⁶ A végelszámoló személyére a Ptk. vezető tisztségviselőre vonatkozó szabályait kell alkalmazni. A cég végelszámolóvá bárkit megválaszthat, ha az a vezető tisztségviselővel szemben támasztott követelményeknek megfelel, és a megbízatást elfogadja. A végelszámoló a cég vagyoni helyzetét felméri, követeléseit behajtja, tartozásait kiegyenlíti, jogait érvényesíti és kötelezettségeit teljesíti, vagyoni eszközeit pedig szükség esetén értékesíti, a hitelezők kielégítése után fennmaradó vagyont pedig a cég tagjai között pénzben vagy természetben felosztja és a cég működését megszünteti, a végelszámolás alatt pedig gondoskodik a cég vagyonának megóvásáról, az értékesítésre nem kerülő vagyon megőrzéséről.⁴¹⁷ A végelszámoló az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható fokozott gondossággal, a végelszámolás alatt álló cég, valamint a hitelezők érdekeinek szem előtt tartásával köteles eljárni, azzal, hogy a kötelezettségeinek megszegésével okozott kárért a polgári jogi felelősség általános szabályai szerint felel. Abban az esetben, ha a végelszámolás alatt álló cég felszámolás

⁴¹⁴ Csődtv. 15.§ (1) bekezdés

⁴¹⁵ KAISER K. (2014): i.m. 223. o.

⁴¹⁶ Ctv. 94.§ (1), (3) bekezdés

⁴¹⁷ Ctv. 103.§

alá kerül, és megállapítható, hogy alapos ok nélkül késlekedett a felszámolási eljárás kezdeményezésével, nem tett meg mindent a hitelezők veszteségeinek csökkentése érdekében, vagy egyes hitelezőket mások rovására előnyben részesített, a bíróság arra kötelezi a végelszámolót, hogy a cég vagyonához tőke-hozzájárulást teljesítsen. A bíróság ebben az esetben a végelszámoló díját részben vagy egészben meg is vonhatja.⁴¹⁸ Ha vagyonkezelési jogait a Btk.-ba ütköző módon gyakorolja, úgy a végelszámolónak a magánjogi jogkövetkezményeken túl, mint a csődbűncselekmény tettese, büntetőjogi jogkövetkezményekkel is szembe kell néznie.

Végül, de nem utolsó sorban fontos megemlíteni a felszámolókat, pontosabban a felszámoló biztosok személyi körét. Felszámolóként a bíróság elektronikus, véletlenszerű kiválasztás elvét alkalmazó informatikai rendszer segítségével haladéktalanul felszámoló szervezetet rendel ki, aki az adós felszámolásának lefolytatására felszámolóbiztos jelöl ki.⁴¹⁹ A felszámolás kezdő időpontjában megszűnnek a tulajdonosnak a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos külön jogszabályokban meghatározott jogai, a felszámolás kezdő időpontjától a gazdálkodó szervezet vagyonával kapcsolatos jognyilatkozatot csak a felszámoló tehet,⁴²⁰ tehát a felszámolóbiztos lényegében a felszámolás alá vont gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselőjévé válik. A felszámoló a csődbűncselekmény tettese lehet, ha e minőségében tanúsítja a csődbűncselekmény törvényi tényállásában meghatározott valamely elkövetési magatartást. Felszámolóként a csődbűncselekmény deliktumában meghatározott elkövetési magatartásokon túl egyéb módon is csökkenthető a gazdálkodó szervezet vagyona, hiszen lehetősége van például az adós vagyontárgyainak értékesítésére, mely szabályait a Csődtv. külön rendezi. A jogalkotó a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvénnyel (a továbbiakban: 2012.

⁴¹⁸ Ctv. 99.§ (1) – (5) bekezdés

⁴¹⁹ Csődtv. 27/A.§ (1), (3) bekezdés

⁴²⁰ Csődtv. 34.§ (1) – (2) bekezdés

évi CCXXIII. tv.) immár külön tényállásban, konkrétan nevesíti annak a felszámolónak a büntetőjogi felelősségét, aki a felszámolási eljárás során hitelt érdemlően tudomást szerez a számvitel rendjének megsértése vagy csődbűncselekmény elkövetéséről, és erről a hatóságnak, mihamarabon, nem tesz jelentést.⁴²¹ Ezen túlmenően azonban úgy vélem, érdemes lenne egy olyan új tényállás megalkotásának jogalkotó általi megfontolása, amely figyelemmel van a felszámoló eljárására vonatkozó, a Csődtv.-ben meghatározott speciális szabályokra is, kiegészítve ezáltal a csődbűncselekmény törvényi tényállásában meghatározott elkövetési magatartások körét.

A csődbűncselekmény valamennyi alakzata kizárólag szándékosan követhető el, mely lehet *dolus directus* és *dolus eventualis*, azonban szándéknak az eredményre is ki kell terjednie. Az elkövető tehát tudatában kell legyen, hogy az adós gazdálkodó szervezet a vagyonát ténylegesen, vagy színleg csökkenti, illetve, hogy ezzel a hitelezők kielégítését részben, vagy egészben meghiúsítja, e körben azonban érdemes a csődbűncselekmény első három alapesetéről külön – külön szólni.

A vétkes gazdálkodás elkövetője tudatának át kell fognia egyrészt, hogy a társaság fizetésképtelenséggel fenyegető helyzetben van, másrészt, hogy fedezetelvonó magatartást tanúsít. Ezáltal a jogalkotó a „*wrongful trading*” szabályát emelte a büntetőrendelkezések közé. A Csődtv. szerint a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte az az időpont, amelytől kezdve a gazdálkodó szervezet vezetői előre látták vagy az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható gondosság mellett látniuk kellett, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességkor kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket.⁴²² Habár álláspontom szerint e szabály hangsúlyozza a vezető tisztségviselők azon kötelezettségét, hogy a hitelezői érdekeket kellő súllyal vegyék figyelembe, a jogalkotónak érdemes lenne megfontolnia a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet fogalmának értelmező rendelkezések között, a fentitől eltérő tartalommal történő meghatározását.

⁴²¹ Btk. 404/A.§

⁴²² Csődtv. 33/A.§ (3) bekezdés

Ennek oka, hogy a Csódtv. szerinti fogalom szerint akkor is megállapítható lenne a bűnösség, ha a gazdálkodó szervezet vezetője ugyan nem látta előre, de elvárható gondosság mellett előre láthatta volna magatartása eredményét. Az előrelátás lehetősége büntetőjogi felelősséget azonban nem alapozhat meg, hiszen megállapításához szükség van arra, hogy az elkövető tudata átfogja az adós gazdálkodó szervezet fizetésképtelenséggel fenyegető helyzetét.⁴²³ Alkalmazása a bíróságra aránytalan terhet róna, mivel az üzleti dokumentáció alapján – figyelembe véve a múltbéli gazdasági környezetet – kellene visszakövetkeztetnie, hogy az elkövető tisztában volt-e, vagy tisztában kellett-e lennie a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet fennállásával, melyhez nyilvánvalóan könyvvizsgálói és gazdasági szakértő kirendelésére is szükség lenne, nem beszélve arról az esetről, ha az iratanyag hiányos, vagy nem is lelhető fel.⁴²⁴ Úgy vélem tehát, hogy a vétkes bukás tekintetében elegendő volna azon helyzet büntetőjogi értékelése, amikor a gazdálkodó szervezet vezetői előre látták, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességkor kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket, s szükségtelen a büntetőjogi felelősségre vonást e körben egyéb, gondatlansági elemet tartalmazó körülményhez kötni. Itt kívánom megjegyezni, hogy álláspontom szerint a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet fogalmának a büntetőjog szerinti eltérő értelmezése egyébiránt felveti a büntető anyagi jogszabályok függetlenítésének lehetőségét a Csódtv. fogalomrendszerétől, mely jelentősen leegyszerűsítene a jogalkalmazók helyzetét, hiszen a büntető anyagi jog alkalmazásába sok esetben nem illeszthető be egy egészen más jogterület terminológiája. Erre két megoldás kínálkozik. Egyrészt lehetőség van arra, hogy a jogalkotó értelmező rendelkezések megalkotása útján függetlenítse a büntetőjogot a mindenkori csódtörvénytől. Valószínűleg ez lenne a legbiztosabb módja annak, hogy a rendelkezések kifejezetten a büntetőjog sajátosságaira tekintettel kerüljenek megalkotásra, azonban számos pozitív hozadéka mellett jelentősen megnövekedne a büntetőrendelkezések

⁴²³ GULA J. (2009): i.m. 87 – 88. o.

⁴²⁴ KAISER K. (2014): i.m. 228 – 229. o.

száma. A másik megoldással kapcsolatban szükséges megemlíteni, hogy a Csódtv. megérett egy teljeskörű átdolgozásra. A törvény a rendszerváltást követően lépett hatályba, az eltelt három évtizedben számos alkalommal került módosításra, s szabályainak jelentős része nem képes hatékonyan betölteni eredeti rendeltetését. Éppen ezért elképzelhető lenne az, hogy a Csódtv. megreformálása eredményeként, az aktualizálás mellett, a csődjogi és büntetőjogi szabályok közelítenének, összhangba kerülnének egymással. Figyelemmel azonban arra, hogy jelen helyzetben a csődbűncselekmény ki van téve a Csódtv. gyakori módosításának, melyek során a jogalkotó nincs tekintettel a büntetőjog szempontjaira, „*illuzórikus a csődjogtól várni azt, hogy a csődjog sajátos célkitűzésein túl a csődbűncselekmény szabályozásának – sok tekintetben a csődjogtól eltérő – szempontjaira is figyelemmel legyen.*”⁴²⁵

A csalárd bukás tipikusan egyes szándékkal valósul meg, különösen abban az esetben, ha a tettes a fizetéképtelenség látszatát előidézve hiúsítja meg a hitelezői kielégítést, azonban nem zárható ki az eshetőleges szándékkal való elkövetés lehetősége sem. A fedezetelvonó csőd esetében az elkövető tudatának át kell fognia a gazdálkodó szervezet fizetéképtelenségét, azt, hogy az adósnak tartozása van, valamint azt is, hogy az e helyzetben kifejtett magatartása a hitelezők kielégítését legalább részben meghiúsítja.⁴²⁶

A gazdasági bűncselekmények közül a jogalkotó kizárólag a tartozás fedezetének elvonása esetében biztosít lehetőséget a hitelezői igényeknek az utóbbi kielégítésére, mely megszünteti a büntethetőséget. Úgy vélem azonban, hogy ilyen rendelkezés törvénybe iktatására a csődbűncselekmény tekintetében is szükség lehet. Így tehát nem lenne büntethető az elkövető, vagy a büntetése korlátlanul enyhíthető lenne, ha a hitelezői igényeket utóbb, akár

⁴²⁵ MISKOLCZI-BODNÁR Péter: Kérdések a csődbűncselekmény szabályozásához, In: *Studia in honorem Mihály Tóth: 70*, (Szerk: Czine Ágnes, Domokos Andrea, Lukács Krisztina), Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2021, 347. o.

⁴²⁶ GÖRGÉNYI I. – GULA J. – HORVÁTH T. – JACSÓ J. – LÉVAY M. – SÁNTHA F. – VÁRADI E.: i.m. A Btk. 404. §-ához fűzött magyarázata

az elsőfokú bíróság döntésének meghozataláig kielégíti, mellyel a sértett gazdasági társaság vagyoni helyzetének pozitív változását eredményezi.

A tényállás szerkezetét áttekintve látható, hogy a deliktum csupán az első három alapeset tekintetében állapít meg minősítő körülményeket. Az 1978. évi IV. tv. minősítő körülményként „*a gazdasági életben súlyos következményekkel jár*” kifejezést használta, melyet a bírói gyakorlat nem töltött ki megfelelő, általános érvényű tartalommal. Erre figyelemmel a jogalkotó a minősítő körülmény miatti felelősséget objektivizálva pontosított a törvény szövegén, a büntetési tétel azonban egyezően a korábbi szabályokkal két évtől nyolc évig terjed.⁴²⁷

A hatályos szabályok szerint tehát minősített eset, ha

- a tényleges vagy színlelt vagyonsökkenés mértéke különösen jelentős, tehát annak mértéke az ötszázmillió forintot meghaladja,⁴²⁸ vagy
- a csődbűncselekményt stratégiaileg kiemelt jelentőségű csődeljárás vagy felszámolási eljárás hatálya alatt álló gazdálkodó szervezetre nézve követik el.⁴²⁹

Habár a Btk. megkísérelt egy objektívebb minősítő körülmény meghatározását, arra továbbra sem ad választ, hogy értelmezése szerint mi minősül stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetnek. Segítségül ismételten a Csődtv. rendelkezéseit hívhatjuk, mely alapján a Kormány rendeletben a stratégiaileg kiemelt jelentőségű csődeljárásokra és felszámolási eljárásokra vonatkozó eltérő rendelkezések alkalmazásáról hozhat döntést azokra a gazdálkodó szervezetekre vonatkozóan,

a) amelyek adósságainak rendezéséhez, hitelezőikkel való megegyezéséhez nemzetgazdasági érdek vagy kiemelt közérdek fűződik, vagy

b) amelyek esetében – ha a vagyonhiány és a fizetéseképtelenség előreláthatólag nem szüntethető meg – kiemelt gazdaságpolitikai érdek

⁴²⁷ KONDOROSI András: Az időbeli hatály és az új Btk. egyes gazdasági delictumai, Jogelméleti Szemle, 2013/2., 10. o.

⁴²⁸ Btk. 459. § (6) bekezdés e) pont

⁴²⁹ Btk. 404.§ (3) bekezdés

fűződik ahhoz, hogy a jogutód nélküli megszüntetés gyorsabb, átláthatóbb és egységesített eljárásrend szerint történjék.⁴³⁰

A Csődtv. azt is meghatározza, hogy azon gazdálkodó szervezet tekintetében hozható ilyen döntés, amely

a) működése a Csődtv.-ben meghatározott indokból országos jelentőségűnek, valamint kiemelt vállalkozásnak tekinthető,

b) nemzetgazdasági szempontból jelentős projekteket valósít meg vagy erre vállalt kötelezettséget,

c) törvény által meghatározott országos közfeladatot lát el,

d) nagy összegű állami szerkezetátalakítási támogatásban, hitelgaranciában, kezességvállalásban, exporthitel biztosításban részesült, koncesszióköteles tevékenységet folytat, vagy erre vállalt kötelezettséget, és az említettekkel összefüggésben az állammal vagy állami szervvel jogviszonya áll fenn, vagy

e) hulladékkezelési tevékenységet végez, vagy

f) az előbbi pontokba nem tartozik ugyan, de nemzetgazdasági stratégiai szempontból kiemelt jelentőségű tevékenységet folytat.⁴³¹

Az ultima ratio jelleget erősíti az a tény is, hogy a jogalkotó csak a csőd beállta esetén kíván a hitelezők érdekében büntetőjogi eszközökkel fellépni. Ennek megfelelően a csődbűncselekmény törvényi tényállása objektív büntethetőségi feltételként rögzíti, hogy az első három alapeset csak akkor büntethető, ha a csődeljárást megindították, a felszámolást, a kényszertörlési, illetve a kényszer-végelszámolási eljárást elrendelték, vagy a felszámolási eljárás megindítása törvény kötelező rendelkezése ellenére nem történt meg.⁴³² Látható, hogy míg a jogalkotó a felszámolás, a kényszertörlési, illetve a kényszer-végelszámolási eljárás elrendelését követeli meg, addig a csődeljárás esetén megelégszik annak megindításával. De mik is ezek az eljárások?

⁴³⁰ Csődtv. 65.§ (1) bekezdés

⁴³¹ Csődtv. 65.§ (3) bekezdés

⁴³² Btk. 404.§ (5) bekezdés

A felszámolási eljárás egy olyan eljárás, amelynek célja, hogy a fizetésképtelen adós jogutód nélküli megszüntetése során a hitelezők e törvényben meghatározott módon kielégítést nyerjenek.⁴³³ A felszámolás kezdő időpontja objektív időpont, amely független attól, hogy az érdekeltek arról mikor értesültek.⁴³⁴ A Btk. figyelemmel van arra, hogy egy alaptalan felszámolás iránti kérelem ne szolgáljon alapul büntetőjogi felelősség megállapításához, így – úgy vélem helyesen – elvárás az adós felszámolásának bíróság általi elrendelése,⁴³⁵ melyre akkor kerül sor, ha az adós fizetésképtelenségét a bíróság törvényben meghatározottak szerint megállapítja.⁴³⁶

A cégbíróság kényszer-törlési eljárás megindítását rendeli el, ha a céget megszűntnek nyilvánítja, a cég a végelszámolást három éven belül nem fejezte be és törlése iránt kérelmet nem terjesztett elő, a cég jogutód nélküli megszűnését előidéző ok következett be és végelszámolási eljárás lefolytatásának nincs helye.⁴³⁷

Az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény (a továbbiakban: Civil tv.) eredményeként az egyesületek és az alapítványok tekintetében a Btk. az objektív büntethetőségi feltételek között külön nevesíti a kényszer-végelszámolást is. Eszerint, ha bírósági határozat folytán kell a végelszámolást lefolytatni, továbbá, ha a végelszámolást egyszerűsített törlési eljárás előzte meg, a végelszámolás kényszer-végelszámolásként kerül lefolytatásra, mely esetén a bíróság a végelszámolás megindításáról szóló Civil tv. szerinti végzést hivatalból hozza meg. A kényszer-végelszámolásra a civil szervezet végelszámolására vonatkozó szabályait kell alkalmazni azzal,

⁴³³ Csődtv. 1.§ (3) bekezdés

⁴³⁴ EBH 2003.961.

⁴³⁵ GÖRGÉNYI I. – GULA J. – HORVÁTH T. – JACSÓ J. – LÉVAY M. – SÁNTHA F. – VÁRADI E.: i.m. A Btk. 404. §-ához fűzött magyarázata

⁴³⁶ Csődtv. 27.§ (1) bekezdés

⁴³⁷ Ctv. 116.§ (1) bekezdés

hogy a civil szervezet nem dönthet a továbbműködéséről, illetve a kényszer-végelszámolás megszüntetéséről.⁴³⁸

Összetettebb kérdés a csődeljárás, mely az adós kérelmére meginduló eljárás,⁴³⁹ eredményessége esetén az adós fizetési haladékot kap és csődegyezség megkötésére tesz kísérletet.⁴⁴⁰ A csődeljárást a jogalkotó 2009-ben helyezte teljesen új alapokra, hiszen míg előtte a csődegyezség lényegében egyezséggel történő szerződésmódosításnak felelt meg, addig a jogszabálmódosítást követően eljárásjogi értelemben vett egyezségnek minősül, melyet a bíróság hagy jóvá, ezáltal ítéleti hatállyal bír. A csődeljárás hazánkban kevésbé gyakori eljárás, többek között azért, mert az adósok eziránti kérelme a Btk. szabályai szerint a büntethetőséget is megnyitja. A társadalomra veszélyesség azonban nem annak megindulásakor áll fenn, hanem akkor, amikor az adós gazdasági társaság a fizetési haladékhoz való hitelezői hozzájárulást nem kapja meg, vagy ha a moratórium ideje alatt a hitelezőkkel nem jön létre egyezség.⁴⁴¹ Egyetértek azon álláspontokkal, melyek szerint a büntethetőségi feltételt nem a csődeljárás megindulásához kéne kötni, célszerű lenne azt egy későbbi időpontban meghatározni, mely reményeim szerint a csődeljárás lefolytatásához való adósi hozzáállás pozitív irányú változását eredményezné. Büntetőjogi szempontból azonban a csődegyezség létrejötte is lehetőséget kínál az adósok számára visszaélésekre. Amennyiben az egyezség megfelel a jogszabályban foglaltaknak, a bíróság végzéssel azt jóváhagyja, és a csődeljárást befejezetté nyilvánítja.⁴⁴² A csődegyezséghez szükséges hitelezői szavazatok számításánál a hitelezőket minden 50.000 forint elismert vagy nem vitatott követelésként nyilvántartásba vett követelés után egy egész szavazat illet meg, töredékszavazat érvényesítésének nincs helye. Az 50.000 forint alatti követelések hitelezői egy

⁴³⁸ Civil tv. 9/J.§

⁴³⁹ Csődtv. 7.§ (1) bekezdés

⁴⁴⁰ Csődtv. 1.§ (2) bekezdés

⁴⁴¹ TÓTH Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények új szabályozásához, Büntető Jogi Kodifikáció, 2004/4., 5. o.

⁴⁴² Csődtv. 21/A.§ (3) bekezdés

szavazattal rendelkeznek.⁴⁴³ Egyezség akkor köthető, ha az adós az egyezséghez a Csódtv.-ben meghatározott szavazati joggal rendelkező hitelezőktől – a biztosított és a nem biztosított hitelezői osztályokban egyaránt – a szavazatok többségét külön-külön megkapta.⁴⁴⁴ Abban az esetben, ha az adós létrehoz egy fiktív hitelezőt fiktív követeléssel, amely a csődegyezség tekintetében oly mértékben meghatározó lesz, hogy a többi hitelező az arányok miatt nem szólhat bele az egyezség tartalmába, felmerülhet a büntetőjogi felelősség megállapítása, bizonyítása azonban rendkívül nehéz.⁴⁴⁵ A jelenlegi szabályok szerint az egyezség megkötése során a fenti visszaélés gátját a jóhiszemű joggyakorlás követelménye képezheti. Eszerint az egyezség nem tartalmazhat a hitelezők vagy egyes hitelezői csoportokra vonatkozóan nyilvánvalóan és kirívóan előnytelen vagy méltánytalan rendelkezéseket. Ilyennek kell tekinteni különösen, ha az adós vagyonához mérten a hitelezők összessége követeléseinek kielégítési aránya méltánytalanul alacsony mértékű, vagy, ha valamely hitelezői csoport követelése más hitelezői csoportnál kirívóan alacsonyabb arányban vagy méltánytalanul hátrányosabb feltételekkel kerül kielégítésre.⁴⁴⁶ Úgy vélem azonban, hogy célszerű lenne e rendelkezés pontosítása, így annak kifejezett rögzítése, hogy a bíróság az egyezség jóváhagyását a fenti rendelkezés nem teljesülése esetén megtagadhatja.

A bűncselekmény rendbeliségét a csőd vagy felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezetek száma határozza meg, a csődbűncselekmény különböző alakzatainak megvalósítása halmazzat pedig nem eredményez.⁴⁴⁷

⁴⁴³ Csódtv. 18.§ (5) bekezdés

⁴⁴⁴ Csódtv. 20.§ (1) bekezdés

⁴⁴⁵ KAISER K. (2015): (i.m.) 706 – 707. o.

⁴⁴⁶ Csódtv. 20.§ (1a) bekezdés

⁴⁴⁷ GÖRGÉNYI I. – GULA J. – HORVÁTH T. – JACSÓ J. – LÉVAY M. – SÁNTHA F. – VÁRADI E.: i.m. A Btk. 404. §-ához fűzött magyarázata

5.1.4. A hitelező jogtalan előnyben részesítése

A csődbűncselekmény negyedik alapesete a hitelező jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekmény, mely merőben eltér a korábban már ismertetett elkövetési magatartásoktól, nem jár vagyonvesztéssel, és nem sérti valamennyi hitelező érdekét, ezért indokoltnak láttam a vizsgálatát önálló pontban elvégezni.

A tényállás szerint, aki a felszámolás elrendelését követően valamely hitelezőjét a Csődtv.-ben meghatározott kielégítési sorrend megsértésével előnyben részesíti, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.⁴⁴⁸

Az előnyben részesítés azt jelenti, hogy egy jogos igénnyel rendelkező hitelező a törvény szerinti sorrendhez képest előrébb kerül a kielégítésben. A csődbűncselekmény ezen fordulata tekintetében a hitelezők kielégítésére szolgáló vagyon összességében nem csökken, csupán egyes hitelezők kerülnek hátrányos helyzetbe azáltal, hogy a tettes más hitelezőjét szándékosan jogtalan előnyben részesíti.⁴⁴⁹ Eredménye, hogy egyes jogos hitelezői igények kielégítésével más jogos hitelezői igény kielégítése részben, vagy egészben megghiúsul.⁴⁵⁰ A Csődtv. határozza meg azt, hogy gazdálkodó szervezetnek milyen sorrendben kell kielégíteni a felszámolás körébe tartozó vagyonából a tartozásokat.⁴⁵¹ A törvény egyes hitelezői kategóriák esetén kielégítési elsőbbségről rendelkezik, a hitelezők arányos kielégítését pedig abban az esetben írja elő, ha az adós vagyona az e csoportba tartozó valamennyi hitelező kielégítésére nem elégséges. Ugyan az elkövetés idő nem tényállási elem, a hitelezők kielégítésének sorrendje csak a felszámolási eljárásban értelmezhető, ezért a csődbűncselekmény ezen fordulata a felszámolás elrendelését követően valósítható meg. A cselekmény kísérlete elvileg nem

⁴⁴⁸ Btk. 404.§ (4) bekezdés

⁴⁴⁹ GÁL A. - HEGEDŰS I. - JUHÁSZ Zs. - KARSAI K. - MEZŐLAKI E. - SZOMORA Zs. - TÖRŐ S.: i.m. A Btk. 404.§-hoz fűzött magyarázata

⁴⁵⁰ 6/2018. BJE

⁴⁵¹ Lsd. bővebben Csődtv. 57.§ (1) bekezdés

kizárt, de a gyakorlatban relevanciája elenyésző. A hitelező előnyben részesítése többi csődbűncselekményhez képest büntetlen utócsselekmény.⁴⁵²

A bűncselekmény szándékosan követhető el, így az elkövető tudatánál át kell fognia a felszámolás elrendelését, azt, hogy az adós vagyona valamennyi hitelezői igény kielégítésére nem elegendő, és hogy a kielégítési sorrendet megsérti. A büntetési tétel nem változott a korábbi szabályokhoz képest, azt a jogalkotó továbbra is két évig terjedő szabadságvesztésben határozza meg.

Fontos elhatárolási kérdés, hogy e tényállás esetén csak jogos hitelezői igényekről beszélhetünk, mert ha a kifizetés is jogtalan, akkor a fedezetelvonó csődbűncselekmény megállapításának lehet helye.⁴⁵³ A tényállás a hitelezők egymás közötti viszonyában nyújt büntetőjogi védelmet, lényegében tehát a „másodlagos” hitelezői érdeksérelem okozásának büntetendővé nyilvánítását jelenti.⁴⁵⁴

5.2. A tartozás fedezetének elvonása

Btk. 405. § (1) Aki írásbeli szerződés alapján fennálló követelés fedezetéül szolgáló vagyont részben vagy egészben elvonja, és ezzel a tartozás kiegyenlítését részben vagy egészben meghiúsítja, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki az (1) bekezdésben meghatározott cselekményt a gazdasági tevékenységből származó tartozás fedezetéül szolgáló vagyona követi el, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

⁴⁵² MOHAI Máté: A csődbűncselekmény egyes kérdései a fizetéseképtelenségi jog szemszögéből, különös tekintettel a felszámolás elrendelését követő elkövetésre, JURA, 2016/1., 259 – 260. o.

⁴⁵³ Kaiser K. (2014): i.m. 212. o.

⁴⁵⁴ GÖRGÉNYI I. – GULA J. – HORVÁTH T. – JACSÓ J. – LÉVAY M. – SÁNTHA F. – VÁRADY E.: i.m. A Btk. 404. §-ához fűzött magyarázata

(3) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt különösen nagy vagy azt meghaladó értékre követik el.

(4) Tartozás fedezetének elvonása miatt az elkövető nem büntethető, ha a tartozást a vádemelés előtt kiegyenlíti.

5.2.1. Fedezetelvonás a polgári jog szabályai szerint

A Ptk. a Hatodik Könyvének Második részében, A szerződés általános szabályai között, A szerződés hatálya, hatálytalansága körében rendezi a fedezetlevonó szerződést, mely olyan szerződés, amellyel harmadik személy igényének kielégítési alapját részben vagy egészben elvonták.⁴⁵⁵ Fedezetelvonó szerződésről csak érvényes szerződés esetén beszélhetünk.⁴⁵⁶ Relatív hatálytalan, így hatálytalan a követelés jogosultja irányába abban az esetben, ha a szerző fél rosszhiszemű volt, vagy rá nézve a szerződésből ingyenes előny származott,⁴⁵⁷ mely tekintetében közömbös, hogy a szerződést kötő feleket nem a fedezetelvonás, hanem egyéb gazdasági megfontolás motiválta.⁴⁵⁸ Harmadik személy ilyen irányú kérelme esetén a szerző fél túrni köteles a megszerzett vagyontárgyból való kielégítést és a vagyontárgyra vezetett végrehajtást, ha pedig a szerző fél a megszerzett vagyontárgyat rosszhiszeműen átruházta vagy attól rosszhiszeműen elesett, harmadik személlyel szemben a megszerzett vagyontárgy értékéig helytállni köteles. A fedezetelvonó szerződés szabályait kell alkalmazni akkor is, ha az előny nem a szerződési jognyilatkozatot tevő személynél jelentkezik.⁴⁵⁹

⁴⁵⁵ Ptk. 6:120. § (1) bekezdés

⁴⁵⁶ A fedezetelvonó szerződés egyes jogalkalmazási kérdéseiről szóló 1/2011. (VI. 15.) PK vélemény 1. pont

⁴⁵⁷ A rosszhiszeműséget és az ingyenességet vélelmezni kell, ha valaki ilyen szerződést köt hozzátartozójával, olyan jogi személlyel, amelyben többségi befolyással rendelkezik, ha jogi személy köti a tagjával vagy vezető tisztségviselőjével, vagy annak hozzátartozójával, csakúgy, mint azonos természetes vagy jogi személy befolyása alatt működő jogi személyek egymás közötti szerződéskötése esetén, valamint, ha közvetlen vagy közvetett többségi befolyás nem áll fenn.

⁴⁵⁸ BH2008. 155.

⁴⁵⁹ Ptk. 6:120.§ (2) – (5) bekezdés

Hangsúlyozni kell azonban, hogy a fedezetelvonó szerződés és a csődbűncselekmény körében tárgyalt színlelt szerződés nem szinonim fogalmak. Alapvető különbség, hogy míg a fedezetelvonó szerződés érvényes jogügylet, addig a színlelt szerződés a szerződési akarat hiánya miatt érvénytelen, semmis. A fedezetelvonó szerződésnek a hitelezővel szembeni relatív hatálytalansága akkor állapítható meg, ha az adós vagyontárgyának az átruházására irányuló szándék tekintetében a szerződés nem volt színlelt. Ellenben, ha az adós a követelés behajtásának a megghiúsítása végett akarja azt a látszatot kelteni, hogy a fedezetül szolgáló vagyontárgy nem az ő, hanem harmadik személy tulajdona, akkor az ilyen szerződés színlelt szerződés. Ha a színlelt szerződés egy másik szerződést leplez, a szerződést a leplezett szerződés alapján kell megítélni.⁴⁶⁰ A fedezetelvonás büntető- és polgári jog által szabályozott területe szoros kapcsolatban állnak egymással.

5.2.2. A tartozás fedezetének elvonása bűncselekményről általában

Napjainkban nem ritka, hogy egy követelés jogosultja azért nem tudja behajtani jogos követelését, mert az adós minden vagyontárgyától megszabadult. A fennálló tartozás megfizetése elől menekülő adós gyakran rendkívül kreatív megoldásokat eszközöl ki. Ilyen például, amikor olyan ügylettel szabadul a fedezetül szolgáló vagyontól, amely látszólag legális, s csupán fedezetelvonó jellege miatt lesz jogellenes. Ennek bizonyítása azonban nem egyszerű feladat.

A büntetőjog a fenti magatartásokat a tartozás fedezetének elvonása deliktumával rendeli büntetni, a tényállás azonban lényegesen eltér a korábbi szabályozástól. A jogalkotó összevonta az 1978. évi IV. tv. két külön fejezetében, önálló bűncselekményként szereplő tartozás fedezetének elvonása, illetőleg hitelsértés bűncselekményeket. Habár mindkét esetben a tartozások hitelezőinek fokozott védelme a jogi tárgy, a tartozás fedezetének

⁴⁶⁰ BH2001.62.

elvonása a hitelsértéssel ellentétben kizárólag gazdasági tevékenység keretében leköötött tartozás esetén volt büntethető. A jogalkotó e különbség ellenére mégis úgy vélte, hogy a jogi tárgy egyezősége, valamint azon tény miatt, hogy az elkövetési magatartások azonosak lehetnek, indokolt e bűncselekményeknek az egy deliktumban történő összevonása. A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények fejezetén belül,⁴⁶¹ habár a tényállás első fordulata a fejezetben található deliktumokkal védeni kívánt gazdasági rend oltalmára nincs hatással. E megoldás eredményeként azonban a korábban hitelsértésként, mint vagyon elleni bűncselekményként szabályozott cselekmény a gazdasági bűncselekmények közé került, mint kivétel. Érdemes lenne azonban egyértelművé tenni, hogy a tartozás fedezetének elvonása kapcsán gazdasági vagy vagyon elleni bűncselekményről beszélünk-e,⁴⁶² utóbbi esetben pedig indokát kéne adni annak, hogy egy vagyon elleni bűncselekmény miért került elhelyezésre a gazdasági bűncselekmények között. A jogalkotó egyébként nem tér ki arra sem, hogy mi indokolja a súlyosabb büntetőjogi fenyegetettséget, ha a cselekményt gazdasági tevékenységből származó tartozás fedezetéül szolgáló vagyonra követik el, ugyanis a tartozás fedezetének elvonásának elkövetője büntett miatt – a korábbi öt év helyett – immár három évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető, míg a hitelsértés kapcsán nem változott a korábbi Btk. büntetési tétele, s elkövetője vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel felel. Mindent összevetve úgy vélem, a hitelsértés fontos hitelezővédelmi eszköz, érdekeik megóvása elengedhetetlen a gazdasági tevékenység körén kívül, a vagyoni viszonyok oltalmán keresztül is, így mindenképpen szükségesnek tartom büntetőjogi szabályozását. Szerencsésebb lett volna azonban, ha a jogalkotó a régi Btk. szerinti differenciált szabályozást alkalmazza, mivel a jelenleg hatályos megoldással egy gazdasági bűncselekmény lett kiterjesztve gazdaságon kívül eső szerződéses kapcsolatokra.

⁴⁶¹ A Btk. Miniszteri Indokolásának a Btk. 405.§-ához fűzött magyarázata

⁴⁶² FÁZSI L.: i.m. 7., 10. o.

5.2.3. A védelmezett jogi érdek, az elkövetési tárgy és az elkövetési magatartás

A tartozás fedezetének elvonása deliktum jogi tárgya a hitelezők védelme, a hitelezés biztonsága, mely alapvető feltétele a piacgazdaság hatékony működésének.

A deliktum elkövetési tárgya az (1) bekezdés szerinti bűncselekmény – a hitelsértés – esetén az írásbeli szerződés alapján fennálló követelés fedezetül szolgáló vagyon. A korábbi szabályozás nem követelt meg írásbeliséget, így annak alapja akár szóbeli szerződés is lehetett, mely rendkívül megnehezítette a szerződés fennállásának bizonyítását. Helyeselhető tehát azon jogalkotói módosítás, mely a fennálló követelés alapjául immár írásbeli szerződést követel meg, s szükséges az is, hogy a szerződés alapján a vagyon, annak jogcíme és feltételei megállapíthatók legyenek.⁴⁶³

A (2) bekezdésben írt bűncselekmény – a tartozás fedezetének elvonása – elkövetési tárgya a gazdasági tevékenységből származó tartozás fedezetül szolgáló vagyon. A korábbi Btk. az értelmező rendelkezései között meghatározta a gazdasági tevékenység fogalmát, miszerint az a bevétel elérése érdekében, vagy azt eredményező módon, saját kockázatra, rendszeresen végzett termelő, kereskedelmi vagy szolgáltató tevékenység.⁴⁶⁴ Figyelemmel arra, hogy a hatályos Btk. szövegébe ez nem került bele, a bírói gyakorlatra vár a kifejezés tartalommal való megtöltése, a gyakorlatban azonban továbbra is a korábbi fogalom a kiindulási pont. Tényleges gazdasági tevékenység hiányában, arra irányuló megtévesztés esetén a csalás megállapításának lehet helye.⁴⁶⁵

Nem feltétele a bűncselekmény megállapíthatóságának, hogy a vagyon az elkövető tulajdona legyen, az lehet másé is. Elválhat tehát egymástól a tartozás kötelezettje, illetve a fedezetül szolgáló vagyon tulajdonosa, hiszen a

⁴⁶³ GÁL A. - HEGEDŰS I. - JUHÁSZ Zs. - KARSAI K. - MEZŐLAKI E. - SZOMORA Zs. - TÖRŐ S.: i. m. A Btk. 405. §-ához fűzött magyarázata

⁴⁶⁴ 1978. évi IV. tv. 315.§ (2) bekezdés

⁴⁶⁵ GÁL A. - HEGEDŰS I. - JUHÁSZ Zs. - KARSAI K. - MEZŐLAKI E. - SZOMORA Zs. - TÖRŐ S.: i. m. A Btk. 405. §-ához fűzött magyarázata

gazdasági tevékenységet nem feltétlenül utóbbi folytatja. A vagyon lehet ingó, vagy ingatlan, de jog és követelés, vagy akár a vagyon egésze is.⁴⁶⁶ Feltétel viszont, hogy a fedezetként szerződéssel lekötött vagyon elvonására kerüljön sor,⁴⁶⁷ mely egy speciális kötöttséget jelent. A lekötés jogcíme közömbös – az tipikusan zálogjog vagy óvadék –, de annak szerződésen kell alapulnia. Fedezetként lekötést eredményez tehát minden olyan megállapodás, amelynek a tartalma alapján a vagyon fedezetté válik.⁴⁶⁸

5.2.4. A bűncselekmény elkövetési magatartása és eredménye

A bűncselekmény elkövetési magatartása a fedezetül szolgáló vagyon részben vagy egészben történő elvonása. A Btk. sem taxatív, sem példálózó felsorolást nem tartalmaz e körben, az lényegében az elkövető „*kreativitására*” van bízva, így lehet a vagyon eladása, megterhelése, megrongálása, megállapodástól eltérő hasznosítása, titkolt vagy színlelt vagyonátruházás, de akár más hitelező részére történő lekötése is. A tartozás fedezetének elvonása büntetést valósítja meg például a bt. beltagja, aki a bt. gazdasági tevékenységéből származó tartozás fedezetül érvényes szerződéssel lekötött saját tulajdonú személygépkocsit más gépjárműre cserél, majd azt korábbi tartozása fejében harmadik személynek ad,⁴⁶⁹ de az is tényállásszerű, ha a terhelt a tartozás fedezetül szerződésben megjelölt ingatlanvagyonra a jelzálogjognak az ingatlan nyilvántartásba való bejegyzése előtt elidegeníti.⁴⁷⁰ Valamennyi elkövetési magatartás megegyezik azonban aszerint, hogy alkalmas az eredmény előidézésére, így arra, hogy a hitelező ne tudjon hozzáférni a lekötött vagyonhoz.⁴⁷¹

⁴⁶⁶ GÖRGÉNYI I. – GULA J. – HORVÁTH T. – JACSÓ J. – LÉVAY M. – SÁNTHA F. – VÁRADI E.: i.m. A Btk. 405. §-ához fűzött magyarázata

⁴⁶⁷ BH2000.140.

⁴⁶⁸ A Btk. Miniszteri Indokolásának a Btk. 405.§-ához fűzött magyarázata

⁴⁶⁹ BH2009.73.

⁴⁷⁰ EBH2003.930.

⁴⁷¹ GÁL A. - HEGEDŰS I. - JUHÁSZ Zs. - KARSAI K. - MEZŐLAKI E. - SZOMORA Zs. - TÖRŐ S.: i. m. A Btk. 405. §-ához fűzött magyarázata

A tartozás fedezetének elvonása eredmény-bűncselekmény, befejezettségéhez szükséges a tartozás kiegyenlítésének részben vagy egészben történő megghiúsítása. Előbbiről akkor beszélhetünk, ha az elkövetési magatartás következtében a hitelező követelése nem teljes egészében elégíthető ki, illetve, ha annak kiegyenlítése átmenetileg megghiúsul. Eredmény hiányában a bűncselekmény kísérlete megállapításának lehet helye.⁴⁷²

5.2.5. A bűncselekmény alanya, a bűnösség kérdésköre, a minősített esetek és elhatárolási kérdések

A tartozás fedezetének elvonása de facto speciális alany által elkövethető gazdasági bűncselekmények körébe tartozik, amelyben a törvény nem jelöl meg speciális alanyt, de a szóhasználatból következően a bűncselekményt csak bizonyos személyi kör követheti el. A bűncselekmény alanya tehát főszabály szerint bárki lehet, hiszen az adós személyétől elválhat a tartozás megfizetésére köteles személy, illetve a fedezetül lekötött vagyon felett rendelkezni jogosult személye, pontosabban azonban azon személyek felelősségre vonására kerülhet sor, akik az írásbeli szerződés alapján fennálló követelés fedezetül szolgáló vagyont elvonják, ezzel a tartozás kiegyenlítését megghiúsítják. A törvényi szóhasználatból következően az elkövető lehet tehát maga az adós, a kötelezett, a vagyonnal egyébként rendelkezni jogosult vagy azzal ténylegesen rendelkező személy. A terhelt lehet szereplője a gazdasági tevékenységnek, de lehet kívülálló is, például a kézizálogjog esetén, ha harmadik személy kezébe teljesítenek.⁴⁷³

A bűncselekmény szándékosan követhető el, mely lehet egyenes és eshetőleges szándék. Ehhez szükséges, hogy a tettes tudja, hogy fennálló tartozása van a hitelező felé, s így fejt ki az elkövetési magatartást, amelynek eredménye tekintetében legalább közömbös.

⁴⁷² GÖRGÉNYI I. – GULA J. – HORVÁTH T. – JACSÓ J. – LÉVAY M. – SÁNTHA F. – VÁRADI E.: i.m. A Btk. 405. §-ához fűzött magyarázata

⁴⁷³ HERKE Csongor: A terhelt a gazdaságibűnügyekben, Controller Info 2017/1., 51 – 52. o.

A jogalkotó a gazdasági tevékenységből származó tartozás fedezetének elvonása esetére rendelkezik minősített esetről, így súlyosabban büntetendő, ha azt különösen nagy⁴⁷⁴ vagy azt meghaladó értékre követik el. Így tehát az ötvenmillió-egy és ötszázmillió forint közötti elkövetés minősített esetként értékelendő, az ötszázmillió forint feletti elkövetés azonban a tényállás körében nem nyert külön értékelést, az a büntetés kiszabása során vehető figyelembe.⁴⁷⁵

A tartozás fedezetének elvonása és a csalás elhatárolása kapcsán, utóbbi megállapításához szükséges, hogy már a szerződés megkötésekor fennálljon a megtévesztési szándék, valamint a jogtalan haszonszerzési célzat már ekkor a kár okozására kiterjedő szándékkal társuljon. Kétségtelen, hogy a büntetőjog nem az okirati, hanem az akarati elv alapján áll. A csalás tényállásszerűsége szempontjából tehát annak van jelentősége, hogy az elkövetőnek az adott ügylet létrejöttekor sem állt szándékában a szerződésből származó kötelezettség teljesítése. Ha tehát már a tartozás visszafizetésében való megállapodáskor hiánytalanul megvalósulnak a csalás tényállási elemei, úgy nem a tartozás fedezetének elvonása, hanem csalás megállapításának van helye.⁴⁷⁶

Ami a csődbűncselekmény és a tartozás fedezetének elvonása kapcsolatát illeti, mindkét bűncselekmény esetén azonos jogi tárgy sérül, mindkettő a hitelezők érdekeinek a védelmére szolgál, a csődbűncselekmény a tartozás fedezetének elvonásához képest azonban speciális. Míg előbbi tekintetében a fedezet a vagyon egésze, s annak elvonása a csőd-, és felszámolási eljárással összefüggésben van szabályozva, addig a tartozás fedezetének elvonása esetén a fedezet egy konkrétan lekötött vagyon vagy vagyontárgy, a tartozás pedig a felek között fennálló megállapodás eredménye, az nem függ a fizetésektől, vagy azzal fenyegető helyzettől. Abban az esetben, ha a Csődtv. hatálya alá tartozó gazdálkodó

⁴⁷⁴ Btk. 459.§ (6) bekezdés

⁴⁷⁵ GÖRGÉNYI I. – GULA J. – HORVÁTH T. – JACSÓ J. – LÉVAY M. – SÁNTHA F. – VÁRADI E.: i.m. A Btk. 405. §-ához fűzött magyarázata

⁴⁷⁶ BH2024.79.

szervezet fizetésektelen, vagy azzal fenyegető helyzetben, valamely lekötött vagyon elvonásával csökkenti a gazdálkodó szervezet vagyonát, és ezzel meghiúsítja a hitelezők kielégítését, felmerül a két bűncselekmény elhatárolásának kérdése, s mivel az alaki halmazat csupán látszólagos, kizárólag a csődbűncselekmény megállapítására kerülhet sor.⁴⁷⁷

5.2.6. A tartozás kiegyenlítése, mint büntethetőséget megszüntető ok

Mivel a jogalkotó fontosabbnak tartja a hitelezői érdekek védelmét az elkövető megbüntetésénél, így a gazdasági bűncselekmények körében a tartozás fedezetének elvonásánál egyedülálló módon lehetővé teszi a büntethetőség megszüntetését, amennyiben a bűncselekmény alanya a hitelező felé fennálló tartozását a vádemelés előtt rendezzi, míg a vádemelést követő kiegyenlítés a büntetés kiszabása körében enyhítő körülményként értékelhető.⁴⁷⁸

Az 1978. évi IV. tv. a tartozás fedezetének elvonása büntethetőséget megszüntető oka körében akként fogalmazott, hogy az elkövető nem büntethető, ha a tartozást a vádirat benyújtásáig „kiegyenlítik”.⁴⁷⁹ Ezzel szemben a hatályos Btk. azt mondja, hogy a tartozás fedezetének elvonása miatt az elkövető nem büntethető, ha a tartozást a vádirat benyújtásáig „kiegyenlíti”. Vita tárgyát képezheti, hogy pontosan ki tehet eleget ezen feltételnek a büntethetőségi ok alkalmazhatósága érdekében. Álláspontom szerint az 1978-as Btk. szóhasználatából egyértelmű, hogy a tartozást nem feltétlenül az elkövetőnek kellett kiegyenlítenie, a kiegyenlítik szó ugyanis arra utal, hogy azt bárki, akár a terhelt tudta, akarata ellenére is megteheti,⁴⁸⁰ a hatályos szabályok szerint azonban ez már nem ennyire kézenfekvő.

⁴⁷⁷ BH2010.207.

⁴⁷⁸ GÁL A. - HEGEDŰS I. - JUHÁSZ Zs. - KARSAI K. - MEZŐLAKI E. - SZOMORA Zs. - TÖRÖS S.: i. m. A Btk. 405. §-ához fűzött magyarázata

⁴⁷⁹ 1978. évi IV. tv. 297.§ (2) bekezdés

⁴⁸⁰ TÓTH M. (1996): i.m.152 – 153. o.

Hitelezői szempontból jogos kívánalom, hogy érdekeik védelme akkor is érvényesüljön, ha a tartozást nem a fedezetet elvonó egyenlíti ki,⁴⁸¹ melyet a büntethetőséget megszüntető ok megfelelően előmozdított azáltal, hogy az nem volt kizárólag az elkövetőre korlátozva, így ösztönözve a terhelthez közel állókat a tartozás kiegyenlítésére. Úgy vélem azonban, a jelenlegi szóhasználat arra utal, hogy kizárólag az elkövető által történő kiegyenlítés esetén alkalmazható a büntethetőséget megszüntető ok, amely indokolható azzal, hogy más cselekménye folytán ne mentesüljön a bűncselekmény alanya a felelősségre vonás alól, viszont ellentmond a hitelezői érdekek hatékony védelmének. Álláspontom szerint a hitelezői oldalról megvizsgálva, érdekeiket elsődlegesen szem előtt tartva, az a célszerű, ha a büntethetőséget megszüntető ok előmozdítja a tartozás kiegyenlítését, azáltal, ha nincs az elkövetőre korlátozva, melyet a korábbi megoldás hatékonyan elősegített.

5.3. Saját tőke csorbítása

Btk. 407. § A részvénytársaság, a korlátolt felelősségű társaság, a szövetkezet, az európai részvénytársaság vagy az európai szövetkezet vezető tisztségviselője vagy tagja, aki a társaság saját tőkéjét részben vagy egészben elvonja, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

5.3.1. A saját tőke védelme

A hitelezői érdekeket közvetlenül oltalmazó utolsó, a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények között elhelyezett deliktum a saját tőke csorbítása. Dolgozatom korábbi pontjában már részletesen írtam a tőkevédelemre vonatkozó polgári jogi szabályokról. Oltalma az egyik legfontosabb hitelezővédelmi eszköznek tekinthető, mellyel összefüggésben

⁴⁸¹ FÁZSI L. (2012): i.m.10. o.

ismételten kiemelendő a büntetőjog ultima ratio jellege, így a saját tőkét elsősorban a korábban már bemutatott polgári jog eszközrendszer segítségével kell biztosítani, azonban akkor, amikor ez már nem elegendő, lehetőség van a büntetőrendelkezések alkalmazására, melyek szintén szoros kapcsolatban állnak a polgári jogi szabályokkal. A saját tőke csorbítása tényállásának legfontosabb háttérjogszabálya a Számv. tv.-en túl a Ptk.

Ahogy a jogtörténeti előzmények vizsgálata során említettem e körben büntetőjogi szabályok megalkotására már 1988-ban sor került, akkor még az alaptőke vagy a törzstőke csorbítása elnevezéssel, melyet 2007-ben módosított a jogalkotó saját tőke csorbítására, figyelemmel a Gt. lényeges reformjára, miszerint az alaptőke és a törzstőke védelme helyébe a saját tőke védelme lépett.

A saját tőke jogtalan elvonása egyaránt sérti a gazdasági élet biztonságához, illetve a hitelezők érdekeinek védelméhez fűződő társadalmi érdeket, így a jogalkotó álláspontja szerint büntethetőségének a fenntartása a Btk. hatálybalépését követően is indokolt,⁴⁸² s habár maga a tényállás jelentősen nem változott, a kódex immár konkrétan megjelöli, hogy mely jogi személyiséggel bíró jogalanyok vonatkozásában követhető el a bűncselekmény, valamint bővült a cselekmény alanyi köre is. Az elkövetővel szemben – büntetőjogi felelősségének megállapítása esetén – a korábbi szabályokkal egyezően büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés kiszabására van lehetőség.

5.3.2. A bűncselekmény jogi tárgya

A saját tőke csorbítása törvényi tényállásának jogi tárgya az rt., a kft., a szövetkezet, az európai részvénytársaság vagy az európai szövetkezet tagjainak és vezető tisztségviselőinek a szervezetek törvényes működéséhez fűződő érdeke, a szervezet vagyoni érdeke, valamint nem utolsósorban a

⁴⁸² A Btk. Miniszteri Indokolásának a Btk. 407.§-ához fűzött indokolása

hitelezői érdekek védelme. Látható, hogy a jogalkotó a korlátozott tagi felelősséggel működő jogi személyekre kívánta korlátozni a büntetőjogi védelmet, melynek oka, hogy a korlátlan tagi felelősséggel működő gazdasági társaságok esetében a korlátlanul felelős tag vagyona terhére is sor kerülhet az esetleges követelések kielégítésére. Figyelemmel azonban arra, hogy a Ptk. hatálybalépésével minden gazdasági társaság jogi személynek minősül, immár a kkt. és a bt. sem tekintendő jogi személyiség nélküli gazdasági társaságnak, egyetérték azon nézetekkel, miszerint önmagában az, hogy e társaságok esetében általában kevesebb az oltalmazni kívánt vagyon, nem jelenti, hogy sérelmükre ne lehetne a saját tőke csorbítása bűncselekményt elkövetni. Abban az esetben viszont, ha a jogalkotó a nagyobb mennyiségű vagyonnal rendelkező szervezetek esetében kívánja büntetni a cselekményt, úgy felmerül a civil szervezetek vagyonának védelme, hiszen a közérdekű célok elérése érdekében működő non-profit szféra gazdálkodó szervezetei is jelentős vagyonnal rendelkezhetnek, következésképp esetükben is indokolt lenne a szabálytalan kifizetések elleni fellépés.⁴⁸³ Ilyen speciális szabály hiányában azonban továbbra is kizárólag valamely vagyon elleni bűncselekmény megállapításának lehet helye az elkövetővel szemben.

Úgy vélem tehát, hogy az 1978-as Btk. rendelkezése e körben jobban szolgálta a tényállással elérni kívánt célt, hiszen a jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezetekről rendelkezett. A jogalkotó szándéka éppen arra irányult, hogy a tényállásban minden olyan gazdálkodó szervezet szerepeljen, amelyek esetén a saját tőke jogtalan elvonása a gazdasági élet biztonságát, illetve a hitelezők érdekeit sértheti, mely kört a gazdasági viszonyok gyakori változása miatt nem volt célszerű taxatíve meghatározni.⁴⁸⁴ Célszerű lenne tehát ismét egy átfogó meghatározást adni az érintettek megjelölésére.

⁴⁸³ HORVÁTH L. (2015): i.m. 55. o.

⁴⁸⁴ Az 1978. évi IV. tv. Miniszteri Indokolásának a törvény 298/B.§-ához fűzött magyarázata

5.3.3. *A saját tőke csorbításának tárgyi oldala*

A bűncselekmény elkövetési tárgya a saját tőke. A saját tőke a – jegyzett, de még be nem fizetett tőkével csökkentett – jegyzett tőkéből, a tőketartalékból, az eredménytartalékból, a lekötött tartalékból, az értékelési tartalékból és a tárgyév adózott eredményéből tevődik össze. Saját tőkeként a mérlegben csak olyan tőkerészt szabad kimutatni, amelyet a tulajdonos, vagy a tag bocsátott a vállalkozó rendelkezésére, vagy amelyet a tulajdonos, vagy a tag az adózott eredményből hagyott a vállalkozónál.⁴⁸⁵ A saját tőke védelmét biztosító polgári jogi rendelkezések bemutatását korábban már elvégeztem, így ezekről ehelyütt nem kívánok részletesen szólni.⁴⁸⁶

A deliktum elkövetési magatartása a korábbi szabályokkal egyezően a saját tőke részben vagy egészben történő elvonása, a tőkére kiható negatív változás, melyet a jogalkotó részletesebben nem szabályoz, így a deliktum nyitott törvényi tényállásnak tekinthető. Csak a jogtalan elvonás tényállásszerű, így az, ha valamely jogszabály rendelkezéseivel ellentétes. Ez vagy azt jelenti, hogy a tettesnek nincs felhatalmazása az adott ügyletre, vagy azt, hogy az észszerű gazdálkodás kereteit, illetve a Ptk. szerint megkövetelt elvárható gondosságot meghaladja az adott ügylet.⁴⁸⁷ A bűncselekmény már a saját tőke részbeni elvonásával befejezett, így az elvonás mértéke a büntetés kiszabása során értékelendő. A saját tőke elvonása a bírói gyakorlat szerint eredmény-bűncselekmény megvalósulásának materiális feltétele a törzstőkének – részben, vagy egészben történő – jogtalan elvonása.⁴⁸⁸

5.3.4. *A tényállás alanya és alanyi oldala*

A saját tőke csorbításának tette a hatályos szabályok szerint kizárólag az rt., a kft., a szövetkezet, az európai részvénytársaság vagy az európai

⁴⁸⁵ Számv. tv. 35.§ (1) bekezdés

⁴⁸⁶ Lsd. korábban: A tőkevédelem szabályai

⁴⁸⁷ GÁL A. - HEGEDŰS I. - JUHÁSZ Zs. - KARSAI K. - MEZŐLAKI E. - SZOMORA Zs. - TÖRŐ S.: i. m. A Btk. 407. §-ához fűzött magyarázata

⁴⁸⁸ BH1998. 577.

szövetkezet vezető tisztségviselője vagy tagja lehet, s a társtettesként történő felelősségre vonáshoz is szükséges személyes kvalifikáció. Ez lényeges változás, hiszen korábban tettes a jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezet vezető állású személye lehetett, míg az elvonásban közreműködő tagok felelősségre vonására kizárólag részesként kerülhetett sor. Álláspontom szerint az alanyi kör ilyen jellegű szűkítése számos hiányosságot foglal magában. A Btk. egyrészt nincs tekintettel a korábban már tárgyalt árnyékvezető problémájára, így nem teszi lehetővé azon személyek büntetőjogi felelősségre vonását, akik a gazdálkodó szervezet döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolnak, azonban nem minősülnek vezető tisztségviselőnek. Az a kérdés is nyitott marad, hogy mi történik akkor, ha a cég alkalmazottja veszélyezteti a vállalati célok teljesítését, vonja el a vagyonát, mivel a munkavállaló felelősségre vonására a fenti szabály alapján szintén nincs lehetőség.

A bűncselekmény egyenes és eshetőleges szándékkal is elkövethető, a gondatlan alakzatát azonban nem rendeli a törvény büntetni.

5.3.5. A tényállás szükségességének a kérdése

A vállalkozás tőkéjének büntetőjogi eszközökkel történő védelme vitathatatlanul indokolt, hiszen gyakran előfordul, hogy a tagok a társasági vagyont sajátjuknak tekintik, s amikor működésük nem az elvárt hasznot hozza, sok esetben – jóval a fizetésektelen helyzet bekövetkezése előtt – sor kerül a társaság vagyonának kimentésére, ezáltal a céggel szerződéses kapcsolatban állók kielégítési alapjának majdani elvonására, mely természetesen rombolja a szerződéskötési hajlandóságot.⁴⁸⁹ Beszédes azonban a Bűnügyi Statisztikai Rendszer által szolgáltatott azon statisztikai adat, miszerint 2013 novemberétől 2018 júliusáig összesen három, 2018 júliusától 2023 márciusáig pedig egy alkalommal, így az elmúlt közel egy évtizedben

⁴⁸⁹ HORVÁTH L. (2015): i.m. 57. o.

mindössze négy alkalommal került rögzítésre saját tőke csorbításának bűncselekménye.⁴⁹⁰ Úgy vélem, ennek oka egyrészt az, hogy a tényállás jelen szabályozása szerint nem tudja betölteni a funkcióját, hiszen – ahogyan fentebb említettem – indokolatlanul korlátozza a védelemben részesített jogi személyeket, valamint az elkövetői kört. Álláspontom szerint a jogalkotónak a taxatív felsorolás mellőzésével lehetővé kéne tennie, hogy valamennyi jogi személy védelemben részesüljön, amelyek tőkéjének jogtalan elvonása a gazdasági élet biztonságát, illetve a hitelezők érdekeit sértheti. Ezen túlmenően az elkövetői kör bővítése is szükséges, mely meghatározásánál figyelemmel kellene lenni arra, hogy nem kizárólag a vezető tisztségviselőknek és a tagoknak van lehetősége a társasági vagyon elvonására.

Másrészt tény az is, hogy a saját tőke elvonása bűncselekményének megállapítását sok esetben felülírja, hogy a deliktum több vagyon elleni bűncselekmény tényállásába is illeszkedik, az alaki halmazat pedig csupán látszólagos. Így sikkasztás megállapítására van lehetőség a saját célra megvalósított elvonás esetén, míg csalás megállapítására akkor, ha egyértelműen igazolható, hogy az elvonást jogtalan haszonszerzési célzat motiválta, megállapítható a vezető tisztségviselő, vagy tag megtévesztő magatartása, s az elvonás a hitelezők károsodását eredményezte. Mindkét esetben feltétel azonban, hogy a vagyon elleni bűncselekmény büntetési tétele a saját tőke csorbítása bűncselekményénél, tehát három évnél súlyosabb. Abban az esetben pedig, ha a saját tőke jogtalan elvonása következtében a hitelezők kielégítése részben vagy egészben megghiúsul, nem saját tőke csorbítása, hanem a csődbűncselekmény megállapítására kerülhet sor.⁴⁹¹ Látható tehát, hogy hiába valósul meg a saját tőke csorbítása deliktumának valamennyi eleme, a többlet tényállási elemek eredményeként egy

⁴⁹⁰ Bűnügyi Statisztikai Rendszer: Regisztrált bűncselekmények száma az elkövetés helye szerint https://bsr-sp.bm.hu/SitePages/ExcelMegtekinto.aspx?ExcelName=/BSRVIR/Regisztr%c3%a1lt%20b%c5%b1ncselekm%c3%a9nyek_ver20230302011921.xlsx&Token=Umt1UEcrRkMrcFFiWUVwWnFiY0Fucyt3NU1yY1FucDJNYmtQK2F3ZE1tN3YyR2YvWDBPanNORlozTE11WHM5dzZodDQvS2hwK3VEU3VSL21OaWdTbFZ1c01KMmwxUCtsc2VFdklSeUZrWfVkaFpOL3BHY1M3QVdXREFIQ1B6Z0Y= megtekintés ideje: 2023. március 18.

⁴⁹¹ TÓTH M. (2002): i.m. 255. o.

speciálisabb bűncselekmény megállapítására fog sor kerülni. Figyelemmel arra, hogy e bűncselekmény a bírói gyakorlatban rendkívül ritkán fordul elő, megfontolást érdemelhet az a megoldás is, miszerint a saját tőke csorbítása tényállását a jogalkotó hatályon kívül helyezi, ezáltal az elkövető magatartása, így a társaság saját tőkéjének elvonása csupán az egyéb bűncselekmény – sikkasztás, csalás, csődbűncselekmény – megállapításához szükséges tényállási elemek fennállása esetén lenne büntetendő.

5.4. A hitelezői érdekek közvetett védelme, a számvitel rendjének megsértése

Btk. 403. § (1) Aki a számvitelről szóló törvényben vagy a felhatalmazásán alapuló jogszabályokban előírt bizonylati rendet megsérti vagy könyvvizetési, beszámoló készítési kötelezettségét megszegi, és ezzel

a) a megbízható és valós képet lényegesen befolyásoló hibát idéz elő, vagy

b) az adott üzleti évet érintően vagyoni helyzete áttekintését, illetve ellenőrzését megghiúsítja,

büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő az egyéni vállalkozó, valamint a számvitelről szóló törvény hatálya alá nem tartozó más gazdálkodó is, aki jogszabályban meghatározott nyilvántartási, bizonylatolási kötelezettségét megszegi, és ezzel vagyoni helyzetének áttekintését, illetve ellenőrzését megghiúsítja.

(3) A büntetés az (1) bekezdés esetén két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, kockázati tőkealap-kezelő, tőzsdei, központi értéktári vagy központi szerződő fél tevékenységet végző szervezet, biztosító, viszontbiztosító vagy független biztosításközvetítő, önkéntes kölcsönös biztosító pénztár,

magánnyugdíjpénztár vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény vagy szabályozott ingatlanbefektetési társaság körében követik el.

(4) E § alkalmazásában a megbízható és valós képet lényegesen befolyásoló a hiba, ha egy adott üzleti évet érintően feltárt hibák és hibahatások - eredményt, saját tőkét növelő-csökkentő - értékének együttes, előjeltől független összege meghaladja a hiba elkövetésének üzleti évére vonatkozó számviteli beszámolóban kimutatott nettó árbevétel húsz százalékát és mérlegfőösszeg húsz százalékát is. Minden esetben megbízható és valós képet lényegesen befolyásoló a hiba, ha egy adott üzleti évet érintően feltárt hibák és hibahatások - eredményt, saját tőkét növelő-csökkentő - értékének együttes, előjeltől független összege meghaladja az ötszázmillió forintot.

5.4.1. A számvitel kialakulása, általános jellemzői

A számvitel kialakulása egészen 7000 évvel ezelőttre vezethető vissza, amikor Mezopotámiában nyilvántartást vezettek a növény- és állománynövekedésről. Az azóta eltelt időben természetesen jelentős változáson ment keresztül, napjainkban vállalati funkcióként, nyilvántartásként, gyakorlati tevékenységként, eszközszerként, kommunikációs folyamatként határozható meg.⁴⁹²

A gazdaság működésének alapvető feltétele a felek közötti bizalom. A jogalkotó különböző jogi eszközökkel igyekszik a cégek működését minél átláthatóbbá tenni, így a polgári jogi szabályok körében említett nyilvánosság és közhitelesség biztosításával is. A cégek beszámolóikat kötelesek nyilvánossá tenni a Cégléletről, melyeknek megbízható és valós összképet kell adnia vagyonukról, annak összetételéről, pénzügyi helyzetükről, valamint

⁴⁹² DENICH Ervin: A számviteli beszámolók minőségének elméleti aspektusai, vizsgálati modelljei és ezek adaptálási lehetőségei a magyar mikro-, kis és középvállalkozások számviteli beszámolóira, PhD értekezés, Pécs, 2022, 16. o.

tevékenységük eredményéről.⁴⁹³ A hitelezők a beszámolók által megismerhetik üzleti partnerük vagyoni helyzetét, ezeket a beszámolókat azonban a társaságok – tipikusan könyvelő útján – maguk készítik, mely némi kockázattal jár a hitelezők szempontjából. Habár a deliktum védett jogi tárgya a számviteli szabályok betartásához és a gazdasági élet kiszámítható működéséhez fűződő társadalmi érdek, ez utóbbi magában foglalja a hitelezőknek a Céglözlönyben közzétett beszámolók valóságába vetett bizalmát is, így csupán közvetve ugyan, de mindenképpen szolgálja a hitelezői érdekek védelmét.

A piacgazdaság megfelelő működéséhez nélkülözhetetlen, hogy a vállalkozók, a nem nyereségorientált szervezetek, valamint az egyéb gazdálkodást folytató szervezetek vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről és azok alakulásáról objektív információk álljanak rendelkezésre, ezáltal a piac szereplői megbízható információkkal rendelkezhetnek egy adott társaság aktuális vagyoni helyzetéről.⁴⁹⁴ Jogos igényük tehát a gazdálkodó szervezettel kapcsolatba kerülő a hitelezőknek, hogy a társaság vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről rendszeresen és folyamatosan, valósághű információkat kapjanak. Kizárólag ezek birtokában hozható megalapozott gazdasági döntés, hiszen nem mindegy, hogy egy szerződéses partner mióta működik, mennyire stabil és megbízható. *„A kereskedő minden teendőjét szép rendben, a kívánalmaknak megfelelő módon végezze. Röviden szólván: mindenről, azaz mind tartozásairól, mind hiteleiről tudomása lehessen; ezeken kívül másra nem is igen figyelnek az üzleti életben.”*⁴⁹⁵

A számvittel kapcsolatos kötelezettségek betartását a fentiek szerint büntetőrendelkezések útján is garantálni kell, mely a Számv. tv., illetve más jogszabályokban előírt számviteli kötelezettség megszegését rendeli büntetni, ha az a reális vagyoni helyzet megállapítását akadályozza. Végző soron ez segítheti elő az irányadó jogszabályok megfelelő alkalmazását és betartását,

⁴⁹³ Számvit. tv. 4.§ (2) bekezdés

⁴⁹⁴ A Számv. tv. Preambuluma

⁴⁹⁵ Luca Pacioli-t idézi SEBESI Béla: Bevezetés a számviteli fegyelem megsértése témakörébe, Kézirat, 1999., 1. o.

melyek tartalmazzák a beszámolási és könyvvezetési kötelezettségre, a beszámoló összeállítására vonatkozó szabályokat, a könyvek vezetése során érvényesítendő elveket, valamint a nyilvánosságra hozatalra, a közzétételre és a könyvvizsgálatra vonatkozó követelményeket.⁴⁹⁶ Ezek megsértése esetére helyez kilátásba büntetőjogi szankciót a Btk. a számvitel rendjének megsértése tényállása körében, mely a gazdálkodással kapcsolatos bűncselekmények azon csoportjába sorolható, melyek célja általában az elkövető jogtalan vagyoni haszonszerzésének, illetve az ezzel okozott kárnak, vagyoni hátránynak a leplezése.⁴⁹⁷

A bűncselekmény törvényi tényállása két nagy kategóriára osztható. Az első bekezdés rendezi a számviteli törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó körében elkövetett számvitel rendjének megsértését, míg a második bekezdés a számviteli törvény hatálya alá nem tartozó gazdálkodó vonatkozásában megvalósuló számvitel rendjének megsértésével kapcsolatos rendelkezéseket tartalmaz. A büntetés mindkét alapesetben büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés.

A törvény a korábbi szabályokkal ellentétben immár mellőzi a könyvvizsgálati kötelezettség megszegésének büntetendőségét, indokolása szerint azért, mert e kötelezettség megszegése esetére Az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény (a továbbiakban: Art.) és a Ctv. kellően gyors és hatékony jogkövetkezmények alkalmazását teszik lehetővé, így a büntetőrendelkezések alkalmazása a cselekmény súlyára is figyelemmel, nem indokolt. A minősített esetek körét kibővíti azon speciális tevékenységet végző gazdasági formákra, amelyek esetében a számviteli szabályok bűncselekménynek tekinthető megszegése súlyosabban minősül. Változást jelent még, hogy immár csak a szándékos elkövetés büntetendő, figyelemmel

⁴⁹⁶ Számv. tv. 1. §

⁴⁹⁷ FODOR Balázs Gábor A vállalkozás büntetőjogi kockázata, In: A vállalkozói felelősség büntetőjogi vonatkozásai konferencia előadásainak szerkesztett változata, (Szerk: Domokos Andrea), Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017, 197. o.

arra, hogy az 1978. évi IV. tv.-be beépített gondatlan alakzat elkövetése miatt büntetőeljárások nem indultak.⁴⁹⁸

5.4.2. A számviteli törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó körében elkövetett számvitel rendjének megsértése

A bűncselekmény jogi tárgya a számviteli szabályok betartásához és így a gazdasági élet kiszámítható működéséhez fűződő társadalmi érdek.

A deliktum első bekezdésének elkövetési magatartásai a számvitelről szóló törvényben vagy a felhatalmazásán alapuló jogszabályokban előírt bizonylati rend megsértése vagy könyvvézetési, beszámoló készítési kötelezettség megszegése. Ennek megállapításához segítségül kell hívni a Számv. tv. szabályait, valamint a törvény felhatalmazásán alapuló jogszabályok körét, melyek egyes speciális területeken érvényesülő sajátos számviteli szabályokat állapítanak meg. Ide sorolható például a 221/2000. (XII. 19.) Korm. rendelet, mely a Magyar Nemzeti Bank, a 4/2013. (I. 11.) Korm. rendelet, mely az államháztartás szervezetei, a 479/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet, mely az egyéb szervezetek, valamint a 459/2015. (XII. 29.) Korm. rendelet, mely a tőzsdék, a központi értéktári és a központi szerződő fél tevékenységet végző szervezetek tekintetében tartalmaz rendelkezéseket. Az elkövetési magatartás helyes értékeléséhez szükséges tehát az irányadó számviteli szabályok pontos feltárása.⁴⁹⁹ A számvitel rendjének megsértése aktív és passzív magatartással egyaránt elkövethető, jellemzően azonban mulasztással valósul meg.

A bizonylati rend biztosítja a gazdasági élet szereplőinél a számviteli elszámolásokhoz kapcsolódó bizonylatok kiállításának, ellenőrzésének, továbbításának, felhasználásának, valamint kezelésének rendjét.⁵⁰⁰ A bizonylati rendet sértő magatartásra a Btk. további előírást nem tartalmaz.

⁴⁹⁸ A Btk. Miniszteri Indokolásának a Btk. 403.§-ához fűzött magyarázata

⁴⁹⁹ GÖRGÉNYI I. – GULA J. – HORVÁTH T. – JACSÓ J. – LÉVAY M. – SÁNTHA F. – VÁRADI E.: i.m. A Btk. 403. §-ához fűzött magyarázata

⁵⁰⁰ GÁL A. - HEGEDŰS I. - JUHÁSZ Zs. - KARSAI K. - MEZŐLAKI E. - SZOMORA Zs. - TÖRŐ S.: i. m. A Btk. 403.§-ához fűzött magyarázata

Hangsúlyozom azonban, hogy önmagában az előírások megsértése nem jelenti a bűncselekmény megállapíthatóságát, e körben különösen gyakori lehet a büntetőjogilag irreleváns gondatlanságra történő eredményes hivatkozás.⁵⁰¹

A könyvvezetés az a tevékenység, amelynek keretében a gazdálkodó a tevékenysége során előforduló, a vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetére kiható gazdasági eseményekről – törvényben rögzített szabályok szerint – folyamatosan nyilvántartást vezet és azt az üzleti év végével lezárja.⁵⁰²

A beszámolókészítési kötelezettség alapján a gazdálkodó a működéséről, a vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről az üzleti év könyveinek zárását követően, a Számv. tv.-ben meghatározott könyvvezetéssel alátámasztott beszámolót köteles készíteni, melynek megbízható és valós összképet kell adnia a gazdálkodó vagyonáról, annak összetételéről (eszközeiről és forrásairól), pénzügyi helyzetéről és tevékenysége eredményéről. Mindezen túlmenően, további információkat kell a kiegészítő mellékletben megadni, amennyiben a törvény előírásainak alkalmazása, a számviteli alapelvek érvényesítése nem elegendő a megbízható és valós összképnek a mérlegben, az eredménykimutatásban történő bemutatásához.⁵⁰³

Az elkövetési magatartással okozati összefüggésben áll a bűncselekmény eredménye. Ez lehet egyrészt az adott üzleti évben – mely főszabály szerint a naptári évvel egyezik meg⁵⁰⁴ - az elkövető vagyoni helyzete áttekintésének, illetve ellenőrzésének megghiúsítása. Akkor beszélhetünk megghiúsulásról, ha az elkövetési magatartás eredményeként a gazdálkodás vonatkozásában az áttekintés, valamint az ellenőrzés véglegesen lehetetlenné válik. Az áttekintés és az ellenőrzés tekintetében elmondható, hogy az utóbbi rendszerint feltételezi az előbbit. Az áttekintés a gazdálkodó szervezet általános helyzetére irányuló tájékozódás az üzleti partnereknél és az ellenőrzésre jogosult állami szerveknél egyaránt, az ellenőrzést azonban már csak az erre felhatalmazott szervek végezhetik, meghatározott célból és

⁵⁰¹ Tóth M. (2002): i.m. 151 – 152. o.

⁵⁰² Számv. tv. 12.§ (1) bekezdés

⁵⁰³ Számv. tv. 4.§ (1) – (3) bekezdés

⁵⁰⁴ Számv. tv. 11.§ (1) bekezdés

időben.⁵⁰⁵ Másrészt az elkövetési magatartás eredménye lehet a Számv. tv. szerinti megbízható és valós képet lényegesen befolyásoló hiba előidézése, mely fogalmat a törvényi tényállás utolsó bekezdése határozza meg.⁵⁰⁶ Az eredmények egymással vagylagos viszonyban állnak, de elképzelhető, hogy egy kötelezettségzegés több eredmény bekövetkezéséhez vezet. Figyelemmel arra, hogy a számvitel rendjének megsértése materiális bűncselekmény, a befejezettséghez az eredmény bekövetkezése is szükséges.

A deliktum ezen fordulatát tettesként csak olyan személy követheti el, akire a Számv. tv. hatálya kiterjed, így a gazdaság minden olyan résztvevője, amelyek működéséről a nemzetgazdaság más szereplői tájékoztatást igényelnek. Ide tartozik a gazdálkodó,⁵⁰⁷ nem terjed ki azonban a törvény hatálya az egyéni vállalkozóra, a polgári jogi társaságra, az építőközösségre, a külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi kereskedelmi képviselőjére, továbbá arra a kkt-re, bt-re, egyéni cégre és ügyvédi irodára, amely az üzleti évben nyilvántartásait a kisadózó vállalkozások tételes adójáról és a kisvállalati adóról szóló törvény előírásai szerint vezeti.⁵⁰⁸

A bűncselekmény alanya ezen túlmenően csak olyan személy lehet, akire a tényállásban felsorolt kötelezettségek vonatkoznak. Szervezetszerű elkövetés esetén jellemzően a társaság vezetőjének felelősségre vonására kerül sor, ugyanis Számv.tv. szerint a gazdálkodó képviselőjére jogosult személy felelős többek között a számlarend összeállításáért, annak folyamatos karbantartásáért, a naprakész könyvvezetés helyességéért. Abban az esetben viszont, ha a gazdálkodó szervezet vezetője a könyvelési feladatokat egy közreműködőre, például könyvelőre delegálja, úgy a bűncselekmény tettese lehet a könyvelő is, függetlenül attól, hogy munkaviszony vagy megbízási jogviszony keretében látja el ezt a feladatot.⁵⁰⁹

⁵⁰⁵ GÖRGÉNYI I. – GULA J. – HORVÁTH T. – JACSÓ J. – LÉVAY M. – SÁNTHA F. – VÁRADI E.: i.m. A Btk. 403. §-ához fűzött magyarázata

⁵⁰⁶ Btk. 403.§ (4) bekezdése

⁵⁰⁷ Számv. tv. 2.§ (1) – (2) bekezdés

⁵⁰⁸ Számv. tv. 2.§ (3) bekezdés és 2/A.§ (1) bekezdés

⁵⁰⁹ GÁL István László: A tőkepiac büntetőjogi védelme Magyarországon, Kódex Nyomda Kft., Pécs, 2019, 49. o.

A jogalkotó a bűncselekmény első fordulatahoz minősített eseteket is rendelt, melyek a harmadik bekezdésben felsorolt speciális szolgáltató intézményekhez kötődnek, mivel ezekben az esetekben az elkövetésnek súlyosabb gazdasági hatásai lehetnek. A korábbi szabályokhoz képest új minősített eseti elkövetői körként határozta meg a jogalkotó a szabályozott ingatlanbefektetési társaság tisztségviselőjét vagy alkalmazottját.⁵¹⁰ Ezekben az esetekben a büntetési tétel két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés lehet.

5.4.3. A számviteli törvény hatálya alá nem tartozó gazdálkodó vonatkozásában megvalósuló számvitel rendjének megsértése

A Számv. tv. hatálya alá nem tartozó gazdálkodó vonatkozásában megvalósuló számvitel rendjének megsértése jogi tárgya megegyezik az első bekezdés jogi tárgyával.

A második bekezdés szerinti elkövetési magatartás a jogszabályban meghatározott nyilvántartási, bizonylatolási kötelezettségét megszegése.⁵¹¹ Egyéni vállalkozás esetén a nyilvántartási és bizonylatolási kötelezettséget elsősorban az egyes adónemeket szabályozó törvények, valamint az egyes vállalkozói tevékenységekre vonatkozó jogszabályok határozzák meg.

A bűncselekmény ezen fordulatainak eredménye a vagyoni helyzet áttekintésének, illetve ellenőrzésének megghiúsítása, melyre az előző pontban írtak irányadók. A bűncselekmény ezen alapesete is csak szándékosan követhető el, minősítő körülményeket a Btk. e körben nem értékel.

A második bekezdés alanya lehet egyéni vállalkozó, vagy más olyan gazdálkodó, aki nem tartozik a számviteli törvény hatálya alá, de a jogszabály számára előírja a nyilvántartási és bizonylatolási kötelezettséget.⁵¹²

⁵¹⁰ A Btk. Miniszteri Indokolásának a Btk. 403.§-ához fűzött magyarázata

⁵¹¹ Például: A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény 10.§ szerinti nyilvántartási szabályok

⁵¹² GÁL A. - HEGEDŰS I. - JUHÁSZ Zs. - KARSZAI K. - MEZŐLAKI E. - SZOMORA Zs. - TÖRŐ S.: i. m. A Btk. 403.§-ához fűzött magyarázata

5.4.4. A számvitel rendjének megsértésének dekriminalizált fordulata

Ahogy a jogtörténeti előzmények körében említettem, a jogalkotó a 2011. évi CL. tv. útján egy rendkívül jelentős módosítást eszközölt a számvitel rendjének megsértése körében, közvetlenül a Btk. hatálybalépését megelőzően. Hatályon kívül helyezte a tényállás azon fordulatát, miszerint aki a számvitelről szóló törvényben vagy a felhatalmazásán alapuló jogszabályokban előírt beszámoló készítési, könyvvezetési, könyvvizsgálati kötelezettségét megszegi, vagy bizonylati rendet megsérti és ezzel a vagyoni helyzetének áttekintését, illetőleg ellenőrzését megnehezíti, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, csakúgy, mint azt a rendelkezését, miszerint vétséget követ el az egyéni vállalkozó, valamint a számvitelről szóló törvény hatálya alá nem tartozó más gazdálkodó is, aki jogszabályban meghatározott nyilvántartási, bizonylatolási kötelezettségét megszegi, és ezzel vagyoni helyzetének áttekintését, illetve ellenőrzését megnehezíti. Hatályon kívül helyezte még a korábban a csődbüntett deliktumában szereplő, majd 2007. június 1. napjától a számvitel rendjének megsértése körében büntetendővé vált adminisztratív csődbüntett rendelkezését, miszerint aki a felszámolás elrendelését követően a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvényben előírt beszámoló-készítési, könyvvezetési vagy egyéb tájékoztatási kötelezettségének nem tesz eleget, és ezzel a felszámolási eljárás eredményes lefolytatását részben vagy egészben megghiúsítja, vétség elkövetése miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Ahogy említettem a számvitel rendjének megsértése bűncselekmény valamennyi fordulatának nyomozása eredetileg a NAV feladatai közé tartozott, mely az állomány kapacitásának majdnem felét kötötte le. Mindez már gátját szabta a hatóság hatáskörébe tartozó bűncselekmények hatékony üldözésének, s nem állt arányban az elkövetés miatt kiszabott szankciókkal, így a bűncselekmény súlyával, hiszen jellemzően megrovás, próbára bocsátás vagy 100-200.000 forint összegű pénzbüntetés volt a bíróság által kiszabott

szankció. A módosítás folytán viszont a továbbiakban bűncselekménynek nem minősülő magatartások megfelelő szankcionálását az Art. 220.§-ában,⁵¹³ illetve a Csódtv. 31-33.§-ában⁵¹⁴ foglalt rendelkezések biztosítják. Magam is úgy vélem, hogy ez pozitív irányú módosítása a Btk-nak, hiszen kétségtelen, hogy az igazgatási jellegű bírság gyorsabban, hatékonyabban szabható ki, a NAV tekintetében pedig létszámnövelés nélküli kapacitás-bővülést jelentett, így megvalósulhat a jogalkotó azon várákozása, miszerint a hatóság a nagyobb tárgyi súlyú bűncselekményekre tud koncentrálni. Ami a hitelezők nézőpontját illeti, úgy vélem, az érdeküket jobban szolgálja egy gyorsan lefolytatható igazgatási eljárás, mint egy sok esetben évekig elhúzódó büntetőeljárás, hiszen a gazdálkodó szervezet tekintetében nagyobb motivációt jelent a gondos eljárásra adott esetben egy igazgatási bírság, melynek elkerülése érdekében az érintettek biztosítják az objektív információk rendelkezésre állását vagyoni, pénzügyi helyzetükről és azok alakulásáról. Ezáltal a hitelezők valóságghú adatokat kaphatnak üzleti partnereik jövedelmi viszonyairól.

A Btk. hatálybalépésével megszűnt a bűncselekmény gondatlan alakzatának büntethetősége is, ugyanis a jogalkotó indokolása szerint gondatlan elkövetés miatt büntetőeljárások nem indultak. Érdekes megállapítás ez, hiszen a gyakorlati tapasztalatok azt mutatták, hogy tömegesen fordultak elő olyan esetek, mikor az ellenőrzés azért hiúsult meg, mert a kötelezett azt állította, hogy a könyvvezetési kötelezettségének eleget tett, de a dokumentumok különböző okokból elvesztek. A büntetőeljárás megindulásának elmaradása tehát valószínűleg nem az ilyen jellegű cselekmények hiányára, sokkal inkább a NAV leterheltségére, kapacitásának

⁵¹³ Főszabály szerint az adóhatóság az e törvényben, adókötelezettséget előíró törvényben, illetve a felhatalmazásán alapuló más jogszabályban megállapított kötelezettségnek a megszegése miatt a természetes személy adózót kettőszázezer forintig, nem természetes személy adózót ötszázezer forintig terjedő mulasztási bírsággal sújthatja.

⁵¹⁴ A bíróság az adott gazdálkodó szervezettől a felszámolás kezdő időpontját megelőző évben felvett bevételének 50%-áig vagy – ha bevétele nem állapítható meg – 2.000.000 forintig terjedő pénzbírsággal sújthatja, valamint a költségek viselésére kötelezheti a gazdálkodó szervezet vezetőjét, aki a törvényben foglalt kötelezettségét elmulasztotta, vagy azt késedelmesen teljesíti, valótlan adatokat közölt, a felszámolóval való együttműködési kötelezettségét nem teljesíti.

korlátozottságára volt visszavezethető.⁵¹⁵ Álláspontom szerint egy viszonylag csekély tárgyi súlyú gazdasági bűncselekmény gondatlan alakzata büntethetőségének fenntartása egyébként sem indokolt, hiszen megfelelő szankcionálására a büntetőjogon kívül, például a szabálysértés körében is lehetőség lenne. S habár a jogalkotó is úgy véli, hogy a korábban a bevezetés indokául szolgáló fiktív iratmegsemmisítés kezelhető lenne az elektronikus irat megőrzésére kötelezéssel, illetőleg a könyvelési feladatokat ellátó személyek iratmegőrzési kötelezettségének a megteremtésével, mely védelem más jogági terület szabályozásával elérhető lenne,⁵¹⁶ ilyen rendelkezések jelenleg sem kerültek megfogalmazásra sem a szabálysértés körében, sem más jogszabályban.

A statisztikai adatokat megvizsgálva megállapítható, hogy 1995-ben az számvitel rendjének megsértése elkövetésének száma 331 volt, mely az ezredfordulót követően jelentősen megemelkedett, s 2001-ben 985-re, majd 2002-ben 1169-re emelkedett. Ezt követően számuk csökkenni kezdett, 2006-ban már „*csupán*” 694 ilyen bűncselekményt regisztráltak. A bűncselekmény a 2007-es módosítást követően kiugró számokat produkált, így ebben az évben 1274, 2008-ban már 3137, 2010-ben 3577, 2011-ben 3522 számvitel rendjének megsértése került be a nyilvántartásba, mely a 1064%-os emelkedés az 1995-ös számokhoz képest.⁵¹⁷ A 2012. január 1. napján hatályba lépett dekriminalizáció eredményeként a számvitel rendjének megsértése elkövetési száma jelentősen redukálódott, mely 2012-ben 994-re, a Btk. hatályba lépésének évében 584-re, 2019-ben 254-re,⁵¹⁸ míg 2021-ben 259-re csökkent.⁵¹⁹ 2018 júliusa és 2023 márciusa között összesen 1256 számvitel

⁵¹⁵ KONDOROSI A. (2019): i.m. 146 – 147. o.

⁵¹⁶ A Btk. Miniszteri Indokolásának a Btk. 403.§-ához fűzött magyarázata

⁵¹⁷ A Legfőbb Ügyészség tájékoztatója a 2014. évi bűnözésről, 19. o.

<http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok6797.pdf> megtekintés ideje: 2023. március 25.

⁵¹⁸ A Legfőbb Ügyészség tájékoztatója a 2019. évi bűnözésről, 28. o.

http://ugyeszseg.hu/pdf/statisztika/Tajekoztato_a_2019_evi_bunozesrol.pdf megtekintés ideje: 2023. március 25.

⁵¹⁹ A Legfőbb Ügyészség tájékoztatója a 2021. évi bűnözésről, 29. o.

<http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2023/01/tajekoztato-a-bunozes-2021.-evi-adatairol.pdf> megtekintés ideje: 2023. március 25.

rendjének megsértése bűncselekményt regisztráltak, mely a fele annak, amelyet a 2007-es módosítást követően nyilvántartásba vettek.⁵²⁰

A fenti adatokból látható, hogy a számvitel rendjének megsértése miatt indult büntetőeljárások száma jelentős mértékben csökkent, ezáltal megvalósult a jogalkotó várakozása a NAV kapacitásának bővülése tekintetében. Az, hogy az igazgatási eljárások száma hogyan alakult, külön vizsgálat tárgyát képezheti, vélhetően azonban a dekriminalizáció e tekintetben is meghozta a várt eredményt, figyelemmel az igazgatási eljárások gyorsaságára, s hatékonyságára, szemben a lassabb és költségesebb büntetőeljárásokkal.

5.5. Empirikus kutatás

A hitelezői érdekek védelme hazai szabályozásának, valamint a joggyakorlat megismerésének céljából vizsgálatom tárgyává tettem az új Be. hatálybalépését követően a Miskolci Járásbíróságon folyamatban volt azon büntetőeljárásokat, melyek tárgyai az általam korábban részletesen vizsgált bűncselekmények.⁵²¹ Összesen tizenhat darab olyan ügyirat kutatását végezhettem el, melyek 2018. július 1. és 2022. december 31. napja közötti időszakban voltak folyamatban, s a fenti feltételeknek megfelelnek.

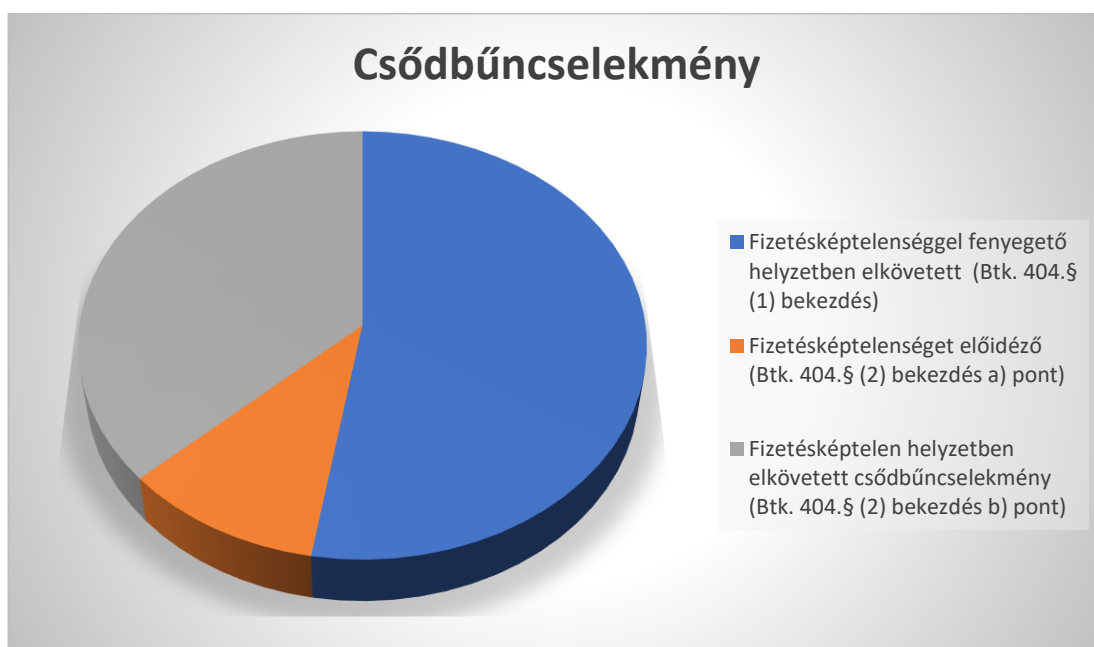
A következőkben igyekszem összefoglalni a vizsgált büntetőeljárások azon vonatkozásait, amelyeket elméleti szintén értekezésemben korábban már említettem.

⁵²⁰ Bűnügyi Statisztikai Rendszer: Regisztrált bűncselekmények száma az elkövetés helye szerint https://bsrsp.bm.hu/SitePages/ExcelMegtekinto.aspx?ExcelName=/BSRVIR/Regisztr%c3%a1t%20b%c5%b1ncselekm%c3%a9nyek_ver20230302011921.xlsx&Token=T01WZG1jRnhaRmlnOVVBR2lscW9CSTIFZVZ0d1doZkIqSUpEdWRGbGNObWVIN012OGMxQm9LL3pFSEN3T2RtcnU3RldFaUNVMik2cmJ1eWxtV3EzRytQVE9tZHdGTkUzUWhjTitCaUR5RGxxOFVIWDJCY09ydnVNL1M0TklLcHg= megtekintés ideje: 2023. március 25.

⁵²¹ Nem képezhettem kutatásom tárgyát befejezett ügyirat, ha azt folyamatban lévő ügyhöz csatolták, vagy bármilyen eljárás volt kutatásom idején azzal kapcsolatban folyamatban, csakúgy, mint jogerős befejezés előtt, továbbá más bíróságnak, hatóságnak hivatalos eljárásra megküldött iratanyag sem, valamint a folyamatban lévő, illetve az olyan irat, amelyben bírósági intézkedést igénylő körülmény merült fel.

5.5.1. Csődbűncselekmény

A hitelezői érdekek védelmét sértő bűncselekmények közül a leggyakrabban csődbűncselekmény miatt volt folyamatban büntetőeljárás, így e körben összesen tíz ügyirat vizsgálatát végeztem el. Elsősorban arra voltam kíváncsi, hogy a csődbűncselekmény mely alapesete valósult meg leggyakrabban, hiszen az e kérdéskörre vonatkozó anyagi jogi szabályok elemzése értekezésem jelentős részét teszi ki. Szeretném hangsúlyozni, hogy mivel a csődbűncselekmény különböző alakzatainak megvalósítása halmazatot nem eredményez, a vizsgált eljárásokban előfordult, hogy egy terhelt magatartása a deliktum több alapesetét is megvalósította, anélkül, hogy halmazati büntetés kiszabására lett volna lehetőség. Az eljárások során született ügydöntő határozatok tehát a csődbűncselekmény különböző, akár több fordulatáról rendelkeztek, így az általam vizsgált tíz ügyben a csődbűncselekmény első három fordulata miatt a terheltet felelősségre vonására összesen tizenkilenc alkalommal került sor.

Kutatásom eredményeként láthatóvá vált, hogy a Miskolci Járásbíróságon a vizsgált időszakban tíz esetben fizetésképtelenséggel

fenyegető helyzetben elkövetett csődbűncselekmény valósult meg, öt esetben annak első fordulata, három esetben a második fordulata, két esetben pedig a harmadik fordulata miatt került sor a terhelték felelősségre vonására. Fizetéseképtelenséget előidéző csődbűncselekmény miatt két alkalommal, míg fizetéseképtelen helyzetben elkövetett csődbűncselekmény okán hét alkalommal született a terhelt felelősségét kimondó ügydöntő határozat, egy ügyben három rendbeli elkövetés miatt.

Dolgozatomban nagy hangsúlyt fordítottam a csődbűncselekmény terhelti körének kérdésére is, így szerettem volna rálátni, hogy hogyan alakult a vizsgált időszakban a csődbűncselekmény alanyi köre. Nem meglepő módon majdnem minden esetben a gazdasági társaságok vezető tisztségviselőinek büntetőjogi felelősségre vonására került sor, érdekesség azonban, hogy a kutatásom tárgyát képező ügyekben egy alkalommal meghatalmazott képviselővel szemben, egy alkalommal pedig felszámolóval szemben került sor csődbűncselekmény elkövetésének megállapítására. Utóbbi terhelt egyébként három különböző gazdálkodó szervezet felszámolási eljárása során követte el a bűncselekményeket, így három rendbeli elkövetés miatt kellett felelnie.

Ami a büntetőügyekben született szankciókat illeti, meglátásom szerint enyhébb büntetőjogi jogkövetkezmények kiszabása jellemezte az általam vizsgált ügyeket, melyek közül legjellemzőbb a szabadságvesztés volt, azonban érdemes rámutatni, hogy a bíróság csupán egy alkalommal rendelkezett annak végrehajtásáról, a többi esetben azt próbaidőre felfüggesztette. Csődbűncselekmény elkövetése miatt a bíróság öt terhelt vonatkozásában határozott egy évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztésről, míg három esetben egy évet meghaladó, de két évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztés kiszabására került sor, azonban ezt a bíróság kizárólag halmazati büntetésül szabta ki, a csődbűncselekmény mellett egy esetben közokirat-hamisítás, egy esetben hamis magánokirat felhasználása és költségvetési csalás elkövetése miatt, míg a harmadik ügyben három rendbeli csődbűncselekménnyel halmazatban elkövetett jogtalan elsajátítás

okán. Az általam vizsgált ügydöntő határozatokban három alkalommal 500.000 forint végösszeget meg nem haladó mértékű pénzbüntetésre ítélték a terhelteket. Nyolc esetben került sor foglalkozástól eltiltás kiszabására, melyre két alkalommal egy év, négy alkalommal két év, egy alkalommal három év időtartamra, s egy alkalommal végleges hatállyal került sor.

A vizsgált ügyekben egy esetben terjesztettek elő polgári jogi igényt, melynek elbírálását a bíróság egyéb törvényes útra utasított.

A Miskolci Járásbíróság ítélete három alkalommal került a Miskolci Törvényszék, mint jogorvoslati fórum elé, melyek közül egy alkalommal a szabadságvesztés büntetés, egy alkalommal pedig a szabadságvesztés felfüggesztése mértékének enyhítésére került sor az elsőfokú bíróság döntéséhez képest. A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét egy alkalommal a vagyonelkobzás mértéke tekintetében súlyosította.

5.5.2. Tartozás fedezetének elvonása és számvitel rendjének megsértése

Ahogy említettem a Miskolci Járásbíróságon a vizsgált időszakban, a hitelezői érdekeket sértő bűncselekmények közül a csődbűncselekmény fordult elő a leggyakrabban. Jelentősen elmarad ettől a tartozás fedezetének elvonása, valamint a hitelezői érdekek védelmét közvetetten biztosító számvitel rendjének megsértése miatt indult büntetőeljárások száma.

Ami a tartozás fedezetének elvonását illeti négy alkalommal rendelkezett a bíróság bűncselekmény elkövetéséről, s minden esetben a tényállás második fordulata miatt állapította meg a terheltek felelősségét.

A szankciók tekintetében tipikusan pénzbüntetés kiszabására került sor, melyek mértéke az 500.000 forint végösszeget egyik esetben sem haladta meg. Egy alkalommal a terhelt visszaesőként történő elkövetése miatt egy év szabadságvesztés büntetés kiszabását látta indokoltnak a bíróság, melynek végrehajtását két év próbaidőre felfüggesztette, s pártfogó felügyelet intézkedés alkalmazásáról is rendelkezett.

Polgári jogi igény előterjesztésének lehetőségével egy ügyben élt a hitelező, amelyet a bíróság egyéb törvényes útra utasított.

A Miskolci Törvényszék egy alkalommal vizsgálta felül az elsőfokú bíróság határozatát, melynek eredményeként a járásbíróság által kiszabott pénzbüntetés enyhítéséről rendelkezett.

A Miskolci Járásbíróságon a hitelezői érdekek védelmét biztosító bűncselekmények közül a vizsgált időszakban és iratok körében számvitel rendjének megsértése miatt született a legkevesebb érdemi döntés. Mindösszesen két büntetővégzés elemzését végeztem el, a terhelt az egyik esetben három rendben, közvetett tettesként valósította meg a törvényi tényállás első bekezdésének első fordulatát, mely cselekményért a bíróság 300.000 forint kiszabását tartotta indokoltnak. A másik esetben az első bekezdés második fordulatának két rendbeli elkövetése miatt került sor a büntetőjogi felelősségre vonásra, s 300 óra közérdekű munka kiszabására. A határozatok mindkét esetben elsőfokon jogerőre emelkedtek.

5.5.3. Konklúzió

Vizsgálatom során kizárólag a járásbíróság hatáskörébe tartozó, hitelezői érdekeket sértő bűncselekményekre kívántam a hangsúlyt helyezni, így nem képezte kutatásom tárgyát a csődbűncselekmény és a számvitel rendjének megsértése minősített esetei, melyek gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekményként a törvényszék hatáskörébe tartoznak. A figyelmemet tehát a Miskolci Járásbíróságon, mint a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegye székhelyének járásbíróságán folyamatban lévő büntetőügyekre, azon belül az értekezésem központi témakörét képező bűncselekmények alapeseteire helyeztem.

Kutatásom eredményeként láthatóvá vált, hogy az érintett bűncselekmények tekintetében a vizsgált négy és fél év alatt kevés büntetőeljárás lefolytatására került sor, melyek eredményeként az elkövetők viszonylag enyhe szankcióval kellett, hogy szembenézzenek, mely a

csődbűncselekmény esetén tipikusan felfüggesztett szabadságvesztés, míg tartozás fedezetének elvonása és számvitel rendjének megsértése tekintetében pénzbüntetés volt. Tény, hogy e jogkövetkezmények sajnos nem állnak arányban az eljárások jellemzően bonyolult és hosszadalmas voltával, úgy vélem azonban, hogy a bűncselekmények felderítése, valamint az eljárások hosszának lerövidítése olyan nyomós érvek, amelyek miatt a hatóságok a büntetőeljárás lefolytatása során jelentős mértékben honorálják a beismerő vallomást tevő, s a bizonyításhoz jelentős mértékben hozzájáruló terhelt magatartását. Ezzel összefüggésben pedig az is megállapítható, hogy a büntetőhatározatok többnyire első fokon jogerőre emelkednek.

Az általam vizsgált bűncselekményekkel összefüggésben a polgári jogi igény elbírálásának büntetőeljárásbeli alakulását a gyakorlatban sajnos nem tudtam megvizsgálni, hiszen azon ritka esetekben amikor előterjesztésre került, az eljáró bíróság egyéb törvényes útra utasította.

6. Nemzetközi kitekintés

Természetesen nem csak a hazai, de a nemzetközi a modern üzleti életnek is szerves részét képezi a hitel, így az adós és a hitelező pénzügyi érdekeinek ellentéte is, melynek feloldása, megfelelő szintű szabályozása a különböző államok jogalkotóinak feladata. A modern jogrendszereknek világszerte biztosítaniuk kell a törvényi feltételeket a gazdasági tevékenység biztonságos és szabad folytatásához, mely a társaság felelősségét eredményezi tartozásainak megfelelő kezelése tekintetében. A fejlett országok igyekeznek megtalálni az egyensúlyt a túl szigorú felelősségi szabályok és aközött, hogy a lehető legteljesebb körben biztosítva legyen a hitelezők követeléseinek jogellenes elvonása miatti felelősségre vonás. A nemzetközi hitelezővédelmet megvizsgálva annak alapvetően két preferált módja emelhető ki: az egyik a hitelezők érdekeinek biztosítása tekintetében elsősorban a gazdasági

tevékenységért felelős személyekre – tipikusan a vezető tisztségviselőkre – koncentrál, míg a másik a társaság alapítóinak felelősségét hangsúlyozza.⁵²² Elsőként az Egyesül Királyság vonatkozó szabályainak vizsgálatát végzem el, hiszen érdekes kérdés a hitelezői érdekek védelmét biztosító büntetőjogi szabályok áttekintése egy, a hazaitól merőben eltérő jogi környezetben. Reményeim szerint választ kapok arra a kérdésre is, hogy célszerű-e a büntető törvénykönyvön kívül, más jogszabályban elhelyezni a hitelezőket oltalmazó büntetőrendelkezéseket. Az angol szabályok bemutatása mellett a német büntetőjog elemzését látom szükségesnek, melyet az a tény támaszt alá, hogy a német jogalkotás hosszú idő óta jelentős hatással van a hazai jogalkotásra. Végül, de nem utolsó sorban, úgy vélem, tanulságos lehet a hitelezők védelmét garantáló jogi rendelkezések vizsgálata egy másik posztoszocialista országban, így megvizsgálom, milyen irányban változott az elmúlt három évtized alatt a Szlovák Köztársaság büntetőjogi szabályozása, eltér-e, s ha igen, úgy mennyiben, a hazai megoldásoktól.

6.1. Fizetésektelenségi bűncselekmények az angol jogban

Az angol jog a csődöt sokáig alapvetően helytelen dolognak tartotta, melynek nyomain napjainkban is fellelhetők. Az adósok megítélésében az első áttörés a XVII. századra tehető, amikor 13 törvényjavaslatot terjesztettek elő, amelyek jelentős része a fizetésektelen adósoknak kínált volna lehetőséget a csőd ellen, kényszeregyezés formájában, elsősorban akkor, ha az adós teljesen és becsületesen feltárta könyveit és vagyonát. Végül csupán egy ilyen javaslat került elfogadásra, melyet egy év múlva hatályon kívül is helyeztek, mivel a kereskedők jelentős része tiltakozott ellene.⁵²³

⁵²² ENS, Sebastian – MICSUNESCU, Somi: Gläubigerschutz im deutschen und angloamerikanischen Recht – Bestandsaufnahme und Reformtendenzen, StudZr, 2005/1., 81 – 82. o.

⁵²³ LŐRINCZI Gyula: A csődjogi mentesítés szabályozásának elméleti tengelyei, Jogelméleti Szemle, 2012/2, 14. o.

Az angol jog szerinti fizetéseképtelenségi szabályokról napjainkban elmondható, hogy középpontjában jelenleg is a gazdálkodó szervezetek és a hitelezők, valamint a hitelezői közösségek konfliktusai állnak, igyekeznek a hitelezői érdekek védelmét biztosítani, céljuk azonban mindenekelőtt az adós vagyonának igazságos elosztása.⁵²⁴ Eltérés a magyar szabályanyaghoz képest, hogy a fizetéseképtelenséggel kapcsolatban elkövethető bűncselekményeket nem a büntetőkódex, hanem az Insolvency Act 1986. – mely a fizetéseképtelenségre, valamint a felszámolásra vonatkozó szabályokról rendelkezik –, valamint egyéb szaknormák tartalmazzák. Ennek oka egyrészt a cselekmények fizetéseképtelenségi eljárással való szoros kapcsolata, az, hogy nagy mértékben kötődnek annak különböző szakaszaihoz, valamint, hogy az ilyen eljárásokban eltér a bizonyítási teher. Természetesen az angol jogra is igaz, hogy a pénzügyi nehézségekkel küzdő társaságok vezetői elsődlegesen polgári jogi felelősséggel tartoznak.⁵²⁵ Erősödik azonban az a nézet, miszerint célszerű lenne e deliktumok büntető kódexben történő elhelyezése.

A fizetéseképtelenségi joggal kapcsolatos bűncselekmények az angol szabályok szerint két nagy kategóriára oszthatók: a gazdasági társaságok fizetéseképtelenségéhez kapcsolódó („*corporate insolvency*”), valamint a magánszemélyek csődjéhez („*bankruptcy*”) kapcsolódó tényállások. E két nagy kategória hosszú időn keresztül egymástól külön fejlődött, rendszerük jelenleg is eltér, utóbbi eredete azonban sokkal régebbre nyúlik vissza, mint ami a gazdálkodó szervezetekre vonatkozó rendelkezéseket illeti. A szabályanyag rendkívül szerteágazó, s jelentős mennyiségű, az Insolvency Act 1986. magában foglalja mind a szervezetek (*Malpractice before and during Liquidation; Penalisation of Companies and Company Officers; Investigations and Prosecutions*),⁵²⁶ mind az egyének fizetéseképtelenségére vonatkozó

⁵²⁴ EIDENMÜLLER, Horst: Comparative Corporate Insolvency Law, Oxford Legal Studies Research Paper, 2017/30, 1. o.

⁵²⁵ ANDERSON, Hamis: An Introduction to Corporate Insolvency Law, The Plymouth Law & Criminal Justice Review, 2016/8., 37. o.

⁵²⁶ Insolvency Act 1986. IV. rész X. fejezet

rendelkezéseket (*Bankruptcy Offences*).⁵²⁷ Szeretnék rámutatni, hogy noha egyéb szaknormák is tartalmaznak ide vonatkozó rendelkezéseket, értekezésemben kizárólag az 1986-os fizetéseképtelenségi törvény hitelezői érdekeket sértő, általam fontosabbnak ítélt tényállásainak ismertetését fogom elvégezni.

6.1.1. A gazdálkodó szervezetek fizetéseképtelenségéhez és likvidációjához kapcsolódó deliktumok

A gazdálkodó szervezetek ellen indítható felszámolási eljárás az ún. *winding up*, mely eltérően alakul a regisztrált társaságok – melyek tekintetében beszélhetünk önkéntes és kötelező felszámolásról –, valamint a nem regisztrált társaságok esetén. Ha az adós úgy dönt, hogy – a későbbiekben még említésre kerülő – fizetőképességi nyilatkozat kibocsátása mellett megindítja a felszámolási eljárást, úgy tagsági önkéntes felszámolásról, míg fizetőképesség hiányában hitelezői önkéntes felszámolásról beszélhetünk, mely utóbbira nem regisztrált társaságok esetén nincs lehetőség. A felszámolási eljárás lefolytatása akkor kötelező, ha a bíróság rendeli el annak megindítását.⁵²⁸

A vállalati fizetéseképtelenségi eljárásnak három formája létezik az angol jogban. Az első a fent említett felszámolás (legyen az akár kötelező, akár önkéntes), mely lényegében társaság megszűnése esetén lefolytatandó végső eljárás, célja az adós vagyonának a hitelezők közötti elosztása. A második kategória az adminisztratív csődgondokság, mely egy fizetéseképtelenségi eljárás, amelyben adminisztrátort neveznek ki, aki átveszi a vállalat irányítását, miközben az igazgatók hatásköre megszűnik. A harmadik pedig a társaságok által kötött önkéntes megállapodás, mely egy jogilag kötelező érvényű megállapodás a vállalat hitelezőivel, amely lehetővé teszi gazdálkodó szervezet adósságai egy részének idővel történő

⁵²⁷ Insolvency Act 1986. IX. rész VI. fejezet

⁵²⁸ NAGY Adrienn: A fizetéseképtelenség kritériuma a német, az osztrák és az angol nemzeti jogban az 1346/2000/EK Tanácsi Rendelet tükrében, *Acta Conventus de Iure Civili*, 2007, 124 – 125. o.

visszafizetését. Utóbbi két eljárás célja a társaság működésének helyreállítása.⁵²⁹

A gazdálkodó szervezetek fizetéseképtelenségéhez és likvidációjához kapcsolódó deliktumok:

- a törvény szerinti fizetőképességi nyilatkozat,
- a felszámolással fenyegető helyzetben elkövetett csalás,
- a hitelezők megtévesztésével kapcsolatos ügyletek,
- a kötelelességzés a felszámolási eljárás során,
- valamint a hitelezők megtévesztése.

Az Insolvency Act 1986. első tényállása, amelyet szükséges megemlíteni, *a törvény szerinti fizetőképességi nyilatkozatra*⁵³⁰ vonatkozó büntetőjogi szabályok. A társaság önkéntes felszámolásának elhatározása esetén a vezetők – vagy azok többsége – jogszabályi nyilatkozatot tehetnek, miszerint a társaság ügyeinek teljes körű kivizsgálását követően arra az álláspontra jutottak, hogy a társaság – legfeljebb a felszámolás kezdetétől számított 12 hónapon belül – a nyilatkozatban meghatározottak szerint, teljes egészében, a törvényes kamatokkal együtt ki tudja fizetni tartozását. Az a vezető tisztségviselő azonban, aki e nyilatkozatot anélkül teszi meg, hogy alapos okkal feltételezné, hogy a társaság a meghatározott határidőn belül teljes egészében, törvényes kamataival együtt képes lesz megfizetni tartozását, szabadságvesztéssel, pénzbírsággal, vagy mindkettővel büntetendő.

Az Insolvency Act 1986. kimondja, hogy ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell az alapos ok hiányát, ha a társaság a nyilatkozattételt követő öt héten belül felszámolásra kerül, a tartozást pedig a meghatározott határidőn belül nem fizetik meg, vagy nem teljesítik maradéktalanul.

Bár a magyar jog hasonló bűncselekményt nem szabályoz, látható, hogy a vezető tisztségviselők felelőssége az angol jog szerint is kiemelkedő jelentőségű a hitelezői érdekek védelme szempontjából. Elvárás ugyanis, hogy a társaság megszüntetéséről való döntés esetén a vezetők felelősséget

⁵²⁹ ANDERSON, H. (2016): i.m. 23. o.

⁵³⁰ Insolvency Act 1986 s. 89.

vállaljanak a társaság tartozásainak megfizetéséhez szükséges anyagi forrás fennállása tekintetében. A társaság vezetői tehát ilyen értelemben felelősséggel tartoznak a társaság hitelezői felé. A vezetőknek bizonyítaniuk kell, hogy megtettek minden ésszerű lépést annak érdekében, hogy a társaság forrásait felhasználva biztosítsák az társaság tartozásainak visszafizetését. A törvény szövegéből arra lehet következtetni, hogy e bűncselekmény megállapíthatóságához elegendő a gondatlanság, a szándékosság nem feltétele az elkövetésnek.

A következő tényállás *a felszámolással fenyegető helyzetben elkövetett csalás*.⁵³¹ A társaság azon korábbi vagy jelenlegi vezető tisztségviselője, aki a társaság felszámolásának a bíróság általi elrendelését, vagy – a társaság önkéntes felszámolásról való döntése esetén – a társaság megszüntetése iránti eljárást közvetlenül megelőző 12 hónapon belül

a) 500 £ vagy annál nagyobb értékben rejt el társasági vagyont, vagy titkol el a társasággal szembeni tartozást, követelést,

b) 500 £ vagy annál nagyobb értékben, csalárd módon elveszi a társasági vagyont, vagy annak bármely részét,

c) elrejt, megsemmisít, megrongál vagy meghamisít a társaság tulajdonát vagy ügyeit érintő, vagy azzal kapcsolatos könyvet vagy dokumentumot,

d) hamis bejegyzést tesz a társaság tulajdonát vagy ügyeit érintő, vagy azzal kapcsolatos könyvbe vagy dokumentumba, vagy

e) csalárd módon eltávolít, megváltoztat vagy hiányosan vezet a társaság tulajdonát vagy ügyeit érintő, vagy azzal kapcsolatos dokumentumot, vagy

f) elzálogosít, zálogba ad vagy elidegenít bármely olyan társasági vagyont, amely hitelből származik és amelyet nem fizettek ki (kivéve, ha az a társaság szokásos üzleti tevékenységéhez kapcsolódik),

⁵³¹ Insolvency Act 1986 s. 206.

megvalósítja a felszámolással fenyegető helyzetben elkövetett csalás bűncselekményét.

A vezető tisztségvelő büntetőjogi felelősségre vonására sor kerülhet továbbá, ha a fenti időtartamon belül tudomást szerez arról, hogy mások a c), d) és e) pontban említett magatartásokat tanúsítják, valamint akkor is, ha a fenti magatartások bármelyikét a felszámolás kezdete után követi el, a felszámolási eljárás a büntethetőséghez azonban szükséges.

A tényállás kifejezetten rögzíti, hogy vezető tisztségviselő alatt az árnyékvezetőt is érteni kell, sőt, az f) pont vonatkozásában a zálogot, biztosítékot, vagyont elfogadó büntethetőségéről is rendelkezik, ha a tényállásban írt körülmények tudatában van.

A bűncselekmény elkövetője szabadságvesztéssel, pénzbüntetéssel, vagy mindkettővel büntetendő, mentesül azonban a felelősség alól, ha az a) és f) pontok vonatkozásában bebizonyosodik, hogy csalárd szándék nem állt fenn, a c) és d) pontok tekintetében pedig akkor, ha bizonyítható, hogy az elkövetőnek nem volt szándékában eltitkolni a társaság helyzetét, illetve jogsértést elkövetni.

A fenti bűncselekmény számos olyan elemet tartalmaz, amelynek a hatályos jogba történő bevezetését magam is üdvözlendőnek tartanék. Ilyen a vezető tisztségviselő felelőssége harmadik személy magatartásáért a felszámolási eljárás során. Ahogyan korábban említettem, hatályos jogunk szerint a vezető tisztségviselő büntetőjogi felelősségének megállapítására a felügyeleti és ellenőrzési kötelezettség elmulasztásáért rendkívül szűk körben, kizárólag a hivatali vesztegetés, valamint a költségvetési csalás tekintetében lehetséges. A másik ilyen rendelkezés az árnyékvezető felelősségének nevesítése a tényálláson belül, mely szintén hiányzik a hatályos magyar szabályok közül.

Az angol jog a társaság vezető tisztségviselőjének a felelősségre vonását *a hitelezők megtévesztésével kapcsolatos ügyletek*⁵³² tényállása

⁵³² Insolvency Act 1986 s. 207.

körében is lehetővé teszi, akkor, ha a társaság felszámolásának a bíróság által történő elrendelése, vagy a társaság önkéntes felszámolásának elhatározása esetén

a) a társaság vagyont elajándékozta, átruházta, vagy egyéb módon megterheli, a társaság vagyonának végrehajtás alá vonását idézi elő, vagy abban közreműködik, vagy

b) a társaságot fizetésre kötelező ítélet, vagy meghagyást követő 2 hónapon belül a társaság vagyont elrejt, vagy eltulajdonítja.

A bűncselekmény elkövetője szabadságvesztéssel, pénzbüntetéssel, vagy mindkettővel büntetendő, mentesül azonban az (1) bekezdés a) pontja miatti felelősség alól a vezető tisztségviselő, ha az abban foglalt magatartást több mint 5 évvel a felszámolás megkezdése előtt tanúsította, valamint a tényállás valamennyi fordulata esetén megszűnik a büntethetőség, ha az elkövető bizonyítja, hogy nem állt szándékában a társaság hitelezőinek megtévesztése.

Az Insolvency Act 1986. az előbbi tényálláshoz hasonlóan, a *kötelességzegés a felszámolási eljárás során*⁵³³ elnevezésű tényállás körében szintén a társaság korábbi vagy jelenlegi vezető tisztségviselőjének a felelősségéről rendelkezik – ideértve az árnyékvezetőt is –, aki a társaság felszámolásának a bírósági általi elrendelése, vagy a társaság önkéntes felszámolásának elhatározása esetén

a) a felszámoló előtt nem tárja fel legjobb tudomása és meggyőződése szerint, teljesen és a valóságnak megfelelően a társaság összes vagyont, valamint azt, hogy a társaság hogyan, kinek, milyen ellenszolgáltatás fejében és mikor adott el társasági vagyont (kivéve, ha az a társaság szokásos üzletmenete körébe tartozik),

b) nem adja át a felszámolónak (vagy a felszámoló utasítása szerint) a rendelkezése alatt álló társasági vagyont, amelynek átadására jogszabály szerint köteles,

⁵³³ Insolvency Act 1986 s. 208.

c) nem adja át a felszámolónak (vagy a felszámoló utasítása szerint) a rendelkezése alatt álló, a társaság tulajdonát vagy ügyeit érintő, vagy azzal kapcsolatos olyan dokumentumot, amelynek átadására jogszabály szerint köteles,

d) amint teheti, nem értesíti a felszámolót, hogy a felszámolás alatt álló személy tudottan vagy valószínűsíthetően hamis tartozást igazolt, vagy

e) a felszámolás megkezdése után akadályozza a társaság tulajdonát vagy ügyeit érintő, vagy azzal kapcsolatos dokumentum elkészítését.

A büntetőjogi felelősség megállapítható akkor is, ha az elkövető a felszámolás megkezdése után a társasági vagyont fiktív veszteségek vagy költségek érvényesítésével kísérli meg elszámolni, valamint akkor is, ha azt a felszámolást közvetlenül megelőző 12 hónapon belül, a társaság valamely hitelezői gyűlésén kísérli meg.

Az első fordulat a) – c) pontja esetén nem büntethető az elkövető, ha bizonyítja, hogy nem volt csalási szándéka, az e) pont esetén pedig, ha bizonyítja, hogy nem állt szándékában a társaság ügyeinek eltitkolása vagy a törvény megsértése. Látható, hogy a törvény az első fordulat d) pontja, valamint a második fordulat tekintetében nem rendelkezik kimentési lehetőségről.

A bűncselekmény elkövetője a hitelezők megtévesztésével kapcsolatos ügyek elkövetőjéhez hasonlóan szabadságvesztéssel, pénzbüntetéssel, vagy mindkettővel büntetendő.

Úgy vélem, a fenti tényállás a magyar jogban korábban adminisztratív csődbüntetté⁵³⁴ szabályozott deliktummal vonható párhuzamba. Mindkét tényállás lényege, hogy az elkövető nem teljesíti jogszabályi kötelezettségeit, mely miatt büntetőjogi szankciókkal kell szembe néznie, az angol jog szerint a vezető tisztségviselőt terhelő felelősség azonban tágabb, mint ahogy azt magyar jog szabályozta.

⁵³⁴ Az adminisztratív csődbüntetés a számvitel rendjének megsértése tényállásába történő áthelyezését követően végül a 2011. évi CL. törvény dekriminalizálta.

Végül, de nem utolsó sorban az Insolvency Act 1986. rendelkezik a *hitelezők megtévesztéséről*⁵³⁵ is, melyet a társaság korábbi vagy jelenlegi vezető tisztségviselője a társaság felszámolásának a bíróság által történő elrendelése, vagy a társaság önkéntes felszámolásának elhatározása esetén követi el, ha

a) hamis (valótlan) tényt állít vagy más csalárd magatartást tanúsít abból a célból, hogy a hitelezők vagy valamely hitelező hozzájárulását egy megállapodáshoz, egyezséghez vagy a felszámoláshoz megszerezze, valamint

b) az a) pontban meghatározott célból a felszámolást megelőzően tett valótlan nyilatkozatot, vagy tanúsított más csalárd magatartást.

E szakasz alkalmazásában is irányadó, hogy a vezető tisztségviselő alatt az árnyékvezetőt is érteni kell.

Az e § szerinti bűncselekmény elkövetője szintén szabadságvesztéssel, pénzbüntetéssel, vagy mindkettővel büntetendő.

6.1.2. Az egyéni csődhöz kapcsolódó bűncselekmények

Ahogy az korábban említettem, az angol fizetéseképtelenségi eljárás két nagy kategóriára osztható: az előző pontban ismertetett, a gazdasági társaságok fizetéseképtelenségére vonatkozó tényállások, valamint a magánszemélyek csődjéhez kapcsolódó bűncselekmények. Utóbbi esetében az Insolvency Act 1986. nem határozza meg, hogy pontosan kit tekint természetes személy adósnak, így e fogalom tartalommal való megtöltése a bírói gyakorlatra maradt, mely leegyszerűsítve a kérdést mindenkit annak tekint, aki nem minősül jogi személynek. A természetes személyekkel szemben két típusú eljárás kezdeményezhető: a csődeljárás (*Bankruptcy*) és az önkéntes egyezségre irányuló eljárás (*Individual Voluntary Arrangement - IVA*), mely utóbbi eljárás nagyobb népszerűségnek örvend az Egyesült Királyságban.

⁵³⁵ Insolvency Act 1986 s. 211.

Értekezésem során nem kívánom részletesen ismertetni a magánszeméllyel szemben kezdeményezhető csődeljárásra vonatkozó angol szabályokat, így ehelyütt csak arra szeretnék utalni, hogy a Bankruptcy-t maga az adós, egy vagy több hitelező, illetve az önkéntes egyezsége irányuló eljárás végrehajtását felügyelő fizetéseképtelenségi szakértő indítványozhatja, abban az esetben, ha az adós az egyezségben foglaltakat nem teljesíti, míg IVA kezdeményezése az adós önkéntes elhatározásán alapul.⁵³⁶

Az Insolvency Act 1986. „*Bankruptcy Offences*” című fejezete rendezi a magánszemélyek csődjével kapcsolatban elkövethető bűncselekményeket. Itt található a *Defence of innocent intention* kimentési szabály,⁵³⁷ melynek lényege, hogy a bűnös szándék hiánya, mint kimentési ok érvényesülhet. A törvény bizonyos tényállások esetén, így a vagyon feltárásának elmulasztása, a vagyon eltitkolásának első fordulata, a hamis nyilatkozat második fordulata, a csalárd rendelkezés vagyonnal, a szökés, valamint a hitelből szerzett vagyon csalárd kezelésének első fordulata esetén lehetővé teszi annak a terhelt által történő bizonyítását, hogy a cselekmény elkövetésekor csalárd szándék nem állt fenn, illetve ügyeinek állását nem kívánta eltitkolni.

A következőkben az egyéni csődhöz kapcsolódó bűncselekmények tényállásait fogom bemutatni, így:

- a vagyon feltárásának elmulasztását,
- a vagyon eltitkolását,
- a hamis nyilatkozatokat,
- a csalárd rendelkezést a vagyonnal,
- a szökést,
- a hitelből szerzett vagyon csalárd kezelését,
- a meg nem engedett üzleti tevékenységet, a hitelszerzést,
- valamint az önkéntes egyezsége irányuló eljárással összefüggésben elkövethető hamis állításokat.

⁵³⁶ NAGY Adrienn: Az európai fizetéseképtelenségi eljárás az alanyok nézőpontjából, PhD értekezés, Miskolc, 2010, 43. o.

⁵³⁷ Insolvency Act 1986. s 352.

Az első kiemelést érdemlő tényállás a magánszemélyek csődjével kapcsolatban elkövethető bűncselekmények körében tehát *a vagyon feltárásának elmulasztása*.⁵³⁸ A tényállás szerint az adós büntetőjogi felelősségre vonására kerül sor, ha

a) legjobb tudása és meggyőződése szerint nem fed fel a csődvagyont a csődbiztos vagy a vagyonkezelő előtt, vagy

b) nem tájékoztatja a csődbiztos vagy a vagyonkezelőt bármely figyelembe vehető vagyon átruházásának okairól, illetve körülményeiről (kinek, mikor, hogyan történt az átruházás).

A b) pont nem alkalmazható, ha az átruházás az adós rendes üzletmenetében történt, illetve, ha saját vagy családja szokásos költségeinek kifizetésére szolgált.

A fenti cselekmény büntetendőségét az indokolja, hogy az egyéni csődre vonatkozó angol eljárási szabályok szerint az adósnak teljeskörű, írásos nyilatkozatot kell tennie a vagyoni helyzetéről a csődbiztos számára, hogy utóbbi teljes képet adhasson a hitelezőknek az adós eladósodottságának mértékéről, és azon tranzakciókról, amelyek ehhez a helyzethez vezettek.⁵³⁹ E kötelezettségnek pedig kellő súlyt büntetőjogi szankciók kilátásba helyezése ad.

A következő bűncselekmény *a vagyon eltitkolása*,⁵⁴⁰ melyet az adós akkor követ el, ha

a) nem adja át a csődbiztosnak, vagyonkezelőnek, vagy utasításuk szerint azt a rendelkezése alatt álló vagyont, amelynek átadására törvény alapján egyébként köteles,

b) eltitkol olyan őt megillető követelést, vele szemben fennálló tartozást, vagy olyan vagyontárgyat, amelynek értéke eléri a törvény szerinti értéket, és amelynek átadására törvény alapján egyébként köteles,

⁵³⁸ Insolvency Act 1986 s. 353.

⁵³⁹ SMITH, A.T.H.: Property Offences. Sweet & Maxwell. London, 1994, 670. o.

⁵⁴⁰ Insolvency Act 1986 s. 354.

c) a csődeljárási kérelem benyújtása előtti 12 hónapban, vagy a csődeljárás iránti kérelem előterjesztésétől a csőd kezdő időpontjáig terjedő időszakban a b) pontban meghatározott magatartást tanúsította, mely a bankruptcy order⁵⁴¹ kibocsátása után büntethető lenne.

A büntetőjogi felelősség megállapítására akkor van lehetőség, ha az elkövető elidegeníti vagy a csődeljárás iránti kérelem előterjesztésétől a csőd kezdő időpontjáig terjedő időszakban elidegenítette vagyonának jogszabályban meghatározott értékű részét, amelynek a csődbiztosnak vagy a vagyonkezelő részére történő átadására törvény alapján egyébként köteles.

Az adós elköveti a vagyon eltitkolását akkor is, ha a csődbiztos, a vagyonkezelő, vagy a bíróság felhívása ellenére, ésszerű ok nélkül elmulasztja

a) a csőd kérelem benyújtása előtti 12 hónapban vagy a csődeljárás iránti kérelem előterjesztésétől a csőd kezdő időpontjáig terjedő időszak alatt bekövetkezett lényeges vagyonvesztés elszámolását, könyvelését, vagy

b) kielégítő magyarázat adását a veszteség kialakulásának okáról.

Az előző pontban tárgyalt vagyon feltárásának elmulasztásától az különbözteti meg a vagyon eltitkolását, hogy míg előbbi esetén a vagyon feltárása marad el, utóbbi esetben az átadást mulasztja el az adós.

Ami a *hamis nyilatkozatok*⁵⁴² bűncselekményt illeti, az adós akkor követi el, ha a törvénynek az egyéni csődöt szabályozó rendelkezései körében előírt valamely nyilatkozatot érdemben hiányosan tesz meg.

Az adós elköveti a bűncselekményt akkor is, ha

a) tudja vagy valószínűsíti, hogy valótlan adósságot érvényesítenek, s mihelyt teheti, nem értesíti a csődbiztos, vagy a vagyonkezelőt,

b) vagyonának valamely részét fiktív veszteségekkel vagy kiadásokkal kísérli meg elszámolni, vagy

c) a csőd kérelem előterjesztését megelőző 12 hónapban, a csődeljárás iránti kérelem előterjesztésétől a csőd kezdő időpontjáig terjedő időszakban

⁵⁴¹ Lényegében a csődeljárás bíróság által történő elrendelése.

⁵⁴² Insolvency Act 1986. s. 356.

olyan magatartást tanúsít, amely a b) pont szerint a bankruptcy order kibocsátása után büntethető lenne, vagy

d) hamis nyilatkozatot tesz, vagy más csalárd magatartást tanúsít azzal a céllal, hogy az egyezséghez vagy a csődeljáráshoz hitelezőinek a beleegyezését megszerezze.

A *csalárd rendelkezés vagyonnal*⁵⁴³ tényállása szerint, ha az adós a csőd kezdetét megelőző 5 éven belül vagyonának valamely részét elajándékozza, átruházza, megterheli, vagy ezekről rendelkezik, bűncselekményt követ el. A felelősség megállapításához szükség van arra, hogy a vagyon elvonását, lefoglalását az adós okozza, vagy azt legalább eltűrje.

Az adós büntetőjogi felelősségre vonására e bűncselekmény miatt sor kerül akkor is, ha vagyonának bármely részét elrejt, elidegeníti, vagy a csőd megindulása előtt bármikor elrejtette, elidegenítette azután, vagy azt megelőző 2 hónapon belül, hogy fizetési kötelezettséget tartalmazó ítéletet, vagy határozatot hoztak ellene, ha az abban foglaltakat a csőd megindulása előtt nem teljesítette.

Az Egyesül Királyságban irányadó szabályok érdekessége a *szökés*⁵⁴⁴ tényállása, miszerint az adós bűncselekményt követ el, ha

a) Angliát és Walest elhagyja, arra készül, vagy arra kísérletet tesz olyan, a jogszabály szerinti értéket elérő vagyonnal, amelynek a csődbiztosnak vagy a vagyonkezelő részére történő átadására törvény alapján egyébként köteles, vagy

b) a csődeljárási kérelem benyújtása előtti 6 hónapban, vagy a kérelem előterjesztésétől a csőd kezdő időpontjáig terjedő időszakban olyan magatartást tanúsít, amely az a) pont szerint büntethető lenne, ha a bankruptcy order-t kibocsátották volna.

Ha az adós a csődeljárási kérelem benyújtását megelőző 12 hónapban, vagy a kérelem előterjesztésétől a csőd kezdő időpontjáig terjedő időszakban hitelből szerzett, még ki nem fizetett vagyont idegenít el, úgy *hitelből szerzett*

⁵⁴³ Insolvency Act 1986 s. 357.

⁵⁴⁴ Insolvency Act 1986 s. 358.

*vagyon csalárd kezelése*⁵⁴⁵ miatt vonható felelősségre, csak úgy, mint az a személy, aki a csődeljárási kérelem benyújtását megelőző 12 hónapban, vagy a kérelem előterjesztésétől a csőd kezdő időpontjáig terjedő időszakban úgy szerzett vagy kapott vagyont, hogy tudta, hogy az adósnak a vagyonnal kapcsolatos tartozása van és az adósnak nem áll szándékában, vagy előreláthatólag nem lesz képes lesz kifizetni a tartozását.

Nem büntethető az elkövető, ha a vagyon elidegenítése, megszerzése vagy átvétele az adós szokásos üzletmenetébe tartozott. Ennek meghatározásakor különösen a fizetett ellenérték összegét kell figyelembe venni.

Ebben a szakaszban a vagyon elidegenítése magában foglalja annak megterhelését, elzálogosítását, és a vagyon megszerzésére vonatkozó rendelkezéseket is ennek megfelelően kell értelmezni.

*Az adós meg nem engedett üzleti tevékenység, hitelszerzés*⁵⁴⁶ bűncselekményét követi el, ha:

a) akár egyedül, akár mással együtt, meghatározott összeg erejéig vagy annál nagyobb mértékben hitelt szerez anélkül, hogy a vagyoni helyzetéről tájékoztatná a hitelezőt, vagy

b) anélkül folytat üzleti tevékenységet (akár közvetlenül, akár közvetve) más néven, mint amely alatt korábban csődbe ment, hogy ezt a körülményt ismertetné az üzleti partnereivel.

Az adós a helyzetéről akkor tájékoztatja megfelelően a hitelezőt, ha azt is tudomására hozza, hogy a csődeljárás következményei alól még nem mentestült.

Hitelfelvétel alatt érteni kell egyrészt a részletvásárlást, a lízingszerződést, valamint azt az esetet, ha előre fizetnek (akár pénzben, akár más módon) áruértékesítésért vagy szolgáltatásnyújtásért.

⁵⁴⁵ Insolvency Act 1986. s. 359.

⁵⁴⁶ Insolvency Act 1986. s. 360.

Az a személy, akinek vagyonát Skóciában foglalták le, vagy aki Észak-Írországban ment csődbe, bűncselekményt követ el akkor is, ha felmentése előtt Angliában, vagy Walesben követi el a fenti magatartást.

Ez a szakasz az adósra mindaddig vonatkozik, amíg vele szemben csődkorlátozás van hatályban.

Ahogy korábban említettem a magánszemélyek fizetéseképtelenségével kapcsolatban népszerű jogintézménynek tekinthető az önkéntes egyezsége irányuló eljárás (Individual Voluntary Arrangements – IVA). Lényege, hogy a magánszemély adós megállapodást köt a hitelezőivel az adósságok egészének vagy egy részének megfizetésére, s az abban meghatározottak szerint teljesít rendszeres kifizetéseket harmadik személynek, az ún. „*insolvency practitioner*”-nek, aki ezt a pénzt felosztja a hitelezők között. Az IVA nagyobb ellenőrzést biztosít az adós eszközei felett, mint a csődeljárás. Szabályait a VIII. fejezet foglalja össze, melynek címe *Individual Voluntary Arrangements*.⁵⁴⁷ A törvény az IVA-val összefüggésben elkövethető bűncselekményként rendelkezik a *hamis állítások*⁵⁴⁸ tényállásáról, miszerint bűncselekményt követ el az adós, aki azért, hogy hitelezőinek jóváhagyását megszerezze, az önkéntes egyezsége irányuló javaslatához

a) hamis nyilatkozatot tesz, vagy

b) csalárd módon tesz valamit, vagy éppen elmulasztja valaminek a megtételét.

Ezt a rendelkezést akkor is alkalmazni kell, ha az egyezsége vonatkozó javaslatot nem fogadják el.

A bűncselekmény elkövetője szabadságvesztéssel, pénzbüntetéssel, vagy mindkettővel büntetendő.

⁵⁴⁷ Az Insolvency Act 1986. egyébként hamis állítás bűncselekményéről a vállalati önkéntes egyezség – Company Voluntary Arrangement (CVA) – körében is rendelkezik, mely szerint bűncselekményt követ el a társaság vezető tisztségviselője, aki azért, hogy a társaság tagjainak vagy hitelezőinek jóváhagyását megszerezze az önkéntes egyezsége irányuló javaslatához. Ezt a szabályt az árnyékvezetőre is alkalmazni kell.

⁵⁴⁸ Insolvency Act 1986. s. 262A.

6.2. A német jog hitelezővédelmi szabályai

A jogtörténeti előzmények során utaltam rá, hogy a német büntetőjogi gondolkodás sokáig jelentős hatással volt a hazai jogalkotásra. Éppen ezért fontosnak tartom megvizsgálni a német büntetőjog hitelezővédelmi szabályait, rámutatni a hazai rendelkezésekkel kapcsolatos esetleges hasonlóságokra, eltérésekre.

A német jogban a gazdasági bűncselekmények egy része nem a büntető törvénykönyvben, hanem szaktörvényekben kerültek rendezésre – mely egyébként a korábbi hazai szabályozásra is jellemző volt. A német álláspont szerint a gazdasági bűncselekmények olyan sokszínűek, hogy egy törvényben történő szabályozásuk rendszerbeli és szerkezeti problémákat eredményezne, bizonyos deliktumok pedig annyira szoros kapcsolatban állnak a háttérnormákkal, hogy azoktól való különválasztásuk esetén értelmezhetetlenek volnának.⁵⁴⁹ Tanulmányomban azonban kifejezetten a német fizetéseképtelenségi bűncselekményekre helyezem a hangsúlyt – ahogyan tettem azt az angol jog vizsgálata során is –, mely deliktumok a német Büntető Törvénykönyv – *Strafgesetzbuch* (a továbbiakban: StGB) *Insolvenzstraftaten* (a továbbiakban: Fizetéseképtelenségi bűncselekmények) című, Huszonnegyedik fejezetében találhatók. Itt kerül rendezésre:

- a csődbűncselekmény,
- a csődbűncselekmény külön tényállásban szabályozott különösen súlyos esete,
- a számviteli kötelezettség megsértése,
- a hitelező jogtalan előnyben részesítése, valamint
- a hazai büntetőjogban ismeretlen adós jogtalan előnyben részesítése.

Mielőtt azonban rátérek a büntetőjogi szabályokra, szeretnék néhány szót szólni a német fizetéseképtelenségre vonatkozó anyagi és eljárásjogi

⁵⁴⁹ TÓTH M. (2002): i.m. 35. o.

szabályokról, melyeket az 1999. január 1. napján hatályba lépett *Insolvenzordnung*, vagyis a Fizetéseképtelenségi Törvény (a továbbiakban: InsO) rendez. Az InsO rögzíti, hogy a fizetéseképtelenségi eljárás célja az adós hitelezőinek kollektív követeléseik arányában történő kielégítése, mely történhet az adós vagyonának értékesítése és a bevételeinek felosztása, vagy a fizetéseképtelenségi tervben rögzített alternatív megállapodás elérése útján. A német jog lehetőséget kíván biztosítani a becsületes adós részére a fennmaradó kötelezettségeitől való szabadulásra.⁵⁵⁰ A törvény lehetővé teszi a fizetéseképtelen vállalat reorganizációját a reorganizációs terv alapján, melynek tartalmát jellemzően a hitelezők határozzák meg. A fizetéseképtelenségi eljárások a fizetéseképtelenségi bíróság hatáskörébe tartoznak, s indítványozhatók mind természetes, mind jogi személy által, vagy ellen,⁵⁵¹ azonban kizárólag az adós, vagy valamely hitelező⁵⁵² kérelmére indulhat meg,⁵⁵³ a hatóság hivatalból nem kezdeményezheti. Feltételként kerül meghatározásra még, hogy az eljárás finanszírozása biztosított legyen, így, ha az adós vagyona előreláthatólag nem fogja fedezni az eljárás költségeit, úgy a kérelem elutasítására kerül sor.⁵⁵⁴

A fizetéseképtelenségi eljárás lefolytatása iránti kérelem adós által történő előterjesztésének megsértéséhez komoly, az StGB rendelkezésein kívül eső büntetőjogi szankciót fűz a jogalkotó. Az InsO ugyanis kimondja, hogy fizetéseképtelenség vagy túlzott eladósodás esetén a képviselőt ellátó testület tagjai a fizetéseképtelenségi eljárás megindítása iránti kérelmet késedelem nélkül, de legkésőbb a fizetéseképtelenség, vagy a túlzott eladósodás bekövetkezését követő három héten belül kötelesek benyújtani. Ha ezt az arra köteles elmulasztja, vagy a kérelmet nem megfelelően, esetleg késedelmesen nyújtja be, úgy három évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel,

⁵⁵⁰ InsO 1.§

⁵⁵¹ FÓNAGY Sándor: Csődjogi reformok világszerte, Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica, Tomus XXIV., 2006., 375. o.

⁵⁵² A hitelezőnek hitelt érdemlően bizonyítania kell, hogy a fizetéseképtelenség megállapítását megalapozó körülmények fennállnak, és hogy a hitelezőnek ténylegesen követelése van az adóssal szemben.

⁵⁵³ InsO 13.§ (1) bekezdés

⁵⁵⁴ InsO 26.§ (1) bekezdés

gondatlan elkövetés esetén pedig egy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő.⁵⁵⁵ Ezt nevezhetjük a fizetésképtelenség bejelentése késeltetésének.

Habár a szűkebb értelemben vett fizetésképtelenségi bűncselekmények közé tartozik az imént említett fizetésképtelenség bejelentésének késeltetése (InsO 15a.§) és az StGB-ben rendezett deliktumok (StGB 283–283d.§), a magyar joghoz hasonlóan ezeken túl számos olyan tényállás megemlíthető, amelyek ebbe a kategóriába nem sorolhatók ugyan, de jellemzően a fizetésképtelenséggel összefüggésben merülnek fel. Ilyen a *Betrug und Untreue* (a továbbiakban: Csalás és sikkasztás) című fejezetben található csalás (StGB. 263.§), hitelezési csalás (StGB. 265b.§), sikkasztás (StGB 266.§), valamint a bérek és kifizetések visszatartása (StGB. 266a.§) bűncselekmények, melyek a magyar Btk. Vagyon elleni bűncselekmények című fejezetéhez hasonló deliktumok. Figyelemmel azonban arra, hogy dolgozatom fókuszában a hitelezővédelmet biztosító gazdasági bűncselekmények állnak, ezen tényállások ismertetését a továbbiakban mellőzöm, s csak a szűkebb értelemben vett fizetésképtelenségi bűncselekmények bemutatását végzem el.

Ami a német fizetésképtelenségi deliktumokat illeti, e tényállások elsősorban közösségi jogi tárgyúak, s az egész gazdasági rendet, a hitelezési rendszer működőképességét védik, de ide sorolandó a csődvagyon védelme is. A tényállásokra általánosan jellemző, hogy delictum propriumként kerülnek szabályozásra, a törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli, s a jogalkotó a befejezett bűncselekmények esetén sem követel meg valódi veszélyt vagy sérelmet.⁵⁵⁶ Utóbbira jó példa a csődbűncselekmény, hiszen a magyar szabályozással szemben a büntethetőséget a német jogalkotó absztrakt veszélyeztetési szándékhoz köti.

⁵⁵⁵ InsO 15a.§

⁵⁵⁶ ENGELHART, Marc: Development and Status of Economic Criminal Law in Germany. German Law Journal 2015/4., 700. o.

A fizetéseképtelenségi bűncselekmények elkövetési ideje tekintetében meg kell említeni az ún. krízishelyzet kategóriáját,⁵⁵⁷ melybe az a három eset sorolható, amikor a fizetéseképtelenségi eljárás kezdeményezhető, így ha megállapítható, hogy az adós esedékességkor nem képes teljesíteni a kötelezettségeit (fizetéseképtelenség), ha egy jogi személy adós kötelezettségei meghaladják a vagyont (vagyontalanság), vagy fenyegető fizetéseképtelenség esetén, amely biztosítja a fizetéseképtelenség határán lévő adósnek a reorganizáció vagy a felszámolás kezdeményezésének lehetőségét. Az InsO rendelkezése szerint az adós akkor fizetéseképtelen, ha fizetési kötelezettségeit esedékessé váláskor nem tudja teljesíteni. A fizetéseképtelenséget vélelmezni kell, ha az adós kifizetéseit beszüntette.⁵⁵⁸ Túlzott eladósodásról, vagyontalanságról akkor beszélünk, ha az adós vagyona már nem fedezi fennálló fizetési kötelezettségeket, kivéve, ha a körülményeket figyelembe véve nagyon valószínű, hogy a vállalkozás fizetőképessége a következő 12 hónapban helyreáll.⁵⁵⁹ Ezzel szemben fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben van az adós, ha valószínű, hogy a fennálló kötelezettségeit az esedékessé válásuk napján nem tudja teljesíteni. Annak megállapításához, hogy az adóst fenyegeti-e fizetéseképtelenség, általában 24 hónapos előrejelzési időszakot kell megvizsgálni.⁵⁶⁰ A bűncselekmények tehát a krízishelyzet kezdetétől a krízishelyzet megszűnéséig követhetők el, így a törvény hatálya alá tartozik a fizetések beszüntetése vagy a fizetéseképtelenségi eljárás elrendelése után tanúsított cselekmény is, míg a csődbűncselekmény tényállásának második fordulója a krízishelyzetnek az elkövetési magatartások valamelyikével történő előidézését rendeli büntetni. Arról, hogy a büntetőjogi tényállások esetén alkalmazható-e az InsO definíciója, nincs egységes álláspont. Egyesek szerint – csak úgy, mint ahogyan az a hazai szabályozással kapcsolatban is felmerült – a fizetéseképtelenségi bűncselekmények

⁵⁵⁷ Ez egyébként eltér a hazai szabályozástól, mely a krízishelyzet két formáját, a fizetéseképtelenséget, valamint a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetet különbözteti meg.

⁵⁵⁸ InsO 17.§ (2) bekezdés

⁵⁵⁹ InsO 19.§ (2) bekezdés

⁵⁶⁰ InsO 18.§ (2) bekezdés

tekintetében önálló büntetőjogi fogalomra lenne szükség. A gyakorlat egyébként jellemzően az InsO-ban meghatározott fogalmakat veszi alapul, az értelemszerűen kapcsolatban azonban tekintettel van a büntetőjog sajátosságaira. A büntetőjogi szabályok között rendelkezett a jogalkotó objektív büntethetőségi feltételről, miszerint büntetőjogi felelősségre vonásra csak akkor kerülhet sor, ha az elkövető a fizetéseit beszüntette, fizetéseképtelenségi eljárást indított, vagy a megindítása iránti kérelmet vagyonihiány miatt elutasították. Mentessül tehát a felelősség alól az elkövető, ha nem látta és nem is kellett előre látnia, hogy fizetéseképtelenségi eljárásra kerül sor. Érdekessége e rendelkezésnek, hogy önmagában elegendő az, hogy az adós a fizetéseit beszüntette, amely nem feltétlenül azonos a fizetéseképtelenséggel, csupán a hitelezői kifizetések felfüggesztését jelenti. A fizetéseképtelenségi bűncselekmény és a fizetések beszüntetése, illetve a fizetéseképtelenségi eljárás elrendelése között tényleges összefüggésnek kell fennállnia, okozati kapcsolatra azonban nincs szükség.⁵⁶¹

A bűncselekmény alanyisága tekintetében érdemes hangsúlyozni, hogy az egyes tényállások elkövetője olyan krízishelyzetben lévő személy lehet, akivel szemben fennáll az objektív büntethetőségi feltétel. A krízishelyzet, illetve az objektív büntethetőségi feltétel lényegében tehát körülhatárolja a lehetséges elkövetők körét. Az alanyok tekintetében arra is rá kell mutatni, hogy bizonyos bűncselekményeket, például a csődbűncselekmény egyes fordulatait, valamint a számviteli kötelezettség megsértését kizárólag kereskedők követhetik el. A jogkövetkezmények a büntetőjogi szankciókon túlmutatnak. Az elkövetőt egyrészt fenyegeti a fennmaradó tartozás elengedésének megtagadása,⁵⁶² de akit fizetéseképtelenségi bűncselekmény miatt ítélték el, az a továbbiakban nem lehet kft. vezető tisztségviselője sem. Az elkövetőknek súlyos anyagi következményekkel is számolniuk kell, így a

⁵⁶¹ RUDOLPH, Tobias: Strafbarkeitsrisiken und Verteidigung in der Unternehmensinsolvenz, Existenz Magazin, 2018, 17. o.

⁵⁶² InsO 297.§ szerint a hitelező kérelmére a bíróság a törvény alapján egyébként biztosított, a fennálló tartozás megfizetése alóli mentesítést megtagadja, ha az adóssal szemben 90 napi díjnál nagyobb pénzbüntetés vagy három hónapot meghaladó szabadságvesztés került kiszabásra az StGB 283-283c.§ meghatározott valamely bűncselekmény elkövetése miatt.

vezető tisztségviselő felel a fizetéseképtelenségi jog szerinti – később ismertetett – krízishelyzet bekövetkezése után keletkezett kötelezettségeikért is, de köteles speciális adót fizetni többek között akkor, ha részt vett valamely társaság adócsalásában. Természetesen a magyar joghoz hasonlóan, a törvényben meghatározott esetekben⁵⁶³ elkobzásra, vagyoneklobzásra is sor kerülhet. 2017-ben egyébként felülvizsgálták és jelentősen szigorították a bűncselekményből származó jövedelmek elkobzásának jogalapját. Mindezen túlmutató, speciális jogi kockázatok fenyegetik különösen az adótanácsadókat és az ügyvédeket, akik részt vesznek ügyfeleik fizetéseképtelenségi bűncselekményeiben.⁵⁶⁴

6.2.1. Csődbűncselekmény

A jogalkotó a német hitelezővédelem büntetőjogi szabályai között elsőként a csődbűncselekményt rendezi,⁵⁶⁵ melynek tényállása kétségkívül a fizetéseképtelenségi büntetőjog központi, átfogó rendelkezése, megállapításához pedig elengedhetetlen az objektív büntethetőségi feltétel fennállása.

A deliktum szerint öt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő, aki eladósodás, fizetéseképtelen, vagy azzal fenyegető helyzetben,

1. fizetéseképtelenségi eljárás megindítása esetén vagyonának a fizetéseképtelenségi vagyonhoz tartozó részét eltávolítja, elrejt, vagy az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes módon megsemmisíti, megrongálja vagy használhatatlanná teszi,

2. az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes módon veszteséges vagy spekulációs ügyleteket vagy szerződéseket köt áruk vagy

⁵⁶³ StGB 73.§

⁵⁶⁴ RUDOLPH, T. (2018): i.m. 18. o.

⁵⁶⁵ StGB. 283.§

értékpapírok különbözetére, vagy szükségtelen kiadásra, szerencsejátéokra vagy fogadásra túlzott összeget használ fel, vagy ilyen adósságot csinál,

3. árut vagy értékpapírt hitelre szerez be, és azt, illetve az abból előállított tárgyakat az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes módon, jelentős mértékkel az értékük alatt értékesíti vagy más módon elidegeníti,

4. más jogait színleli vagy valótlan jogokat ismer el,

5. törvényi kötelezettsége ellenére számviteli könyvek vezetését elmulasztja, vagy oly módon vezeti, vagy változtatja meg, hogy ezzel vagyoni helyzetének áttekintését megnehezíti,

6. kereskedelmi jog szerinti könyveket vagy egyéb dokumentumokat, a megőrzési határidő előtt eltávolít, elrejt, megsemmisít vagy megrongál és ezzel vagyoni helyzetének áttekintését megnehezíti,

7. a kereskedelmi joggal ellentétesen

a) mérleget úgy készít, hogy vagyoni helyzetének áttekintését megnehezíti, valamint

b) vagyonmérleget vagy leltárt határidőben nem készít el,

8. vagyonát csökkenti, vagy valós üzleti körülményeit az ésszerű gazdálkodással ellentétes más módon eltitkolja vagy álcázza.

Látható, hogy az első fordulat a krízishelyzetben elkövethető büntetendő magatartásokat sorolja fel, melyek közül az 1 – 7. pontok a tipikus elkövetéseket tartalmazzák, melyet a jogalkotó a 8. pontban meghatározott általános magatartással egészít ki. A következőkben ezen pontok teljeskörű bemutatását mellőzöm, kizárólag annak legfontosabb elemeit mutatom be.

Az 1. pont szerinti fizetési képtelenségi vagyon magában foglal minden olyan vagyontárgyat, amely az InsO szerinti fizetési képtelenség esetén a fizetési képtelenségi vagyonhoz tartozik, így azokat is, amelyek értéküket meghaladó biztosítéki kamattal terheltek, valamint amelyeket biztosítékként

engedményeztek.⁵⁶⁶ A 2. pontban meghatározott veszteséges üzletkötés az, ha a kiadások és a bevételek előzetes mérlegelése szerint az ügylet eredményeként a vagyon csökkenni fog, spekulációs ügylet során a kockázat, melyet az elkövető a nyereség elérésének reményében vállal, a szokásos mértéket meghaladja, szükségtelen kiadások azok, amelyek a vagyonnal nem állnak arányban, túlzott összegről pedig akkor van szó, ha a kiadás meghaladja az adós teljesítőképességét.⁵⁶⁷ A 4. pont esetén a kötelezettségek fiktív növekedése megállapításának lehet helye például közeli hozzátartozók követelései esetén, de a színlelés történhet hamis adatok megadásával, vagy dokumentumok manipulálásával, például szerződések utólagos dátumozása útján. Az 5 – 7. pontok lényegében a könyvelési és számviteli szabályok krízishelyzetben történő megsértésének büntetendőségéről rendelkeznek, melyeket a később ismertetett számviteli kötelezettség megsértésének tényállása egészít ki. A szabályozás oka, hogy habár ez a magatartás közvetlenül nem sérti a hitelezők érdekeit, a számviteli kötelezettség betartásának, így az eszközök áttekintésének hiánya közvetve veszélyt jelent.⁵⁶⁸ A 8. pont célja, hogy az előzőekben írt magatartásokat generálklauzulaként kiegészítse, ezáltal biztosítsa a büntetendőséget azokban az esetekben is, amelyek nem tartoznak az 1 – 7. pont alá.

A csődbűncselekmény második fordulata kimondja, hogy az első fordulat szerint büntetendő az is, aki eladósodását, vagy fizetésképtelenségét, az első fordulatban meghatározott valamely magatartással idézi elő. Ezzel a jogalkotó lényegében a krízishelyzet előidézést rendeli büntetni, így azt, ha az elkövető az első fordulatban meghatározott cselekmények valamelyikével idézi elő az eredményt.

Mind az első, mind a második fordulat szerinti cselekmény kísérlete büntetendő. A német büntetőrendelkezések szerint a bűncselekmény

⁵⁶⁶ Abban az esetben azonban, ha az 1. pont szerinti magatartás eredményeként valamely hitelező jogtalan előnyhöz jut, úgy a törvényi feltételek fennállása esetén nem csődbűncselekmény, hanem hitelező jogtalan előnyben részesítése megállapításának lehet helye.

⁵⁶⁷ GULA J. (2008): i.m. 200. o.

⁵⁶⁸ RUDOLPH, Tobias: Insolvenzstrafrecht – Strafbarkeitsrisiken und Verteidigung in der Unternehmensinsolvenz, Jurisprudencia, 2017/2, 27 – 31. o.

elkövetését megkísérli, aki a cselekmény befejezésének szándékával a törvényi tényállás megvalósítását közvetlenül megkezdi. A bűntett kísérlete mindig büntetendő, a vétség kísérlete azonban csak törvény kifejezett rendelkezése esetén. Eltérés a magyar szabályokhoz képest, hogy a kísérlet enyhébben büntetendő, mint a befejezett bűncselekmény.⁵⁶⁹

A csődbűncselekmény privilegizált esete, ha az elkövető az elkövetési magatartást szándékosan fejt ki, de az eladósodását, a fizetéseképtelenségét, vagy azzal fenyegető helyzetét – tehát a krízishelyzetet – gondatlanságból nem ismerte fel. A jogalkotó büntetni rendeli továbbá, ha az elkövető szándékos magatartást tanúsít, de az eladósodást vagy a fizetéseképtelenséget, tehát az eredményt gondatlanságból okozza. Az StGB. mindezen túlmenően szankcionálja a csődbűncselekmény tisztán gondatlan alakzatát is.⁵⁷⁰

A tényállás rögzíti az objektív büntethetőségi feltételt, így az elkövető csődbűncselekmény miatt csak akkor büntethető, ha a fizetéseit beszüntette, fizetéseképtelenségi eljárást indított, vagy a megindítása iránti kérelmet vagyonihiány miatt elutasították.

6.2.2. A csődbűncselekmény önálló tényállásban szabályozott különösen súlyos esete

A csődbűncselekmény első és második alapesete, valamint azok kísérlete különösen súlyos esetekben hat hónaptól tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Különösen súlyos eset általában akkor állapítható meg, ha az elkövető nyereségvágyból cselekszik, vagy tudatosan sok személyt tett ki a rábízott vagyon vonatkozásában vagyonvesztés veszélyének, vagy gazdasági válsághelyzetnek.⁵⁷¹

A tényállás a csődbűncselekmény különösen súlyos esetét önálló szakaszban rendezi, azonban csak a csődbűncselekmény első és második

⁵⁶⁹ StGB 23.§

⁵⁷⁰ A német büntetőjog főszabály szerint csak a szándékos elkövetést szankcionálja, kivéve, ha a törvény a gondatlanságból elkövetett cselekményt is büntetni rendeli. StGB. 15.§

⁵⁷¹ StGB 283a. §

alapesete, valamint azok kísérlete tekintetében alkalmazható, melynek oka, hogy az a vegyes bűnösség és a gondatlan elkövetés esetén fogalmilag kizárt. A jogalkotó a különösen súlyos eset tekintetében kiemeli a nyereségvágányból való elkövetést, valamint a sok ember vagyoni helyzetének veszélyeztetését. A bűncselekmény büntetési tétele is ehhez igazodik, s az alapeseti öt év duplájában, így tíz évben van maximalizálva. A gyakorlatban megállapíthatónak látják a csődbűncselekmény különösen súlyos esetét, ha az nagyszámú hitelezőt érint, akik a tettes fizetéseképtelensége folytán ellehetetlenülnek.⁵⁷²

6.2.3. Számviteli kötelezettség megsértése

A hazai rendelkezésekhez hasonlóan a német szabályok is rendelkeznek a hitelezői érdekeket közvetetten sértő számviteli kötelezettség megsértéséről.⁵⁷³ Eszerint két évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő, aki

1. törvényi kötelezettsége ellenére számviteli könyvek vezetését elmulasztja, vagy oly módon vezeti, vagy változtatja meg, hogy ezzel vagyoni helyzetének áttekintését megnehezíti,

2. a kereskedelmi jog szerinti könyveket vagy egyéb dokumentumokat a megőrzési határidő előtt eltávolít, elrejt, megsemmisít vagy megrongál, és ezzel vagyoni helyzetének áttekintését megnehezíti, vagy

3. a kereskedelmi joggal ellentétesen

a) mérleget úgy készít, hogy vagyoni helyzetének áttekintését megnehezíti, valamint

b) vagyonmérlegét vagy a leltárt határidőben nem készíti el.

Ahogy korábban említettem a számviteli kötelezettség megsértése kiegészíti a csődbűncselekmény tényállását, s a könyvelési és számviteli szabályok krízishelyzeten kívüli megsértését szankcionálja. A tényállásban a

⁵⁷² GULA J. (2008): i.m. 208. o.

⁵⁷³ StGB 283b.§

csődbűncselekmény (1) bekezdésének 5-7. pontjában meghatározott elkövetési magatartások köszönnek vissza, anélkül, hogy a jogalkotó megkövetelné az eladósodást, a fizetéképtelen, vagy az azzal fenyegető helyzetet. A jogalkotó a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli, valamint rendelkezik az objektív büntethetőségi feltételről.

6.2.4. A hitelező jogtalan előnyben részesítése

Aki fizetéképtelenségének tudatában valamely hitelezőjének követelését teljesíti vagy biztosítja, amelyet nem, nem úgy és nem abban az időben érvényesíthetett volna, ezáltal a többi hitelező rovására szándékosan vagy tudatosan előnyben részesíti, két évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő.⁵⁷⁴

A hitelező jogtalan előnyben részesítése a magyar szabályokhoz hasonlóan a csődbűncselekmény privilegizált esete. Megállapítására csak fizetéképtelen adós esetén kerülhet sor, akivel szemben fennáll az objektív büntethetőségi feltétel. A tényállás akkor állapítható meg, ha valamelyik hitelező helyzete a többi hitelezőhöz képest javul, a hitelezők kielégítésére fennálló vagyon összességében azonban nem csökken, mely megegyezik a hazai joggyakorlattal. A német szabályok szerint hitelezőnek tekinthetők a fizetéképtelenségi hitelezők,⁵⁷⁵ a tömeghitelezők,⁵⁷⁶ a külön kielégítésre jogosult személyek,⁵⁷⁷ de ide tartoznak a kezesek is. Fontos, hogy az érvénytelen követelések és a fennálló követelésen túlmutató juttatások nem tartoznak a tényállás hatálya alá, ebben az esetben a csődbűncselekmény első alapesetének 1. pontja állapítható meg.⁵⁷⁸

⁵⁷⁴ StGB 283c.§

⁵⁷⁵ InsO 38.§: Olyan a magánszemélyek, akik a megalapozott követeléseket támasztanak az adóssal szemben

⁵⁷⁶ InsO. 53.§: A fizetéképtelenségi eljárás költségeinek és a vagyonnal kapcsolatos egyéb kötelezettségek jogosultjai.

⁵⁷⁷ InsO. 49.§ és 51.§: Azok a hitelezők, akik a végrehajtás alá vont ingatlanokból külön kielégítésre jogosultak, ingó dolog vagy jog engedményesei, a törvényben meghatározottak szerint visszatartási joggal rendelkező hitelezők, valamint a közterhek jogosultjai például önkormányzatok.

⁵⁷⁸ RUDOLPH, T.: i. m. 31. o.

Habár a német és magyar szabályok megegyeznek a büntetési tétel tekintetében, eltérés, hogy míg előbbi szerint a fenti cselekmény büntett – figyelemmel arra, hogy a német Btk. szerint büntett az a bűncselekmény, amelynek büntetési tétele legalább egy évi szabadságvesztés⁵⁷⁹ – addig a magyar Btk. vétségnek minősíti a hitelező jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekményt. Eltérés még, hogy a hazai rendelkezések csak a felszámolás elrendelését követően, a Csődtv-ben meghatározott kielégítési sorrend megsértésével történő előnyben részesítést rendelik büntetni.

6.2.5. Az adós jogtalan előnyben részesítése

Hazánk büntetőjogában ismeretlen az adós jogtalan előnyben részesítésének tényállása, mely öt évig terjedő szabadságvesztéssel, vagy pénzbüntetéssel rendeli bünteti azt az elkövetőt, aki más közelgő fizetéképtelenségének ismeretében, vagy a kifizetések leállítása után, más fizetéképtelenségi eljárása, vagy annak megindításáról szóló határozat meghozatalára irányuló eljárás során, más vagyonának olyan részeit, amelyek fizetéképtelenségi eljárás megindítása esetén a fizetéképtelenségi vagyonhoz tartozna, az ő hozzájárulásával vagy javára eltüntet, elrejt, vagy a törvény előírásaival ellentétes módon megsemmisít, megrongál vagy használhatatlanná tesz.⁵⁸⁰ Habár a német jog általában delictum propriumként kezeli a fizetéképtelenségi bűncselekményeket, az adós jogtalan előnyben részesítése kivétel ezen főszabály alól, amelynek tette személyes kvalifikáltsággal nem rendelkező személy lehet. A tényállás a csődbűncselekmény első alapesetének 1. pontját egészíti ki, amelyet a krízishelyzetben lévő kívüli személy követhet el. A törvény a felelősségre vonás feltételeként előírja a büntethetőségi feltétel teljesülését azzal szemben, akire tekintettel az elkövető cselekszik. A jogalkotó az adós jogtalan előnyben részesítésének kísérletét is büntetni rendeli. Különösen súlyos esetben történő elkövetés esetén a büntetés hat

⁵⁷⁹ StGB 12.§ (1) bekezdés

⁵⁸⁰ StGB 283d.§

hónaptól tíz évig terjedő szabadságvesztés lehet. A különös súlyos eset e körben megegyezik a csődbűncselekmény önálló tényállásban szabályozott különösen súlyos eseténél írtakkal. Fontos szabály azonban, hogy az adós jogtalan előnyben részesítése csak akkor büntethető, ha a másik fél a fizetéseit beszüntette, vagyonával szemben fizetése képtelenségi eljárás indult, vagy a megindítás iránti kérelmet vagyonhiány miatt elutasították.

6.3. Kitekintés a Szlovák Köztársaság hitelezők védelmét biztosító büntetőrendelkezései felé

A következő jogállam, melynek hitelezővédelemre vonatkozó büntetőjogi szabályait vizsgálatom tárgyává kívánom tenni, a szomszédos Szlovákia. Választásom oka az, hogy hazánkhoz hasonlóan a Szlovák Köztársaság is posztszocialista állam, melyet a piacgazdaságra való átállás első éveiben vad gazdasági viszonyok jellemeztek, ahol gyakran összekeverték a szabadságot az önkénnyel. A szlovák jogra is igaz, hogy a bűncselekmények gyakorlati kezelése során nagyon érzékenyen kell megvizsgálni a büntetőjogi korlátozás szubszidiaritását a magánjogi kapcsolatokat felesleges kriminalizálásának elkerülése érdekében, szem előtt tartva azonban azt a tény, hogy azokat nem elegendő pusztán magánjogi szabályokkal védeni, szükség van a büntetőjogi oltalomra is.⁵⁸¹

Szlovákia büntető törvénykönyve, a 2005. május 20. napján hatályba lépett 300/500. Z. z. Trestný Zákon (a továbbiakban: Tz.).⁵⁸² A törvény a magyar Btk.-hoz hasonlóan külön rendezi a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekményeket, melyeket a jogalkotó a Negyedik fejezet Második szakaszában helyez el. Eltér azonban a tekintetben, hogy a hitelezői érdekek védelmét közvetlenül biztosító szabályok nem kizárólag e szakaszban, hanem

⁵⁸¹ BURDA, Eduard: Predhovor, Právna ochrana účastníkov ekonomicko-právnych vzťahov s akcentom na trestnoprávnu ochranu veriteľov, Kollektív monográfia, Pozsonyi Comenius Egyetem Jogi Kar, Pozsony, 2019, 10 – 11. o.

⁵⁸² <https://www.torvenytar.sk/zakon-547> megtekintés ideje: 2024. február 4.

ugyanezen fejezet Első szakaszában, a vagyon elleni bűncselekmények között is találhatók.

A Tz. által szabályozott hitelezői oltalmat közvetlenül biztosító, általam a következőkben megvizsgált tényállások:

- a hitelcsalás (222.§),
- a csődbűncselekmény (227.§),
- a tartozás fedezetének elvonása (228.§),
- a hitelező megkárosítása (239.§),
- a hitelező jogtalan elsőbbséghez juttatása (240.§),
- a csődeljárás és végelszámolási eljárás menetének befolyásolása (241.§),
- a csődeljárás vagy végelszámolási eljárás akadályozása (242.§, 243.§),
- a gazdasági és kereskedelmi nyilvántartási adatok ferdítése (259.§, 260.§), valamint
- a gazdasági információkkal visszaélés (265.§).

6.3.1. *Hitelcsalás*

A hitelcsalás⁵⁸³ a Tz.-ben a csalás deliktumát követően került elhelyezésre, s mint *lex specialis* viszonyul hozzá. Eszerint aki mást a hitelképesség vagy a hiteltörlesztés feltételeinek teljesítése tekintetében tévedésbe ejt azért, hogy hitelt vagy hitelfedezet szerezzon, és ezzel kis mértékű kárt okoz, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A tényállással kapcsolatos legfontosabb kérdés, hogy mi kell a büntetőjogi felelősség megállapításához, elegendő-e a felvett hitel vissza nem fizetése. A szlovák gyakorlat szerint ahhoz, hogy az elkövető cselekménye bűncselekménynek minősüljön, szükséges, hogy a kölcsönnyújtás feltételeivel összefüggésben félrevezesse a sértettet. Szubjektív oldalról elengedhetetlen

⁵⁸³ Tz. 222.§

még, hogy az elkövető szándéka kiterjedjen arra, hogy a felvett pénzt egyáltalán ne, vagy a megbeszélrt határidőn belül ne adja vissza, vagy annak tudatában járjon el, hogy arra a megállapodás szerinti határidőn belül nem lesz képes, ezáltal megtevesztve a hitelezőt.⁵⁸⁴ A kialakult ítélkezési gyakorlat szerint tehát, ha a hitelfelvevő a valóságnak megfelelően ad meg minden, a hitelező kölcsönnyújtásáról szóló döntését megalapozó lényeges információt, de már a szerződés aláírásakor tudja, hogy nem fogja azt visszafizetni, az hitelcsalásnak minősül. Szükséges azonban, hogy a bűnüldöző hatóságok és a bíróság foglalkozzon azzal a kérdéssel is, hogy a valótlan adatszolgáltatás (például az alperes jövedelméről) objektíve alkalmas volt-e a Tz. 222. § alapesetében védett érdek veszélyeztetésére, tehát, hogy a valótlan információ milyen hatást gyakorolt a hitelnyújtói mérlegelésére.⁵⁸⁵

Két évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő a hitelintézet alkalmazottja, tagja, ügyviteli szerve, képviselője, vagy annak nevében eljárni jogosult egyéb személy, ha e minőségében hitelhez segít hitelképtelen személyt. Három évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő az elkövető, ha cselekménye nagyobb kárt okoz, azt különös indítékból, vagy súlyosabban minősülő módon követi el, öt évtől tizenkét évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha jelentős kárt okoz, s tíz évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha különösen nagy kárt okoz, azt bünszervezetben, vagy válsághelyzetben követi el.

A hitelcsalás tényállása a magyar Btk. csalás deliktumával mutat rokon vonásokat, a hitelezési csalást azonban – ahogy korábban említettem – jelenleg nem rendeli büntetni a Btk., mivel azt a jogalkotó tulajdonképpen a csalás előkészületének tekinti. A hazai szabályok szerint csalás megállapítására van lehetőség, ha az adós anélkül, hogy a hitel visszafizetése szándékában állna, valamely lényeges körülmény tekintetében megteveszti a hitelezőt, mely vonatkozhat a fizetési hajlandóságra, képességre, munkahely fennállására, rendszeres jövedelemre, de akár a fedezetül szolgáló vagyona is.

⁵⁸⁴ R. 57/1978.

⁵⁸⁵ KS Košice 5 To 22/2012-169.

A magyar gyakorlat szerint család megállapítására azonban csak a kölcsön vissza nem fizetése, így károkozás esetén van lehetőség, így pusztán az, hogy a hitelfelvételre a pénzüintézet tévedésbe ejtésével, vagy tévedésben tartásával került sor, nem alapozza meg a büntetőjogi felelősségre vonást még akkor sem, ha enélkül a pénzüintézet a hitelt nem is folyósította volna.⁵⁸⁶

6.3.2. Csődbűncselekmény és a tartozás fedezetének elvonása

A szlovák jog szerint a csődbűncselekmény fogalmi körébe sorolható:

- a csődbűncselekmény (227.§),
- a tartozás fedezetének elvonása (228.§),
- a hitelező megkárosítása (239.§),
- a hitelező jogtalan előnyben részesítése (240.§), valamint
- a csődeljárással és végelszámolási eljárással kapcsolatos bűncselekmények (241 – 243.§).

Mindezen tényállásokat a Tz. különös részének A vagyon elleni bűncselekmények című Negyedik fejezetében helyezi el.

Első a sorban a csődbűncselekmény,⁵⁸⁷ amelyet az ügyvezető szerv azon tagja, vagy vezető tisztségviselője követhet el, aki azért, hogy másnak kárt okozzon, vagy jogtalan haszonra tegyen szert, a gazdasági társaság csődjét idézi elő, úgy, hogy a társaság vagyonának vagy annak egy részének felhasználásával más gazdasági társaságot alapít, vagy más gazdasági társaságban vagyoni részesedést szerez, illetve, aki ügyvezető szerv tagjaként vagy vezető tisztségviselőként a gazdasági társaság hanyatlását előidézendően így jár el. A büntetés alapesetben három évig terjedő szabadságvesztés, azonban az elkövető egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha cselekményét nagyobb kárt okozva vagy nagyobb haszonra szert téve követi el, két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha jelentős kárt okozva, jelentős haszonra szert téve, vagy súlyosabban minősülő

⁵⁸⁶ Lsd. 2.3.4. pont alatt

⁵⁸⁷ Tz. 227.§

módon követi el, s öt évtől tizenkét évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha különösen nagy kárt okoz, különösen nagy haszonra tesz szert, vagy más gazdasági társaság csődjét idézi elő.

Látható, hogy a szlovák jog szerint a csődbűncselekmény merőben eltér a hazai szabályozástól. A Tz. csődbűncselekmény miatt akkor teszi megállapíthatóvá a büntetőjogi felelősséget, ha az elkövető azáltal idéz elő szándékosan csődöt, hogy a sértett vagyonát nem a hitelezők esedékes követeléseinek kifizetésére, hanem más gazdasági társaság alapítására vagy más gazdasági társaságban tulajdoni részesedés megszerzésére használja fel. A büntetőjogi szabályozás megköveteli, hogy az elkövető cselekményével olyan gazdasági társaság csődjét idézze elő, amelyben ügyvezető szerv tagja vagy amelynek vezető tisztségviselője. Elkövetési tárgya a hitelezők tulajdona, s kiterjeszti a hitelezők védelmét az elkövetőnek a vállalkozási tevékenység során tanúsított csalárd magatartásával szemben is. A csődbűncselekményt a szlovák jog a csalás egy speciális fajtájának tekinti.⁵⁸⁸

Ami a tartozás fedezetének elvonását illeti,⁵⁸⁹ a deliktum a magyar csődbűncselekmény törvényi tényállásával mutat rokon vonásokat. Eszerint három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki gazdasági társaság csődjét idézi elő, és hitelezőinek kielégítését nagyobb mértékben meghiúsítja azáltal, hogy

- a) megfelelő vagyoni fedezet hiányában veszteséges ügyletet köt,
- b) a gazdasági társaság szempontjából előnytelen hitelt vesz fel vagy folyósít,
- c) a társaság vagyonát a gazdasági társaság hitelezőjének kárára akár részben megsemmisíti, megkárosítja, elajándékozta, eltitkolja vagy más módon elvonja,
- d) a gazdasági társaság gazdasági tevékenységéből származó bevétel nagyobb részét saját igényeinek kielégítésére fordítja, vagy

⁵⁸⁸ SAMAS, Ondrej – STIFFEL, Harald – TOMAN, Pavol: Trestný zákon. Stručný komentár, Iura Edition, Bratislava, 2006., 489. o.

⁵⁸⁹ Tz. 228.§

e) a gazdasági társaság gazdasági tevékenységéből származó bevétel nagyobb részét szerencsejátékokra, nyereményjátékokra vagy fogadásra fordítja.

Az első alapeset szerint büntetendő annak a) – e) pontjaiba foglalt cselekmények elkövetője, abban az esetben is, ha a gazdasági társaság csődjét állami szerv, önkormányzat vagy közjogi intézmény olyan hozzájárulása, vagy egyéb intézkedése akadályozta meg, amelyre ezen szervek nem voltak kötelesek.

Súlyosabban minősül, s egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha az elkövető cselekménye jelentős kárt okoz, három évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha különösen nagy kárt okoz, vagy más gazdasági társaság csődjét idézi elő.

A tartozás fedezetének elvonása, valamint a csődbűncselekmény Tz. szerinti rendelkezése biztosítja a hitelezők védelmét az elkövető azon cselekményeivel szemben, amikor a csőd mesterséges előidézésével lehetetlenítené el az esedékes tartozások megfizetését. A tartozás fedezetének elvonása az ésszerű gazdálkodás alapelveivel ellentétes, illetve a tisztességtelen üzletmenet jellemzőivel rendelkező cselekményeket rendeli büntetni. A büntethetőséghez szükséges, hogy az elkövető egy gazdasági társaság csődjét idézze elő, ezáltal nagyobb mértékben megghiúsítva hitelezője kielégítését. Az elkövető akkor is büntetőjogi felelősséggel tartozik, ha a csőd azért nem következett be, mert azt állami szerv, önkormányzat vagy közintézmény olyan hozzájárulásával vagy egyéb intézkedésével kerülték el, amelyre e szervek nem voltak kötelesek.⁵⁹⁰

6.3.3. A hitelező megkárosítása és a hitelező jogtalan előnyben részesítése

A hitelezői érdekek védelmét biztosító alapvető deliktumok között található az egymást kiegészítő hitelező megkárosítása, valamint a hitelező

⁵⁹⁰ GEMBICKÁ, Adriana: Trestné činy s podvodným úmyslom, 36. o.
https://is.ambis.cz/th/fhj3i/BIVS_PA_A.Gembicka_Trestne_ciny_s_podvodnym_umyslom_5-50.pdf
megtekintés ideje: 2024. február 4.

jogtalan előnyben részesítése. Egyesítő vonaluk az adós olyan magatartása, amely akár csak részben is megghiúsítja a hitelezők igényeinek kielégítését az esedékes követelések tekintetében, melynek eredménye a hitelező vagyonvesztése.

A hitelező megkárosítását⁵⁹¹ követi el, ezért két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki hitelezőjének kielégítését egészben, vagy részben megghiúsítja azzal, hogy

a) vagyonát egészben, vagy részben megsemmisíti, megrongálja, használhatatlanná teszi, eltitkolja, elidegeníti, kicseréli vagy más módon hozzáférhetetlenné teszi,

b) a kötelezettség tárgyát képező dolgot megterheli vagy bérbe adja,

c) nem létező jogot, vagy kötelezettséget színlel vagy ismer el, vagy követelését engedményezi, illetve más tartozását átvállalja, akkor is, ha erre nem volt sem köteles, sem jogosult, vagy

d) vagyonát színleg csökkenti vagy megsemmisíti.

Az első alapeset szerint büntetendő az is, aki más személy hitelezőjének kielégítését egészben, vagy részben megghiúsítja azáltal, hogy

a) az adós vagyonát egészben, vagy részben megsemmisíti, megrongálja, használhatatlanná teszi, eltitkolja, elidegeníti, kicseréli vagy más módon hozzáférhetetlenné teszi, vagy

b) az adós vagyonára nem létező jogot vagy kötelezettséget érvényesít.

Az elkövető hat hónaptól három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha cselekményével nagyobb kárt okoz, vagy különös indítékból követi el, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha jelentős kárt okoz, s tíz évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha különösen nagy kárt okoz, más gazdasági társaság csődjét idézi elő, vagy azt súlyosabban minősülő módon követi el.

A hitelező megkárosításának tényállása tehát két alapesetből, valamint a minősített esetekből áll. A két alapeset közötti különbség, hogy míg az első

⁵⁹¹ Tz. 239.§

alapeset szerint az elkövető magatartásának eredményeként saját hitelezőjének kielégítése hiúsul meg, tehát az elkövető az adós lehet, addig a második bekezdés az elkövetőn kívüli adós hitelezője kielégítésének meghíúsítására irányul. A minősített esetek a bűncselekmény következtében okozott kár mértéke szerint, valamint egyéb minősített esetek szerint differenciál.

Ezzel szemben a hitelező jogtalan előnyben részesítésének⁵⁹² tényállása kimondja, hogy aki fizetésektelen adósként hitelezője követelésének kielégítését egészben, vagy részben meghíúsítja azáltal, hogy más hitelezőt jogtalan előnyben részesít, két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Hat hónaptól három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha a cselekmény nagyobb kárt okoz, három évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha különösen nagy kárt okoz.

A hitelező megkárosítását kizárólag az adós követheti el, hitelezője sérelmére. A deliktum rendelkezései egyetlen alapkritériumban, a kár mértéke tekintetében térnek el.

A hitelező jogtalan előnyben részesítése részben *lex specialis* a hitelező megkárosításához képest. Mindkét szóban forgó bűncselekmény szándékosan követhető el, s olyan helyzetre irányul, amelyben a hitelező kielégítése akár részben meghíúsul. Tárgyuk a hitelezőnek a követelése kielégítéséhez való joga. A hitelező megkárosítása esetén az elkövetési magatartás olyan cselekményben rejlik, amely jogellenesen csökkenti a vagyon értékét (például megsemmisítik, megrongálják, használhatatlanná teszik az ingatlan egy részét), vagy olyan cselekményben, amely csupán formálisan jogszerű. Ezzel szemben a hitelező jogtalan előnyben részesítése akkor válik jogellenes cselekménnyé, ha az elkövető megsérti a kielégítés mikéntjére vonatkozó szabályokat.⁵⁹³

⁵⁹² Tz. 240.§

⁵⁹³ BURDA, Eduard – LUKÁČKA, Peter – STANEK, Dušan – BELKINA, Anna: *Trestný Trestný čin poškodovanie veriteľ'a a trestný čin zvýhodňovanie veriteľ'a*, Právna ochrana účastníkov ekonomicko-právnych vzťahov s akcentom na trestnoprávnu ochranu veriteľ'ov, Kollektív monográfia, Pozsonyi Comenius Egyetem Jogi Kar, Pozsony, 2019, 12 – 14. o.

6.3.4. Csődeljárás és végelszámolási eljárás menetének befolyásolása

A csődeljárás és végelszámolási eljárás menetének befolyásolása⁵⁹⁴ a korrupciós bűncselekmények speciális formája, mely a csőd- és végelszámolási eljárásokban történő elkövetésre vonatkozik. Aki hitelezőként a kényszeregyezségről szóló szavazás kapcsán, továbbá az egyezségi, vagy a szervezetátalakítás jóváhagyásról folytatott tárgyalás során a szavazás eredményének befolyásolása céljából, vagyoni vagy egyéb előnyt, vagy annak ígéretet elfogadja, hat hónaptól három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Elkövetője kizárólag hitelező lehet, a joggyakorlat szerint azonban elegendő, ha a hitelező az a jogi személy, akinek érdekében az elkövető eljár.

Az első alapeset szerint büntetendő, aki a hitelezőt a kényszeregyezséggel összefüggésben beleegyezésének megszerzése céljából vagyoni vagy egyéb előnyt nyújt, felajánl vagy erre vonatkozó ígéretet tesz. A vagyoni előny egyebek mellett lehet pénz, de akár természetbeni kifizetés is, míg az egyéb előny lehet például viszontszolgáltatás, de akár egy előnyös lakásbérlés is.⁵⁹⁵

Az elkövető három évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha cselekményét különös indítékból, vagy súlyosabban minősülő módon követi el.

Hazánkban az 1881. évi XVII. tc.-ben először jelent meg a hitelezők megvesztegetésének vétsége, mely mind az aktív, mind a passzív vesztegetést büntetni rendelte, a büntetendőséget a Hs. azonban már csak a passzív vesztegetésre korlátozta. A hitelezők megvesztegetésének tényállása, mint önálló deliktum, napjainkban már nem jelenik meg a büntető anyagi jogban.

⁵⁹⁴ Tz. 241.§

⁵⁹⁵ DZURENKOVÁ, Radka: Trestné činy proti majetku, 44. o.

https://is.ambis.cz/th/z4kx2/Bakalarska_praca_Dzurenkova.pdf megtekintés ideje: 2024. február 4.

6.3.5. Csődeljárás vagy végelszámolási eljárás akadályozása

A csődeljárás vagy végelszámolási eljárás akadályozásának deliktuma⁵⁹⁶ a csődeljárás és a végelszámolási eljárás zavartalan és jogszerű lefolyásának védelmét hivatott biztosítani. Maga a tényállás kerettényállás, így alkalmazhatóságához szükséges a 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov, vagyis A csődeljárásról és a szerkezetátalakításról szóló 7/2005. törvény ismerete. A jogalkotó a bűncselekményre vonatkozó rendelkezéseket két paragrafusra osztotta.

Az első paragrafus kimondja, hogy hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki a csődeljárást, az egyezségi eljárást, a szerkezetátalakítási eljárást vagy az adósságmentesítési eljárást megghiúsítja azáltal, hogy

a) nem tesz eleget az ezen eljárásokat rendező jogszabályokban öt terhelő kötelezettségének, illetve

b) az eszközök és források tekintetében valótlan adatokat közöl.

Az elkövető három évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha cselekménye nagyobb kárt okoz, azt különös indítékból, vagy súlyosabban minősülő módon követi el.

A bűncselekmény második paragrafusa szerint két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki megghiúsítja a csődeljárást azzal, hogy

a) a csődeljárás részét képező ügyet eltitkol,

b) lehetetlenné teszi a csődvagyon részét képező dolog jegyzékbe vételét és értékének becslését,

c) nem ad ki a csődvagyon részét képező dolgot, vagy

d) visszatartja, megghamisítja vagy megsemmisíti az adós vagyona és pénzügyi tevékenységére vonatkozó információkat.

Az elkövető büntetése hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés, ha cselekménye nagyobb kárt okoz, három évtől nyolc évig, ha jelentős kárt

⁵⁹⁶ Tz. 242.§ és 243.§

okoz, vagy azt súlyosabban minősülő módon követi el, s négy évtől tíz évig, ha különösen nagy kárt okoz.

6.3.6. Gazdasági és kereskedelmi nyilvántartások ferdítése

Míg az előzőekben ismertetett tényállásokat a Tz. a vagyon elleni bűncselekmények körében rendezte, addig a gazdasági és kereskedelmi nyilvántartások ferdítését⁵⁹⁷ a jogalkotó már a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények között helyezte el. A deliktum célja a gazdasági és kereskedelmi nyilvántartások adatainak védelme, valóságtartalmuk elferdítésével szemben. Így hat hónaptól három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő az, aki

- a) jogtalan előnyszerzési szándékkal a statisztikai nyilvántartás,
- b) jogtalan előnyszerzési szándékkal az alkalmazotti nyilvántartás,
- c) a könyvvitel ellenőrzése,
- d) az állami költségvetésből, közjogi intézmény, állami alap, magasabb szintű területi egység vagy település költségvetéséből teljesített támogatás, finanszírozás vagy egyéb hozzájárulás felhasználásának ellenőrzése,
- e) a vagyon vagy értékpapír átruházása vagy átszállása során azok értékének vagy árfolyamának megállapítása,
- f) a csődeljárás, kiegyenlítési eljárás, szerkezetváltás vagy adósságmentesítési eljárás, vagy
- g) a cégjegyzékbe vagy az ingatlan-nyilvántartásba, gépjármű-nyilvántartásba vagy egyéb, külön előírás által szabályozott nyilvántartásba vétel céljait szolgáló gazdasági kimutatásban, jelentésben vagy számítástechnikai berendezésbe bevitt adatokban, illetve egyéb dokumentumokban valótlan, vagy erősen elferdített adatokat tünetet fel, illetve ilyen adatokat eltitkol.

⁵⁹⁷ Tz. 259.§

Az első alapeset szerint büntetendő az is, aki az abban foglalt szándékkal

a) számítástechnikai berendezésbe vagy programba avatkozik be, vagy

b) megsemmisíti, megrongálja, vagy használhatatlanná teszi az első alapesetbe foglalt dokumentumokat, illetve elmulasztja azok kiállítását.

Az elkövető három évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha cselekményét jelentős kárt okozva, súlyosabban minősülő módon, vagy különös indítékból követi el, s a büntetés öt évtől tizenkét évig terjedő szabadságvesztés, ha cselekményét különösen nagy kárt okozva, vagy a Szlovák Köztársaság gazdaságának menetét különösen súlyos módon akadályozva vagy egyéb, különösen súlyos érdeksérelmet előidézve követi el.

Aki a gazdasági és kereskedelmi nyilvántartások ferdítése tényállásának első alapesetét – az a) és b) pontokban foglaltak kivételével – gondatlanságból, különösen nagy kárt okozva követi el, három évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.⁵⁹⁸

6.3.7. Gazdasági információkkal visszaélés

Gazdasági információkkal visszaélést⁵⁹⁹ az követ el, aki munkaköre, foglalkozása, pozíciója vagy tisztsége körében szerzett, nem nyilvános információt jogosulatlanul felhasznál, ha ezen információ nyilvánosságra hozatala alapvetően befolyásolja a kereskedelmi kapcsolatok alakulását, illetve a döntéshozatalt, valamint ezek alapján szerződést köt vagy szerződéskötést, illetve a szabályozott értékpapír-piacon mozgást kezdeményez, vagy aki külön előírás által szabályozott bizalmas információt jogosulatlanul felhasznál vagy illetéktelen személynek kiszolgáltat. Az elkövető e cselekményéért három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Hangsúlyozandó, hogy a nyilvánosan nem elérhető információnak tehát olyannak kell lennie, amelynek nyilvánosságra hozatala jelentősen

⁵⁹⁸ Tz. 260.§

⁵⁹⁹ Tz. 265.§

befolyásolja az üzleti kapcsolatokat, a döntéshozatalt, s üzletileg felhasználható, így alapvető fontosságú a gazdálkodó szervezetek gazdasági tevékenysége tekintetében. Jogosulatlaná akkor válik az információ felhasználása, ha az jogszabályba vagy az illetékes hatóság által meghatározott feltételekbe ütközik. E bűncselekmény megvalósításához nem szükséges, hogy akár az elkövető, akár valaki más ténylegesen jogosulatlan előnyhöz vagy haszonhoz jusson. A bűncselekmény csak szándékosan követhető el.⁶⁰⁰

Az első alapeset szerint büntetendő az is, aki két vagy több, azonos vagy hasonló vállalkozói tevékenységet folytató gazdálkodó szervezet együttműködése során azok alkalmazottjaként, ügyviteli testületi tagjaként, üzlettársaként, vállalkozójaként vagy részeseként az első alapesetbe foglalt szándékkal ezen jogi személyek valamelyike számára hátrányos szerződést köt, vagy ilyen szerződéskötést kezdeményez.

Súlyosabban minősül, s az elkövető három évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha cselekményét nagyobb kárt okozva, különös indítékból, vagy súlyosabban minősülő módon követi el, de a büntetés hét évtől tizenkét évig terjedő szabadságvesztés, ha az elkövető különösen nagy kárt okoz, vagy cselekményét bünszövetségben követi el.

7. Összegzés

A következőkben igyekszem röviden összefoglalni a hitelezők védelmét biztosító legfontosabb deliktumok esetleges hiányosságait, az általam megállapított de lege ferenda javaslatokat egy csokorba szedni, ezáltal a jövőre tekintettel hasznos és megalapozott ajánlásokat tenni a hazai büntetőrendelkezésekkel kapcsolatban.

⁶⁰⁰ SPIŠÁK, Stefan: Trestné činy proti hospodárskej disciplíne, 18. o.
https://is.ambis.cz/th/pessi/TRESTNE_CINY_PROTI_HOSPODARSKEJ_DISCIPLINE.pdf
megtekintés ideje: 2024. február 4.

7.1. A hitelezői érdekek védelmét biztosító büntető anyagi jogi szabályok jogforrási helye

A hitelezői érdekek védelmét biztosító rendelkezések áttekintése során egyértelművé vált, hogy azok a magyar jogrendszerben elszórtan találhatóak meg a polgári, a cégjogi, valamint a csődjogi és nem utolsósorban a büntetőjogi rendelkezések között, az e szabályok között fennálló kapcsolat azonban rendkívül szoros. A teljesség igénye nélkül gondoljunk például a csődbűncselekmény Csődtv.-el való relációjára, a tőkevédelem polgári jogi szabályainak fontosságára a saját tőke csorbítása tekintetében, de megemlíthető a tartozás fedezetének elvonása körében a szerződésekre vonatkozó polgári jogi előírások szaktudása, vagy éppen a számviteli rendelkezések ismeretének szükségessége a számvitel rendjének megsértése értékelése során. E szabályok átlátása és megítélése sok esetben komoly feladat elé állítja a gyakorlati szakembereket, hiszen széles körű ismeretekkel kell rendelkezni lényegében valamennyi érintett jogterületen. Éppen ezért visszatérő kérdésként merül fel, hogy hol kerüljenek elhelyezésre a hitelezői érdekeket sértő bűncselekmények?

A büntetőrendelkezések csődtörvényben történő elhelyezésének szimpatizánsai e nézetüket azzal indokolják, hogy mind a csődeljárásban részt vevő bíró, mind a hitelezők, s adósok számára is könnyebben észrevehetőek és alkalmazhatóak a büntetőjogi szabályok s jogkövetkezmények, ha azok a csődjogi szabályokkal egy helyen kerülnek rendezésre. Hazánkban a hitelezői érdekek védelmét biztosító büntetőrendelkezések sokáig a büntető törvénykönyvön kívül is megtalálhatóak voltak, azonban a Hs. megalkotásával a jogalkotó határozottan fellépett az iránt, hogy a szétszórt rendelkezések helyett egységes rendszerbe foglalja a hitelezőket károsító bűncselekményeket, mely szabályanyagot a büntető törvénykönyvben helyezte el. A hazai megoldást látszik igazolni az a tény, hogy azon országokban – például az Egyesült Királyságban – is határozott törekvések figyelhetők meg a büntetőjogi szabályok egységesítésére, ahol a fizetési képtelenséggel

kapcsolatos bűncselekmények nem a büntető törvénykönyvben vannak szabályozva.

Álláspontom szerint kiemelkedő társadalmi érdek, hogy a legsúlyosabb, büntetendő magatartások mindig az aktuális büntető törvénykönyvben kerüljenek rendezésre, és elengedhetetlen az egységes büntetőjogi szabályok megalkotása, mely a jogbiztonság követelményét a leginkább szolgálja. Tény, hogy a hitelezői érdekek védelmét biztosító bűncselekmények értékelése sok esetben komoly feladat elé állítja az eljáró szakembereket, hiszen a büntetőjogi szabályokon túl a szaktörvények ismerete is elengedhetetlenül szükséges, ez azonban nem függhet attól, hogy a deliktumokat a jogalkotó hol helyezi el.

7.2. A deliktumok Btk.-beli elhelyezése

A bűncselekmények Btk.-beli elhelyezése több szempont szerint lehetséges, így történhet az elsődleges, jellemző jogi tárgyakra figyelemmel, azonban bizonyos tényállásoknak többes jogi tárgya van. A hitelezői érdekek oltalmát biztosító deliktumok mind az első, mind a második csoportban megtalálhatók.

A dolgozatom első részében bemutattam azon tényállásokat, amelyek jogi tárgya nem a hitelezők oltalma, érdekeik védelmét azonban közvetetten ugyan, de biztosítják. Értekezésem központi kérdése viszont a hitelezői érdekek védelmét közvetlenül biztosító törvényi tényállások vizsgálata volt,⁶⁰¹ melyek a hatályos Btk.-nak A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények című, XLI. fejezetében találhatók. A jogalkotó a hatályos kódexben a

⁶⁰¹ Tanulmányomban kivételként jelenik meg a számvitel rendjének megsértése. A deliktum jogi tárgya a számviteli szabályok betartásához fűződő társadalmi érdek, mely magában foglalja a hitelezőknek a Céglőnyben közzétett beszámolók valóságába vetett bizalmát. Jelentősége azonban kiemelkedik a hitelezői érdekeket közvetetten oltalmazó egyéb deliktumok közül, hiszen a piacgazdaság megfelelő működéséhez nélkülözhetetlen, hogy az üzleti partnerek vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről és azok alakulásáról objektív információk álljanak a hitelezők rendelkezésére, így fontosnak tartottam e tényállás részletes elemzését.

korábbiaknál differenciáltabb törvényi konstrukciót tartott szem előtt, s a Különös Részt a védett jogtárgyak szűkebb körére alapítva tagolta fejezetekre, a fejezeteket azonban további címekre már nem bontotta. Álláspontom szerint a gazdasági bűncselekmények meghatározhatósága érdekében célszerű lett volna a korábbi Btk. megoldását követve a fejezeten belül címek szerint elkülöníteni az ide sorolható deliktumokat, ezáltal egyértelműen láthatóvá tenni az említett bűncselekmények egy kategóriába tartozását. Ezen elgondolás azonban nem egyezik azon jogalkotói törekvéssel, hogy hangsúlyosabban jusson kifejezésre a kiemelt védett jogi tárgyak jelentősége. Figyelemmel viszont arra a szándékra, miszerint az azonos jogi tárgyak védelmét biztosító deliktumok egy fejezetben kerüljenek elhelyezésre, A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények című fejezet, úgy vélem, túl tágan tekinthető, ugyanis számos tényállás tartozik e fejezetbe, a bűncselekmények jogi tárgyai azonban eltérőek. Éppen ezért a jogalkotói célkitűzés szem előtt tartásával elképzelhetőnek tartanám a hitelezők védelmét biztosító, valamint a hitelnyújtás biztonságát szolgáló tényállások külön fejezetben rendezését is, melybe a csődbűncselekmény, a tartozás fedezetének elvonása, valamint a saját tőke csorbítása bűncselekmények törvényi tényállásai sorolandók.

7.3. A hitelezői érdekeket védő gazdasági bűncselekmények

7.3.1. A csődbűncselekmény

Értekezésem viszonylag nagyobb részében foglalkoztam a csődbűncselekmény kérdéskörével, mely a hitelezői érdekek védelmét biztosító legfontosabb tényállásnak tekinthető.

A törvényi szabályozást tekintve gyakran változó kérdés, hogy a büntethetőség milyen mértékben függjön a csőd, valamint a felszámolási eljárástól, vagy célszerű lenne-e függetlenné tenni attól. E probléma egészen a Csemegi-kódexig nyúlik vissza, mely csak azon személyeket rendelte

büntetni, akikkel szemben a csődnyitás megtörtént, függetlenül attól, hogy fizetéseiket egyébként megszüntették, vagy tényállásszerű magatartásaikat azért tanúsították, hogy hitelezőik követeléseinek elengedésére kényszerítsék, csalárdul megkárosítsák. Ez a szemlélet a Hs. megalkotásával megváltozott, mivel a gyakorlati tapasztalatok nem igazolták, hogy a csalárd és vétkes bukás büntethetősége a csődnyításhoz kötődjön. 1992-ben a jogalkotó visszatért az eredeti álláspontra, s a büntethetőséget ismét a csőd, valamint felszámolási eljáráshoz kötötte, majd a 2007. évi XXVII. törvény a felszámolási eljárás tekintetében – úgy vélem helyesen – a büntethetőség feltételeként már nem annak megindítását, hanem elrendelését írta elő. A hatályos szabályozás szintén rendelkezik objektív büntethetőségi feltételről, mely álláspontom szerint is indokolt, hiszen mellőzése a hitelezők érdekeit ugyan jobban szolgálná, azonban a büntetőjogi felelősség indokolatlan kiterjesztését eredményezné. Ehelyett a rendelkezés pontosításával kellene megakadályozni, hogy a fizetésektelenség megállapítása hosszabb időre elhúzódjon. Ami a csődeljárást illeti, tény, hogy mivel a csődeljárás lefolytatására irányuló kérelem megnyitja a büntethetőséget is, ennek adósok általi kezdeményezése nem jellemző. Úgy vélem, megfontolást érdemelne az objektív büntethetőségi feltételek köréből a csődeljárásra vonatkozó fordulat mellőzése, vagy annak olyan jellegű módosítása, amely elősegíti a csődeljárás lefolytatásához való adósi hozzáállás pozitív irányú változását.

A csődbűncselekménnyel kapcsolatban kiemelendő másik jelentős kérdés a büntető anyagi szabályok függetlenítésének lehetősége a Csődtv. fogalomrendszerétől, mely jelentősen leegyszerűsítene a jogalkalmazók helyzetét, hiszen a büntető anyagi jog alkalmazásába sok esetben nem illeszthető be egy egészen más jogterület terminológiája. Ez megvalósítható lenne külön értelmező rendelkezések megalkotása útján, mely a büntetőjog specifikus rendelkezések megalkotásának legbiztosabb módja lenne, azonban valószínűleg jelentősen megnövelné a büntetőrendelkezések számát. A másik lehetőség a csőd- és büntetőszabályok összhangjának a Csődtv. átfogó reformja útján történő megteremtése. Álláspontom szerint a Csődtv. megérett

a teljeskörű átdolgozásra, hiszen hatálybalépése óta számos alkalommal került módosításra, s szabályainak jelentős része nem képes hatékonyan betölteni eredeti rendeltetését. A csődbűncselekmény jelenleg ki van téve a Csődtv. gyakori módosításának, mely nincs tekintettel a büntetőjog szempontjaira. Noha az nem elvárható, hogy a csődjog elsődlegesen a büntetőjognak a csődjogtól eltérő sajátosságait tartsa szem előtt, úgy vélem, hogy a jogalkotó ezirányú törekvése esetén az átdolgozás során a csődjogi és büntetőjogi szabályok közelíthetnének, összhangba kerülhetnének egymással, a különböző jogterületek sajátosságának szem előtt tartása mellett. Azt azonban semmiképp nem tartom praktikusnak, hogy e tényállások kikerüljenek a Btk. szabályai közül, hiszen ahogyan azt az előző pontban is említettem, ez sértené a büntetőjog egységességének szükségességét, valamint a jogbiztonságot. A gyakorlat egyébként jelenleg a csődjog szerinti fogalmakat veszi alapul, az értelemezéssel kapcsolatban azonban tekintettel van a büntetőjog sajátosságaira.

A csődbűncselekmény vizsgálata során részletesen foglalkoztam a bűncselekmény elkövetőinek kérdésével. A hatályos szabályok szerint a vagyonnal rendelkezni jogosultakon túl az is felelősségre vonható, akinek arra lehetősége van. A Btk. Miniszteri Indokolása megjegyzi, hogy a törvény a büntethetőségi feltételek körét arra az esetre kívánta kibővíteni, amikor a vagyonnal jogszerűen már nem rendelkezhet a tulajdonos cégképviselő, de erre még lehetősége van. Jelen megoldással azonban – az eredeti szándéktól eltérően – lényegében megszűnt a speciális jogalanyiség. Ennek ismételt biztosítása érdekében úgy vélem, célszerű lenne a tényállás pontosítása, s taxatív felsorolni, hogy mely személyek büntethetőségét kívánja a jogalkotó. Ehelyütt érdemes megemlíteni az árnyékvezetők felelősségét is, s annak jogalkotó általi megfontolását, hogy kifejezett törvényi rendelkezést iktat be a büntetőjogi felelősségre vonásuk tekintetében is, mely pontosan meghatározná e személyi kört annak érdekében, hogy a bűncselekmény elkövetéséért nagyban felelős, a büntetőjogi felelősségre vonáshoz szükséges rendelkezési joggal azonban nem bíró személy ne maradjon büntetlen.

Problémás az is, hogy a Csődtv. jogilag már nem fedi le teljeskörűen a fizetésképtelenségi eljárásokat, hiszen immár egyéb fizetésképtelenségi helyzet kezelésével foglalkozó eljárások is léteznek, amelyek nem a Csődtv. hatálya alá tartoznak. Éppen ezért tartozásaik fizetésére képtelen természetes személyek, valamint egyéni vállalkozók csődbűncselekmény tetteseik nem lehetnek.

A jogalkotó a hivatali vesztegetéshez, valamint a költségvetési csaláshoz kapcsolódóan kifejezetten rendelkezik a vezető tisztségviselő felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettsége elmulasztásának büntetendőségéről, e mulasztást a Btk. hatályos szabályai azonban más tényállások tekintetében – így többek között a csődbűncselekmény körében – nem rendelik büntetni. Vitára okot adó kérdés azonban, hogy szükséges-e ezen felelősségi forma kiterjesztése más bűncselekményekre is. A kriminalizáció ellen érvként hozható fel egyrészt, hogy a tettesi-részesi alakzatok alkalmasak a szervezeten belüli különböző elkövetői magatartások szankcionálására, s tény, hogy sem az aktív hivatali vesztegetéshez, sem a költségvetési csaláshoz kapcsolódó speciális vezetői felelősségi alakzatnak nincs gyakorlati jelentősége, e rendelkezések hatályba lépése óta egy ügyben sem került sor sem a büntetőjogi felelősség megállapítására, sem vádemelésre. Mintegy jogtörténeti előzményként szeretnék azonban utalni arra, hogy a hitelezők érdekeit sértő bűncselekmények esetén a Hs. javaslata vétségként büntetni kívánta az üzlet vezetésével megbízott személyek felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettségének akár szándékos, akár gondatlan elmulasztását, bár hatályba ez a rendelkezés nem lépett.

Végül de nem utolsó sorban érdemes megemlíteni azt is, hogy a felszámoló, mint a csődbűncselekmény tettese a deliktumban meghatározott elkövetési magatartásokon túl, egyéb módon is megghiúsíthatja a hitelezők kielégítését. Érdemes lenne egy olyan új tényállás megalkotásának jogalkotó általi megfontolása, amely tekintettel van a felszámoló eljárására vonatkozó, a Csődtv.-ben meghatározott speciális szabályokra, kiegészítve ezáltal a

csődbűncselekmény törvényi tényállásában meghatározott elkövetési magatartások körét a felszámolók tekintetében.

7.3.2. A tartozás fedezetének elvonása

A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények közül a hitelezői érdekek védelmét biztosító másik nagy kategóriát a tartozás fedezetének elvonása alkotja.

A tartozás fedezetének elvonása – e név alatt – az 1987. évi III. tv. útján lett először beemelve a Btk. bűncselekményei közé. A jogalkotó kezdetben az 1978. évi Btk. vagyon elleni bűncselekményei között helyezte el a tényállást, s csak később, az 1994. évi IX. tv. megalkotásával került a gazdasági bűncselekmények sorába.

A hatályos szabályok jelenleg is A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények című fejezetben rendezik a tartozás fedezetének elvonása tényállását, mely lényegesen eltér a korábbi szabályozástól. Míg az 1978. évi IV. tv. két külön fejezetében, önálló bűncselekményként szabályozta a tartozás fedezetének elvonását, valamint a hitelsértést, addig a Btk. ezeket összevontan, a tartozás fedezetének elvonása tényállásában rendezi. A Miniszteri Indokolás kifejti, hogy a jogi tárgy egyezősége, valamint az azonos elkövetési magatartások kellő indokul szolgálnak e bűncselekményeknek az egy deliktumban történő rendezésére, a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények fejezetén belül. Ez a megoldás azonban nem hangsúlyozza kellően, hogy habár mindkét tényállás a tartozások hitelezőinek fokozott védelmére szolgál, a tartozás fedezetének elvonása – a hitelsértéstől eltérően – a gazdasági tevékenység gyakorlása során keletkezett tartozásra vonatkozik.

Helyeselhető viszont azon jogalkotói módosítás, mely a tényállás első fordulata esetén a fennálló követelés alapjául immár írásbeli szerződést követel meg, figyelemmel arra, hogy a korábbi szabályozás ilyen előírást nem tartalmazott, így annak alapja akár szóbeli szerződés is lehetett, mely bizonyítási nehézségeket eredményezett.

A tényállással kapcsolatban kiemelendő még a büntethetőséget megszüntető okok köre. Már az 1987. évi III. tv. is akként rendelkezett, hogy az elkövető nem büntethető, ha a tartozást az elsőfokú bíróság ítéletének meghozataláig „kiegyenlítik”, mely rendelkezés egészen a Btk. hatályba lépéséig nem is változott. Ezzel szemben a hatályos szabályozás azt mondja, hogy a tartozás fedezetének elvonása miatt az elkövető nem büntethető, ha a tartozást a vádirat benyújtásáig „kiegyenlíti”. Míg tehát az 1978-as Btk. szóhasználatából egyértelmű, hogy a tartozást nem feltétlenül az elkövetőnek kell kiegyenlítenie, a kiegyenlítik szó ugyanis arra utal, hogy azt bárki, akár a terhelt tudta, akarata ellenére is megteheti, a hatályos szabályok szerint erre kizárólag a terheltnek van lehetősége. Habár osztom azon nézeteket, melyek – figyelemmel e jogintézmény jelentőségére – a büntethetőség megszűnését a terhelt személyéhez kívánják kötni, hitelezői oldalról megvizsgálva, érdekeiket elsődlegesen szem előtt tartva, úgy vélem, a büntethetőséget megszüntető ok azáltal mozdítja elő a tartozás kiegyenlítését, ha nincs az elkövetőre korlátozva. A hatályos Btk. szabálya, mely kizárólag az elkövető által történő kiegyenlítés esetén biztosítja a büntethetőséget megszüntető ok alkalmazását, ellentétes azon céllal, miszerint a jogalkotónak a hitelezői érdekeket kellene elsődlegesen szem tartania, szemben a terhelt megbüntetésével.

7.3.3. *A saját tőke csorbítása*

A saját tőke csorbítása az 1988. évi XII. tv. eredményeként került a büntetőrendelkezések közé, akkor még alaptőke, vagy törzstőke csorbítása elnevezéssel. Szabályozásának indoka az volt, hogy a kft. és az rt. esetében a tagok a társaság tartozásaiért nem felelnek, fedezetül kizárólag a törzstőke és az alaptőke szolgál. A 2007. évi XXVII. tv. a bűncselekmény nevét saját tőke csorbítására változtatta, s a jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezet azon vezető állású személyét rendelte büntetni, aki a társaság saját tőkéjét részben vagy egészben jogtalanul elvonta.

A bűncselekmény szabályai jelentősen módosultak a Btk. hatályba lépésével. Továbbra is saját tőke csorbítása név alatt van szabályozva, a jogalkotó azonban a korlátolt tagi felelősséggel működő jogi személyekre kívánta korlátozni a büntetőjogi védelmet, mely az rt.-n és a kft.-n túl immár kiterjed a szövetkezetre, az európai részvénytársaságra és az európai szövetkezetre is.

Álláspontom szerint a tényállás jelen szabályozása szerint nem tudja betölteni a funkcióját. Egyrészt úgy vélem, nem célszerű a védelmezni kívánt körből kivonni sem a nem korlátolt tagi felelősséggel működő jogi személyeket, sem a civil szervezeteket, hiszen sérelmükre is elképzelhető a saját tőke csorbítása bűncselekmény elkövetése. Amennyiben a jogalkotó továbbra is ragaszkodik a tényállásnak Btk-ban történő rendezéséhez, úgy érdemes lenne visszatérni a korábbi megfogalmazásához, s a jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezetekről rendelkezni, figyelemmel a hatályos Ptk. jogi személyekre vonatkozó módosításaira is. Mindezen túlmenően az elkövetői kör bővítése is szükséges, hiszen nem kizárólag a vezető tisztségviselőknek és a tagoknak van lehetősége a társasági vagyon elvonására.

Másrészről tény az is, hogy a saját tőke elvonása bűncselekményének megállapítását sok esetben felülírja, hogy a deliktum több vagyon elleni bűncselekmény tényállásába is illeszkedik, például sikkasztás vagy csalás, abban az esetben pedig, ha a saját tőke jogtalan elvonása következtében a hitelezők kielégítése részben vagy egészben meghiúsul, úgy csődbűncselekmény megállapítására kerülhet sor. Figyelemmel arra, hogy e bűncselekmény, ahogyan korábban bemutattam, a bírói gyakorlatban rendkívül ritkán fordul elő, megfontolást érdemelhet a saját tőke csorbításának dekriminalizációja, az elkövető magatartása, így a társaság saját tőkéjének elvonása pedig csupán az egyéb bűncselekmény megállapításához szükséges többlettényállási elemek fennállása esetén lenne büntetendő.

7.3.4. A számvitel rendjének megsértése, mint a hitelezői érdekek védelmének közvetett büntetőjogi eszköze

Habár a számvitel fogalmát először az 1961. évi V. tv. használta a gazdasági ellenőrzés és adatgyűjtés akadályozása deliktumának törvénybe iktatásával, a számvitel megsértésének jelentősége csak a rendszerváltás után, az első számviteli törvény megalkotásától mérhető. Ezt követően az 1992. évi XIII. tv. számviteli fegyelem megsértésére nevezte át a bűncselekményt, majd a 2001. évi CXXI. tv. rendelkezett a számvitel rendjének megsértéséről, a 2007. évi XXVII. tv. pedig az adminisztratív csődbűncselekményt a számvitelrendjének megsértése deliktumába helyezte át. Ezt követően lényeges változást a jogalkotó a 2011. évi CL. tv. útján eszközölt, közvetlenül a Btk. hatálybalépését megelőzően. A törvény hatályon kívül helyezte a korábbi adminisztratív csődbűncselekmény rendelkezését, valamint az eredményt is szigorította. A legfontosabb módosítás azonban, hogy a bűncselekmény egyes fordulatainak dekriminalizációja valósult meg, melynek eredményeként a nyomozást végző NAV leterheltsége csökkent, s a továbbiakban bűncselekménynek nem minősülő magatartások megfelelő szankcionálását az Art., illetve a Csődtv. biztosította. Magam is úgy vélem, hogy ez pozitív irányú módosítása a Btk.-nak, hiszen kétségtelen, hogy az igazgatási jellegű bírság gyorsabban, hatékonyabban szabható ki, a NAV pedig a nagyobb tárgyi súlyú bűncselekményekre tud koncentrálni, hiszen a gyakorlati tapasztalatok alapján a hatóság ezen bűncselekmény nyomozása miatti leterheltsége nem állt arányban az elkövetés miatt kiszabott esetleges szankciókkal.

A hatályos szabályok szerint a számvitel rendjének megsértése bűncselekményének törvényi tényállása két nagy kategóriára osztható. Az első bekezdés rendezi a Számvit. tv. hatálya alá tartozó gazdálkodó általi elkövetést, melyhez minősített esetek is kapcsolódnak, míg a második fordulat a Számvit. tv. hatálya alá nem tartozó gazdálkodó által megvalósított bűncselekménnyel kapcsolatos rendelkezéseket tartalmaz. A Btk. immár mellőzi a könyvvizsgálati kötelezettség megszegésének büntetendőségét, s

csak a szándékos elkövetés büntetendő, figyelemmel arra, hogy hiába volt az 1978. évi Btk.-ban szabályozva a bűncselekmény gondatlan alakzata, e körben a büntethetőség további kriminalizálását a statisztikai adatok nem igazolták, hiszen a gondatlan elkövetés miatt büntetőeljárások nem indultak. Érdeemes megjegyezni, hogy a gondatlan elkövetés miatti büntetőeljárások elmaradásának oka feltehetőleg nem az ilyen jellegű cselekmények hiánya, hanem a NAV kapacitásának korlátozottsága volt. Álláspontom szerint egy viszonylag csekély tárgyi súlyú gazdasági bűncselekmény gondatlan alakzata büntethetőségének fenntartása egyébként sem indokolt, hiszen megfelelő szankcionálására a büntetőjogon kívüli eszközök útján is lehetőség van.

8. Befejező gondolatok

A rendszerváltás a magyar gazdaságban rendkívüli változásokat eredményezett. Az egyének és a vállalkozások jelentősége korábban nem látott méreteket öltött, valamint a jogszabályi környezet is számottevő fejlődésen esett át. S habár a szocialista állami uralom leküzdése érdekében, a társaságalapítás megkönnyítése céljából a hitelezővédelmi szempontok sok esetben háttérbe szorultak, a jogalkotó az 1990-es évektől kezdődően már határozott lépéseket tett érdekeik megóvásáért. Felismerte, hogy a hitelek a gazdasági élet szerves részét képezik, ha azonban csökken a kölcsönökkel kapcsolatos szerződéskötési hajlandóság, az hátrányosan befolyásolja a piac működését. Biztosítani kellett tehát a hitelek igénybevételének jogi korlátait, oly módon, hogy az ne akadályozza a piac működését, a vállalkozások szabadságát.

A hitelezői bizalom erősítése olyan cél, amely eléréséhez többek között a büntetőjog is eszközül szolgál, alkalmazása során azonban szem előtt kell tartani ultima ratio jellegét, a túlzott büntetőjogi szabályozás ugyanis akadályát képezheti a vállalkozások kezdeményezési kedvének.

A vagyonbukás önmagában nem a büntetendő, de az adósnak kötelessége, hogy fizetőképességét megóvja, működése során pedig

figyelemmel kell lennie a hitelezői érdekeire is. A jogalkotó ugyanis nem a vagyonbukás miatt, de vagyonbukás esetén rendeli el a törvényben meghatározott, hitelezői érdekeket sértő magatartások ellen fellépést, többnyire a gazdasági büntetőjog eszközrendszerével, melynek alapvető rendeltetése a piacgazdaság védelme. A gazdasági bűncselekmények körébe tartozó deliktumok jellemzően megkövetelik egyéb, speciális jogszabályok ismeretét, mely nehezíti a témakör átláthatóságát, s kétségtelen az is, hogy a büntetőjog által szabályozott deliktumok közül a gazdasági bűncselekmények tényállásai estek át a legnagyobb változáson.

Hazánkban a Btk. hatálybalépése óta eltelt egy évtized már megfelelő állapotot biztosít annak megállapítására, hogy a gyakorlati tapasztalatok szerint a kódex mely rendelkezései valósították meg a megalkotásukhoz fűzött reményeket, de szükségszerűen állást kell foglalni azokban a kérdésekben is, amelyek esetleg hiányosak, módosításra szorulnak. Ennek érdekében értekezésemben körbe jártam a hitelezők hazai jogi helyzetét, kezdve a védelmüket biztosító legfontosabb magánjogi szabályokkal, majd áttértem azon általános büntető anyagi és eljárásjogi eszközökre, amelyek érdekeik sérelme esetén rendelkezésükre állnak. Figyelemmel arra, hogy dolgozatom témája elsősorban a hitelezők oltalmát biztosító gazdasági bűncselekmények vizsgálata, ismertettem az e bűncselekményekkel kapcsolatos általános kérdéseket. Ezt követően áttekintettem a hitelezői érdekek védelmének hazai jogtörténeti előzményeit, majd elvégeztem a hatályos büntetőjogi szabályok dogmatikai és kritikai elemzését. Górcső alá vettem a dolgozatom középpontjában álló bűncselekményi kör szabályozását a hazaitól gyökeresen eltérő angol, a magyar büntetőjog fejlődésére nagy hatással lévő német, valamint a szomszédos szlovák büntetőjogban.

Minderre figyelemmel értekezésemben reményeim szerint sikerült teljeskörűen bemutatnom a hitelezők hazai helyzetét, s a jövőre tekintettel hasznos és megalapozott ajánlásokat tenni a hazai büntetőrendelkezésekkel kapcsolatban.

9. Summary

The change of regime resulted in extraordinary changes in the Hungarian economy. The importance of individuals and businesses has taken on previously unseen dimensions, and the legislative environment has also undergone considerable development. The goal of the domestic legislator is to improve the income-generating capacity of the economy, the development of market cooperation, the flow of capital, and the direct appearance of foreign capital in the economy. He wanted to promote the efficient utilization of property, so that the operation of economic companies does not limit competition, does not create monopolies, does not harm the public interest and – with more or less success – he tried to protect the interests of creditors. Although in order to overcome socialist state rule and to facilitate the establishment of companies creditor protection aspects were pushed into the background in many cases, starting in the 1990s, the legislator took decisive steps to protect their interests. He recognized that loans are an integral part of economic life, however, if the willingness to enter into contracts related to loans decreases, it adversely affects the functioning of the market. It was therefore necessary to ensure the legal limits of the use of loans in such a way that it does not hinder the operation of the market and the freedom of businesses.

Strengthening creditor confidence is a goal for which criminal law, among other things, serves as a tool, but its ultima ratio nature must be kept in mind during its application, as excessive criminal law regulation can hinder the willingness of businesses to take initiative.

Loss of assets in itself is not punishable, but the debtor has a duty to protect his solvency, and he must also pay attention to the interests of his creditors during his operations. In fact, the legislator orders action against behavior that violates the interests of creditors as defined by law, not because of the loss of assets, but in the event of a loss of assets, mostly with the tools of economic criminal law. Anyone who violates the laws that ensure the

proper functioning of the economy in order to obtain benefits, thereby infringing the interests of creditors, must expect various adverse legal consequences - adjusted to the severity of the violation. However, the law enforcer only uses the criminal law when the offender tries to prevent the satisfaction of the creditor's needs with his criminal behavior, since both in the creation of economic torts and in their practical application, it is of particular importance to emphasize the ultima ratio nature of the criminal law. It is important to limit the influence of the economy by means of criminal law to as narrow a circle as possible, because excessive criminal law regulation of the economic sphere can hinder the freedom of enterprises. Delicts belonging to economic crimes are typically framework facts, so they require knowledge of other, special legislation that fills them in, which complicates the transparency of the topic.

Hivatkozott irodalom

1. ANDERSON, Hamis: An Introduction to Corporate Insolvency Law, The Plymouth Law & Criminal Justice Review, 2016/8.
2. ANGYAL Pál: A magyar büntetőjogi kézikönyve 5. kötet, Okirathamisítás. Bélyeghamisítás. Védjegybitorlás. Csalárd és vétkes bukás, Athenaeum, Budapest, 1929.
3. AMBRUS István – MEZEI Kitti – MOLNÁR Erzsébet: Magyarázat a compliance jogszabályairól I. - Általános és büntetőjogi compliance, Wolters Kluwer Kiadó online adatbázis, 2021.
www.uj.jogtar.hu
4. Ambrus István: Polgári jogi elemek a büntető anyagi jogban, Polgári Jog, 2017/3.
<https://jogaszvilag.hu/szakma/polgari-jogi-elemek-a-bunteto-jogban/>
5. BAKOS-KOVÁCS Kitti: A hitelezővédelmi eszközök
http://eta.bibl.u-szeged.hu/3375/208/EFOP343_Olvas%C3%B3lecke_T%C3%A1rsas%C3%A1gi%20jog%20I_Hitv%C3%A9d_Bakos-Kov%C3%A1cs%20Kitti_20200731.pdf
6. BALLA Lajos: Szemelvények a csőddeliktumokból az 1800-as évektől napjainkig
https://debreceniitlotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/csoddeliktum.pdf
7. BARTA Judit – MAJOROS Tünde: A bírói gyakorlat szerepe a gazdasági társaság vezető tisztségviselőjének hitelezőkkel szembeni felelőssége körében, Publicationes Universitas Miskolcensis, Secto Juridica et politica, Tomus XXXV, 2017.
8. BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor – SINKU Pál: Büntetőjog II., HVG-Orac, Budapest, 2012.
9. BELOVICS Ervin – TÓTH Mihály: Büntető eljárásjog, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2018.
10. BÉKÉS Ádám - BLASKÓ Béla - BODONY István - BUSCH Balázs - DEMETER Zsuzsanna - ELEK Balázs - HERKE Csongor - IBOLYA Tibor - JANCSÓ Gábor - KARNER Zsanett - KUNYÁK Gergely - MEGYERI Gábor - MISKOLCZI Barna - POLT Péter - SÓDOR István - SZATHMÁRY Zoltán - SZENTMIHÁLYI-SOÓS Viktória - TISZA-PAPP Judit - VASS Péter - VIDA

József: Nagykomentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez, (Szerk: Polt Péter), Wolters Kluwer Kiadó online adatbázis www.uj.jogtar.hu

11. BÉRES István: A hitelezői választmány felszámolási eljárásban biztosított jogaira vonatkozó jogszabályi rendelkezések vizsgálata és a módosítás lehetőségei, Magyar Jog, 2002/11.
12. BERZSENYI Mihály: Gazdasági bűnözés a rendszerváltás után, Belügyi Szemle, 2000/6.
13. BLASKÓ Béla – HORGOS Lívia: A vagyonekhozás és a polgári jogi igény érvényesítésének problematikája a bírói gyakorlat tükrében, Belügyi Szemle, 2022/6.
14. BODZÁSI Balázs: A jogi személyek körében felmerülő felelősségi kérdésekről, különös tekintettel a vezető tisztségviselőkre, Gazdaság és Jog 2013/6.
15. BURDA, Eduard: Predhovor, Právna ochrana účastníkov ekonomicko-právnych vzťahov s akcentom na trestnoprávnu ochranu veriteľov, Kollektív monográfia, Pozsonyi Comenius Egyetem Jogi Kar, Pozsony, 2019.
16. BURDA, Eduard – LUKACKA, Peter – STANEK, Dušan – BELKINA, Anna: Trestný Trestný čin poškodzovanie veriteľa a trestný čin zvýhodňovanie veriteľa, Právna ochrana účastníkov ekonomicko-právnych vzťahov s akcentom na trestnoprávnu ochranu veriteľov, Kollektív monográfia, Pozsonyi Comenius Egyetem Jogi Kar, Pozsony, 2019.
17. BUSSMANN, Kai-Detlef: Wirtschaftskriminalität und Unternehmenskultur, Neue Kriminologische Schriftenreihe der Kriminologischen Gesellschaft e.V. Band 112, 2010.
18. CSEH Tamás: A magyar „wrongful tarding” és annak elméleti alapjai, THEMIS, 2006. június
19. CSEHI Zoltán - FALUDI Gábor - GÁRDOS István - GÁRDOS Péter – GRAFL FÜLÖP Gyöngyi – KEMENES István – KISFALUDI András – LÁBADY Tamás – LENKOVICS Barnabás – MENYHÁRD Attila – OROSZ Árpád – PARLAGI Máttyás – SZEIBERT Orsolya – SZÉKELY László – TÓKEY Balázs – VÉKÁS Lajos: Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, (Szerk: Vékás Lajos, Gárdos Péter), Wolters Kluwer Kiadó online adatbázis

20. CSŐKE Andrea – MUZSALYI Róbert: Nagykomentár a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvényhez, Wolters Kluwer Kiadó online adatbázis
www.uj.jogtar.hu
21. DARAI Péter: A csődbűncselekmény elkövetési alakzatai a felszámolási eljárások tapasztalatai alapján, Adóvilág, 2010/9.
22. DENICH Ervin: A számviteli beszámolók minőségének elméleti aspektusai, vizsgálati modelljei és ezek adaptálási lehetőségei a magyar mikro-, kis és középvállalkozások számviteli beszámolóira, PhD értekezés, Pécs, 2022.
23. DIÓS Erzsébet: A gazdasági bűncselekmények bírói tapasztalatairól, Belügyi Szemle, 2000/6.
24. DRINÓCZI Tímea – GÁL István László: A gazdasági rend fogalmának meghatározási kísérletei, In: Gazdasági büntetésjogi tanulmányok, (Szerk: Tóth Mihály, Gál István László), Pécs, 2005.
25. DZURENKOVÁ, Radka: Trestné činy proti majetku
https://is.ambis.cz/th/z4kx2/Bakalarska_praca_Dzurenkova.pdf
26. EIDENMÜLLER, Horst: Comparative Corporate Insolvency Law, Oxford Legal Studies Research Paper, 2017/30.
27. ENGELHART, Marc: Development and Status of Economic Criminal Law in Germany, German Law Journal, 2015/4.
28. ENS, Sebastian – MICSUNESCU, Somi: Gläubigerschutz im deutschen und angloamerikanischen Recht – Bestandsaufnahme und Reformtendenzen, StudZr, 2005/1.
29. FÁZSI László: Egy „helytelen” törvényi tényállás az új Büntető törvénykönyv rendszerében, Büntetőjogi Szemle, 2012/3.
30. FODOR Balázs Gábor A vállalkozás büntetőjogi kockázata, In: A vállalkozói felelősség büntetőjogi vonatkozásai konferencia előadásainak szerkesztett változata, (Szerk: Domokos Andrea), Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017.

31. FODOR Balázs Gábor: Egyes gazdasági bűncselekmények felderítése és bizonyítása, In: Az új büntetőeljárás és a gazdasági bűnözés kapcsolata konferencia előadásainak szerkesztett változata, (Szerk: Domokos Andrea), Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2019.
32. FÓNAGY Sándor: Csődjogi reformok világszerte, Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica, Tomus XXIV., 2006.
33. GÁL Andor - HEGEDŰS István - JUHÁSZ Zsuzsanna - KARSAI Krisztina - MEZŐLAKI Erik - SZOMORA Zsolt - TÖRŐ Sándor: Nagykomentár a Btk. a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, (Szerk: Karsai Krisztina), Wolters Kluwer Kiadó online adatbázis www.uj.jogtar.hu
34. GÁL István László: A korrupciós bűncselekmények, In: Magyar büntetőjog. Különös rész, (Szerk: Tóth Mihály – Nagy Zoltán), Osiris Kiadó, Budapest, 2014.
35. GÁL István László: A tőkepiac büntetőjogi védelme Magyarországon, Kódex Nyomda Kft., Pécs, 2019.
36. GEMBICKÁ, Adriana: Trestné činy s podvodným úmyslom, https://is.ambis.cz/th/fhj3i/BIVS_PA_A.Gembicka_Trestne_ciny_s_podvodnym_umyslom_5-50.pdf
37. GÖRGÉNYI Ilona – GULA József – HORVÁTH Tibor – JACSÓ Judit – LÉVAY Miklós – SÁNTHA Ferenc – VÁRADI Erika: Magyar büntetőjog - Különös rész, Wolters Kluwer Kiadó online adatbázis, Budapest, 2020. www.uj.jogtar.hu
38. GULA József: A csődbűncselekmények de lege ferenda, Büntetőjogi Kodifikáció, 2008/1.
39. GULA József: A csődbűncselekmény sértettjéről, In: Jogi kihívások és válaszok a XXI. században 2., (Szerk: Varga Zoltán), Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 2023.
40. GULA József: A csődbűncselekmények alanyi körének meghatározása, Ünnepi tanulmányok Bíró György professzor 60. születésnapjára, a (Szerk: Barzó Tímea – Juhász Ágnes – Leszkoven László – Pusztahelyi Réka), Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2015.

41. GULA József: A csődbűncselekmények, In: A negyedik magyar büntetőkódex régi és újabb vitakérdései, (Szerk: Hollán Miklós, Barabás A. Tünde), MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017.
42. GULA József: A csődbűncselekmények 2007-es újraszabályozásának értékelése, Rendészeti Szemle, 2009/7-8.
43. GULA József: Csődjog és büntetőjog – a Csemegi-kódex tanulságai, In: Tanulmányok a bűnügyi tudományok köréből, (Szerk: Bragyova András), Gazdász Elasztik Kft., Miskolc, 2013.
44. GULA József: Fizetésektelenségi bűncselekmények az angol jogban, Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica, Tomus XXVI/2., 2008.
45. GULA József: Gazdasági bűncselekmények a változó gazdasági, jogi környezetben, Cég és Jog, 2002/4.
46. HERKE Csongor: A terhelt a gazdaságibűnügyekben, Controller Info 2017/1.
47. HERKE Csongor: Büntető eljárásjog, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2018.
48. HOLLÁN Miklós: A hitelezéssel kapcsolatos csalás megjelenése kodifikált büntetőjogunkban, Acta Juridica et Politica (FORVM), Szeged, 2015/4.
49. HOLLÁN Miklós: Az új Büntető Törvénykönyv, In: A magyar jogrendszer állapota, (Szerk: Jakab András, Gajduschek György), MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2016.
50. HOLLÁN Miklós: A gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés az új büntető kódexben, Magyar Jog, 2014/2.
51. HOLLÁN Miklós: Hitelezési csalás – A dekriminalizáció és a rekriminalizáció hullámai között, In: A negyedik magyar büntetőkódex régi és újabb vitakérdései, (Szerk: Hollán Miklós, Barabás A. Tünde), MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017.
52. HOLLÁN Miklós: Korrupciós bűncselekmények az új büntetőkódexben, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014.

53. HORVÁTH László: A társasági tőke védelmének büntetőjogi eszköze: a saját tőke csorbításának büntette, Büntetőjogi Szemle, 2015/1.
54. HORVÁTH László: Célt tévesztett intézkedés? A társasági vagyon zár alá vételének egyes kérdései, Gradus, 2017/2.
55. INZELT András: A gazdasági bűnözés főbb jellemzői Magyarországon a rendszerváltás után, Jogi Tanulmányok I-III. Kötet, Ünnepi konferencia az ELTE megalakulásának 375. évfordulója alkalmából, (Szerk: Nagy Marianna), Budapest, 2010.
56. INZELT Éva – KEREZSI Klára – LÉVAY Miklós: Korrupciós bűncselekmények a büntető igazságszolgáltatás tükrében, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2014.
57. INZELT Éva: Korrupció: fehérgallérral vagy anélkül. A fehérgalléros bűnözés változó tartalma és formái, PhD értekezés, Budapest, 2015.
58. JUHÁSZ Ágnes: Az együttműködési és tájékoztatási kötelezettséghez kapcsolódó egyes kérdésekről, Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXV, 2017.
59. JUHÁSZ László: A magyar fizetéseképtelenségi jog kézikönyve, Novotni Alapítvány, Miskolc, 2006.
60. JUHÁSZ László: Két jogterület találkozása – A vezetői felelősség egyes kérdései a Ptk. és a Cstv. szabályai alapján, Gazdasági és Jog, 2015/2.
61. KAISER Kristóf: A hagyományos hitelezővédelmi eszközök kudarca a csődbűncselekménnyel összefüggésben, Magyar Jog, 2015/12.
62. KAISER Kristóf: Gyakorlati kérdések a csődbűncselekmény törvényi tényállásával kapcsolatban, Scriptura, 2014/1.
63. KAPA Mátyás A kényszerértékesítések jellemző sajátosságai, Polgári Jogi Szemle, 2015/1-3.
64. KAUTZ Gusztáv: A magyar büntetőjog és eljárás tankönyve, Pest, 1872.
65. KEMENES István: A jogi személy elkülönült felelősségének "áttörése", Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica LVIII, 2000.
66. KEMENES István: A szerződészegés szabályozása az új polgári törvénykönyvben, Jogtudományi Közlöny, 2014/5.

67. KERESZTY Béla: Az új társasági törvény a hitelezők érdekeinek védelmében. Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica LVIII, 2000.
68. KERESZTY Béla: A „csődgondnok” büntetőjogi felelőssége, Belügyi Szeme, 2000/48.
69. KERESZTY Béla: Gazdasági bűnözés, feketegazdaság és a pénzmosás, Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica XLVIII, 1996.
70. KISS László: Gazdasági bűnözés és bűnüldözés Magyarországon, Co-Nex-Traiding Bt., Budapest, 1991.
71. KIRÁLY Tibor: A népgazdaság büntetőjogi védelme az új büntető törvénykönyvben témájú szekciósülésen mondott elnöki zárszavából. A Magyar Jogász Szövetség kiadványa, Kézirat, 1979.
72. KONDOROSI András: Az időbeli hatály és az új Btk. egyes gazdasági delictumai, Jogelméleti Szemle, 2013/2.
73. KONDOROSI András: Egyes kiemelkedő jelentőségű gazdasági bűncselekmények dogmatikai és eljárásjogi megközelítésben, PhD értekezés, Pécs, 2019.
74. KOVÁCS Lajos – GÁSPÁR Gyula – WÉBER Gyula – BODGÁL Zoltán – PINTÉR Jenő – BODROGI Károly – ERDŐSY Emil – FONYÓ Antal – GÁL Andor: Magyar Büntetőjog. Különös Rész, BM Könyvkiadó, Budapest, 1981.
75. KÖHALMI László: A korrupció, Kódex Nyomda Kft., Pécs, 2015.
76. LAUFER Henrik: Gondolatok a csődbűncselekmény régi és új szabályaival kapcsolatban, Büntetőjogi Szemle, 2012/2.
77. LEHÓCZKI Zóra Zsófia: A gazdasági társaságok tőkéjének funkciói <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800301.poj>
78. LENGYEL Tibor: A ne bis in idem elv gyakorlati érvényesülésének korlátai Magyarországon az igazgatási és a büntetőjogi szankciók tükrében, Belügyi Szemle, 2020/5.
79. LESZKOVEN László: A szolgáltatás és annak teljesítése: a tartalom és szerződésszegés kapcsolata, Polgári Jog, 2016/10. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1601001.poj>

80. LESZKOVEN László: Szerződéses biztosítékok változása az új Ptk.-ban, *Gazdaság és Jog*, 2014/2.
81. LŐRINCZI Gyula: A csődjogi mentesítés szabályozásának elméleti tengelyei, *Jogelméleti Szemle*, 2012/2.
82. MADAI Sándor: A csalárd bukás néhány történeti és dogmatikai kérdése, *Jogtörténeti Szemle*, 2004/3.
83. MADAI Sándor: A társadalmi tulajdon fokozottabb büntetőjogi védelme egykor és most, In: *A büntetőjog hazai rendszere megújításának koncepcionális céljai és hatásai*, (Szerk: Hollán Miklós, Mezei Kitti), Társadalomtudományi Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet, Budapest, 2020.
84. MADAI Sándor: A vagyon elleni bűncselekmények – „Valami régi – valami új?“, In: *A negyedik magyar büntetőkódex régi és újabb vitakérdései*, (Szerk: Hollán Miklós, Barabás A. Tünde), MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017.
85. MILASSIN László — GLAVANITS Judit: A hitelszerződés biztosítékai, tekintettel az új Polgári Törvénykönyv tervezetére, *Jog Állam Politika*, 2012/4.
86. MISKOLCZI-BODNÁR Péter: Kérdések a csődbűncselekmény szabályozásához, In: *Studia in honorem Mihály Tóth: 70*, (Szerk: Czine Ágnes, Domokos Andrea, Lukács Krisztina), Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2021.
87. MOHAI Máté: A csődbűncselekmény egyes kérdései a fizetésképtelenségi jog szemszögéből, különös tekintettel a felszámolás elrendelését követő elkövetésre, *JURA*, 2016/1.
88. MOHAI Máté: A tőkevédelem elvének megnyilvánulásai a társaságok jogában (I. rész), *Gazdaság és Jog*, 2016/5.
89. MOHAI Máté: Felelősség és helytállási kötelezettség a társaságok jogában, PhD értekezés, Pécs, 2017.
90. MOLNÁR Erzsébet: A gazdálkodó szervezet vezetőjének speciális büntetőjogi felelőssége, (Szerk: Balogh Elemér), *Iurisperitus Kiadó*, Szeged, 2020

91. MOLNÁR Erzsébet: A kártérítési igény kielégítési alapjának elvonása a büntetőeljárásban: gondolatok a polgári jogi igény és a vagyonekbezés kollíziójáról, *Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica*, Ünnepi kötet Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára, Tomus LXXXI., 2018.
92. MOLNÁR Erzsébet: Vezetői felelősség, mint önálló bűnkapcsolat, *Jogelméleti Szemle*, 2017/2.
93. MOLNÁR Gábor Miklós: Az új büntetőeljárás törvény és a gazdasági bűnözés kapcsolata, *Az új büntetőeljárás és a gazdasági bűnözés kapcsolata konferencia előadásainak szerkesztett változata*, (Szerk: Domokos Andrea), Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2019.
94. MOLNÁR Gábor Miklós: A vállalkozói felelősség büntetőjogi vonatkozásai, In: *A vállalkozói felelősség büntetőjogi vonatkozásai konferencia előadásainak szerkesztett változata*, (Szerk: Domokos Andrea), Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017.
95. NAGY Adrienn: A fizetéseptelenség kritériuma a német, az osztrák és az angol nemzeti jogban az 1346/2000/EK Tanácsi Rendelet tükrében, *Acta Conventus de Iure Civili*, 2007.
96. NAGY Adrienn: Az európai fizetéseptelenségi eljárás az alanyok nézőpontjából, PhD értekezés, Miskolc, 2010.
97. NYITRAI Endre: A bűncselekményből eredő vagyon visszaszerzése, *Ügyészek Lapja*, 2020/2-3.
98. PAULER Tivadar: *Büntetőjogtan*, II. kötet, kiadta: Pfeifer Ferdinánd, Pest, 1870.
99. PÉTERVÁRI Máté: Az első magyar csódtörvény országgyűlési vitája és a szabályozást meghatározó alapelvek, *Glossa Iuridica*, 2021/4.
100. PÉTERVÁRI Máté: A kivételes hatalom magánjogi viszonyokra gyakorolt hatása és a csődön kívüli kényszeregyezés bevezetése Magyarországon, In: *Szkülla és Kharübdisz között – Tanulmányok a különleges jogrend elméleti és pragmatikus kérdéseiről, valamint nemzetközi megoldásairól* (Szerk: Farkas Ádám – Kelemen Roland), Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, Budapest, 2020.

101. PÉTERVÁRI Máté: Reformtörekvések az 1881. évi csődtörvény megújítására, *Jogtudományi Közlöny*, 2023/1.
102. PINTÉR Fruzsina: A bűnös vagyon visszaszerzésének bírói gyakorlata, *Büntetőjogi Tanulmányok XVIII.*, Veszprém, 2017.
103. PUSZTAI László: A gazdasági bűnözés megelőzésének koncepcionális kérdései, *Ügyészek Lapja*, 1996/3.
104. RUDOLPH, Tobias: Insolvenzstrafrecht – Strafbarkeitsrisiken und Verteidigung in der Unternehmensinsolvenz, *Jurisprudentia*, 2017/2.
105. RUDOLPH, Tobias: Strafbarkeitsrisiken und Verteidigung in der Unternehmensinsolvenz, *Existenz Magazin*, 2018.
106. SAMAS, Ondrej – STIFFEL, Harald – TOMAN, Pavol: Trestný zákon. Stručný komentár, Iura Edition, Bratislava, 2006.
107. SÁNTHA Ferenc: A gazdasági, illetve a gazdálkodással kapcsolatos bűncselekmények újabb fejleményei és a digitalizáció kihívásai a büntetőjogban, *Miskolci Jogi Szemle*, 2020/15.
108. SCHÄFER István.: A „fehérgalléros” büntettes. Büntetőjogi dolgozatok, Pázmány Péter Tudományegyetem, Új folyam, 7. szám, Budapest, 1948.
109. SEBESI Béla: Bevezetés a számviteli fegyelem megsértése témakörébe, Kézirat, 1999.
110. SHAPIRO, Susan F.: Thinking About White Collar Crime: Matters of Conceptualization and Research, In: *Research on White Collar Crime*, 1980.
111. SIMPSON, Sally S. – GALVIN, Miranda A. – LOUGHRAN, Thomas A. – COHEN, Mark A.: Perceptions of White-Collar Crime Seriousness: Unpacking and translating attitudes into policy preferences, In: *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 2022.
112. SMITH, A.T.H.: *Property Offences*. Sweet & Maxwell. London, 1994.
113. SUTHERLAND, Edwin H.: The White-Collar Criminality. *American Sociological Review* 5, 1940.

114. SPISAK, Stefan: Trestné činy proti hospodárskej disciplíne, https://is.ambis.cz/th/pessi/TRESTNE_CINY_PROTI_HOSPODARSK_EJ_DISCIPLINE.pdf
115. STEINER Gábor: A csődbűncselekmény története, elmélete és gyakorlata, HVG-Orac, Budapest, 2024.
116. SZABÓ Gábor Zoltán: A csődeljárás alapvető kérdései, Gazdaság és Jog, 2012/11.
117. SZALAI Ákos: Kikényszerítés a magyar szerződési jogban, Pázmány Law Working Papers, 2013/9.
118. SZALMA József: Szerződésen kívüli (deliktuális) felelősség az európai és a magyar magánjogban, ELTE, ÁJK–Bíbor Kiadó, Budapest – Miskolc, 2008.
119. TIHANYI Márk: A csődbűncselekmény és a polgári jogi igény: Egy összeférhetetlen páros
[https://www.mabie.hu/attachments/article/74/A%20cs%C5%91db%C5%B1ncselekm%C3%A9ny%20C3%A9s%20a%20polg%C3%A1ri%20jogi%20ig%C3%A9ny%20cikk%20\(B%C3%ADr%C3%A1k%20Lapja\).pdf](https://www.mabie.hu/attachments/article/74/A%20cs%C5%91db%C5%B1ncselekm%C3%A9ny%20C3%A9s%20a%20polg%C3%A1ri%20jogi%20ig%C3%A9ny%20cikk%20(B%C3%ADr%C3%A1k%20Lapja).pdf)
120. TIHANYI Márk: A vezetői felelősséggel kapcsolatos megállapítási per (wrongful trading) lehetséges hatásai a vétkes gazdálkodással elkövetett csődbűncselekmény miatt indult büntetőeljárásokra
<http://www.mabie.hu/sites/mabie.hu/files/dr.Tihanyi>
121. TÓTH Gergő József: A szerződés megkötésének (létrejöttének) elmaradásával okozott károk, Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXV, 2017.
122. TÓTH Mihály – TÖRÖK Gábor: A csődjog változó szempontrendszerének hatása a büntetőjogi szabályozásra, In: Gazdasági büntetőjogi tanulmányok, (Szerk: Tóth Mihály – Gál István László), PTE - ÁJK. Pécs, 2005.
123. TÓTH Mihály: Adalékok a magyar „gazdasági büntetőjog” fejlődéstörténetéhez, Belügyi Szemle, 2000/6.
124. TÓTH Mihály: A gazdasági bűnözés és bűncselekmények néhány aktuális kérdése, A jogrendszer, mint a gazdasági fejlődés infrastruktúrája sorozat, MTA Law Working Papers, 2015/4.

125. TÓTH Mihály: „Az új Btk. bölcsőjénél”, Magyar Jog, 2013/9.
126. TÓTH Mihály – TÖRÖK Gábor: Csődjog, Gazdasági Törvények Kommentárjai, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2000.
127. TÓTH Mihály: Gazdasági bűncselekmények az alakuló joggyakorlatban, ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1996.
128. TÓTH Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002.
129. TÓTH Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények új szabályozásához, Büntető Jogi Kodifikáció, 2004/4.
130. TÖRÖK Tamás: Szerződésen kívüli károkozás szervezeti jogi vetülete: az intézményes felelősségátvitel, Gazdaság és Jog, 2013/6.
131. ZÖLDY Miklós: A hitelezőket károsító bűncselekmények, Tébe Kiadóvállalat, Budapest, 1930.
132. VARGA Zoltán: A csődbüntetés, Magyar Jog, 2000/7.
133. VARGA Zoltán: Formálódó gazdasági büntetőjog, Belügyi Szemle, 2002/10.
134. VÁNDOR Csaba: A hitelezővédelem optimuma, Doktori Műhelytanulmányok, (Szerk: Kecskés Gábor), Széchenyi István Állam- és Jogtudományi Iskola, Győr, 2015.
135. WIENER A. Imre: Gazdasági bűncselekmények, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986.

Jogszabályjegyzék és egyéb joganyag

- 1807. évi XII. törvénycikk
 - 1840. évi XXII. törvénycikk
 - 1878. évi V. törvény
 - 1881. évi XVII. törvénycikk
 - 1916. évi V. törvénycikk
 - 1920. évi XXVI. törvénycikk
 - 1923. évi VIII. törvénycikk
 - 1932. évi IX. törvénycikk
 - 19/1952. MT rendelet
 - 1961. évi V. törvény
 - 1971. évi 28. törvényerejű rendelet
 - 1978. évi IV. törvény
 - 1987. évi III. törvény
 - 1988. évi VI. törvény
 - 1988. évi XII. törvény
 - 1991. évi XLIX. törvény
 - 1992. évi XIII. törvény
 - 1994. évi IX. törvény
 - 1997. évi CXLIV. törvény
 - 2000. évi C. törvény
 - 2001. évi CXXI. törvény
 - 2003. évi II. törvény
 - 2006. évi V. törvény
 - 2007. évi XXVII. törvény
 - 2011. évi CL. törvény
 - 2012. évi C. törvény
 - 2013. évi V. törvény
 - 2013. évi CLXXVI. törvény
 - 2017. évi XC. törvény
-
- 1878. évi V. törvény Miniszteri Indokolása
 - 1881. évi XVII. törvénycikk Miniszteri Indokolása
 - 1916. évi V. törvénycikk Miniszteri Indokolása
 - 1920. évi XXVI. törvénycikk Miniszteri Indokolása
 - 1932. évi IX. törvénycikk Miniszteri Indokolása
 - 1971. évi 28. törvényerejű rendelet Miniszteri Indokolása
 - 1978. évi IV. törvény Miniszteri Indokolása
 - 1987. évi III. törvény Miniszteri Indokolása
 - 1988. évi XII. törvény Miniszteri Indokolása
 - 1992. évi XIII. törvény Miniszteri Indokolása
 - 2001. évi CXXI. törvény Miniszteri Indokolása

2003. évi II. törvény Miniszteri Indokolása
2006. évi V. törvény Miniszteri Indokolása
2007. évi XXVII. törvény Miniszteri Indokolása
2011. évi CL. törvény Miniszteri Indokolása
2012. évi C. törvény Miniszteri Indokolása
2013. évi V. törvény Miniszteri Indokolása
2013. évi CLXXVI. törvény Miniszteri Indokolása
2017. évi XC. törvény Miniszteri Indokolása
2020. évi LXXIII. tv. Végső Előterjesztői Indokolása
2020. évi XLIII. törvény Végső Előterjesztő Indokolás

BH1996.516.
BH1996.187.
BH1997.471.
BH1998.577.
BH1999.441.
BH2000.140.
BH2000.238.
BH2001.62.
EBH2001.543.
EBH 2003.961.
EBH2003.930.
BH2008.155.
BH2009.73.
BH2010.207.
BH 2011.188.
BDT2012.2782.
BDT2012.2619.
BH2013.292.
BH.2015.155.
BH2015.325.
BH2016.120.
BH2017.110.
BH2017.214.
BH2018.231.
BH2020.134.

3/2009. Büntető jogegységi határozat
6/2018. Büntető jogegységi határozat
2/2020. Büntető Jogegységi Határozat
1/2011. (VI. 15.) PK vélemény

Ítéltáblai Határozatok 2012/2. szám 91. jogeset
Gfv.VII.30.311/2015/5.

A Kúria Polgári Kollégiuma Joggyakorlat-elemző Csoport: „*A vezető tisztségviselők hitelezőkkel szembeni felelőssége*” tárgykörben felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye

Insolvency Act 1986.

Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 26. Juli 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 203) geändert worden ist

Insolvenzordnung vom 5. Oktober 1994 (BGBl. I S. 2866), die zuletzt durch Artikel 11 des Gesetzes vom 20. Juli 2022 (BGBl. I S. 1166) geändert worden ist

KS Košice 5 To 22/2012-169.

300/500. Z. z. Trestný Zákon

<https://www.torvenytar.sk/zakon-547>

R. 57/1978.

A szerző témával kapcsolatos publikációinak jegyzéke

1. A hitelezői érdekek büntetőjogi védelmének hazai változásai a XX. század közepéig, *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium – Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai Tomus 26.*, 2023/2.
2. Kísérlet a hitelezői érdekek védelmét szolgáló jogi eszközök összefoglalására, *Publicationes Universitatis Miskolcinensis Sectio Juridica et Politica*, Tomus XLI/1.
3. A hitelezők hazai büntetőjogi védelme a XX. század második felében, *Miskolci Jogtudó – Hallgatói Online Jogtudományi Folyóirat*, 2023/1.
4. A csődbűncselekmény elkövetése miatt folyamatban lévő büntetőeljárásban bejelentett polgári jogi igényre vonatkozó szabályok, *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium – Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai Tomus 22.*, 2021/2.
5. Az egyházi jogi személyek gazdálkodása, *Miskolci Jogtudó – Hallgatói Online Jogtudományi Folyóirat*, 2021/2.
6. A csődbűncselekmény elkövetése miatt folyamatban lévő büntetőeljárásban bejelentett polgári jogi igényre vonatkozó szabályok, *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium – Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai Tomus 22.*, 2021/2.
7. A tartozás fedezetének elvonása büntetőjogi szabályai, különös tekintettel a csődbűncselekménytől való elhatárolására, *Miskolci Jogtudó – Hallgatói Online Jogtudományi Folyóirat*, 2021/1.
8. A tartozás fedezetének elvonására vonatkozó büntetőjogi szabályok, *XIX. Jogász Doktoranduszok Szakmai Találkozója Konferencia Kötet (Szerk: Miskolczi-Bodnár Péter)*, Budapest, 2021.
9. A vezető tisztségviselők polgári jogi felelősségének rendszere, különös tekintettel a „wrongful trading” szabályaira, *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium – Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai Tomus 19.*, 2020/1.
10. The system of civil liability of executive officers, particularly considering the rules of „wrongful trading”, *Publicationes Universitatis Miskolcinensis, Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXXVII/2., 2019.

11. A vezető tisztségviselő büntetőjogi felelősségének egyes magánjogi vonatkozásai, különös tekintettel a csődbűncselekmény kérdéskörére, *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXVII/1.*, 2019.
12. A nemzetközi bűnügyi együttműködés, különös tekintettel az európai közösség pénzügyi érdekeinek védelmére, *Miskolci Jogtudó – Hallgatói Online Jogtudományi Folyóirat 2019/1.*
13. A gazdasági bűncselekmények elkövetői, különös tekintettel a csődbűncselekmény alanyára, *Profectus in Litteris XI.*, 2019.
14. A büntetőjog alapelveinek alkalmazása a versenyjogi eljárásokban, különös tekintettel a törvényesség elvére, *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium – Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai Tomus 18.*, 2019.
15. A jogi személyek büntetőjogi felelőssége, *Profectus in Litteris X.*, 2018
16. A gazdasági verseny tisztaságának alkotmányjogi kérdései, *Miskolci Jogtudó, Hallgatói Online Jogtudományi Folyóirat 2018/2.*
17. A csődbűncselekmény néhány aktuális kérdése, különös tekintettel a csődbűncselekmény sértettjéről szóló 6/2018. számú jogegységi határozatára, *Doktoranduszok fóruma: A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa, 2018.*
18. A versenyt korlátozó megállapodás tilalmának jogtörténeti előzményei az 1931. évi XX. törvénycikk tükrében, *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXVI/1.*, 2018.
19. A versenyjogi engedékenységi politika büntetőjogi megjelenése, *Miskolci Doktorandusz Konferencia Tanulmánykötet, (Szerk: Bragyova András), Bíbor Kiadó, Miskolc, 2017.*
20. A büntetőeljárás terheltjének tanúként történő meghallgatása a versenyfelügyeleti eljárásban, *Doktoranduszok Fóruma: Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa (Szerk: Szabó, Miklós), Bíbor Kiadó, Miskolc, 2017.*

Szerzőségi nyilatkozat

Alulírott dr. Páhi Barbara büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a beadott PhD értekezés önálló munkám eredménye, az irodalmi hivatkozások egyértelműek és teljeseek.

Tudományos közleményeimet az MTMT adattárba feltöltöttem (MTMT azonosító: 10084504) A hivatkozásokat is tartalmazó közleményjegyzéket kinyomtatva mellékelem.

Nyilatkozom, hogy állam- és jogtudomány tudományágban nincs folyamatban fokozatszerzési eljárásom, illetve fokozatszerzési eljárásra való jelentkezésemet két éven belül nem utasították el, továbbá két éven belül nem volt sikertelenül zárult doktori védésem.

Nyilatkozom továbbá, hogy nem állok doktori fokozat visszavonására irányuló eljárás alatt, illetve öt éven belül nem vontak vissza tőlem korábban odaítélt doktori fokozatot.

Miskolc, 2024. augusztus 25.

dr. Páhi Barbara

Köszönetnyilvánítás

Szeretném köszönetemet kifejezni Dr. Gula József egyetemi docens úrnak, aki már egyetemi éveim óta szakmai támogatást nyújt, akinek köszönhetően sikereket érhettem el a Tudományos Diákköri Konferencián, aki segítségemre volt a szakdolgozat megírásakor, majd végig a doktori képzés elvégzése során.

Köszönöm a jogtudomány képviselőinek, akik időt és energiát fordítottak disszertációm áttekintésére, és értékes véleményeikkel hozzájárultak dolgozatom színvonalának emeléséhez.

Köszönettel tartozom a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar oktatóinak, valamint a Miskolci Törvényszék bíráinak, hogy megszerettették velem e kétségkívül komplex, de annál izgalmasabb és érdekesebb tudományágot.

Szeretném megköszönni a barátaimnak, hogy támaszkodhatok rájuk, tanácsért, segítségért, bármikor fordulhatok hozzájuk.

Végül, de nem utolsó sorban, szavakkal nehéz kifejezni, mennyire hálás vagyok a Családomnak, akik minden döntésemben támogatnak, mindig segítenek és mellettem állnak. Köszönöm a fiaimnak, Bogdának és Konrának, hogy vidámságukkal és szeretetükkel bármilyen nehéz időszakot könnyebbé tesznek.

A doktori disszertációm a Nagymamámnak ajánlom.